Önsöz **Domenico Starnone**

Cesare Pavese

Yaşama Uğraşı

Günlük
1935-1950

İtalyanca
aslından çeviren
Nevin Yeni

ALFA

CESARE PAVESE (1908-1950)

9 Eylül 1908'de, İtalya'da küçük bir kasabada doğdu. Torino'da okula ve daha sonra üniversiteye gitti. Edebiyat ve Felsefe Fakültesinde klasik ve İngiliz edebiyatlarına tutkuyla çalıştı. 1930 yılında çevirmen olarak ilk temaslarını kurdu; Hermann Melville'den *Moby Dick*'i İtalyancaya çevirdi. Walt Whitman üzerine yazdığı tezle mezun oldu. Edebiyattaki faşist tutumlar nedeniyle yaratıcı güçlerine bir çıkış yolu tanınmayan Pavese mezuniyetinden sonra *La Cultura* dergisinde çalışmaya başladı. Bu dergide Amerikan edebiyatı ve yazarları hakkında eleştiri yazıları yayımladı. Çalışmaları Amerikalı yazarların okumasını ve takdir edilmesini teşvik etti. 1930'larda ve 40'larda birçok 20. yüzyıl Amerikalı yazarını tercüme etti: Sherwood Anderson, Gertrude Stein, John Steinbeck, John Dos Passos ve William Faulkner. O yıllarda öyküler ve şiirler yazdı; hayatı vekil öğretmenlikle, makaleler, şiirler, öyküler ve çevirilerle geçti. Einaudi yayınevinde editörlük yaptı. 1935 yılında sürgüne gönderildi. İlk lirik şiir kitabı *Çalışmak Yorar* sürgünden dönüşünün ardından yayımlandı. İlk kısa romanı *Senin Köylerin*, birçok eserinde olduğu gibi çocukluğun kutsal yerlerini hatırlatıyordu.

Pavese'nin çalışmalarının büyük bir kısmı, çoğunlukla kısa öyküler ve kısa romanlar, savaşın sonu ile ölümü arasında ortaya çıktı. En çarpıcı kitaplarından biri *Leuko ile Söyleşiler*'dir. İnsanlığın durumu hakkında şiirsel bir şekilde yazılmış konuşmaları kapsar. En iyi romanı sayılan *Ay ve Şenlik Ateşleri* büyüdüğü yeri ziyaret ederek kendini bulmaya çalışan bir kahramanın kasvetli ama bir o kadar da şefkatli öyküsüdür. Başta *Güzel Yaz* olmak üzere, *Ağustos'ta Tatil*, *Tepelerdeki Şeytan*, *Yalnız Kadınlar Arasında* ve diğer birçok eseri dikkate değerdir.

Pavese, 1950 yılının Haziran ayında *Güzel Yaz*'la ile Strega Ödülü'nü aldıktan kısa bir süre sonra, 26 Ağustosta otel odasında aşırı dozda hap alarak ve arkasında 1935-1950 yılları arasında kaleme aldığı günlüğü *Yaşama Uğraşı*'nı bırakarak intihar etti.

NEVİN YENİ (3 Nisan 1986)

Balıkesir'de doğdu. Ankara Üniversitesi İtalyan Dili ve Edebiyatı ve Uludağ Üniversitesi İngilizce Öğretmenliği Bölümlerinden mezun oldu. IX. Dünyada İtalyan Dili Haftası etkinlikleri çerçevesinde düzenlenen uluslararası öykü yarışmasında birincilik kazanmıştır. Daha önce Machiavelli'nin *Prens*'ini (Alfa Yayınları, 2015), Pirandello'nun *Biri Hiçbiri Binlercesi*'ni (Alfa Yayınları, 2015) ve Boccaccio'nun *Decameron*'unu (Alfa Yayınları, 2019) çevirmiştir.

Yaşama Uğraşı: Il mestiere di vivere
© 2022, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Önsöz © 2020, Domenico Starnone & Giulio Einaudi editore s.p.a.

Kitabın çeviri hakları Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir.
Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak
Genel Müdür Vedat Bayrak
Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu
Çeviren Nevin Yeni
Kitap Editörü Elif Yeşilkaya
Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu
Sayfa Tasarımı Ali Rıza Yati

Fransızca metinlerin çevirisi için
Filiz Karaküçük'e teşekkür ederiz.

ISBN 978-625-449-984-5 (Karton Kapak)
ISBN 978-625-389-048-3 (Ciltli)

1. Basım: Haziran 2024

Baskı ve Cilt
Melisa Matbaacılık
Çiftehavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul
Tel: (0212) 674 97 23 Faks: (0212) 674 97 29
Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.
Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 511 53 03 (pbx) Faks: (0212) 519 33 00
www.alfakitap.com - info@alfakitap.com
Sertifika no: 43949

Cesare Pavese

Yaşama Uğraşı

Günlük
1935-1950

Önsöz **Domenico Starnone**

İtalyanca aslından çeviren
Nevin Yeni

ALFA

GİRİŞ

Yaşama Uğraşı'nı çocukluğumda hiç değilse birkaç kere okumuşumdur. Pavese'nin epeyce yazı ve daha az olmakla birlikte mutsuz aşklar üzerine muhakemesinin ardından günlüğünü "artık yazmayacağım" diye sonlandırması ve birkaç gün sonra canına kıyması beni duygulandırmıştı. Gençtim ve yazmanın cinnetini, aşkın acılarını ciddiye alan herkes kendine çekerdi beni. Çoğunu *Çalışmak Yorar*'dan ve romanlardan, daha azını ise hâlâ sevdiğim, taklit edilemez anormal bir kitap olan *Leuko ile Söyleşiler*'den edindiğim bir sürü şey öğrendiğime eminim. Fakat ne öğrendiğim hatırımda değil artık. Her gerçek öğrenim gibi bana daima benimmiş görünecek denli parçam haline gelmiş olmalı.

Beni hemen içine çeken ilk sayfayı ele alalım. Yıllar yılı raftan her çıkarışımda epeyce, belki de fazlasıyla dikkat kesildim hep. 6 Ekim 1935 gününe tarihleniyor ama rastgele bir günlük başlangıcı gibi durmuyor. İlk satırlar (Son şiirlerimden bazılarının akıl çeliyor oluşu, onları gitgide artan bir kayıtsızlıkla gönülsüzce kaleme almış olduğum gerçeğini gölgelemez) çarpıcı bir açılışın gidişatına ve yoğunluğuna sahip. Şair-yazar Pavese'nin ileride icat edeceği türden değil: bu satırlarda –şimdi bana böyle geliyor ama kim bilir kaç defa üzerine düşündüm– ne dizelerin yazarıyla ne şiirsel düzyazıdan yararlanacak romancıyla ne de belli belirsiz bir abartıyla (iş için olanlar, olmayanlar), neşe dolu bir açıklıkla, keyifli mi keyifli okunuşta mektuplar yazacak o kişiyle örtüşen başka bir olası yazar var.

Bu ilk satırlarda duyurulan muhtemel anlatı alışmadıktır ve her şey bir yana sahip olduğu geleneğiyle, istendiği takdirde sırasında ulaşılabilir. Kazdıkça farklı malzemeleri birbirine ilmekleyerek karmaşıklaşan yaratıcı krizi lirikleştirilmemiş karmaşık düzyazıyla tanımlamaya hazırlanan, kendine yönelmiş düşünceler içindeki şairin hikâyesine başlamak için olsa gerek gibi duruyor. Kuraklaşma değil söz konusu olan. Şair dehasını kaybetmiş değil, hâlâ şiire kabiliyeti var. Yine de elde ettiği ikna edici sonuçlar, gelecek vaat etmeyen bir kayıtsız-gönülsüz dizeler yazmayla çarpışıyor bir süre. Cesare Pavese'nin karakteri, şiir yazarken, kimi hallerde hayli sivri bir yaratma sevinci duyduğunu ileriki satırlarda yadsımıyor. Yine de biçimden yoksun tecrübelerden kazarak yeni biçimlere kavuşturduğu zamanların sona erdiğini teslim etmeli. Bir "yığın yaşantı" bundan böyle tamamen "eser"e dönüşmüş durumda ve iyi kotarılmış bir iş gibi görünense şiir-oyunu, ruh halinin bilinçli tekniği, kalıpları kullanmadaki el alışkanlığı yalnızca.

Birinin: bakın nasıl da başarılı oldum, yer yer hâlâ başarılıyım ama durum berbat ötesi, tam da başarılıyım diye hiçbir şeyi birbirine yakıştırmama riskini taşıyorum, dediği bir başlangıç gibi görünmüş olmalı gözüme. Bu boş yere dönenip duran şairane bilgelik bugün hâlâ güzel bir konu gibi gelir bana. Bunu geliştirmek için yazar Pavese'nin yapması gereken, dizeler halinde şiiri terk etme, başka türleri deneme, yeni yollar arama kararını nasıl acılar içinde aldığını göstermekten başka bir şey değildi. Ama ilkinden daha geniş çapta telaşlandıran, haliyle daha ilginç bir başka aksaklık alıyor bunun yerini. Yeni geçen yaratıcı güzel mevsim mutluluktan ibaret değildi, çirkin bir badireye de yol açtı. Biçimden yoksun malzeme mutlu mesut bir biçim bulunca kendine, bu biçim diğer muhtemel Cesare Paveselerle asla kasten yer değiştiremeyecek bir Cesare Pavese inşasının yolunu açtı. Neticenin güzelliği, bundan böyle içinden çıkmayı başaramayacağı bir kafa alışkanlığını, bir duyguyu, bir kültürü pekiştirdi. Eser, bundan böyle bu taşı hesaba katmazlık edemeyecek inşanın içindeki "ruhani insan"ın köşe taşı halini aldı. Kısacası Pavese kendi şiir yazımının iyi meyvelerinin eşzamanlı olarak bir şans ve bir tuzak, bir aydınlanma ve

bir günah olduğunu söylemekte kendi kendine. Çocukluğumda, satırları pek de fazla olmayan bir dönenme içindeki bu acımasızca tersyüz ediş, *Çalışmak Yorar*'ın kaygılı bir sınırlandırma içindeki varış çizgisi beni etkilerdi. Bugün hâlâ etkiler.

İlk eserin yazarını nasıl koşullandırdığı, bir daha asla hesaba katmazlık etmesine izin vermeyecek denli onu nasıl tanımladığı, *Örümceklerin Yuvalandığı Patika*'nın 1964'teki önsözünde Italo Calvino tarafından etkili bir biçimde ortaya kondu. Ama Calvino "hayatta yalnızca bir kez kullanılabilecek başlama özgürlüğünün" heba edilişinin, yazar olarak kendisinin vaktinden erken tanımlanışının, anlatacak bir sürü şeyin olduğu tarihsel bir anda hatıranın ve deneyimin palas pandıras ziyan edilişinin altını çiziyordu. Ve böyle yaparak, yazmayı içsel bir kendini tanımlama eylemi olarak değil de, başlı başına ilk kitabına, onun yayımlanışına, seni bizzat senin işaretlerini kullanarak damgalayan bir olaya melankolik bir tonda kafa yorar gibi görünüyordu.

Pavese tamamen farklı bir hissiyatla hareket ediyordu. Satırlarında kitaptan değil, *Çalışmak Yorar*'dan değil, henüz dilinin ucunda duranlardan değil, *Güney Denizleri*'nden bahsediyordu, benzersiz bir kompozisyondan, henüz duyulmamış birkaç dizeden bahsediyordu. Onu yücelten ve derhal içini kararan "kesin ve mutlak" yazma eylemidir. Bu eylem, daima varış noktası olma riskini taşıyan bir çıkış noktasını imler; diğer olası profilleri daimi olarak eleyen ruhani bir profil tasarlar.

Bu bağlamda Pavese'nin düşüncesi yazının her türlü kamusallaşmasından önce yer bulur kendine. Onun için kayda değer olan, kamusal kişiliğinin değil "ruhani kişiliğinin" inşasıdır. 8-9 Ocak 1940'ın bir yerinde siyasete mutlak ilgisizliğinden açıkça bahsedecektir mesela. Totaliter kriz zamanlarında alevlenebilir tabii ama bu yalnızca siyaseti görmezden gelerek yaşayabileceği, "ritmik çekirdeklerin" yazımı için özgür saptamalara, kitaba, kitabi olmaya kendini adayabileceği koşulları derhal gerçekleştirmek için olur. Yirmi sekizinden 1935 sonuna –faşizmin onu Brancaleone Calabro adındaki yere sürgüne gönderdiği ve onun günlüğüne başladığı zamana– kadar şairin gerçekten yüreğinde bulunanlar,

kendi deneyiminde şiir yazımının doğduğu "biçimden yoksun dokunaklı anlar," "ritmik çekirdekler"dir tam olarak. Faşizm, hapis, sürgün, gündelik hayatın küçük düşürücü dalaverelerine, can sıkıntılarına, kaygılarına, kazalarına elverişli başka tür yazılar (mektuplar, kayıp notlar) bulundurur. Yalnızca akranı sayılabileceklerden bahsetmek gerekirse Pizzoli'de Leone Ginzburg, Grassano'da Carlo Levi gibi bir o kadar yaratıcı karakterlerden uzağız. Onlar, öteki olana kendilerini doğallıkla iten kasıp kavurucu bir siyasi tutkudan besleniyorlardı. Pavese'de bu tutku yoktur ve hapishanenin, sürgünün telafisi imkânsızdır. Bunlar bir can sıkıntısı, bir terslik, bir köstek, resmi bir mecburiyet olarak dururlar. Kız kardeşine "isimsiz bir ahmaklık yüzünden üç yıl burada kalmak gülünç" diye yazar. Haliyle Brancaleone günlüğünün sayfasında yalnızca muhtemel bir şiir malzemesi olarak boy gösterir. Ve tesadüfen içine fırlatıldığı manzaranın kendisine tamamen yabancı kaldığını fark ettiğinde, Piemonte yüzünden başına gelmiş, gelmekte olanların aksine bir imgeye gömülmeye, bir anlama bürünmeye bırakmaz kendini; Kalabriyalı "ay ışığıyla kızıllaşan kayalar" safi onun en hakiki kaygısını pekiştirmeye yararlar; *Çalışmak Yorar*'ın dizeleri Piemontece imge-anlatıdan doğmuşlardır; Brancaleone ise ona edindiği şiirsel ritimlerden kurtulması ve şiirsel açıdan ötelere ulaşması konusunda hiç yardımcı olmaz.

Söz konusu yalnızca sürgün deneyimi değil. Kamu ile iç dünya, siyaset ile edebiyat arasındaki bu ayrışmayı hiç değilse birazcık keşfedebilmek için 6 Ekim 1935'ten *Yaşama Uğraşı*'nın sonlandığı tarihe – 18 Ağustos 1950'nin son sayfasının son satırına: "Kelimeler değil. Eylem. Artık yazmayacağım"a kadar gitmek gerek. Tavır özünde hep aynı kalacak. Faşizm, savaş, faşizmin çöküşü, İtalyan Sosyal Cumhuriyeti ve Direniş, Kurtuluş, editörlük işi, İtalyan Komünist Partisine yazılışı günlüğünde ya pek boy göstermeyecek ya da birkaç satırlık yer tutacak. Ve örneğin savaş gibi kendi küçük alanlarına sahip oldukları durumlarda, esas itibariyle kendi şiirsel-edebi öz-inşasıyla uyumlu ya da uyumsuz uyarıcı-nesneler olarak dikkate alınacaklar. Onun nezdinde yalnızca eserden inşa edilen ruhani kişilik ciddiyet arz eder. Tembellik, namertlik –mü-

nasebetsiz davranışlar, fiili yaşamın günahları seçim yapma ve iştirak etme anı geldiğinde– *Yaşama Uğraşı*'nda daha ziyade estetik yetersizlikler olarak boy gösterir. Öğrenilmişin tekerrürü karşısında, dingin yaşamak için, pes edişler olarak görülür; artık tanınmış hale gelen kendi şiirsel düzeninin altüst edilme gereksiniminden bir azade oluştur.

Altmışlı yılların başında, öğreneyim diye yeniden yeniden Pavese'yi okuduktan, Yazma ve Yaşama Uğraşı üzerine birkaç ay boyunca düşünceli düşünceli cümleler karaladıktan sonra siyasi tutkuyu keşfettiğimi ve Piemonteli yazara, hayatına ve eserlerine karşı ilgimin azaldığını teslim etmeliyim. Neredeyse tüm romanlarını, tüm öykülerini yıllar içinde yollarda kaybettim. Bir noktada onun mektuba has tarzını keşfettim ve çok hoşuma gitti; anlatıcı kılığına büründüğünde de yine bu şekilde yazmış olsa gerek, diye düşündüm. Ama kalanını unuttum gitti. Yalnızca *Yaşama Uğraşı*'nı olmazsa olmaz saymaya devam ettim, bugün de gözümdeki yeri çok büyüktür hâlâ.

Her şeyden öte ona bir nesne olarak bağlandım; bir metin, o metni tanıdığımız editoryal kılığından hareketle kendi gücünü nasıl ışıtıp saçar, bunun altı hiçbir zaman yeterince çizilmeyecek. Kastettiğim, Einaudi Denemeler serisinden – maalesef yalnızca bir süreliğine ellerimin arasında tuttuğum, sonunda istemeye istemeye temelli geri verdiğim, sonradan pek çok kez yenilenen 1952 basımı kırmızı çerçeve içinde kırık beyaz, dikdörtgen, ödünç bir kitap; bugün hâlâ bende olansa fazlasıyla yıpranmış kapağında Van Gogh'tan bir resimle Supercoralli'den, 1962 basımı. Hatırımda, kapağı, kâğıt kalitesi, harflerin şekli şemaili yazıdan yayılan kuvvetin mümkün olan yegâne bezemesine dönüştü.

Basılı kitap okurunun nostaljik bir mübalağası, elbette. *Yaşama Uğraşı*, barındırdığı her potansiyel okuma satırı için ayrı ayrı kılıktan kılığa bürünebilir. 1950'nin sonlarına dek uzatılabilecek olan, 1935-1936 yılları arasında Brancaleone'de yazılan satırlara Pavese'nin attığı başlıkla *Zibaldone*'ye borçlu bir *meslek sırrı*, profesyonel yetkinliklerden bir damıtımın neticesidir. Merkezinde şan arzusuyla, kadınla Petrarcaca bir *De Secreto Conflictu Mea-*

rum Curarum'dur,[1] mütemadiyen dengesizleşen bir ahlaki denge ihtiyacıdır, hatta Francesco'ya yönelen Augustus ve kendine yönelen Pavese "sen"inden bir kalıntıdır. Yazarı sayfanın dışında gerçekleştirene dek karakterin intihar fikriyle birlikte yaşadığı bir ruh hikâyesidir. Bize gerçekten okumanın ne manaya geldiğini gösteren vurucu notlarıyla sıradışı bir okurun "günce"sidir. Yine de bu on beş yıllık notları katederek daha başka bir sürü olası bağlantılara da varılabilir. Öz-inşa, mesela, hep ilgimi çekmiştir, bana en sağlamı gibi gelir. Etme ve edilme olarak inşa metaforu inatla karşımıza çıkar ve bir uğraşın çıraklığına, tekniklerin mantıktan geçirilmiş kullanımına geri sevk eder. Pavese için edebiyat uğraştır, şiir uğraştır, yaşam uğraştır. Çocukken şiir ve yaşam için uğraş kelimesini kullanmak amma hoşuma giderdi. Biçim almak için, her yaratıcı patlama, yetkinlikle kavranmış araç gerece ihtiyaç duyar. Sanatsız hiçbir yana gidilmez. Ustalıklar ve ustalar bir arada kataloglanmazsa tasarım çıkmaz, inşa yapılmaz. Klasikleri listeleyerek, yıllar içinde terminolojiler icat edip beraberinde tablolar oluşturarak yaptığı şey, estetik dersleri vermeye başlamadan önce kendine vermeye hazırlanışıydı sanki. Üstatlar ve lirik şairler vardır. Fiiliyatçılar ve tefekkürcüler vardır. İmge-anlatılar vardır, mantık ve mantık öncesi vardır, şiir ve şiir öncesi vardır, her şeyin oradan başlamış ve hep oradan başlamakta olduğu mitik yabani çekirdekler vardır. Şiir lavdır ve farkındalıktır. Hayatın sunduğunu tornadan geçirerek meydana getirilir.

Fakat her ne kadar bu daimi sistemleştirme çabası takdire şayan olsa da ve yararlı çekirdeklerden yana zengin (birinciyi daima içinde saklayan üçüncü şahıs üzerine düşünceler, otobiyografiliğin romanvari kullanımı, güncecilik nevinden edebiyat, üstatların sabır taşı[2] gözü ve lirik şairlerin çarpıtıcı gözü) olsa da, metnin gücü

---

[1] (Lat.) "Dertlerimin Gizli Çekişmesi" 1342-1353 yılları arasında Petrarca tarafından yazılan ve "İç Dünyam" adıyla dilimize çevrilen eser Petrarca ile Aziz Augustine arasında geçen Latince yazılmış diyaloglardan oluşur.

Günlüğün 17 Kasım 1947 tarihli sayfasına yapılan bu göndermenin aslı Pavese tarafından (*occhio*) *olimpico* olarak adlandırılır ve 15 Ocak

burada değildir. Bana kalırsa metnin gücü Pavese'nin alın teriyle, mağrurca, hatta alenen gösterilmiş kibirle elde ettiği genel tabloyu hariç tutmanın bir yolunu mütemadiyen buluyor oluşundadır. İyi bir sonuç göz kamaştırır, bir alışkanlık, bir aşinalık, şiiri tekrara hapseden makinesel bir şey doğurur. İyi yazılmış mısralar ve düzyazılar, kötü mısralar, kötü anlatılar yazmadığını ama dahiyane işler de çıkarmadığını gizler. Eleştirel ön düşünce şiir yazımının kendisini hayati olmaktan çıkartabilir. Hakiki, ulu kitapların edebiyatla bir paydaşlığı yoktur. Uğraş kolaylıkla sürekli kurnazlığa, uyanıklığa döner. Ve nihayetinde hayati malzemeyi yazının tornasından geçirmek bizzat hayata lahit imal eder, hayatı mumyalar.

Öze dönük estetik düşünce ile öze dönük varoluşsal analiz, kitapta, birbiriyle kol kola ilerler, birbirlerini etkilerler, öyle ki bir noktada birbirleriyle karıştırılırlar. Pavese'nin, faşizm ile antifaşizm arasında özümsediği "doğru insan" fikrini ve binlerce okuma üzerinden şiirsel yaratımın üstatları kategorisini ilerletişini paralel olarak izlemek –yapılabilir bir alıştırmadır bu– ilginç olabilir. Kendi kırılganlığını, olmazlığını ve yalnızlığını dermek için kasten inşa edilmiş görülen iki model çıkartılabilir buradan. Doğru insan yaşamayı bilir, dünyaya tek başına katlanır, büyük fikirleri kucaklar, dolu doludur, ahenklidir, asla ihanet etmeyen bir ahlaka sahiptir, ideal insicamını bozmaktansa hayatı feda eder ("sakin ve hazır olmak... yalnızlıkla haşır neşir... artık kaya olmak, dalga değil... sormayıp salmak... beklemek...")[3] Üstat kendi köşesinde

---

1938'deki "metanet" diye çevirdiğim *olimpicità* ile aynı kökten yani Olimpos'tan türer. Ayrı bir parantez açarak bilgilendirmek istememin nedeni, kelimenin anlam yoğunluğudur. Mecazi kullanımıyla "tanrısal bir duruş atfedilecek denli sarsılmaz, istifini bozmaz" anlamlarına gelen bu kelime Olimpos Tanrılarının tüm olaylara mümkün mertebe seyirci kalma, kolay kolay müdahalede bulunmama eğilimlerini içerir. Bu nedenle Domenico Starnone, Pavese'nin tanımladığı biçimiyle gerçek üstatları, bozmamak adına görüntüye müdahale etmeyen, lirik şairleri ise "*sfigurante*" yani girdiği görüntüyü bozup çarpıtan şeklinde formüle eder.
Bkz. 15 Şubat 1938.

sabır taşı göze sahiptir, gündüz ve gece dünyasının omurgasına sessiz salim bakar, yaratacağı zaman yaratıcı eylemle hiç tortusuz örtüşür, üzerinde çalışmasına ve hepsini tanıyor olmasına rağmen her tür kanonik eylemin ötesindedir ("...*üstatlar* için yaşamayı bilmek, kendinde özgürleşmiş, aklanıp paklanmış, *nihai haline ulaşmış*: herkesin istifadesine sunulmuş beşeri malzemeyi sadelikle tornadan geçirmeye yarayan bir sanattır).[4] Kendisinin insan ve şair-anlatıcı olarak inşası bu modellerle denk düşmelidir. Oysa işte karşımızda, hayatta ve sanatta büyük bir başarı elde ettiği ya da ona etmiş gibi geldiği zamanlarda bile sürekli tökezlemelerin ve hezimetlerin notları. Pavese bize, bireyin sanatta, edebiyatta, kültürde, tarihte yer almanın gerçek-ışıltılı yolları uğruna ne denli dahiyane allamalar pullamalar icat ettiğini noktası virgülüne anlatır gibidir – somut hakikat, kuru gerçek kendi asli değişmezlikleri içinde kaçınılmaz surette trajik olarak kalırlar. Hiçbir şeyi hak etmez. Gelecek geçmişin meyvesidir ve geçmiş, bir günaha müdavim gibi takıntılı biçimde geriye dönen suçlu bir başlangıç noktasına sahiptir. Şairlik etmek kurnazlığa meyleder, mumyacı kabiliyeti olup çıkar. Karşıtlıklar sentez barındırmaz, kaçınılmaz biçimde aynı kalırlar: çocuk/adam, ham/olgun, düşünce/gerçeklik, delilik/mantıklılık, tefekkürel/fiili, açıklık/kandırmaca, erkek/kadın, ben/öteki. Her şeyden öte diğerleri. Aşılamaz bir bariyer teşkil ederler, öyle ki içlerinde ne kadar münhasırlaşsak da, onlardan bir günlük çıkarmayı ne kadar denesek de, ben'e kaçınılmaz surette yabancı kalırlar.

Ötekilik, tamı tamına kadındır. Pavese kendini açıkça kadın düşmanı diye beyan eder, bunun altını çizer (kadın düşmanıydın ve kadın düşmanı kalacaksın").[5] Gözüme altmış sene önce, o zamanın kültürü ve alt kültürü içinde, kemiksiz bir dilden hayat dersleri gibi görünen notlar kaleme alıyor. Zaten kimi daha genç kimi daha yaşlı, kimi akraba kimi tanıdık, o devirde çevremdeki erkek cinsinden insanların tamamı kadınlar hakkında ondan da

[4] Bkz. 23 Şubat 1936.

Bkz. 26 Ocak 1938.

beter konuşuyorlardı; dolayısıyla bazı sert çıkışları, sevdiği kızların korkunç duyarsızlığı karşısında müthiş ulvi bir tepki gibi geliyordu bana. Hem sonra Leopardi de daha iyiye gitmemişti –sözlerime kanıt olarak diyordum–, bu yüzden ne ümit edeyim bilmiyordum ve zaman zaman daha şanslı lirik-anlatısal modelleri arıyordum. Sonra dünya, hiç değilse bir nebze, değişti; *Yaşama Uğraşı*'nın kimi düşünceleri beni rahatsız ediyor. En azından dokuz yüzlerin seksenli yıllarının sonuna değin aslında şiirlerde, roman ve öykülerde, mektuplarda meslektaşlarının çoğundan beter etmediğini düşünsem de öyle. Kimi zaman onu palas pandıras ortalığa döken bu metnin doğasıdır belki. Burada kadın, şiirleştirilmekten uzak şiire, her türlü kurtuluşu yadsıyan kurtarıcıya, sonunda sana indirgenebilecek görünürken, sonunda yalnızlığını sıfırlayacak görünürken, bir gıdım bile indirgenemez olduğu ortaya çıkan, kendini yadsıyarak seni ölüme mahkûm eden ötekine dönüşür. Gitgide âşık oldukça, arzunun amansız dişleyişi daha bir ihtara döner, daha vahşi, zaman zaman daha kirli hale gelir.

Bu sabah kimi bölümler bilhassa etkiledi beni. Ne vakit "doğru insan" ona bir serap gibi gelse, ne zaman uygun olmadığını hissetse, şöyle nidalara salınıyor: bir kadın olsaydım; ya da: ben bir kadınım ("sen bir kadınsın ve kadın gibi burnunun dikinesin").[6] Başka bir yerde, edebi deneme zeminine kaydığında, Bianca Garufi ile birlikte dört elle yazmakta olduğu *Büyük Ateş*'i anıştırarak "biseksüel roman"dan (Bkz. *Mektuplar* II, s. 59) bahsettiğini söylemeye lüzum yok. İleriki kadın düşmanlığının bir tezahürü olarak, alaycı bir kendini kötüleyiş biçimi olarak alınabilecek çıkışlardır bunlar. Ama belki de hayatı tornada işlenecek bir malzeme gibi, edebiyatı bir sınırın mütemadi aşımı gibi ele alma yoluyla aynı çizgide görülmelidirler. Aslında karşı cinsiyetle münasebetlerinde onulmaz bölünme ve parçalanışın, yapısal ayrılığın, yalnızlığa mahkûmiyetin ıstırabı tanınır haldedir ve birlikte, erotik-edebi yoldan umutsuzluk içinde kucaklayıcı bir çalışmadır. Pavese kadınca ötekiliğe kâh tiksinmiş bir küçümsemenin ve horlamanın

[6] Bkz. 12 Nisan 1947.

makineleşmiş tepkisiyle, kâh –estetik düzlemde yapmaya çalıştığıyla birebir– her zaman "işitilmemişi iletmeye, bilinmeze hâkim yeni meyve"ye[7] yönelik karşıt işaretin zihinsel alışkanlığıyla tepki verir.

Üstünden on yıllar geçti, Ervino Pocar'ın Kafka'nın mektupları ve günlüklerine dair bir gözlemi beni hayli etkilemişti. Çevirmen, lafı hiç dolandırmadan, bir yazarın ne mektuplarına ne de günlüğünün sayfalarına "eser" gözüyle bakılabileceğini söylüyordu. Tabii Meridiano Mondadori'ye *İtiraflar ve Günlükle*' (1973) için yazdığı önsözünde bir yazarın "yalnızca biyografik değil edebi, sanatsal, felsefi birikimi için de" önemli metinler olduklarını yazıyordu. Yine de, yakinen, "eser" olarak tanımlanamazlar. Bu gözlem bilhassa XIX. ve XX. yüzyıllar arasında "eser" kavramının ne denli değiştiği ve XXI. yüzyılın ilk yirmi yılının ardından hangi noktada olduğumuz sorularını sık sık aklıma getirip durdu. Elbette Pocar tarafından ifade edilen durumun hükmünü yitirdiğine, hele alışveriş listeleri bile eser olmuşken artık mektup ve günlüklerin her yönüyle birer eser olarak benimsenmesi gerektiğine inanıyorum. Cesare Segre *Yaşama Uğraşı*'nın bütüncül doğası üzerine ilaveten önemli sayfalar kaleme aldı. Her şey bir yana, bu konu üzerine birkaç satır karalamaya hazırlanırken, sorunun nihai çözüme uzak olduğu şüphesi içindeyim. Genel itibariyle kâğıtlarını "günce" diye adlandıran Pavese günlerine, dolayısıyla yazmaya son vermeye hazırlandığı sırada kâğıtlarını bir dosyanın içine kaldırır ve son derece ilginç bir şey yapar: yazmaya devam etmek için diğer günleri yadsımakta olan adam tıpkı şiirde yapılan gibi kendi sayfalarına bir başlık atar. Belki de "günce"sine bir günce gözüyle bakmayı nicedir bıraktığını düşünmek gerek. Notlar üstüne büyüyen bir torna işi olmuş, bir parçayla diğeri arasında bağlantı ("dirsek teması") kurma eğilimi yıllar içinde artmıştır. Her şey bir yana bu metin bir şiir değildi, bir anlatı değildi, bir roman değildi ve elbette bir "günce" de değildi. Yine de kendi gelişimi için müthiş ilginç bir şeydi. "Eser" kavramının ufalabilir-

[7] Bkz. 15 Ekim 1935.

liğine öykünüşü, ona çerçeve çizerek ilerleyişiyle aynıydı: özgün bir kıymık etrafında parçaları bir araya getiren bir kompozisyon, bir mantık arayan mantık öncesi yabani bir püskürme, deneye yanıla bir birliktelik doğuran üç ya da dört dize. *Yaşama Uğraşı* potansiyel olarak –neden olmasın– ve esasında eserlerin inşa ettiği ve birlikte kırktığı "ruhani kişi"nin, kendini düşüne düşüne ya da gelişigüzel ortaya koyan ve bol keseden savuran yazarın, *derleme*nin, *eser*in asıl doğasını gösteren bir eserdi.

Çocukken *Yaşama Uğraşı*'nı habire kendine karşı oynayan ve sonunda şah mat diyen bir yazarın hikâyesi olarak okudum. Zaten o zamanlar ağdalı yazarlar, kendi dehasının gözü yaşlı ya da eli maşalı propagandacıları hoşuma gitmezdi. İşler kendisi açısından iyi gider göründüğü zamanlarda bile kendi hezimetinin kaydını açıktan açığa yalnızlık içinde tutan ve fazla böbürlenmeyen, sıkı çalışan yaratıcı bir kişi arıyordum model olarak. Pavese benim durumuma uyuyor gibi geldi bana ve ondan bugün hâlâ uygulamaya çalıştığım bir davranış şeması çıkarttım: eğer bir şey sana iyi geliyorsa, onu sonsuza dek bir daha yinelememeyi göze al; içini kazı, olasılıklarını tüket ve bu esnada tembelliğe, korkaklığa düşmeden dışına çıkmanın yolunu ara. Dizeler veya öyküler yahut romanlar yazarken kafasının içinde nelerin meydana geldiğini anlamaya çalıştığı sayfalar hoşuma giderdi. İyi çalıştığının idrakine vardıktan sonra kendisine ait güzel sonucun bir kurt kapanı olduğunu ilan ettiği adımlar başımı döndürürdü. Doğal olarak onun bu yalnız hissedişi, başkalarının da ona yabancı kalacağı denli kendini diğerlerine yabancı hissedişi içime işlerdi. O sayfaların esas kısmından, intihardan da bahsetmiyoruz. Bilgileri derliyor, yaşama sıkıntısının izlerini yıl yıl topluyordum, ilan edilmiş ölüm gerçekte edindiğiyle işteş bir anlama kavuşuyordu, her şeyi biliyordum (gece, otel, oda), intihar, bu metni yeniden yeniden okuma isteğinin yok sayılamaz bir parçasıydı. Çocukken bana, Pavese hayatı boyunca yazma uğraşını ve yaşama uğraşını öğrenmeye çalışmış olmasına rağmen ikincisinde hiçbir gerçek ilerleme kaydedememiş, bunun üzerine ilkini de sonsuza dek yitirmeye karar vermiş görünüyordu.

Şu ilk okuma bir yerlerde kaldı, korkarım hâlâ etkiliyor. Fakat, doğruyu söylemek gerekirse, bugün hayatındaki olaylara, sevdiği kadınlara, ölüm biçimine hiç ilgim kalmadı artık. Kimi zaman intiharın kendisi bana ne kadar ciddi, ne denli dürüst olduğunun, uzun vadede gri, tiksinç, doğal ölüme vardırtan yaşama alışkanlığıyla bile –kendi not ettiği haliyle– savaşacağı kafasındaki alışkanlıklarla edebi savaşın sürüsüyle örneklerinden biri gibi görünüyor. Halbuki merakımı her zaman daha fazla cezbeden aslında "günce"nin gelişim gösterme biçimidir, rastlantısallık ile inşa arasındaki çarpışmadır, yıllar içinde anlık yazma doğasını sürdürürken bir yandan yine de kıyıda köşede kronolojik zamanı, tarihsel arka planı, biyografik olayları, politikayı avlayan, var olmanın karmaşasını ve varoluşa bir gidişat verme çabasını tek başına bırakan, gerçek bir on beş yılı bir giriş, bir gelişme ve bir sonuçla edebi bir organizmanın içinde değiştirmeye yetkin bir gidişat, içsel bir uyum ararkenki değişimidir. Kısacası, daimi kurulum halindeki bir iskele olarak *Yaşama Uğraşı*'nın önerdiği, müjdelediği, vaat ettiği, Cesare Pavese'nin günlüğü olarak kataloglanmasının çok daha ötesine uzanıyor gibi geliyor bana.

DOMENICO STARNONE
22 Ocak 2020

İÇİNDEKİLER

– 1935 –	19
– 1936 –	41
‹1936›	49
– 1937 –	69
– 1938.	99
1939.	175
1940.	201
1941.	251
1942.	273
1943.	293
‹1944›	325
– (1945) –	353
1946.	365
(1947).	385
(1948).	405
(1949).	427
1950.	453

EKLER

Süren Hayatımdan Kesitler	473
Çıkarılmış Düşünceler	489
"Düşte"	495
Kronoloji.	499
Dizin	505

– 1935 –

6 Ekim '35

Son şiirlerimden bazılarının akıl çeliyor oluşu, onları gitgide artan bir kayıtsızlıkla gönülsüzce kaleme almış olduğum gerçeğini gölgelemez. Yaratma sevincinin bende kimi zaman fazlaca sivrilmesinin de yine pek bir önemi yok. Biçimden yoksun malzemeyi yontma zevkinden mahrum bırakan kalıpları kullanmadaki el alışkanlığıyla ve bazı şiirlerin üzerine düşmeye tutkulu bir yücelik katan fiili hayata ilgimle ikisi birden izah edilebilir.

Ayrıca çabalamanın gözüme gitgide daha faydasız, daha değmezmiş gibi görünmesi ve hep aynı telden diye diretmemenin, söylenecek yeni sözler, çıkarılacak yeni şekiller için nicedir içimde sezdiğim arayışın daha doğurgan görünmesi de kayda değer. Zaten ruhun sonradan ihtimale bürünen meçhul hakikatlerinin gerginliğidir, daha en başından şiire gerilimini veren. Görünürdeki tekdüzelik ve edindiğim üslubun katılığı, ruhsal serüvenlerimin her birini süzgecinden geçirecek en iyi araç olabilir; vahşi ve yenilikçi girişimlerin ihtirasına karşı son savunmayı, bu küstah kanaatte buluyorum. Fakat tarihsel örneklerin –ruhsal yaratıcılık ekseninde, her türden örneğin üzerinde durulması mubahsa eğer– tamamı bana karşı.

Yine de şiir yazarken organik saptamalara, organik berraklığa indirgenecek denli yalın ve tutku dolu bir yığın malzemeye, kendi tecrübemin özüne zihnimde capcanlı bir biçimde sahip olduğum bir zaman vardı. Her girişimim yeniden, usulca ama dosdoğru bu kaideye bağlanıyordu ve yeni yazdığım her şiirin nüvesi ne kadar sıradışı olursa olsun, bana yoldan sapmışım gibi gelmiyordu.

(Mevcut) (anın) parçasını sürekli aşan bir şeyler meydana getirdiğimi hissediyordum.

Bir yığın yaşantının çalışmaların içine tamamen yedirildiği gün gelip çattı ve bana artık kırpmaktan ya da bulamaktan daha fazlasını yapmıyormuşum gibi geldi. Emin olmak isteyip de bitmiş bir iş üzerine çalışınca, çok daha iyi farkına vardım ki şiirim üzerine daha önceki araştırmaları, ruh halinin bilinçli teknik uygulamaları diye geçiştirdiğim, yaptığım şeyin ise şairliğe yatkınlığımın bir şiir-oyunu olduğu fazlasıyla doğru. Yani daha evvel saptadığım ve kaçındığım; başlangıçta şiir yazarken, hatta dolaylı yoldan şair yanıma dair şiir yazarken kendimi fazlasıyla dinç ve yaratıcı bir gözü karalığa bırakmama yarayan hataya yeniden düşüyordum. (*Exegi monumentum...*)[1]

Bu gerileme hissine cevaben, bundan böyle içimde boş yere yeni bir çıkış noktası arayacağımı söyleyebilirim. Kendimi şahsen ilk defa tam ve kesin bir yapı içinde ifade ettiğim *Güney Denizleri* günlerinin ardından, bundan böyle ucunda varlığını yadsıma ve gelecekteki her farazi kıvılcıma kuşkuyla yaklaşma dururken asla yerinden edemeyeceğim ruhani bir kişi inşa etmeye başladım. Bu durumda, şu anki beyhudelik hissine kendi çapımı görerek karşılık vereceğim ve bunu yalnızca, her keşfi bilhassa olayların tek tek kendi doğurganlığına bağlayarak bugüne dek doğal ve üretken olabilmiş halleri üzerinden ruhumu sorgulama gereksinimi doğrultusunda yapacağım. Çünkü şiir göstere göstere değil dürtüle dürtüle doğar.

Peki ama bugüne dek neden nazlanır gibi yalnızca dizeler halinde şiirle kendimi sınırlandırıp başka bir türü kesinlikle denemedim? Bunun belki yetersiz ama tek bir cevabı var: hasattan, hissiyattan, mevcut alışkanlıktan ama nazdan, niyazdan değil; bu patikadan nasıl çıkarım bilmiyorum ve özü yenilemek için biçimi değiştirmeye balıklama atlamayı acemice buluyorum.

---

[1] (Lat.) "Bir anıt diktim..." Horatius'un 4 kitaptan ve 104 şiirden oluşan eseri *Odi*'den bir alıntı. (*Odi, 3. Kitap, Bölüm 30*) Dizenin tam hali: *Exegi monumentum aere perennius*: "Tunçtan daha kalıcı bir anıt diktim."

9 Ekim

Her şair kaygılanmıştır, şaşırmıştır, keyiflenmiştir. Şiirin muazzam bir bölümüne duyulan hayranlığın muhatabı kesinlikle dudak ısırtan kabiliyet değildir, bağrındaki keşfin yeniliğidir. Daha önce hiç yan yana görülmediği bir ismi başarıyla tamlayan bir sıfat bulunca bir sevinç kıpırtısı hissetsek bile, onun zarafetine, dehanın kıvraklığına, şairin teknik kabiliyetine duyulan şaşkınlık değil, gün yüzüne çıkan yeni gerçekliğe duyulan hayrettir bizi tetikleyen.

Mesela turnanın, yılanın ya da ağustosböceğinin; bahçenin, fahişenin ve rüzgârın; öküzün, köpeğin, Trivia'nınki[2] gibi imgelerin muazzam gücü üzerine düşünmek lazım. Her şeyden önce bunlar insanoğlunun önemine dair meselelerin titizlikle dile getirilme seyrinde dış nesnelere bakışı temsil etmelerinden ötürü, geniş çatılı eserler için meydana getirilmişlerdir. Rahatlayınca çekilen bir oh, pencereden dışarı atılan bir bakış gibidirler. Sapasağlam hazneden dışarıya pörtleyen rengârenk dekoratif parça havası taşımalarıyla, yaratıcının bilinçdışı katılığını ortaya koyuyorlar. Kırsal duyguların doğal acziyetini şart koşuyorlar. Açık açık ve dürüstçe doğayı bir araç gibi, anlatının özünden görece daha aşağı bir şey gibi kullanıyorlar. Oyalanmalık bir şey gibi. Bunun tarihsel açıdan kavranması lazım; çünkü benim anlatının özü imgelerdir, fikrime ters düşüyor. Neden mi? Çünkü biz şiiri kısa tutuyoruz. Çünkü biz başı da sonu da kendine, yekpare bir ruh halini, bir anlamın içine oturtuyoruz ve oraya mıhlıyoruz. Koyultulmuş anlatımızın ritmini, mıymıntıdan hallice doğacı dertleşmelerle / oyalanmalarla bezemek bizim işimiz değildir; bize düşen ya başka dertler edinip imge ocağı doğayı bir yana bırakmak ya da pencereden atılan bakışın yapının tamamındaki öz olduğu yerde doğacı ruh halini tastamam ifade etmektir. Öte yandan geniş çatılı modern eserlerden –fikrimce, romanlar– bazılarını düşünmek yeter: bizim olmazsa olmaz ro-

[2] Latince üç anlamına gelen *tri* ve yol anlamına gelen *vium* kelimelerinin birleşiminden oluşur; kesişen yolların koruyucusu tanrıça Hekate'nin bir diğer ismidir.

mantik kültürümüzden doğup arapsaçına dönmüş kırsal imbikten geçirdikten sonra yapıtın içinde oyalanmalık-imgeciliğin pırıl pırıl örneklerini bulabiliriz.

Antik ve modern yazarlar arasında, –oyalanmalık imge ve anlatı imgesi üzerine– inşayı geniş tutan Shakespeare başta gelir; bir arada, her şey, pencereden atılan bakıştır; insanlığın kaskatı kütüğünde filizlenen imgede türer ve ruh halinin imgesel yoldan yorumlanışı olarak sahneyle bütün *oyunu* birlikte kurar. Bu olsa olsa onun muazzam drama tekniğinden kaynaklanıyordur; ki bu tekniğe göre her şey –doğa, görece daha aşağı– insanlıktır ama kendi karakterlerinin imgesel dilinde de her şey doğadır.

Elinin altındaki lirik parçalardan sağlam bir yapı kurar. Yani kısacası birbiriyle iç içe hem çalar hem söyler, dünyada tektir.

10 Ekim

Kendimi aydınlatmak için peşine düştüğüm yeni tekniğe diyelim ki ulaştım; iyi de neticede diğer tekniklerin larvalarından süzülmüş hatlar sağa sola dağılmış halde hâlâ içinde duruyorlar. Bu benim kendi yordamımın özünü açıkça görmeme engel oluyor (Baudelaire'e karşı çıkmak gibi olmasın ama şiirde öyle her şey öngörülebilir falan değildir, şiir yazarken biçimlerin gözle görülür nedenlerle değil içgüdülerle seçildiği olur bazen; nasıl olduğunu apaçık, tastamam kavramadan yaratılır). Olay örgüsünün tarafsız ilerleyişinin yerini, imgenin ölçülüp biçilmiş düşsel hükmünün almasından yana olduğum doğru, çünkü aslında kastettiğim de bu, ama bu hesap kitap nereye varır, düşsel bir hükmü ne bağlar, imge nerede biter ve mantık nerede başlar; işte bunlar ciddi sorunlar.

Bu akşam ay ışığıyla kızıllaşan kayalıkların alt tarafında düşünüyordum da, tanrıyı bu yerde, böylesi bir konunun elverdiği ölçüde imgenin tüm kinayeleriyle birlikte cismanileşmiş göstermek ne muazzam bir şiir olurdu. Hemen ardından bu tanrının olmadığını, bunu biliyor olduğumu ve bunu kabullendiğimi idrak ettim ve bu idrak beni sarstı; şu halde bu şiiri başkaları yazabilirdi, ben

değil. Sonra gelecekteki her savımın nasıl da kinayeli, nasıl da *all-pervading*[3] olması gerektiğini düşündüm; hani bir yazar bunu kullanmaya kalksaydı, kızıl kayalarda cismanileşen tanrıya iman nasıl kinayeli ve *all-pervading* olacaktıysa, aynı öyle.

Neden ay ışığıyla kızıllaşan kayalıkları ele alamıyorum? Çünkü bir şiirin asla haklı gerekçesi olamayacak cılız bir kırsal tedirginlik dışında bende hiçbir karşılıkları yok. Eğer bu kayalıklar Piemonte'de olsaydı, bir imgenin içine yedirip onlara bir anlam yüklemekte sıkıntı çekmezdim. Bu, şairin yaratım öncesi zihninde zaten imgenin larva hayatını yaşamakta olan bağların, hatta belki de biyolojik bağların taşıdığı değerle ilintili müphem farkındalık, şiirin birincil sacayağıdır, demekle eşdeğer.

Elbette sırtını Piemonte'ye dayamayan şiirler yazmak, benim için de ihtimal dahilinde olsa gerek. Öyle olmalı, ama şu ana dek neredeyse hiç olmadı. Bu benim, fiziksel temsilini çevreyle köken bağlarımdan alan imgenin yeni baştan basit yoğrumundan henüz çıkmadığım anlamına gelir. Başka bir deyişle, bir şair olarak çalışmalarımda onsuz yapamadığım bir ölü nokta, bir kof nokta, bariz bir ima var. Fakat öyleyse bu aslında nesnel bir kalıntı mı yoksa gerekli kan mı?

11 Ekim

Ana imgenin ustaca yontulmasından başka bir şey olmayabilir mi tüm imgelerim? Yani memleketim neyse ben de o muyum? O zaman şair, Piemonte'nin sosyal ve kırsal kıyas sahası dışına çıkamayacak, kişileştirilmiş bir imge olabilir.

Şairle memleketi görünürde birbirleriyle karşılıklı işleyiş içinde güzeldir; şairinin sözünün özü de bu bakımdan önem taşıyabilir. Ama hepsi buraya kadar mı? Bu mu Quarto'nun[4] alınyazısı?

---

[3] (İng.) Bütüne sinen, tamamına işleyen.

[4] 5 Mayıs 1860 tarihinde Garibaldi birliklerinin demir aldığı limanın bulunduğu yer olup Giosue Carducci'nin bu konudaki *Scoglio di Quarto* isimli şiirine bir göndermedir.

Ya da daha ziyade elimden geldiğince imgeler halinde: imge-anlatı içinde somutlaştırdığım ve oyunlaştırdığım bazıları bilinçli geriye kalanıysa bilinçdışı ilişkiler, ben ve Piemonte arasında öylece akıp gidiyorlar mı? Ve bu ilişkiler kanın iklimle, rüzgârla maddi yakınlığından başlayıp, beni ve diğer Piemontelileri bunaltan meşakkatli ruhsal akıntıda mı bitiyor? Ve ben manevileri maddi, maddileri de manevi şeylerin anlatısında mı ifade ediyorum? Ve bu ikame, kinaye, imge uğraşısının ederi, bizim kinayeli *all-pervading* özümüzün göstergesi kadar mı?

Benimkinin bir *Piedmontese Revival* olabileceği kuşkusu karşısında, Piemontece değerlerin ihtimal dahilinde genişletilmesine inanma iradesi duruyor. Sağlaması mı? İşte: benimki lehçe edebiyatı değil –lehçecilik karşısında mantığın ve dürtünün öyle çok savaşını verdim ki–; çalakalem olsun istemiyor –tecrübeyle sabit–; yalnızca ulusal ve geleneksel nektarın en iyisinden beslenmeye çalışıyor; gözünü pürdikkat tüm dünyanın üzerinde tutmaya çabalıyor; bir zamanlar biçimlendirmenin özdeş sancısına rastladığımı düşündüğüm Kuzey Amerika'daki denemelere ve sonuçlarına ayrı bir hassasiyet gösterdi. Yoksa Amerikan kültürünün artık beni hiç mi hiç ilgilendirmiyor oluşu, bu Piemonteci bakış açısını belki de noktaladığım anlamına mı geliyor? Zannımca öyle; en azından şu ana dek sahip olduğum bakış açısı için.

15 Ekim

Halbuki yeni bir çıkış noktası lazım. Zihin belli bir yaratım mekanizmasına alıştığında bunu aşmak için ve ruhun yeni mahsul tekdüze meyvelerinin yerini işitilmemişi iletmeye, bilinmeze hâkim meyvenin alması için bir o kadar mekanik bir çaba gerekir.

Yolun yeni sorunlarla kesişmesi için gereken, bir dış uyaranı zihinsel yoğurmanın yerine geçirmek değil, malzemeyi ve araçları kalıplarından dönüştürmektir; çıkış noktasına kavuşmuş olmakla ruhun her şeyde yeniden bir oyun havası bulacağı aşikâr. Bu sıçrama tahtası olmadan, her durumu alışkanlıkla cılız bir biçimde, haliyle de maddesel olarak şemaya indirgemeyi ve imge-anlatı

hassasiyetini bırakamam. İbreyi dışsal bir varlık halini alan içgüdüye çevirmek ve akabinde bu içgüdüyü yeni keşiflere hazırlamak için dışarıdan bir müdahale gerekir. Eğer bu dört yıllık şiir hayatını gerçekten yaşadıysam, çok, çok daha iyi: bunun olsa olsa bana daha açık bir ifade hissi, daha fazla tartışmaya kapalılık gibi yararları olacaktır.

İlk seferlerde bana ta eski zamanlarıma dönmüşüm gibi gelecek ve bir de söyleyecek hiçbir şeyim yokmuş gibi. *Güney Denizleri*'nden önceki kaybolmuşluğumu ve nasıl da usul usul kendi dünyamı kavramaya, onu yarattığımı anlamaya başladığımı unutmamam gerek. Daha önce değil. Bugün, zorluk bakımından kötü bir gidişata rastlanmadığından değil ama. *Çalışmak Yorar*'da gözümü açtığım andan itibaren tüm deneyimlerim işin içindeydi ve ilk altınımı gün yüzüne çıkarmanın öyle bir sevinci vardı ki tekdüzelik hissetmiyordum. O zamanlar içimdekiler, hâlâ keşfedilmek üzereydiler. Damarın çoktan altını üstüne getirdim ve şimdi büyük umutlarla bir kazıya daha atılacak gücü bulmak için fazlasıyla tükenmiş, sınırları çizilmiş haldeyim. Her yer deşildi ve yoklandı; özgünlüğümü kendi içinde neyin muhafaza ettiğini biliyorum. Ayrıca, şiir-öncesi sayısız denemelerde düzyazı biçimindeki anlatı ve roman olanaklarını buruşturup buruşturup bilfiil attım bir kenara. İlk temasın canlılık veren neşesini de derdiğim bu yolun engebelerini gayet yakından tanıyorum. Yine de bu yolu yürümek gerek.

16 Ekim

Benimle Piemonte arasındaki doygun paralellik düşündüğüm doğrultuda ifade bulduğuna göre, şiirimdeki yeni atmosfer nasıl olacak? Ya birbirinden ayrı, çeşit çeşit parçaları birleştirebilecek, hem ampirik hem soyut olan yeni değer? Derleme bir kitap mı yapmalı?

Bu atmosfer ve bu değer, tarihte beni haklı çıkaracak türden olmalı. Peki ben tarihin halihazırdaki neyine inanıyorum? Acaba devrimlere mi? Ama eyleme dökülmüş bir devrim düşüncesinden

asla iyi bir şiir çıkarılmamış olması bir yana, devrimler karşısında kapıldığım coşku da devede kulak kalır. Haliyle burada kargaşayı, söylevi, kanı ve zaferleri tasvir etmek değil, devrimin ahlaki atmosferinde yaşamak ve hayatı buradan seyreylemek, buradan yargılamak söz konusu olabilir. Ben bu ahlaki yenilenmeyi deniyor muyum? Hayır, aksine bugüne dek etkin, yenileyici kuvvetleri değil, daha çok keyiflendirici, durağan olanları hayatın içinde yüceltmeye yönelik bir eğilim ortaya koydum.

Öyleyse akabinde yeni atmosferin içinde dilediğimce tefekküre dalarak hayatı sorgulayabileceğim ve hayattan keyif alabileceğim o büyük, yenilikçi adımı atma beceriksizliği söz konusu.

Şiddet barındıran devrimler dışındaki diğer tarihsel değerlerin içinde karşılaşıp kabiliyetlerim doğrultusunda bunları imgeleştirmeyi ummaktan başka elimden gelen bir şey yok.

Ki bu gayet akla yatkın. Şiddet barındıran devrimlere meyletme dışında şu an için kulak verilecek bir şey yok. Ama tarihte her şey devrimdir; bir de yenilenmedir; kendi halinde, belli belirsiz bir keşiftir. O halde, şiddet barındıran eylemlere (belki de diğerlerinin tarafında, etkin olanlar) ihtiyaç duyan ahlaki yenilenme için peşin peşin atılan nutuklar da uzak olsun. Patırtıya, yarenliğe duyulan çocukça ihtiyaç da uzak olsun. Bana düşen, her şiirin kendi içinde barındırdığı ufacık tefecik keşiflerle yetinmek ve tabiatım itibarıyla bu kadere boyun eğmemi sağlayan alçakgönüllükle kendi ahlaki yenilenmemi ortaya koymaktır. Ki bu gayet akla yatkın. Zayıflık ya da korkaklık değilse tabii.

17 Ekim

Yabantavşanının bizzat kendisi yüzünden umutsuzluğa düştüğüm yabantavşanı şiirini[5] bu sabah yeniden elime alıp bitirdiğimden beri, sönük çabamı sürdürmekteki iddiamın aynısını hissediyorum. Bana gerçekten de teknik bir içgüdü kazanmışım gibi geliyor; öyle ki, üzerinde kasten durup düşünmediğim halde

[5] *"Semplicità"* ("Yalınlık") şiiri.

düşlerim, 10 Ekimde bahsettiğim düşsel hüküm uyarınca dışıma hayale bürülü olarak çıkıyorlar. Çok korkuyorum; bu, müziği ya da en azından çalgıyı değiştirme vaktinin geldiği anlamını taşımasa bari. Aksi halde, daha şiiri yazmadan, eleştirel çetelesini tutacak noktaya gelirim. Bu da *Procrustes'in Yatağı*[6] gibi hezel bir işe döner.

Ve işte, ilerisi için formül bulundu: vaktiyle lirik çalışmalarımdan (tutkuyla şahlanışından ötürü kıymet gördüler) ve mektuba has tarzımdan (mantıksal ve imgesel dizginlenişinden ötürü övgüye değerler) bir karışım yaratmaya kendimi adadığıma ve bunun sonucunda, peşinden sürüklenenlerle birlikte *Güney Denizleri* çıktığına göre, şimdi yapmam gereken, *Çalışmak Yorar*'daki özlü sözlerle, düşle bezeli damarı, Pornoteca'nın[7] bir topluluğa gerçekçi açıdan uyum sağlayan, muzip damarıyla karmanın gizine erişmek olmalı. O zaman düzyazı şart, ona hiç şüphe yok.

Bir sanatçı için bana katlanılmazmış gibi gelen (pek çok şey arasından) tek şey, kendini artık yol ağzında hissetmemektir.

19 Ekim

16 Ekimi yeniden okuyordum da benimle Piemonte arasındaki paralelliği dile getirdim diye, sırf bu yüzden artık bu öge ileride şiirimden eksik olamaz diye düşünüyorum. Çünkü hiçbir araştırmamın kaybolamayacağını ve gelişimin deneyimleri ufalamaktan geçtiği kanısındayım; yeni deneyimleri eskilerin üzerine serpen ve kapsamı gitgide genişleyen bir ufalama.

---

[6] Procrustes, Yunan mitolojisinde evinde ağırladığı konuklarını demirden bir yatağa yatırdıktan sonra boylarını yatağa uydurmak için uzuvlarını kesip kısaltan ya da çekerek uzatan mitsel varlık. "Procrustes'in Yatağı" deyişi, belirli kalıpların dışına çıkanları zorbalıkla standart yapıya uydurmak anlamı taşır.

[7] *Il mestiere di Poeta*'da bahsi geçer. Pavese'nin Amerikan sinemasından ve Benedetto Croce'nin fikirlerinden etkilendiği yıllarda arkadaşlarıyla ortaklaşa yazdığı dizelerden oluşur.

21 Ekim

"...sicut nunc foemina quaeque
cum peperit, dulci repletur lacte..."[8]

27 Ekim

"in gremium matris terrae praecipitavit"[9]

28 Ekim

Ahmağın biri deniz için "çarşaf gibi" deyince, şiir başlar. Sütliman denizin en doğru tasviri falan değil tabii; benzerliği keşfetme hazzı, gizemli bir bağlantı gıdıklaması, fark edileni yedi düvele haykırma ihtiyacı.

Fakat bunun üzerinde durmak da bir o kadar ahmakça. Böyle başlayan bir şiiri tamamlamak ve bir değer yargısına ustaca karşılık gelen, aradaki bağlantılara dair zengin bir anlatım tutturmak gerek.

Tipik şiir, fikir olabilir bu. Zaten genellikle eserler, aradaki bağları keşfederken durup durup köpüren duygulardan –sütliman denizin doğru dürüst tasviri– oluşturulur. Belki de tipik şiir gerçekdışıdır ve –tıpkı bizim mikroplardan da beslendiğimiz gibi– şu ana dek yapılanlar salt taklit parçalardan (duygular), düşüncelerden (mantık), güzelle ve daha iyiyle olan bağlardan (şiir) meydana geliyordur. Daha kesin bir bileşim belki de ahmakça ve çekilmez olabilir.

1 Kasım

"Sanatta duygu salt taklit parçadır, 'sütliman' denizin tastamam tasviridir," fikri ilginç bir fikir. Neticede imgesel bağların

---

[8] (Lat.) "Tıpkı, doğum yaptıktan sonra her kadının tatlı sütle dolduğu gibi." Titus Lucretius Carus tarafından yazılan *Evrenin Yapısı* (*De Rarum Natura)* adlı eserden bir alıntı. (V. Kitap)

[9] (Lat.) "Toprak ananın kucağına bıraktı." *A.g.e.* (I. Kitap)

keşfinden, mantığın davetsiz misafirliklerinden uzak ve uygun sözcüklerle yapılmış bir tasvir.

Ama imgeleri hesaba katmayan (belki dil kendi doğası gereği yadsıyordur) bir tasvir, tahayyül edilebilir bir tasvirse, mantıksal düşüncenin bu noktadan tasviri mümkün olabilir mi? Ağacın yeşil olduğu gözlemi, zaten yargı ifadesi değil mi? Ya da eğer bir düşünceye aynı bayağılığın içinde rastlamak gülünç geliyorsa, bayağılık nerede bitiyor ve asıl mantıksal yargı nerede başlıyor?

İkinci girizgâhı, daha iyi bir filozofun takdirine bırakıyorum. Bana yine de duygu, yerli yerince tasvir etmektir gibi geliyor tam olarak. Bağlantıları keşfetmek için duygulanımları *işlemek*, aslında bu deneyimleri mantık çerçevesinde yoğurmaktır zaten.

Peki, nasıl oluyor da dilin doğası imgeleri kullanmama ihtimalini yadsıyor? *Verde*'nin[10] *vis*'ten[11] gelmesinde ve bitki örtüsünün gücünü anıştırmasındaki bağ güzeldir ve su götürmezdir; ama bu kelimenin halihazırdaki saflığı ve anında salt bir fikri çağrıştırması da su götürmezdir. Bir zamanlar *arrivare*'nin[12] *approdare*[13] anlamına gelmesi ve ilk başta kışın geldiği manasını taşıyan bir denizci imgesi vermesi, şu anda gerçekleşen aynı gözlemin mutlak nesnelliğini ortadan kaldırmaz.

O zaman açtığım parantez salakçaydı. Ağzımızı bozuyoruz.

9 Kasım

Yenilenme arayışı, yapısal cinnete bağlıdır. Destanlık[14] taslayan lirik derlemedeki birlikteliğin şiirsel değerini ben zaten reddetmiştim; yine de ufak tefek lirik şiirlerimi nasıl toparlasam da anlam içlerinde ürese, onlarla bütünleşse diye sürekli düşünüp

---

[10] (İt.) Yeşil.

(Lat.) Güç, kudret.

(İt.) Varmak.

(İt.) (Kıyıya, karaya) çıkmak.

İtalyanca *poema*: Destan diye çevirdiğim bu terim, daha çok şiir biçiminde yazılmış, bir hikâyeye ya da bütünlük içinde bir akışa sahip, Homeros'un *İlyada*'sı ya da Dante'nin *İlahi Komedya*'sı gibi eserleri kapsar.

duruyorum. Bana ruh hallerimi ortaya sermekten başka bir iş yaptığım yokmuş gibi geliyor, yeniden. Değer yargısı karşısında dünya muhasebesi bende eksik kalıyor, yeniden.

Destanda-lirik derlemede şiirlerin hesaplı kitaplı dağılımının, dekoratif ve reflektif hazdan başka bir şeye hitap etmediği muhakkak. *Kötülük Çiçekleri*'nde[15] şiirlerin sunuluşu, yani şöyle ya da böyle yerleştirilmesi zarif durabilir, berraklık katabilir, belki eleştirel olabilir ama daha ötesi değil. Şiirler yazıldıkları gibi koyuldular; ama *Baudelaire'in onları böyle yazmış, yani birbirlerinin peşi sıra inandırıcı ve bir anlatı gibi kendi birliktelikleri içinde beraberce cezbedici yazmış olması; hepsinde bulunan ahlaki, yargılayıcı, bütünleyici kavrayıştan kaynaklanıyor olamaz mı? İlahi Komedya*'nın bir sayfası destandan çıkarılsa ya da yeri değiştirilse, zincirdeki içkin değerini yitirir mi?

Yine de *Komedya*'daki bütünlüğü çözümlemeyi daha iyi bir zamana ertelersek, ilhamın kanat çırpışına göre tek başına sezinlenen bir şiire, birlikteki-aidiyet değerinin atfedilmesi mümkün mü? Hem sonra Baudelaire, bir şiiri ayrı gayrı sezmesin de diğer şiirlerle dirsek temasında düşünsün, bana gerçeğe yakın gelmiyor.

Başka bir nokta daha var. Bir şiir, henüz büsbütün tamamlanmadıysa, daha derinlerdeki manası içinde yazar için ayan beyan olmadığına göre, yazılıp bitmiş şiirlere kafa yormak dışında, kitabın inşası yazar için nasıl mümkün olur? O halde lirik derleme-destan her zaman bir *afterthought*'tur.[16]

Yine de her zaman geriye kalan bir itiraz var; neticede Shakespeare oyunlarını –*Komedya*'yı bir kenara bırakalım– toplu algılamak mümkün de olmuştu. Şunu söylemek lazım: bu eserlerin bütünlüğü tam da karakterin gerçekçi istikrarından; yapmacıklıktan uzak bir bilinçte kendine yer bulunca, maddeselliğini yitiren, manevi bir anlam kazanan, bir ruh haline dönüşen olayın doğalcı gelişiminden kaynaklanıyor.

---

[15] *Fleurs du Mal*: Charles Baudelaire tarafından yazılan eserin en önemli özelliklerinden biri, şiirlerin belirli bir akışa göre yer alması ve temaların bütünlük arz etmesidir.

(İng.) Sonradan düşünülen.

10 Kasım

Niye şiirlerime bütünleyici, ahlaki, yargılayıcı içeriği sorup duruyorum sürekli? Ben ki insanın insanı yargılayışını içine sindiremeyenim. Bendeki heves, *diyeceğini söyleme* peşinde olan kaba bir istekten başka bir şey değil. Adalet dağıtmaktan da epey uzak. Kendi hayatımda adaleti sağlıyor muyum? İnsani meselelerde adaletle alakalı herhangi bir şey umurumda mı? E o zaman neden iş şiire gelince, adalet zikredilsin diye tutturuyorum?

Eğer şiirlerimde suret varsa bu, evden kaçıp feleğin her biri resmedilesi[17] çemberlerinden tek tek geçtikten sonra güle oynaya kasabaya dönen; pek az çalışma isteği duyan; en basit şeylerle keyiflenen; yargılarında daima rahat, iyi niyetli, dik duruşlu; derinlemesine acı çekmekten aciz; doğanın peşinde koşmaktan ve bir kadınla keyif çatmaktan memnun; ama kendini tek başına ve kayıtsız hissetmekten de memnun; her sabah yeniden başlamaya hazırın suretidir: kısacası *Güney Denizleri*'nin.

12 Kasım

Önceki kısım genelleme olabilir. Kitabın çerçevesine girmeyen şiirlerin bir dökümünü yapmak gerekebilir. Başkahramanım, "feleğin her çemberinden geçen" biri olduğu müddetçe, ayrımı yapanın, olaylardaki farklılıklar değil, hissedişteki farklılıklar olacağı gün gibi açık; örneğin, derinden acı çekme kabiliyeti, yalnızlığa katlanamama, doğadan memnuniyetsizlik, tedbirlilik ve kötü niyetlilik.

Bu önerilenler içinde, kanaatimce istisnai biçimde sergilenen yegâne tavır, cinsel bağlamda yalnızlığa olan tahammülsüzlüktür (*Annelik* ve *Babalık*).[18]

Ama içime öyle doğuyor ki yeni yol ne enine boyuna akış güzergâhında olacak ne de zıtlıklardan çıkarılmış "olmayan" bir

---

[17] Pitoresk.

Çalışmak Yorar kitabından, "*Maternità*," 1934 yılında yazdığı şiiri; "*Paternità*," 1935 yılında yazdığı şiiri.

çeşitlilikte; yeni yol, ilgileri ve tecrübeyi yerinden belli belirsiz kaydırıp, ortaya konmuş karakteri koruyarak yan olanakların herhangi birinden faydalanmadaki elverişlilikte olacak. Bu, o güne dek hor gördüğüm tensel yaşama duyduğum ilgiyle yeni bir biçimler dünyası (*Güney Denizleri*'nden *Tanrı-Keçi*'ye sıçrayış) yakaladığım *Bir Mevsim*[19] zamanında gerçekleşmişti.

Kısacası, yeni bir karakter arayışı kısır, yeni eylemler için antik karakterlere beşeri ilgi doğurgandır.

16 Kasım

Benim ve yaşadığım dönemin en öncelikli estetik sorunu, yalnız ve ancak bir şiir yapıtının bütünlüğü meselesidir. Ya geçmişte kabul edilmiş ampirik bağla yetinilmesi, ya şairin ruhunda bir dönüşüm malzemesi olarak bu bağın sündürülmesi ya da şiirde özü düzenleyecek yeni bir ilke aranması gerek. Günümüz şiir öğütücüleri, *kesinlik şairleri* bu sorunu işittiler ve bahsi geçen üç noktayı reddettiler. Durum şiirine dönmek lazım. Geçmişteki *durumları* nasılsa öyle kabul ederek mi yoksa olayları konumlandırmaya yeni ve ruhani bir yaklaşım getirerek mi?

Eyleme döktüğümü düşündüğüm yeni yaklaşım –imge-anlatı–, şimdi bana Helenistik belagat araçlarının herhangi birinden daha fazla etmezmiş gibi geliyor. Büyük bir rastlantısal etkinliğe sahip *in media res*[20] ya da tekrara dayalı türler gibi basit bir buluş yeterli bir görünüm kurmaya yetmez.

17 Kasım

Uzakta kalınca, bizzat Piemonte'de ve merkezi olarak Torino'da sanatı koşullandıran bir işlev icat etmeye[21] (*invenire*'den[22] gelir) baş-

---

[19] *Çalışmak Yorar* kitabından, 1933 yılında yazdığı, sansürlenmiş şiirlerinden biri.

Anlatımın, olayların hız kazandığı bir noktadan başlatılıp geçmişin diyaloglarla, geriye dönüşlerle ya da tasvirlerle açıklandığı teknik.

(İt.) *Inventare*: icat etmek.

(İt.) Bulmak, icat etmek.

ladım. Eski ve yeni unsurları birbirine katan aristokratik bütünlüğünden ötürü, düşlem* kenti; maddi ve manevi çıkıntılık edenlerin mutlak yokluğundan ötürü nizam* kenti; avareliğe dostça yaranmasından ötürü tutku* kenti; yaşamdaki hoşça beğenisinden ötürü ironi kenti; kargaşada zengin sükûnetinden ötürü emsal kent. Başkalarının seviştiğini görüp, kendi adına canım cicimden öteye müsamaha göstermemiş, fakat doğru adama denk gelirse adım atmaya da hazır şu bakire gibi, sanatta bakir kent. Dışarıdan ulaşıp ruhani olarak doğduğum nihai kent: ne annem ne kız kardeşim; yavuklum. Ve pek çokları, bu bağda, onunla. Medeniyetten nasibini almadığı olmaz ve ben bir safın parçası olurum. Koşullar, hepsi burada.

24 Kasım

Yeni damarın keşfindeyim gibi geliyor. Piemonte'ye dair de olsa, şeylerin *huzursuz tefekkürü* söz konusu olabilir. Fark ettim ki önceleri *hülyalı tefekkürleri* çalışıyordum (*Güney Denizleri, Tina'ya Adanmış Manzara, Yazar'ın Tablosu*) ve sadece 15 Mayıstan sonrakilerin değil, bu seneden öncekilerin de (*Çalışmak Yorar, Ulysses, Maceralar, Dışarısı*) içine ilkin meçhul ya da taş gibi bastırılmış bir ürperti, bir üzüntü, bir ıstırap giriyordu. Mayıs-ağustos sonrası bunun yeni kural halini aldığı muhakkak. Bu yeni arayış, daha tedirgin, daha *ruhani* tonları, kati vaadin tutkulu ve yenilenmiş maddiyatıyla karıyor. Benim *Whispers of heavenly death*'lerim[23] olabilirler mi?

Her halükârda geçiş hakkında net bir fikir edinmek için tüfeğin *Manzara*'sıyla *Ağustos'ta Ay*'ı karşılaştırmalı: ilkinde tamamen betimsel bir sahnenin ruhanileştirilmesi vardı, ikincisindeyse insani kaygı hakkındaki doğal bir gizin gerçekten yaratımı var.

5 Aralık

Kendi yaklaşımımı keşfedişimle birlikte, cinsel malzemenin rahatlığından kendime en ufak bir yardım kotarmamış olmamın

[23] Walt Whitman'ın *Çimen Yaprakları* kitabından "Kutsal Ölümün Fısıltıları" şiiri.

muhakkak bir anlamı vardır. *Güney Denizleri, Ecdat, Kâğıt İçiciler*, bu damarı görmezden geliyor. Tartışmaya girdiğimde, (*Kayıp Kadınlar, Blues'ların Blues'u, Ustacıklar*'ı hatırlamalı) küçümseyici ve bilindik bir hal alıyordu. *Sokak Şarkısı* ve *İhanet*'le, duyusal deneyimin canlı tasvir biçiminde yeni bir kaygı başlamıştı. Ta ki *Bir Mevsim*'in dünyasına fırlatılmış yeni bir malzeme gibi patlayana dek sürmüştü. Burada mesele, cinselliğin önemi, cinselliğin *all-pervading*'liği, tüm duyusal deneyimlerin cinsel muadillerine (kıyafetlerde mart esintisi) indirgenişiydi. Cinsel duyumun o hınzır belden aşağılığına yapılacak bir dönüş, alışılagelmiş mevcut tasvir rahatlığının açmazında bir çıkış yolu olabilir. Peki ama bu cinsel hınzırlık, 24 Kasımda değinilen düşünsel huzursuzlukla nasıl bağdaşacak? İlk bakışta hınzırlık ve huzursuzluk birbirine zıt durabilir.

(6 Aralık)

Tanrı'nın var olmadığına büsbütün ikna olmayan ama gülüp geçerken bile etiyle teninin arasında zaman zaman varlığını hisseden şu köhnemiş kafalar için kutsala dil uzatmak, güzel bir etkinlik. Adam astım atağı geçiriyor ve öfkeyle, azimle başlıyor sövmeye: şu muhtemel Tanrı'yı gücendirmeyi kafasına koymuş. Nihayetinde, eğer varsa, her küfür çarmıhın çivilerine indirilen birer çekiç darbesidir, çektirilen *azap*tır, diye düşünüyor. Sonra Tanrı intikam alacak –kendi sistemi– ortalığı birbirine katacak, daha başka musibetler salacak, cehenneme atacak; ama dünya tersine bile dönse, hiç kimse yaşanan azabı, çekicin acısını söküp alamayacak. *Hiç kimse!* Güzel bir avuntu. Neticede, bu Tanrı'nın, her bir şeyleri düşünmediğini ortaya çıkardığı kesin. Düşünün: O, mutlak hâkim, hükümran, her şey; adam bir pislik, bir hiç ama onu sinir etme, keyfini kaçırma, o mübarek mevcudiyetten alıp bir anlığına zora sokma ihtimali adamın elinde. Bu gerçekten de "*meilleur témoignage que nous puissions donner de notre dignité.*"[24] Nasıl oldu da Baudelaire bunun üzerine bir şiir yazmadı?

[24] (Fr.) "Haysiyetimize dair sunabileceğimiz en iyi kanıt." Baudelaire'nin "Fenerler" şiirinden bir alıntı.

7 Aralık

Muazzam sanatın sırrını, çağdaş beğeninin, kurallar biçimi altında dayattığı kısıtlamalarda bulan kabulü irdelemek gerek. Sanat kuralları, sanatçıya, tanımlanmış, ulaşılacak bir ideal sunarak dehanın boşa harcanmasını engelleyecek bir amaç vermiş olurlar. Yine de bizim için eserlerdeki değerin kesinlikle gözlenen kurallarda olmadığını; kuralın –beğeninin– neler gerektirdiğini araştırdığı sırada, yazarın elinin altında serpilen çatılarda –hedeflerde görülen ayrışıklık– olduğunu eklemek lazım. Değerin itibar gören belli başlı sonuçlarına ulaşma denemesinden ibaret mantık oyunlarıyla hararetlenen deha, "ince beğeniler" geleneğinin soyut değerini aşar ve esriklik içinde yeni yapılar yaratır. Bunu, bilmeden yapar ve yaratıcının, açıklığa kavuşana dek sanatsal çatıdan ilgisini kesmediği ve o ilgisini kesmediği müddetçe, çatının gizemini koruduğu düşünülürse, akla yatkındır. Sanatta "zekâ" ihtiyacını, böyle çözüyorum: burada zekânın bilinçli uygulanışı var ama bu yalnızca sanatçı ve dönemi için geçerli olup, dehanın hararetinden doğmuş şiirin feveranında karılan çağdaş amaçlar için söz konusu. Sanatçı beyniyle, ardılları karşısında değer kaybeden amaçlar üzerinde çalışır; ama böyle yaparak "beyni," ön eleştiri suretiyle, yeni entelektüel gerçeklikler yaratır. Örneğin; Elizabetyen sanatçılar arasındaki "*conceit*"[25] çılgınlığı ve imge-anlatının Shakespearyen sonucu. Klasik bilimsel dünyada somut örnek beğenisi ve sonucunda Lucretius'un kozmik görüşü.

15 Aralık

Bana göre, bir şiirin kompozisyonu öyle bir surette meydana geliyor ki, –tecrübem bana bunu göstermemiş olsaydı– hayatta inanmazdım. Şekilden yoksun dokunaklı bir durumun etrafında dönüp dolanırken, hep aynı açık ritimde can bulan düşünceyi kendi kendime mırıldanıyorum. Farklı kelimeler, farklı bağlayışlar, yeni, müzikal yoğunlaşmayı saptayıp renge buluyor. Çoğu halloldu. Bu aşa-

[25] (İng.) Kendini beğenmişlik, kibir.

mada zaten neredeyse hep başlangıçta yer alan ve belirleyici olan şu iki, üç, dört dizeye geri dönmekten ve doğrusuna denk gelene dek onları didiklemekten, sorgulamaktan, çeşitli gelişimlere ayak uydurtmaktan başka yapacak bir şey kalmıyor. Şiir tamamen, daha önce söz ettiğim çekirdekten oyulur. Eklenen her dize bunu gitgide daha iyi tayin eder ve gittikçe büyüyen bir dizi düşsel hatayı kapı dışarı eder. Ta ki, çıkış noktasına içkin olasılıklar teker teker saptanıp kabiliyetlerim doğrultusunda açımlanana dek; sonra anlatının çeşitli müstakil "imgeler"inde saptanabilen yeni ritmik çekirdeklere kalemimin altında şekil vererek yavaş yavaş çekip giderler; ve ben, ilgim artık sona ermekte olduğundan gönülsüzce, aşağı yukarı her zaman yayılmış ve demlenmiş ve gerisingeri başlangıca bağlanmış olan, kinayeli yoldan çeşitli çekirdeklerin özetini sunan, son noktayı koyan o dizeye varırım. Stendhal kristalizasyonu ne ola? Köşe bucak akan kanla harıl harıl işleyen çeşit çeşit anların birbiriyle yer değiştirdiği, birbiriyle aydınlandığı yerde, keşfin ve sonraki adımın –kısacası çekirdeğin– ritmik –renklerle, geçişlerle, sıçrayışlarla, gevşeyişlerle dolu– bileşimi karşımda duruyor. Bir sigara içiyorum üstüne ve başka bir şey düşünmeyi deniyorum ama yüzümde gülümsemeyle, çünkü sır dürtüyor.

16 Aralık

Tesadüf olsun ya da olmasın, kendi yordamımı açıklarken imge-anlatıyı bir kenara bırakmışım. Dokunaklı bir durumdan; ritmik çekirdeklerin, ritmik kanın, ritmik bileşimin durumundan bahsedeceğim. Ve her çekirdeğin bir imge-anlatı olduğunu söyleyeceğim.

Buradan açıkça görülüyor ki imge-anlatı, şiirimi teknik açıdan izah etme denemesinden başka bir şey değildi; muhtemelen mecazın ta kendisiydi; her halükârda güncel bir program olmadığı kesin. "Birbiriyle yer değiştiren, birbiriyle aydınlanan" çeşitli imgelerin, şiirlerden her birinin *progressus*'u[26] olması malumun ilamı ama bu, şiir imgeler anlatısı mıdır yoksa daha çok etik ve ritmik

[26] (Lat.) İlerleme, gelişim.

önemin ilkel çekirdeğine hizmet eden imgeler oyunu mudur yahut değil midir sorusunu, ona hiç değinmeden bırakıyor. Burada gereken, daha ziyade, bu şiirlerin özdeyişselliği (etiği ve ritmi) üzerine bir araştırma yürütmek değil mi? Kâğıdımın, her şeye ışık tutan bir atasözüne, bir özdeyişe (nihayetinde maddi olup olmaması önemli değil) varmak için daha sık imgeden imgeye atladığı, ritmik mırıldanmayla sarhoş olduğu, oyun oynadığı bir gerçek. Ya kompozisyondaki can alıcı kısımlar, mitler değil de *sayings*[27] olsaydı; mesela son "Manzara"da ayrım, atlarda ya da evden kaçışta değil de noktayı koyan dizede olsaydı?

En yalın haliyle imgeleştirilmiş şiirlerimden birinin –"Eylülde Grappa"– tam da *tüm imgeleri birleştiren* bir ilkeyle sona erdiğini de ekleyeyim: "Böylece sabahın tadını çıkaranlar yalnızca kadınlar olmayacak."

Şu ana dek inceden inceye yanılıyor olabilir miyim?

18 Aralık

Ama şiirlerimdeki ayrım, çeşitli suretlerde ifade edilmiş ya da maskelenmiş özdeyişin kendisindeyse eğer, o zaman teoride peşine düştüğüm pek çok şeyi ben zaten elde etmişim. Bu arada, nihai haline varan şiirler yazdığım doğruysa eğer, bu da hiç tartışmasız doğru olmalı. Örneğin, işte bu dünyadaki şeyler hakkında varılan ahlaki yargı; işte muhakeme ciddiyeti; işte katıksız duygusallığın rövanşı. İşte dillendirilmiş olan ve benim salt bir edebi oyun olmasından korktuğum iç dünyanın evrenselliği. Yani kısacası, işte her şey. Bugün gerçekten de tıkırında bir gün.

20 Aralık

Sigarasız hayat, duman var da mangal nanay gibidir.

Ya polisler, ya suçlular.

---

[27] (İng.) Özlü sözler.

29 Aralık

Şu ikisi, yani şiir yazmakla okuma çalışmaları yapmak arasında, daha büyük, daha kalıcı avuntuyu ikincisinde buluyorum. Yine de her zaman şiir yazma ışığında okumalar yapmaktan hoşlandığımı da aklımdan çıkarmıyorum. Oysa esasında, vücuttaki zindeliğin oradan firar ettiği, her daim açık bir yaradır şiir yazmak.

— 1936 —

(16 Şubat)

Çalışmak Yorar'ın Torino –daha isabetli haliyle, ayrılınan bir yer olarak Torino ve dönülecek bir yer olarak Torino– üzerine şiirlerle başlayıp bitmesindeki etken, tesadüftü. S. Stefano Belbo'nun Torino'yu fethinin ve buradaki yayılımının kitabı denebilir buna. "Destan"ın pek çok açıklamasından biri de bu. Kasaba, şehir olur; doğa, insan hayatı olur; delikanlı, adam olur. Gördüğüm kadarıyla, bu kitap için, "S. Stefano'dan Torino'ya" çıkarılabilecek tüm anlamların bir miti denebilir.

Son Manzara'dan sonra yazılan şiirlerin hepsinin Torino dışında bir şeyden bahsetmesi de bir o kadar dikkat çekici. Tesadüf bana, talihsizliğimi şiirde kararlı bir ihtilale dönüştürmeyi öğretmek istiyor gibi görünüyor.

Torino'yu ve ilintili oyunları aşmak, temellerini, her zamanki gibi, acının ve sessizliğin adamakıllı saptandığı bir dönemden alacak başka bir dünya kurmak anlamına gelebilir. Çünkü bu hummalı aylaklık aylarında ne yazılırsa yazılsın, sonuç her seferinde yalnızca gelecek "merak"ı, yani sessizlik olacak. Bu aylarda şu an için yerini hiçbir şeyin almadığı –şansın böylesi– geçmişin değerleri yıkılıyor, iç dünyasının alışkanlıkları yerle bir oluyor. Bu kuru kuruya çöküşü, bu yorucu beyhudeliği –yalnızca şairlerin sahip olduğu– kutsal bir hediye, birazdan yeniden açılacak sahnenin önündeki perde gibi ele almayı öğrenmek zorundayım. Kendimi izah ediyorum. Dönemin tüm yontulmamışlıklarıyla, tüm çaresizlikleriyle, çocukluğun larva evresine, daha da iyisi, çömezliğe geri dönüyorum. *Çalışmak Yorar*'ı henüz *yazmamış* adama geri

dönüyorum. Yirmili yaşlarıma geri dönmek, tırnaklarımı yiye yiye, insanlardan ümidi keserek, ışığı ve doğayı küçümseyerek, salt ürkütücülükten ibaret çocukluk korkularımdan tırsa tırsa saatler geçirmektir. Bu denizin öte yanında hangi dünya serili, bilmiyorum ama her denizin bir de öteki sahili vardır ve ben oraya varacağım. Bir başka sefer tadına bakabileyim diye, bu seferlik hayattan iğreniyorum.

Şimdi yazılan –"Sözcükler," "Başka Zamanlar," "Poetika," "Mit," "Basitlik," "Bir Anı," "Babalık," "İçgüdü," "Tahammül," "Koca Yıldız"– şiirlerin, "Tanrı-Keçi," "Dans," "Dina'nın Düşünceleri," "Kıskançlık," "Yaratım," "Sonra," "Can Çekişme" şiirleriyle ve unutulanlarla sırt sırta verdiği kesin: bu, geleceğin eseri değil, *Enkaz*'ın[1] kitapçığı olacak.

Gelecek, uzun bir acının, uzun bir sessizliğin içinden gelecek. Tevazuya denk bir bilgisizlik, bir kaybolmuşluk evresi, yani kısacası yeni değerlerin, yeni bir dünyanın keşfini varsayarak gelecek. El alışkanlığı ve bilinçdışı dürtü, yirmili yaşlarımın başlarına karşılık elimdeki tek avantaj bu olacak. Mahsul önden, tükenmişlik dipten; dezavantajı da bu.

Halbuki –bunu biliyor olmalıyım– yeni eser yalnızca acının ardından başlayacak. Şu an için estetiğe, bütünlük meselesine kafa yormaktan ve acıyı sona erdirmek için sorularla boğuşmaktan başka yapabileceğim bir şey yok.

(17 Şubat)

Homeros'u yinelemekte fayda var. Onun destanlarında ne gibi bir bütünlük var? Her kitabı kendine ait bir duygu ve yerleşim bütünlüğüne sahip ve bu sayede ahenk bakımından, aynı zamanda da fiziksel açıdan bir birliktelik olarak okunuyor. *Odysseia*, VIII. Bölüm: şiir, dans, müsabaka avuntusu; nüktedan, altından des-

[1] *Les Épaves*: Charles Baudelaire tarafından yazılıp 1866 yılında Brüksel'de basılan eserde, *Kötülük Çiçekleri* kitabından yasaklanarak çıkartılan şiirlerden altı tanesi bulunur.

tan, şarkı; ideal gözyaşlarının ve hazzın vahasında, hayatın asalet rövanşı. *Odysseia*, X. Bölüm: macera, engeller dizisi, insanlık kahrı ve katılaşma. *İlyada*, III. Bölüm: güzel kadın, kadın uğruna savaş ve yıpratan aşk. Vesaire. Bu tanımları Homeros da yahut yerindeki de düşünüyor muydu? Sanmam; yine de ister bu şekilde yazılmış olsun, isterse, aynı kapıya çıkar ama böyle yorumlanması mümkün olsun, sonuçta tüm Yunanistan'ın içinde yaşadığı bu kitap, bir ifşaat.

Ama dikkat edelim. İki destanın muazzam cazibesi, karakterlerin, şiirdeki şu yangınların içinde sırasıyla tutuşan *maddi* bütünlüğünde yatıyor. Yani kasıtlı, muazzam şiirin ilk örneğinden beri şu ikili oyuna sahibiz: (hiç zayiatsız ikiye katlanabilecek ya da yarıya indirilebilecek) olayların doğal gelişimi ve ardışık, organik, şiirsel aydınlanmalar. Yani *anlatı* ve *şiir*. İki ögenin birleşimi HÜNERDEN daha öte bir şey değil.

Şu halde, ayrı ayrı şiirlerde mucizeyi tekrarlamanın mümkün olup olmadığı sorunu patlak veriyor; zihnin kendini ortaya her koyuşunda *bütünlüğe* meyletmesinden başkaca bir sebebi yok bunun. Esin doğrultusunda yazmak ama gömülü hünerle çeşitli parçaları bir destana sırtlatmak.

Aynı başat unsuru birbirini izleyen şiirlerde muhafaza etmek, en basit olanak gibi görünebilir. Ama bu tutmaz, çünkü o zaman anlatılmış bir destan, saçmalığa bürünmüş bir şey yapmak daha iyi olurdu.

Geriye, bir grup şiirin içinde, *konu*yla (*maddi* birlik) aydınlanmanın (manevi birlik) belli belirsiz ve neredeyse daima gizli koşutluklarının izini sürmek kalıyor.

İz sürmekten kasıt, yazarken koşutlukları işin içine dahil etmek; bunun yolları da şöyle: doğayı (konu dünyası) büsbütün belirlenmiş bir bütün olarak göz önünde bulundurmaya alışmak; önceki şiirlerden temkinlice yankılara ve çağrılara doğru çekilmek; kısacası, yerlerini hesap ederek konuları salim kafayla aramak ve kendini geçmişin ritmik çalkantılarına sıcağı sıcağına hesapsızca bırakmak. Şiir yazarken kendi kendine, önceden kısmen tanıdığım dünyanın bir başka yakasını keşfediyorum, demek; zaten bilindik

çağrışımlarla bu keşifte kendi yardımına koşmak; kısacası, kendi geçmişinin ne kadar iyi, ne kadar doğru olduğunu denetlemek. Bir meçhule dalmaya, bir sabah apansız yeniden doğmaya asla heves etmemek. Bir önceki akşamdan kalan izmaritlere çökmek ve zamanın –öncesi ve sonrası– yalnızca bir sabitlik olduğuna kanaat getirmek. Ama hepsinden öte asla yılanlık etmemek, asla deri değiştirmemek: madem öyle, yaşananların kendisi dışında, insanın kendine dair, yaşananlara dair sahip olduğu ne var? Yine de dengeyi sağlamak; henüz yaşanmamış olanlar dışında insanın yaşayacak neyi var çünkü?

Homeros'daki diğer ilginç nokta, unvanlar ve yinelenen dizeler: yani kısacası teker teker her bir olayın içine tartışılmaz değerde lirik bir kiriş kuran ve ilkel sezgiye dönüp bakmakla uğraşmadan, her seferinde birebir aynı ya da neredeyse aynı aktarılan her şey. (Şiirsel dili, kutsanmış tabiri, kullanımda tek bir sözcüğe dönüşmüş cümlecikleri, bir duygunun ruhbanca kristalize ediliş-lerini mevzu edinen hakikat, burada da kıymet taşımıyor. Olacağı bu, hatta zaten olan da bu; ama benim üstümde başka bir etki bırakıyorlar ve ben, Homeros'un kasıtlı seçiminin sonucu olduklarını düşünmek için her türlü hakka sahibim. Onun niyetine değil; bir okur olarak benim burada ne gördüğüme bakılır.)

Bu nedenle, kendi başına her bölümün bütünden parça kaptığı, çok önemli bir teknik olanağın söz konusu olduğuna inanıyorum. Her bölümün nasıl da kendine mahsus birtakım yinelenen dize ve unvan sıfatları öbeği ile özgün birer nitelik kazandığını her okur fark etmiş midir, bilmem. Yaratıcılığın mükellef yoksulluğunu gizlemek için şiirdeki –salt belleksel, kristalize şiir de olsa– kimi hareketlerin, kimi suretlerin, kimi dönüşlerin maddiyatı rengini böyle alıyor gibi görünebilir. Kısacası ilk Yunan, anlatı ile şiir arasında hiç kuşkusuz tezatlık hissetmiş ve bu durumu böyle –bizim beğenimiz uğruna, masumca– kapatmaya çalışmış olabilir. Bölümün değiştirilmesi, dönüşlerin tonunu, müstakil renklendirmeleri ya da dilersek her bir bölümün oturtulduğu yeri muhakkak ki – her zaman değil, belli oluyor– değiştiriyor.

Sonuç olarak, unvanı ya da cümleciği yalın bir kelimeye dönüştürmek suretiyle sözcüğü yeni baştan yaratan kimi lirik formülleri yinelemek, bütünlük elde etmek için bir olanaktır. Bu, dil uydurma (şairin eseri) olanaklarının hepsinin içinde en inandırıcı ve düşününce tek gerçek olanıdır. Nasıl olup da eserde aynı formüllerin işe koşulduğu kısmın tamamında bütünlük havası estiğini de açıklar: konuşan, aynı –dili uyduran– adamdır.

23 Şubat

Üzerine daha fazla düşündükçe, kitap-bütünlüğünü Homeros gibi kurmak daha çarpıcı görünüyor gözüme. Her şeyin, mecburen tek tipliğe karşı bir eğilimi varsaydırdığı bir devirde, çerçevesi çizili bir ebruli kanaviçe beğenisi yani farklılaştırılmış bir bütünlük çalışması çıkıyor ortaya. Gerçekte Homeros, koşullara türlü türlü dayandırılmış hikâyelerin (aşk, kahramanlık tutkusu, macera, savaş, idil, dönüş, sevinç dünyası, toplumsal beğeni, intikam, öfke vesaire) yazarıdır. Bu bağlamda emsalleri Dante ve Shakespeare gibidir: Bezemelere varana dek hissedilen, ayrıntıdan keyif alan; bütün hayatı, kurallı ve kusursuz günlük nefeslerle soluyan masalsı, güçlü mimarlardır. Hepsinden öte, bir deneyimden savrulan, bir duyumun içinde deneyimi birleştiren, anıştıran, apansız, tekdüze çığlık adamı değildir onlar; aksine her şeyi görebilen hatiplerdir; çeşitliliğin sakin, serinkanlı körükçüleridir; deneyimi umursamaz görünen ama en sonunda, bir oyun gibi suretlerin içine yayıp dağıttıkları deneyimin yerini alan cin fikirlilerdir. Her şeyden öte, masumiyete rastlanmaz onlarda.

Anlaşıldığı üzere yaratıcılar, anlatı ile şiir arasındaki köprü oyununun hakkını vermek için gereken, heybetli, kıvrak kabiliyet, cin fikirlilik işini gayet güzel karşılamış görünüyorlar. Deneyimin ihtiyatlı sanatı ile tamamen toplumsal sanatını uzlaştırmada parmak ısırtıyorlar. Hissetmenin vahşetinden heybet çıkartmak yerine, yaşamayı bilme sanatından heybet çıkartıyorlar. Bu biyografik temel, lirik şairlerin ve yaratıcıların ortaklaşa sahip olduğu yegâne şey. Ama lirik şairler için her şey bu vahşetin içinde tüke-

tilirken; yaratıcılar için, *üstatlar* için yaşamayı bilmek, kendinde özgürleşmiş, aklanıp paklanmış, *nihai haline ulaşmış*: herkesin istifadesine sunulmuş beşeri malzemeyi sadelikle tornadan geçirmeye yarayan bir sanattır. Onlar *böylelikle* eserin içinde kayıplara karışıyorlar; lirik şairlerse eserin içinde boy gösteriyorlar.

28 Şubat

Benim bu yılım ile şiirin değerlendirmesi arasında bir paralellik var. Kıyasıya acı çekmelerim, nasıl ki mühim anlara (15 Mayıs, 15 Temmuz, 4 Ağustos, 3 Şubat) değil de, ara dönemlerin kimi verimli süreçlerine denk geliyorsa; aynı şekilde şiir bütünlüğü de ana-sahnelerde değil, yaratıcı esnaların incelikli örtüşmelerinde yer alıyor. Buradan çıkan mana şu: bütünlük, küçük küçük temasların, ufak tefek ve neredeyse yanıltıcı yinelemelerin nüktedan kabiliyetine, her türden farklılığın gölgesi altında inatçı tekrarıyla olay örgüsüne borçlu; ama heybetli çatıya, olay örgüsünün saptanabilir iskeletine o kadar da borçlu değil.

Onunla ilgili neyin acısını çekiyorum? Asfalt yolda kolunu kaldırdığı gün; kapıyı açmaya bile gelmedikleri, derken karman çorman olmuş saçlarıyla karşımda beliriverdiği gün; bir başkasıyla kıyıda fısır fısır konuştuğu gün; binlerce defa benim elimi ayağıma dolaştırmış olması.

Ama artık estetik bir tarafı kalmadı; bunlar ağıt. Ufak tefek güzel anıları sıralamak istiyordum ama ancak ıstırapları hatırlıyorum.

Neyse, bunlar da aynı işi görür. Benim onunla olan hikâyem, koca koca sahnelerden değil, içimdeki tel tel anlardan oluşuyor. Tıpkı bir destanın olması gerektiği gibi. Kıyasıya acı çekiş bu.

15 Mart

Sürgün bitti.

〈1936〉

10 Nisan

Benimle aynı duruma gelince, kala kala vicdan muhasebesi yapmak kalır adama.

İnsanın başına gelenlerin, tamamen kendi geçmişi tarafından patikalandırıldığı, yani kısacası müstehak olduğu yönündeki sabit fikrimden dönmem için bir gerekçe yok. Açıkçası, kendimi şu noktada bulduğuma göre, kabahatin büyüğü bende.

En başta, *ahlaki koyvermişlik*. Vicdanıma göre ne yapmam gerektiğini bir sorun olarak gerçek manada hiç getirip koydum mu önüme? Her zaman duygusal ve hedonist dürtülerin peşinden gittim: buna hiç şüphe yok. Bendeki kadın düşmanlığı[1] (1930-1934) bile, keyfi bir ilkeydi: bela istemiyordum ve verdiğim molanın tadını çıkarıyordum. Bunun ne kadar omurgasız bir mola olduğu sonradan anlaşıldı. İş mevzusunda da, hedonist çizgimden kaydığım oldu mu hiç? Azmin verdiği esinle, dura kalka, hummalı işlerin tadını çıkarıyordum ama korkuyordum, bağlanmaktan korkuyordum. Hiç gerçek manada çalışmadım ve aslında elimden gelen bir iş de yok. Başka bir kusur daha çıktı su yüzüne. Kendi eğlencesine bakan ve bundan gocunmayan kıt beyinlinin teki olmadım asla. Bunun için fazla pısırığım. Kendimi vicdani meselelere vereyim diye, çözümlerini eylemde aramadan, leziz –doğru kelime– anlardan geçip, böylece ahlaki yaşama vâkıf olma yanılsamasıyla hep kendimi pışpışladım. Bir dönem, acaba buradan bir dâhi kariyeri çıkar mı diye, estetik amaçlarla ahlaki bunalımda tattığım tatmini hortlatmak istemiyorum. Zaten bu dönemi henüz aşmış da değilim.

---

[1] Mizojini.

Deneme. Şimdi artık son raddesinde ahlaki yozluğa vardığıma göre, ne mi düşünüyorum? Bu yozluk bir de maddi olsa, mesela ayakkabılarım delik olsa, ne güzel olurdu.

Benim halihazırdaki intiharlık yaşamım, ancak böyle izah edilir. Her buhran ya da her acı karşısında intiharı düşünmeye sonsuza dek mahkûm olduğumu biliyorum. Benim ilkem asla tamamına ermeyen ve benim asla tamamına erdirmeyeceğim ama hassasiyeti sırtımı sıvazlayan bir intihardır; budur beni ürküten.

Şimdi bütün o bana kalanların, belimi doğrultmama yetmiyor oluşu, korkunç; keza geçmişte kendimi yine aynı durumda –ihanetler bir yana– bulduğum olmuştu ve o zaman da herhangi bir ahlaki kurtuluşa rastlamamıştım. Bu defa da zorlamayacağım kendimi; orası kesin.

Yine de –zannetmiyorum ama ya körkütük oluşum yanıltıyorsa beni– kurtuluş yolunu bulmuştum. Birisi var ki, kendini öylece adayışı, içimde duran bütün o zayıflıkla, bir özveriye, bir disipline tutunmamı sağladı. Bunun, Pierino'nun erdemi olduğunu zannetmiyorum; çünkü onun bu adanmışlığı, yeni yükümlülüklerin önsezisine eriştiriyordu beni, yeni yükümlülükleri karşımda *vücuda* getiriyordu. Çünkü kendi halime bırakıldığımda, tecrübeyle sabit, altından kalkamayacağıma *emin*im. Onunla bir et, bir kader karılsaydı, başarırdım; buna da bir o kadar eminim. Bizzat kendi sefilliğim yüzünden, benim cephemde kendi borusunu öttürebilirdi.

Halbuki o ne yaptı! Belki bilmiyordu ya da biliyor ama umursamıyordu. Doğru; çünkü o öyle biri ve olacakları çizen onun kendi geçmişi.

Bunu yaptı yine de. Bir serüven yaşadım ve bu serüven boyunca yargılandım; sonunda devam etmeye değmez bulundum. Âşığın salt korku veren acı hatırasının ya da durumun salt ağır gelen yerle yeksanlığının, bu devriklik karşısında kesinlikle artık hiçbir mahiyeti yok.

Bu devriklik hissiyle, 1934 senesinde kendime saplamayı bıraktığım bıçaklar birbirine giriyor: estetik bir yana, molalar bir yana, yeti bir yana, tüm palavralar bir yana; şu hayatta ahmağa yaraşmayan bir iş yapmışlığım var mı benim?

En alelade, en onulmaz manasıyla ahmak; yaşamayı *bilmeyen*, ahlaki bakımdan gelişmemiş, bomboş, intihar dayanağına sırtını yaslayan ama intihar da etmeyen bir adam.

20 Nisan '36

Buradan da bir teknik ders çıkarılabilir mi, bir bakalım.

Olağan – alelade ama henüz kavranmış değil. İçtenliğe teslim olmak, bir mutlağın içinde yitip gitmek, başka hiçbir şeye aldırmamak, alabildiğine hazla doludur; ama tam da bu yüzden, yani hazla dolu olmasından ötürü, uzak durulması gerekir. Bundan böyle benim açımdan açık seçik denebilecek bir şey varsa, o da şudur: yaşadığım her mağduriyet, mutlağa, mefhuma, asılsıza alabildiğine haz dolu teslimiyetimden kaynaklandı. Var olmanın trajedisi nedir, daha anlayabilmiş değilim; henüz emin de değilim. Yine de şurası gayet açık: haz dolu teslimiyeti yenmek gerek, ruh hallerini kendi içlerinde birer hedef gibi görmeyi bırakmak gerek.

Bir şair için güç. Ya da belki de çok kolay. Şair, bir ruh halinin derinine dalmaktan keyif duyar ve bunun tadını çıkarır – işte trajediden kaçış. Ama şair, kendisi açısından, yazılacak şiirin ederi yanında ruh halinin bir hiç olduğunu unutmamalıdır. Bu faydacı katılaşma, şairin trajedisidir.

Haz dolu bir biçimde değil, trajik bir biçimde yaşanması gerektiğinin kanıtı, şu ana dek çektiklerimdir. Hatta boş yere çektiklerim. Benim gözlerimi açan, '27 senesinin şiirlerini yeniden okumak oldu. Şu dağınık, napoliten masumluk içinde, daha geçen ayki düşüncelerin, kelimelerin aynılarına rastlamak beni yıktı. Aradan dokuz sene geçti ve ben hâlâ böylesine çocukça mı karşılık veriyorum hayata? Yıllarca çalışarak güç bela elde ettiğim, benimmiş gibi duran şu adamlığım bu kadar mı asılsızmış?

Şiir, böyle bir güdüklüğün ceremesini, diğerlerinden daha az çeker. Hiç değilse şiir, bana kendime hükmetmeyi, kendimi toplamayı, doğru dürüst görmeyi öğretti; şiir, hislerin en pratiğinde beni ben *yaptı*. Ceremeyi, iyi sanatın düşmanı, epey farklı bir şey

olarak, hülyalar çeker. Benim sorumluluktan sıyrılma, bedel ödemeden *hissetme* ihtiyacım çeker.

Zaman zaman birlikteliğin sorumluluğundan azade, birbirinden ayrı, küçük küçük şiirler meydana getirmek ile haz dolu teslimiyet hayatı arasındaki paralellik yalnızca bir benzerlikten ibaret değil. Gelişimden uzak, ilkesiz, dura kalka yaşamaya da alıştırıyor.

Yani ders şu: sanatta inşa etmek ve hayatta inşa etmek; hazla dolu olanı, hayattan olduğu kadar sanattan da sürmek; trajik biçimde var olmak.

(Anlaşılan, zaman zaman namertlik etmeye ya da soneye, hikâyeye yasak getirmiyor bu; hatta aksine bunu da yapmak lazım. Yalnızca, bir hikâye ya da bir müsamere yazmak için yeri göğü birbirine katmaya gerek olmadığını hatırlamalı.)

Kendimi koyverip daha önce hiç kimsenin bana yaşatmadığı kadar büyük bir haksızlığı dışa vurmam, irdelemem insani bir şeymiş; böyle izah ediliyor, kabul gören bu. Aşk meselesi –hepimize gına geldi aşktan– yüzünden değil, öteki nedenden ötürü; yani benim tam da bu defa bedel ödemenin, karşılık vermenin, bağlanmanın ve kendimi kısıtlamanın, kısacası hazla dolu olanı trajikleştirmenin peşine düşmem yüzünden. Başıma tam tersinin gelmiş olması, iyi; böylece adamlığımın toparlanıp toparlanamayacağı sınamadan geçecek. İyi oldu, güzel oldu; ama çok büyük de bir hakaret oldu. Hazla dolu her hülyayı, her tutkuyu paşa paşa bir kenara bırakıp, şöyle bir üzerine düşününce, benim ıstırabımın tam da buradan –bana bir haksızlık, bir kötülük edildiğinden– kaynaklanmadığını kim söyleyebilir? Ayrıca burada da teknik bir ders, bir kuram bulunmuyor mu?

22 Nisan

Asıl gerçek, dünyada hiçbir şeyin, yapıya ve bedensel dönüşüme ait gerçekliğin kendi bünyesindeki merceğin altından sekip ruhumu aşarak hâlâ bana geçmemiş olmasıdır. Henüz alttaki griliğe ve ezeli ebedi iskelete varmış değilim.

Ayıklayıp yeniden düzen veren bir neşenin memnuniyeti içinde, renklere baktım, kokuları içime çektim, hareketleri okşadım. Arkadaşlarla yaptığımız gibi şakalaştım, tek başıma keyif aldım.

Üzerine düşünülmüş kelimeyi es geçtim. Benim kelimelerim yalnızca hissiyattan ibaretti. Dram değil, tabloydu benim portrelerim. Suretlerin üzerine eğildim ve onlardan içime sinen bir dönüşüm sağana dek, adamakıllı evirip çevirdim, ölçüp biçtim onları. Kudret ya da zevk hareketlerinin alelade galerisine indirgeyerek sadeleştirdim dünyayı. Bu sayfalarda hayatın piyesi var, kendisi değil. Her şey, yeniden başlamak için.

24 Nisan

Kendini mahvetme[2] çılgınlığını hissetmiş olmak lazım. İntiharlardan bahsetmiyorum; benim gibi hayata, kestirilemeyene, "anlatma" zevkine âşık insanlar, pervasızlık etmedikçe, işi intihara kadar vardıramazlar. Hem zaten intihar artık, abidelik ilgi toplayan ama bizi de bize bırakan şu mitsel kahramanlıklardan, kader karşısında insan itibarının şu masalsı tasdiklerinden biri gibi durur.

Kendini mahveden kişi, aynı anda daha ümitsiz ve faydacı bir tiptir. Kendini mahveden, kendi içinde bulunan her kusuru, her sefilliği keşfetmeye ve bu eğilimleri, peşlerine düşerek, onlarla kendinden geçerek, tatlarını çıkartarak, yok olana dek beslemeye uğraşır. Kendini mahveden, netice itibariyle geçmişin tüm galiplerine kıyasla daha emindir kendinden; yarına, mümkün olana, keramet dolu geleceğe bağlayan ipin, bilmem hangi inançtan, arılıktan –son çırpınış söz konusuyken– daha sağlam bir halat olduğunu bilir.

Kendini mahveden, her şeyden öte, bir komedyendir ve kendi kendinin patronudur. Hissetmesini, sınanmasını sağlayacak hiçbir fırsatı kaçırmaz. İyimser biridir. Hayattan her şeyi umar ve gelecekteki olayların dizi dibinde, daha tiz ya da daha anlamlı kılabilmek için sesleri, kendiyle uzlaşa uzlaşa ilerler.

Kendini mahveden kişi, yalnızlığa katlanamaz.

---

[2] Özyıkım, *selfdestruction*.

Ama daimi bir tehlike içinde yaşar; şöyle ki, inşa etme, düzen verme çılgınlığı, ahlaki dayatma onu şaşkına çevirir. O zaman durmaksızın acı çeker ve intihar bile edebilir.

Şu noktayı iyi gözlemek lazım: bizim zamanımızda intihar, kayıplara karışmanın bir yoludur ve utangaçlık, sessizlik, eziklik içinde gerçekleştirilir. Bir etme değil, bulma dünyasıdır artık.

İntiharın iyimseri daha da döner mi dünyaya, kim bilir?

İçsel bir trajediyi arınma maksadıyla, sanatsal biçimde ifade etmeyi ancak, yaşanmış trajedi üzerinden, yapısal ipliklerini sündüre sündüre usulca ilerlemiş, yani yaratıcı kuluçkayı serpiltmiş bir sanatçı yapabilir. Delicesine acı dolu fırtına ve ardından eser sayesinde kurtuluş diye bir şey yok, süründürür intihar. Gerçekte de trajik hadiseler yüzünden kendini öldüren sanatçıların, genellikle, içlerini kemiren ağır illetin i'sini bile şarkılarına geçirmemiş, duyumların acemisi, hercai şarkıcılar olduğu fazlasıyla doğru. Buradan şu çıkar: felakete uğramamanın yegâne yolu, karşısına geçip bakmak, tartmak, deşmek, içini adımlamaktır.

Haksızlığa uğramak, tıpkı bir kış sabahı gibi, zindelik veren bir ıstıraptır. En kıskanç arzularımıza göre, hayatın cazibesini yeniden dolaşıma sokar; şeyler karşısında değer duygumuzu geri verir; iltifata boğar. Diğer yandan salt bir olay, bir talihsizlik yüzünden acı çekmekse, alçaltıcıdır. Yaşadım bunu ve haksızlığın, nankörlüğün daha da büyüğü olsun isterdim. Buna yaşamak denir ve yirmi sekiz yaşında, büyümüş de küçülmüş olmamak.

Tevazudan ötürü. Şöyle dört dörtlük, mükellef bir haksızlık yüzünden acı çekmek öylesine nadir ki. Bizim eylemlerimiz öylesine çetrefilli ki. Genellikle kabahatin birazı da hep bizde çıkar. Ve elveda kış sabahı.

Yalnızca birazı değil, kabahatin *tamamı*, bundan kaçış yok. Daima.

Bıçağı çekenin boş beleş biri olması, bunu şakacıktan yahut sıkıntıdan yapması, can acısını hafifletmediği gibi, buradaki tesadüfilik ve darbeyi öngörememiş olmasında kişiye düşen pay üzerine düşüncelere sevk ederek can acısını daha da keskinleştirir.

Yaralayan kişinin pişmanlıktan kendini yiyip bitirdiğini öğrenmenin bir tür teselli olduğunu hayal ediyorum da, *bu işe bir önem katıyor mu*? Yalnız olmamak, kendinle başkaları arasındaki bağları kenetlemek ihtiyacı dışında başka bir şeyden doğamaz bu teselli. Ayrıca şahsıma değil de yalnızca kanlı canlı bir insana kıydığı için pişmanlık duysa, tamah eder miydim yine bu pişmanlığına? O halde içimdeki adamın değil şahsen benim tanınmam, anılmam, sevilmem lazım.

Yaralayanın boş beleş, aylak, hercai bir insan *olmadığını* anımsatmakla bir başka uzun soluklu ıstıraba zemin hazırlanmaz mı? Genelde ciddi, derinlikli, gergin biri olduğunu ama bir tek benim mevzuda muzipliğinin tuttuğunu anımsatmakla zemin hazırlanmaz mı?

Bu kimse, bizzat bana kıymış olmanın pişmanlığını duymadığı gibi, benim mevzu özelinde bilhassa eğlenmiş hissediyor kendini. Bu durumu insani bulmaya olanak yok gibi; ben de tam tersi bir durumda hissediyorum kendimi. Gitgide daha güzel.

25 Nisan

Bugün, tık yok.

26 Nisan

Sonra bir de daha çok yere kapaklanan ve kafayı yalnızca yeniden ayağa kalkmaya yorması gereken, daha çok uçmaya kafa yoran ve bununla böbürlenen tipler vardır. Bu öncelikle zıtlıklardaki hoşluk ve kendini seyreyleme alışkanlığıdır. Kendine, sanki başka birine –son derece mühim bir başka kişiye– bakarcasına bakmak gibi bir kusuru olmadığı müddetçe, hiç kimse acı ya da endişe sırasında zevk ve özgürlük içinde böbürlenemez.

On iki yıldır bir idealle, bilhassa kimseye açmadığı bir idealle yaşamış bir adam, gün gelip de uykudan uyanınca, karakterine kaçınılmaz biçimde tavizlerle bağlı bulur kendini ve şu ideale alışmışlığı bir daha bırakmaz yakasını. Şu anda onca ucubelik arasında en fazla sırıtanı, bir ideale alışmışlıktır. Her yerden hizaya gelinir de buradan gelinmez. Yönünü idealden yana çevirmeyi deneyebilir; ötesini değil.

Tüm ruhsal alışkanlıklar içinde –tutkular, sakatlıklar, hoşnutluklar, dinginlikler– günlere meydan okuyanın yalnızca sükûnet olması bir şans. Geri gelecek.

Kendi durumundan bihaber kişiye, içinin esaslı fesatlığına dair psikolojik tespitlerde bulunurken, hassasiyetle ilerlemek lazım; yoksa ilk kurban, tespiti yapan doğrucu Davut olabilir. Perillos ve boğasının kadim hikâyesi.[3]

Bir kadının gözlerini açıp cazibesinin farkına vardıran biri, boynuzu ilk yiyecek kişi olur. İki kere iki dört. Tastamam dört.

yüz bin insanın düzüyor olması ve dünyada başka hiçbir şeyin yapılmayışı, acaba düzülmekte olanın –benim– neşesini azaltır mı? Yüz bin kişinin hayal kırıklığı yaşamış olması, acaba hayal kırıklığına uğrayanın acısını azaltır mı? Shakespearelik bir mesele bu.

Bir adamı kafeslemek isteyen bir kadın için, onu ait olmadığı bir çevreye sokmaktan, abidik gubidik giydirmekten, vâkıf olmadığı şeyler göstermekten ve bu arada –kendisine göre– adamın nasıl yapıldığını bilmediği başka uğraşlarla ilgilenmekten daha iyisi var mı? Dünyanın gözleri önünde adamı kafeslemekle kalmaz, bir de –varlık bulmuş en mantığa dayalı canlı olan kadın için burası önemli– adamın kafeslenmesi gerektiğine kendini inandı-

[3] Bronz Boğa ya da Sicilya Boğası olarak da bilinen bir işkence aletidir. Metal bir boğanın içine yerleştirilen mahkûm, canlı canlı kavrularak idam edilir. Aleti icat eden Perillos'un da aynı yöntemle idam edildiği rivayet edilir.

rır ve vicdanı temiz kalır. Çünkü kabiliyet ve deneyim sayesinde, olayları ve şeyleri –nedensellik zincirini–, kendi etik davranış ilkelerine gölge düşürmeden, istenilen düzeyde meydana gelebilecek biçimde önceden ayarlamak gibi inanılmaz bir noktaya ulaşır.

Kadının bizzat kendine karşı da alçaldığı yegâne hal, olsa olsa, regl dönemidir yalnızca. Kadının aylık döngüsünü yakından tanıyan kişi, onu neresinden tutacağını her zaman bilir. Burada çifte manada kirli bir anlam var – çok daha iyi.

27 Nisan

Anlatıyor:

"Bir gün, bana nasıl davranacağından bahsetti. Şu hiçbir şeyin olmadığı ama muhakkak bir şeylerin olacağı boğucu zamanlardandı. Onu olabildiğince yakından tanımak ve hülyalarıma dahil etmek gibi bir çılgınlığın peşinde, geçmişini anlattırıyordum ona.

Trende kendisine asılan sıradan bir delikanlıdan bahsediyordu. Kararlı, ortalama biri olarak tanımlıyordu onu. Aklını başından almakta pek zorlanmamıştı. Sözcükler ve hareketler. (Benimle de yolculuk yapmıştı oysa.) Sonra da ismini yanlış vererek işi noktalamıştı.

Ve delikanlı ona yazdığı mektupta evlenme teklif etmişti."

28 Nisan

"Beyefendinin ayan beyanlıktan hoşlandığını, incelikli bir zevk sahibi olmasından açıkça anlıyorum. Ama beyefendi apaçık şeylerin hemen sindirildiğini, sonra insanın iştahının yeniden kabardığını bir düşünmeli. Zoru dişlemek, parçacığa ulaşmak için kendini paralamak, kısacası umudu biraz daha sürdürmek çok daha iyi."

Böylesine umursamanın sebebi ne? '29'a döndük. Aylak aylak şiirler yazan, çalışmama acziyetiyle kıvranan, hayatın ortasında yalnız ve bin pişman, ortalığın seyrine öfkeli bir yersiz yurtsuz. Eksik olan ne? Geçip giden yedi yıl mı?

Haydi oradan: gençlik mesleğime ağırlığını koydu mu hiç? Yedi yıl *kayıp gitmeseydi*, her şey iyi bir sona varırdı; yani uzun ömürlü şiirler yazan, içine sinerek çalışacağı işi bulmuş, eşine rastlamış ve hayata minnettar, yeri yurdu belli, ortalığın seyrinden memnun; eğer her şey böyle ilerleseydi, elime daha fazlası mı geçmiş olurdu? Bunca zahmete değmiş mi olurdu? Şu masanın başına daha mı keyifle otururdum?

Peki, bağlanmaktan, sorumluluklar almaktan mutluluk duyacağım cevabını verseydim, istedikten sonra her zaman sorumluluk altına girilebildiğine göre, boşa laf etmiş olmaz mıydım?

E o halde, o halde, bir tek onun hasretinde miyim? Beni kafesleyen kadının mı? Ama eğer geri kalan her şey değişmeden kaldıysa, bayağı bir duygusal hayal kırıklığından başka ne ifade edebilir ki bu kadın?

Şen şakrak delikanlı, büyük yıkımlar karşısında kendini koyuvermek hiç yakışık almaz; hem yıkım diye bir şey yok; eskisi gibiyiz, kül ettik yedi seneyi ama ulumadan ettik, güzelliklerden de tattık; şimdi yeniden başlıyoruz ama ulumadan ve daha nice yedi senelerde yine aynı koşuyu tutturmamamız için bir neden *olmadığını* aklımızdan çıkarmıyoruz. Ve daha nice yedi, yedi seneler. Hem kim söyledi ki hayatın keyif alasın diye olduğunu? Bizimki hâlâ gençlik yanılsamaları, çocuk.

Ama eğer herkesin başına böyle şeylerin geldiği doğruysa, o halde cümle yaşlıların suratı neden çarpık, melun, dağılmış, parçalanmış değil; aksine yaşlılar böylesine sakin?

Çünkü ölüler çürür; açık olan tek şey bu. Vücutlarındaki tüm o zehirle birlikte.

1 Mayıs

Kahramanların mezarlarını barındıran yurtlarından halefleri kovulduğu zaman, Yunan şiirinin de tamamına erdiği gerçeği, şiirin mahrumiyetten doğduğunu destekler. (*Bkz. Psyche*, I, s. 43)[4]

[4] Alman klasik bilgini, antikçağ uzmanı Erwin Rodhe (1845-1898) tarafından yazılan *Psykhe - Yunanlarda Ruhlar Kültü ve Ölümsüzlük İnancı* isimli eser.

5 Mayıs

Günah, ötekine ağır basan bir eylem değil, kötü tutturulmuş bir mevcudiyetin tamamıdır. Günah işleyenle günah işlemeyen vardır. Aynı şeyler (nefret etmek, kafeslemek, aylaklık etmek, kötü davranmak, kendini küçümsemek, büyüklenmek) birinde günahken diğerlerinde değildir.

Günah işlemek demek, bahse konu eylemin, kişinin başına gelecek olan mutsuzluğunun yaratıcı, *gizemli bir suretinde* gerçekleştiğine, uyumun kimi *gizemli* yasalarını tahrip etmiş olduğuna, öncesindeki ve sonrasındaki uyumsuzluklar zincirinde bir halka olmadığına kanaat getirmektir. Yaşamak, uzunca bir toplama işlemi gibidir; baştaki ikiliyi yanlış toplamak, bir daha içinden çıkamamaya yeter. Zincirdeki dişlilerin oturması vs anlamına gelir.

9 Mayıs

Kendini küçümsemenin avuntusu bilindik hazlara mı çekilir yoksa geçerli bir ilke midir?

Kendine dair altı boş bir piyese bahaneler yontarak (ahlaki meşgaleler olmadan) deneyimin yankısından faydalanmak için mi yoksa mecburiyetlerin bilinçli katmanını arama maksadıyla etik teamül damarını kazmak için mi kendini küçümser insan?

Aşağılık duygusunda tatminkâr bir yan bulunduğu bir gerçek. Görünüşe göre, haz dolu bir biçimde mi yoksa trajik bir biçimde mi keyif alındığını ayırt etmekse imkânsız.

Esasen hazzın, tadını çıkaran kişiyi mahvetmesi ("boş yere acı" çektirmesi) dışında, kınanacak bir yanına rastlamadığıma göre, kendini küçümsemenin boş yere acı çektirtip çektirmediği sorusunu açıklığa kavuşturmak yeterli olacaktır. Benim durumumda, *vaziyetimin meşruluğunu, yaratıcılık açısından doğurganlığı ya da kısırlığıyla yan yana denetlemeye* yönelik olağan güdümden nasıl çıkmalı? Çünkü bu güdümün yanlış ya da en azından yetersiz olduğu kesin – keza, herkes, yaratıcıların sürdürdüğü mesleği icra ediyor değil. Çekilen acının yararlı mı yoksa boşuna mı olduğu,

bütün bir mevcudiyete kıyasla saptanacaktır. İlgili kişinin ayrıca yaratıcı biri de olması, vicdanı hiç mi hiç ırgalamaz. Burada söz konusu olan, mesleğin, sınıfın, ulusun ötesinde, temele inen gerekliliklerdir. Ama bunu kaldır, şunu at derken yükümlülüklerin hizmetine koşacak ne kalır geriye? O halde mahzene köşe taşlarını aramaya inmek için, yaratıcı durumumu göz ardı etmek değil, yaratıcılığımın yanı sıra ayrıca bir adam ve bir işsiz ve bir apolitik ve bir delikanlı ve benden kaçan daha nice başka şey olduğumu iyi kötü göz önüne almaktır yapılması gereken. Kendini küçümsemenin bütün bu durumlar üzerindeki etkisini incelemek ve azami ortak böleni bulmak, hoş bir iş. Yalnızca şimdimde değil, tüm geçmişimde de. Çünkü hatırlanacağı üzere günah, ötekine ağır basan bir eylem değil, kötü tutturulmuş bir mevcudiyetin tamamıdır.

O halde benim kendimi küçümseyişim günah mı?

Bir fikir. Nasıl ki ancak karşımda şiirlerimden bir demet bulduktan ve sorunu buradan derinlemesine inceledikten (ve her şeyin nasıl yeni baştan başlanası olduğunu gördükten) sonra estetiğe kafa yorduysam, şimdi de bir dizi etik icraatımın karşısına geçip, bunları gözden geçirmek ve hangilerini yeni baştan ele alabileceğime, hangilerini alamayacağıma, eğer varsa (hiç kuşkusuz var) hangilerinin süreğen sebepler olduğuna ve tüm geriye kalanlara karar vermek zorundayım. İşin güç yanı, bu icraatları, tıpkı her şiiri kendi başına ele alışım gibi, üzerlerinde çalışmak için müstakil olarak ayırmakta yatıyor. Nihayetinde, bir yenilik değil bu. Eskiden de sıkça yaptığım küçük bir meşgale.

16 Mayıs

Bir eserin üretiminde kitle gerek, burası su götürmez. Halbuki şu görünürdeki kasavetli, çalkantılı, savruk halkadan azade doğup büyük sanatı doğuran bir sürü eser var.

Ama kitlenin de dışarıda kaldığı yoktu. En basit haliyle kitleyi yazarın kendisi hayal etti, *yarattı* (belirledi, seçti ve sevdi manasına gelir bu). Romantizme dek genel olarak antik yazarların somut olarak idrak edilen bir çemberleri vardı; modernlerse bu çembe-

rin yokluğunda onlardan ayrılıyorlar ve hepsinden öte, kendilerine okurlar edindikleri yaratımlarda ve seçimlerde büyüklüklerini ortaya koyuyorlar (tıpkı antik yazarların, çok bilmişler bir yana, gerçek kitlenin içgüdüsel anlayışında kendi büyüklüklerini ortaya koymaları gibi).

Yazar tarafından kendi *kitle*sinin sürdürülebilir bir yaratımına mümkün gözüyle bakılmasınınsa hata olduğunu gözlemledim. Maddi kitle böyle yaratılır ve olsa olsa bu, editörün kitlesi olur. Oysa *gerçek* kitle, ilk eserden itibaren tamamen farazi olmak zorunda.

(!!) (6 Eylül)

Böylelikle ahlaki yükümlülükleri trajik denecek biçimde ciddiye alan bir adam tipi keşfettim. Hapishane, ölüm, işkence vesaire karşısında bile derhal ahlaki ilke haykırılsın diye düşünüyor ve aşırı mesuliyet yüzünden sindiğinden, kendi ahlaki ilkesini saptamaya ve kullanmaya kalkışmayı göze dahi alamıyor. Bu kişi aslında haz içinde yüzüyor (*bkz.* 20 Nisan) ve ilkesi falan yok. Ne de olsa hissetme asaleti.

(13 Eylül)

Gençliğin sona erdiğini bana fark ettiren en başat emare, edebiyatın artık gerçekten ilgimi çekmediğini fark edişimdi. Yani demek istediğim, her şeye rağmen bir zamanlar hissettiğim o tinsel şeylerdeki kıpır kıpır, huysuzlanan umutla açmıyorum artık kitapları. Hâlâ okuyorum ve hep daha fazla okumayı istiyorum ancak bir zamanlarki gibi coşkuyla karşılamıyorum artık çeşitli yaşantıları ve şiir öncesinin dingin patırtısında kök saldırmıyorum onlara. Aynısı, Torino'yu dolaşırken de geliyor başıma; duygusal bir itekleme, yaratımın simgesi gibi hissetmiyorum artık şehri. Her seferinde dilimin ucunda *zaten yapılmıştı* cevabı.

Çeşitli yara bereleri, kızgınlıkları, yorgunlukları, nadasları enikonu göz önüne alınca, hayatı –şu halde daha çok da şiiri– artık

bir keşif gibi değil, muhakemelerin, tahlillerin, yükümlülüklerin soğuk bir malzemesi gibi hissettiğim kalıyor açıkça geriye. Şu anda hayatımın nabzı şuralarda atıyor: siyaset, tatbikat, kitaplardan edinilen ne varsa ama yaratma umudunun aksine, kitaplar sevgi duymuyor.

Delikanlıyken kendime etik olarak çekidüzen veriyordum: duyarsız bir kâşif mertebesine ulaşınca öyle yaşıyor ve bundan istifade ediyordum. Yaratımda bundan istifade etmeyi ciddi manada bıraktım ama benim için yaşamaya bile yetmediğini de anladım.

Bu, ağır bir ikilemdir: şiirin üzerine kapanmakla şu ana dek vakit mi kaybettim yoksa mevcut durum daha derin ve daha yaşamcıl bir yaratıma girizgâh mı?

(14 Eylül)

İnsanın doğal iyiliği kadar ırkçılığın da, icraatları bakımından yargılanası siyasal mitler oldukları hususunda Berg. ile hemfikirim; ancak ırkçılığın kabul edilen felsefi zayıflığını, doğal iyiliğin de *şu an için* felsefi açıdan zayıf kabul edilmiş olmasıyla mazur göstermek, dürüstlükle bağdaşmaz. Çünkü bir mite, tarihsel açıdan meşru olması için kendi döneminde inanılması gerekir ve bir mit, döneminin eleştirisinde son söz olmak zorundadır. '700'lerde doğal iyilik öyleydi; '900'lerde ırkçılık böyle değil.

Aynısı, çeşitli dönemlerde şiir yapılarında meydana gelir. Geçmişteki masalların bizim için mit oluşu, makul; ama muazzam şiiri oluşturmak için şair, kendi masallarına, yani döneminin eleştirisinde son söz olarak masallara *inanmaya* mecburdu.

(15 Eylül)

Şiir yapıtımın bir bilançosunu çıkaracak olsam, bütün o avantajlara rastlamam orada. Şanı ya da itibarsızlığı bir kenara bırakıyorum –hiçbir şey yayımlamamışçasına kendimi inceliyorum– ve benim için dünyanın o büyülü tarafını artık yitirdiğini görüyorum, çünkü hoşuma giden, bana memnuniyet veren bir sürü şey, onları

çoktan küle çevirmiş olan yazılı sayfalarda sönmüş oluyorlar. Şu anda sahip olduğum şu geçişlerimin ve sıçrayışlarımın ve aşklarımın ve bağlanmalarımın tümden hayali doğasını, icraata dökmek suretiyle kendi gözlerimin önüne serip, tamamına ermiş bir icraatla birebir aynı sayede boş ve anlamsız kılmıştım onları. Açayım: hırs yüzünden yenilik sevdasının beni bunalttığı yok; şu keşiflerin şiir öncesi bir anlamdan fazlası etmedikleri apaçık karşımda duruyor ve bu yüzden –bir kez şiirleştirildikten sonra– miadını doldurmuş oluyorlar.

Şiirsel dehanın son derece doğurgan olması ve yaşam boyu sürmesi gerektiği yönündeki ısrarım, bu neden yüzündendi. Şairin ruhu, şiirde kullanmak üzere keşiflerde bulunmayı asla bırakmamalı; çünkü duraklayacak olursa, bu duraklamayla birlikte, şu ufak tefek işlerin de keşfetmeye hasıl bir muvazeneden kaynaklanmayıp, şiir öncesi keşifler yerine konan eylemlerin duygusal, ham hevesleri olduklarını ortaya çıkarır.

Bir şair mi yoksa bir duygusal mı olduğumu hâlâ bilmiyorum; ama bu ürkütücü ayların, ispat niteliğinde olduğu kesin. Eğer umduğum gibi, en büyük kâşifler böylesi aylardan geçtilerse, yazmanın neşesi ucuza mal olmuyor. Birisi elinden işini çalacak olursa, öcünü alır hayat; ne güzel. Yazıp bitirmiş olmanın ve ardından ne yapacağının sıkıntısı yanında, yazma sıkıntısı –o meşhur azap– hiçbir şeydir.

* Lévy-Bruhl'ün[5] *İlkel Mitoloji* kitabı, ilkel zihniyeti, mütemadi akışı içinde insanın bir muza ya da bir yaya yahut bir kurda ve tam tersine dönüşebildiği (ama mesela yayın kurda dönüşmediği), nitelikle özün bir değiş tokuşu gibi tahayyül ederek; şiirin, bu gerçeğin basit bir tasviri (tanrı köpekbalığına *benzer* değildir, köpekbalığının *kendisidir*) gibi, insan merkezli[6] ilgi minvalinde doğduğu varsayımına olanak sağlar.

---

[5] İlkel topluluklar üzerine çalışmalar yapan Fransız düşünür, toplumbilimci Lucien Lévy-Bruhl tarafından 1935 yılında yazılan *La Mythologie Primitive* adlı eser.

[6] Antroposentrik.

Kısacası imgeler (beni ilgilendiren kısım!), ifade oyunu değil, olumlu tasvir olabilirler. Burada kastım, kökenleri. İnsan merkezcilik babında bundan kuşku duymuyordum.

(2 Ekim)

* Nihayet olumlu bir şey. Şu kitlesel curcunanın dehşeti, şu başkalarının üç kuruşluk hareketlerinden tiksinti, şu benim şekli beş para etmezliklerimin ve tereddütlerimin vicdan azabı; itibarlı olandan izler taşıyan, bir tavır hissimin, bir yeterliğimin ispatıdır. Benim tarafsız şiiri arayışım bile bu kapıya çıkar.

Halbuki bugün, şimdiye dek biçimleri, tutumları daima geçiştirip, bir hareket tarzı edinmeyip, her zaman gelişigüzel davrandığım için, o burnu havada ince beğenime güvenerek böylesine sonu gelmez romantik çıkıntılıklar yaptığım için bezginim.

Neden kadınların tutumları genellikle erkeklerinkinden daha iyi? Erkekler *hareket ederken* ya da *düşünürken*, kadınlar her şeyi biçimsel etkilerinden kestirmek zorundalar da ondan. Daha fazla kadınlaşmak lazım.

(13 Ekim)

Balzac, büyük kenti, gizemin folluğu gibi keşfetti; merak, her zaman teyakkuza geçen histi. Onun Musasıdır bu. Kesinlikle ne komiktir ne de trajik; ama meraklıdır. Her zaman gizem kokusu alan, gizem vaat eden biri edasıyla karmaşanın içine dalar ve keskin, kıpır kıpır, muzaffer beğenisiyle tüm mekanizmayı parça parça sökerek ilerler. Yeni karakterlere nasıl yaklaştığına bakmalı: onları nadirmişçesine her yönüyle tartıyor, tasvir ediyor, yontuyor, tanımlıyor, yorumluyor, bütün şahsına münhasırlığı onlardan tezahür ettirtiyor ve şaşkınlıkları sağlama alıyor. Onun görüşleri, gözlemleri, söylevleri, özdeyişleri psikolojik gerçekler değil; tanrı hakkı için açıklığa kavuşturulması gereken gizemin üzerine inen yumruklardır, sorgu hâkiminin dişine göre kuşkulardır, alaverelerdir. Bu yüzden, gizem arayışı, gizem avı sakinle-

diğinde –kitap başlangıcında ya da kitap boyunca (asla sonunda değil, çünkü bu durumda her şey gizemle birlikte açığa çıkmış olur)– gizemli bileşimini sosyolojik, psikolojik, lirik bir coşkunlukla ele alır ve hayranlık uyandırır. *Ferragus*'un[7] ya da *Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti*'nin[8] başlangıcına bakılmalı. O uludur. Baudelaire'i müjdeler.

(28 Aralık)

Gerçek, suda genişleyen, diplere inen dalgınlık dışında geriye bir şeyin kalmadığı mahpuslukta görülebilir. Ede ede toplumun geriye kalan indirgenemez kısmı eşlik eder, bir his alışkanlığıyla –bir duvara bakmak, bir sesi işitmek, bir göğü solumak–, formalarla kıyaslanabilir olan kısmı. Herhangi birinin hayatının, altı çizilmiş ve kararlıkla içine girilmiş, en alt katı; ne de olsa birilerinin başına gelebilir burada olmak ve söz konusu başkasıysa da burada bulunan birisi hep var; hayat olsa olsa, bu ebedi gerçeği çeşitli biçimlerde süslemekte yatar. Ayak izi bırakmadan bir an önce uyum sağlamaya yönelik olabilir, çaba.

Hayatta neredeyse her şeyin zaman eğlemelik olduğu böylece keşfedilir ve buradan edinilen maksat, dışarı çıktığı takdirde, bir münzevi gibi, kendi zaman eğletilerini emerek, iliğine kadar deşerek yaşamaya götürebilir mahkûmu. *Tüm mahkûmların gönlünden geçen.* Yüz bulduğu başıbozuk hevesler yüzünden geçmiş yaşamı delişmen ve vurdumduymaz olup çıkabilir. Burada lüzumsuzluğa indirgenmiş *düşünce*, hayatta, mücadele ederek, tasarılar yaparak, düşünceden hareketle yaşamanın ne kadar tuhaf olduğunu açığa vurur. Hiçbir zaman unutmamalı; en altta, çıplaktır insan. Soyunulan ve çıplaklık sergilenen bir mevzu var: yaşamın *mantıklı* olandan en uzak, en utanılası şeyini yapmak için var.

---

[7] Balzac tarafından 1833 yılında yazılan *On Üçlerin Romanı* adlı üçlemenin ilk kısmıdır.

Balzac'ın 1838-1847 yılları arasında yazdığı dört kitabın toplamından oluşan *Splendeurs et misères des courtisanes* adlı roman.

Vargılar: hakikat, içinde tastamam ot gibi yaşanan ve daima ot gibi yaşanılacak olan bir tutukluluk halidir ve geriye kalan her şey, düşünce, eylem, içeride olduğu kadar dışarıda da zaman eğlemeliktir. O halde, tüm geriye kalanlardan geçerek bu hakikate adamakıllı sahip çıkmak, kayda değer. Tabii bir de, bir zamanlar olduğu gibi, yarenlik edeni kalmayınca, düşünce-sözcük eğletisinden istifade edilemeyebilir ama yaşarken, bir ağaç gövdesi gibi, kalakalınabilir. Buradaki (tekrar edeyim) dramdır: geride kalan her şeyi sessizce yâd ederek, hakikati öfkeden yücelterek, düşünce-sözcük hakkında ve haliyle de hayat-eğleti hakkında kötü kötü konuşmak, bütünlüklü bir tecrit gibi daima her birinin içinde ihtimal olarak durur.

– 1937 –

(8 Ocak)

Hatalar, hep başlangıçlarda.

(13 Ocak)

Yaşlılar ve Gençler,[1] hatalı bir roman; çünkü sosyal ve siyasi açıklamalarla, evveliyatla doldurulmuş olarak, bunlardan dramatik bir gelişim ve oluşum içinde fikirlerin ahlaki destanını çıkarması gereken yerde, içsel yasa gereği yalnızlık sahibi karakterlerde dağılıp ufalanıyor ve her bir karakterin sonu –yalnızlık mantığıyla– deliliğe, sümsüklüğe, intihara ya da kahramanlıktan uzak ölüme varıyor. Tümü de ya monologlarda ya da karikatürize edilmişlikte ifade bulma eğilimindeki bir içsel tutum, bir özenç içerisinde çarpıtılmışlar.

Anlatıda, genişletilmiş düzyazıyla diyalog devridaiminin ritmi eksik; ayrı ayrı her bir karakterdeki karşılığı dışında yalnızlığın bir *şekli* şemaili yok; münzeviler dünyasının epikliği eksik. Dahası tek başına her bir karakter, bir ritim oluşturmayan evveliyatla, çözümlemelerle, çıkışlarla dışarıdan inşa edilmiş ve münzevinin, kimi zaman oldukça etkili bir biçimde ifade bulduğu, doruk noktasına ulaştığı *anları* haklı çıkarmak uğruna yazarın mantık hesabıyla bir sürü malzemeyi boca ettiği hissediliyor.

---

[1] *I Vecchi e I Giovani*: Luigi Pirandello tarafından yazılan eser ilk olarak 1909 yılında bir dergide parça parça yayımlanmış; daha sonra 1913 yılında iki cilt halinde kitap olarak basılmıştır.

Aydınlık ve berrak üslubu, ana kompozisyondaki demlenmişliğin ispatı; gerçi arada sırada tutkulu sıçrayışlarla renkleniyor ama bunlar da hesaplanmış, düşünülmüş şeyler.

17 Ocak

Bir tutkunun içine ne kadar sıkışıp kalırsa insan, kendi içinde birbirinden farksız bir o kadar mesele acıyla kesiştirir yolunu, çünkü onlardaki bu birbirinden farksızlık, miadını doldurmuş açgözlülüğünü boşa çıkarır. Hırslı kişi, bir ünlüyle tanışıklığı açıkça ilan edilmezse, acı çekecektir; bir evangeliste sataşarak baştan çıkarmanın ikircikleri üzerine buradan bir sohbet çıkarmaya çalışacaktır; sırası geldiğinde bu ikircikl̇erle, bireysellik taraftarına karşıtlığı üzerinden saldırarak onu gıcık edeceklerdir. Acı veren her ezikliğin temelinde kıskançlık ve alaşağı hırs durur. Bir şeyin, mührümüzü taşımadan, farklılık göstermeden, tesadüfen meydana gelmesine tahammül edilemez.

Herhangi türden bir ihtiras, bu ihtirası aşırıya vardıran ya da üstünkörü geçiştiren kişiyi cezalandıracak, yer etmiş bir hayat yasasını hissetme eğilimini beraberinde getirir. Tutkunun bir evresi –özbelirlenimin mutlak sarhoşluğu da olabilir– evreni öyle bir örgün ve canlı kılar ki her terslik, şu yayılmış tutkunun hayati dengesindeki bir kırılmadan taşınmış, böylelikle yaşayan bir beden gibi kendini savunuyormuş görünür. Kıvamına göre, aşırıya mı kaçmış yoksa gerisinde mi kalmış olduğuna bakılır: her halükârda evrenin ya da bizzat tutkunun yasası tarafından *örgün surette* cezalandırıldıkları hissine varılacaktır.

İhtirasın, şeylerdeki aynı mantıkla görülecek hesapları olduğuna dair batıl bir inancı kendisiyle birlikte taşıdığı anlamına gelir bu. Yasanın aşkınlığında inançsızın ihtirasına varana dek hem de.

(28 Ocak)

Herhangi bir talihsizlik ya talihsizlik değil yanılmışlıktır ya da bizim kendinden kabahatli yetersizliğimizden kaynaklıdır. Yanıl-

mak kendi hatamız olduğuna göre, herhangi bir talihsizlikte kendimizden başkasını suçlamamamız lazım. Avundur şimdi kendini.

18 Haziran

1 Kalabalık – Rahip – Söylevler (Öğleden sonra)
2 Kaçış – Sokak – Islık (Alacakaranlık)
3 İbadet esnasında Rahibe soruşturma
4 Kadın ve o (Gecenin kör vakti)
5 (Sabah) – Giyinme – Dönüş

4 TEMMUZDA TINA DÖNDÜ

3 Ağustos

Bir kadın, aptal biri değilse, er ya da geç enkaz halindeki bir adama rastlar ve onu kurtarmaya kalkar. Kimi zaman başarır. Ama bir kadın, aptal biri değilse, er ya da geç düzgün bir adam bulur ve onu enkaza çevirir. Her zaman başarır.

(27 Eylül)

Kadınların her zaman "ölüm gibi kekre," adilikler kumkuması, fitne fücurlar, Delilahlar[2] vesaire olmalarının temelinde yalnızca şu yatar: bir adam –hadım değilse eğer– herhangi bir kadınla her zaman boşalabilir; oysa kadınlar o özgürleştirici zevke nadiren ulaşırlar ve bu öyle herkesle de olmaz, çoğu kez vuruldukları – tam da bu sebepten– adamla da olmaz ve bir kez o zevke ulaştıktan sonra gözü bir daha başkasını görmez. Bu zevkten –miras kalan– cinnet yüzünden herhangi bir fenalıkta bulunmaya hazırlardır. Fenalık etmeye *mecburlardır*. Bu, hayatın temel trajedisidir

[2] Doğaüstü güçleri olduğuna inanılan İbrani efsanevi kahraman Samson'un saçlarını keserek, Tanrı'nın desteğini ve kendisine bahşettiği muazzam gücünü kaybetmesine neden olan kadın.

ve şu hemencecik boşalıveren adam dünyaya hiç gelmemiş olsa, daha iyi olabilir. Kendini öldürmenin vebaline katlanılası bir kusurdur bu.

(29 – Stendhal'in tanzimi)

(30 Eylül)

Evlenme külfetine katlanılacak yegâne kadınlar, güvenilip de evlenilemeyecek olanlardır.

Ama daha da vahim olan şudur: yaşama sanatı, daha kıymetli gelen insanlarla birlikte olmanın sevincini onlardan gizlemekte yatar; aksi halde elinizden kayıp giderler.

12 Ekim

Sorunu, deliğe oturacak bir başka çivi bulmakta gören kadınlar için, aşkta çivi çiviyi söker sözü, doğru çıkacaktır; ama elindekinden başka çivisi olmayan erkekler için bu söz pek o kadar da doğru değildir.

(31 Ekim)

Bir acıdan bahsetmenin emeklemek yerine pineklemek olduğu anlaşıldığı vakit, gençlik de geride bırakılmış olur.

6 Kasım

İntihardaki en büyük sakatlık, kendini öldürmek değil, bunu düşünüp de yapmamaktır. İntihar –düşünsel alışkanlık– fikrine götüren ahlaki çöküntüden daha kepaze bir şey yoktur. Sorumluluk, vicdan, güç; hepsi, şu ölü denizin yüzeyindeki akıntıya kapılır ve her kışkırtı dalgasında haybeye batar, çıkar.

Asıl *yenilen*, büyük işleri –kim başarmış ki?– değil, küçük işleri başaramayandır. Bir yuva kurmuş olmamak, bir arkadaşlığı sürdürmemek, bir kadını memnun etmemek: hayatı herhangi biri gibi idame ettirmemek. Yenilmişlerin en mutsuzu, odur.

9 Kasım

Yeni şiirlerdeki tekrarın, müzikal değil yapısal bir nedeni var. Anahtar cümleciklerin bu tekrarlarda nasıl hep mevcut anda oldukları, diğerlerinin geride bile kalsa onlara dönüklükleri gözlemlenmeli. Yani *imgede bir şeyin cereyan ettiği, şu an* cereyan ettiği yerde; imgenin düşünceden *şimdi* ilerletildiği ve imgenin eylerken, gerçeklikte kök salarken görüldüğü oranda; anlatısal değil çağrışımsal olan bir gerçekliğin idrakine bu şiirlerde varmış oldum, demek istiyorum.

Tekrarlanan sözcük ya da cümlecik, bu imgenin, baştan uca yapı iskelesi gibi inşa edilmiş belkemiğinden; sayesinde hayalin kendi kendisinin üzerinde döndüğü ve tıpkı yalnızca şimdide ve hareket halinde var olup daha sonra yere düşerek alelade bir demir parçasına dönüşecek bir jiroskop gibi, sayesinde hayalin kendi kendisine dayanak sağladığı kenet milinden başka bir şey değildir.

13 Kasım

Küçük dev adamlara, "Sen büyüksün ama tam da bu yüzden hayatımı sana bağlayıp da kendimi tehlikeye atamam" diyerek bu büyüklüklerinin bedelini ödettikleri bir an hep çıkar.

Bir adam, kendisine ihanet etmiş olan kişiye aşkı yüzünden değil, güvene layık olmayışına içerlediğinden kendini yer bitirir.

16 Kasım

Üstünü giydirdikleri sırada henüz kendi de bilmezken büyüdüğünde nasıl edip de giyineceğini tedirginlik içinde düşünen üç yaşındaki bir çocuğun tüm kaderi çoktan belli olmamış mıdır?

* Birine ya da bir şeye *sahip olmak* için, onda kendini kaybetmemek, uğrunda divaneye dönmemek, kısacası üstünlüğü korumak lazım. Oysa hayatın kanunudur; yalnızca içinde kendinden geçilenden *keyif* alınır. Tanrı aşkının mucitleri, işini bilen kimselerdi: aynı anda *sahip olunan* ve *keyif alınan* başka bir şey yok.

17 Kasım

Her kadın kendisine sırdaşlık edecek ve üçüncü şahsın yokluğunda boş vakitlerini dolduracak karşı cinsten bir arkadaşı olmasını arsızca ister; aşkını tedirgin etmemesini şart koşar bu arkadaşa; sevdiğiyle arasını açacak bir istekte bulunmasından hazzetmez: ama eğer arkadaş kendi içine döner de bu heves uğruna daha fazla acı çekmemeyi aklına koyup sözlerini, bakışlarını hizaya sokarsa; kadın –her kadın– onu yakından tanımak ve onu acı çekerken görmek için bakışlarını, tırnaklarını ve sözcüklerini derhal kınından çıkarır. Ve bunu farkına varmadan yapar.

Şiir yazmak sevişmek gibidir: neşesi bölüşüldü mü, asla bilinmez; en başta bunu hatırlamalı.

Gönlünü verdiğin kadın gelsin, günlerinin bomboş ve sancılı geçtiğini, bizimkileri öğrenmek falan istemediğini söylesin, inanılmaz.

Fazlasıyla acı çekmeye mukabil olarak ileride köpekler gibi ölünür.

Büyük âşıklar gibi büyük şairler de nadirdir. Ham hevesler, hiddetler, düşler yetmez; daha iyisi gerekir: yani sağlam göt ister. Bir başka deyişle sabır taşı gibi göz ister.

20 Kasım

"Saf şiir"de hak verebildiğim ne varsa hepsi, her şiirin tefekkür anındaki esrik bileşiminin birer sonucu. Düşünce örüntüsü eksik

olduğundan, belagat da eksik. Hepsi, çeşit çeşit düşüncelerin ve karman çorman duyumların tutuşturduğu bir aydınlanmada çözülecek. İmge-anlatı buydu. Tek bir fiilden yapılmış *bir* anlatıydı yalnızca (: öldürdü, tüttürdü, içti, keyiflendi vesaire). Sorun, basit öğelerden çıkıp da dizgeleri yazmakta.

Günümüz romanı için nasılsa öyle mi olacak? İçsel görünümü, bağdaşık olayların yerine geçirmek mi? Düşünceyi harekette verme fikrine geri dönmek mi?

Düşünüşü anlatmanın en olağan ve sıradan yolu, kendini kendi geçmişiyle ve başına geleceklerle inşa ede ede ilerleyen bir kişi tesis etmektir. *Basitlik*'teki ihtiyarcık. *Mit*'teki tanrı-adam. *F. Köylü*'deki fahişe. Bu şiirlerin yöntemi, karakterin konumu ile onları inşa eden malzemenin hayali mantığı arasındaki uzlaşıdır. Yalnızca onlardaki özü anlatmıyorum; yalnızca hayal edişimi de anlatmıyorum. Onların mı düşündüğü yoksa benim mi onları düşündüğüm daima muğlak. Onların yaşantılarıyla hayali mantığım birlikte ilgilendiriyor beni. Ama açık olalım: benim mantığım, onların yaşantılarının bir oluş yolu, bir oluş aracı. O halde, "bizzat kendisi anlatımımın da konusu olan ilişkiler keşfi," bir yanılsama olarak görülebilir.

Açık olalım: *at the back of my head*[3] konunun, ilişkiler keşfi olmasına tahammül edemem. Araç esriklikte bile amaç değildir. Uygulamada hiç kimse üslubunu anlatamaz: üslup, tabiatı itibarıyla bir amaç doğrultusunda işe koşulan bir şeydir.

Üslup, amacın kendisi haline geldiğinde, nesnel bir şeye, bir duruma, daha başka herhangi bir anlatı dünyasından niçin daha büyük bir itibara sahip olması gerektiğinin anlaşılmadığı bir şeye dönüşecektir.

Güney Denizleri'ndeki kuzenle ilgili şunu yapıyordu, bunu yapıyordu derken, köylü fahişe hakkında sabahleyin ortamın (kokular, güneş, uzuvlar, yatak) tetiklemesiyle çocukluk karmaşasının geri döndüğünü söylüyorum; özdeyişsel son da bu bağlamda düşünülüyor.

---

[3] (İng.) Aklımın bir köşesinde.

İlk Manzara'nın münzevisi için de şunu yapıyordu, bunu yapıyordu diyordum ama Güney *Denizleri*'ne kıyasla ondaki yenilik, bu yaptıklarının hayali ve nesnel bağlara sahip olmasıydı. Yalnızca *Gurbet İnsanları*'ndaki "ben"le hayali bir bileşimin düşünüldüğünü söylemeye başlıyorum; zaten bu düşünme, anlatının malzemesi.

O halde "ben" karakterinden imge-anlatı doğar (*bkz. Güney Denizleri*'ndeki oğlan çocuğu olan ben bile, kısacık süresi içinde düşündüklerinden değil, yaptıklarından daha az bahsedilen bir kişidir zaten). Buradaki nokta şu: *Tanrı Keçi*'deki gizli "ben," *Yalnızlık Saplantısı*'ndaki "ben," *Dina'nın Düşünceleri*'ndeki "ben" şunu teyit eder: kendi düşünüşünü aktaran "ben," artık karakterin ne yaptığı değil ne düşündüğünün konu edildiği yerde, üçüncü şahıs ağzından, ardılı olan şiirlerin yöntemini yaratmıştır. Bundan böyle şiirin karaktere dair sarf ettiği, karakterin içindeki hayali bileşimdir. Kuru kuruya düşünmenin münzeviden duyumların serpilmesine dönüşmesi ayrı bir önem teşkil etmez.

Yazma Uğraşı'nda münzeviyle birlikte anlatının konusunu imge yaptığımı belirtirken yanılıyordum: ben münzeviyle ilk defa duyumların ve duyumlardaki bağların hazzına vardım ama konu hâlâ olaylardı.

Bu surette, gelişim anına göz atıldığında, bana neden bir uzlaşıdan bahsedilmesi gerekiyormuş gibi geldiği açıktır. Eğer imge-anlatı, düşünceler (= imgeler) kisvesi altında kendi yaptıklarını anlatan bir ben'in durumundan ampirik surette doğduysa, üçüncü şahısta yazılan nesnel şiirler o halde asırlık içe bakış tekniğinin üçüncü şahsa olağan aktarımıdır. Çeşit çeşit hayali (anlatı-imgeleri) bileşimlerin çağrışımı ne kadar kurnazca yahut ne kadar afallatıcı da olsa, görünen o ki mevzu bir zihnin *hayali-mantıksal süreci* değil, *bu zihnin düşündükleri ve hissettikleridir* daima. Üslup değil içeriktir. Aptalca görünecek denli, fazlasıyla olağan bir sonuç.

Apaçık olalım: doğru dürüst bir *düşünme anlatısı* elde etmek için, kendi düşünme yolları *üstüne* kafa yoran birinin içsel karmaşasını anmak zorunda kalıyorum. Ve bu büyük bir mevzu gibi görünmüyor.

"Yeryüzünden vazgeçin, yeryüzü size ayriyeten verilecek" sözünün doğruluğu kendi içinde şunu barındırıyor: her şeyden vazgeçildiğinde, geriye kalan küçücük şeyler devleşir. Kısacası genelde göz ardı edilen ufak tefek şeylerden özsuyunu süzmenin bir yoludur.

Ve bir de şu var: başkaları bizden bir şeyleri sakındığında, bu sakındıklarının onlar açısından değerini büyük oranda bizim bunları elde etme açlığımız biçer. Bunları ellerinde tutanlar, kafamızı başka tarafa çevirdiğimiz anda, bu şeylerin avuçlarında pula döndüklerini görecekler ve fırlatıp ardımızdan atacaklar.

Dünyevi bilgelikten bu. Hüküm mistik bir kaynağa dayanmak istediğinde, mistisizm açısından çok kötü sonuçları olur bunun. Tanrı da, yarattıklarına, bizim onları arzulayışımıza göre mi yoksa daha altına mı değer biçiyor? Aşağılık kompleksi olan bir Tanrı: kimin aklına gelir ki?

21 Kasım

Eğer acının kanıksandığı doğruysa, nasıl oluyor da yıllar geçtikçe, gitgide hep daha fazla acı çekiliyor?

Hayır, deli değiller, eğlenen, keyif duyan, gezen, düzen, didinen bu insanlar, deli değiller; bizim de bunu yapmak istediğimiz çok doğru.

Madem her işte tırmalamanın sonu galibiyet, e bunda neden değil?

Halbuki şu bedenin de bir düşüncesi, bir uyanışı, bir dinlenişi, bir bitkinliği, bir gündelik koşturmacası olduğunu düşünmeli; eğer şu adamın yerinde ben olsaydım, bütün bunların yan odadaki yahut elâlem karşısındaki sahibi de ben olurdum. Günü onunla devirirdim: elimden giden bu benim, bu. Ve kimselerin gücü yetmez bunu bana geri vermeye. Bütün bunlar fırlatılıp atıldı sevgisiz. Suç değil, günah değil, hata bile değil: minnacık bir böceği ezmek gibi, yapılan ve pişmanlık duyulmayan ufacık bir şey.

Sevin; ahlaki bir yasa var.

23 Kasım

Dünyadaki biricik sevinç, başlamaktır. Yaşamak güzeldir çünkü yaşamak her zaman, her an başlamaktır. Bu histen mahrum kalındığında –hapishane, hastalık, alışkanlık, aptallık– ölmek istenebilir.

Acılı bir durum –aynen *eşleşen*– birebir tekrarladığında, korkuyu hiçbir şeyin alt edemeyişi bundandır.

Bahsedilen ilke, *viveur*[4] minvalinde bir ilke değil. Çünkü her ne pahasına olursa olsun diye çıkılan deneyimde (*bkz.* "her ne pahasına olursa olsun yapılan seyahat" çirkinliği), mecburen kabul edilen, akılla ve şevkle sürdürülen normal bir güzergâhtakinden daha fazla alışkanlık var. Serüvenlerde iyi bir evliliktekinden daha fazla alışkanlık bulunduğuna eminim. Çünkü serüvenin kendisi, zihindeki savunma rezervini hazırda bekletmektir; bu yüzden iyi serüvenler bulunmuyor. Şu içinde kendini kaybettiğin serüven, evlilik yani, gökyüzünde yapılanlar bile belki, iyidir ama.

Evli barklı, sıradan bir varoluşa canlılık katan şu sürekli yeniden başlama hissine varmayan kişi, nihayetinde ahmağın tekidir; kendisi ne derse desin, herhangi bir serüvende hakiki bir yeniden başlama hissine vardığı falan yoktur.

Her zaman yalnızca tek bir ders var: bodoslama dalmak ve acıya katlanmayı bilmek. Ciddi ciddi işe girişmeye cesaret etmiş olmaktan ötürü acı çekmek, *to shrink*'ten[5] (ya da *to shrik*?)[6] daha iyidir. Çoluk çocuk meselesinde olduğu gibi: öte yandan bunu isteyen doğadır ve geri çevirmek pısırıklıktır. Sonunda –görüldüğü üzere– daha pahalıya mal olur.

25 Kasım

Ahlaki *yasa*nın olayı kendimize kötülük etmemektir, başkalarına kötülük etmekten sakınmak değil. Yükümlülüklerimize göre

---

[4] (Fr.) Ehlikeyif.

(İng.) Küçülmek, çekmek.

(İng.) Kaytarmak, yan çizmek.

davranmakla ne denli kötülük ettiğimizi bize ancak hayırseverlik söyleyebilir. Salt aşk meselelerinde değil, hayatın tamamında görülür bu. Her insana, hiç yorulmadan, her zaman neyden incindiğini, neyin eksikliğini çektiğini, canını neyin yaktığını sormak ve onu toplamak, kucaklamak, tekrar canlandırmak: engin bir ideal olabilirdi oysa bu. Ama her insana demek, herkese demektir, her zaman demektir; bu da mümkün değil. Çünkü hiç değilse bir kişi bu sarılıştan, bu toparlanıştan mahrum kalabilir ve işte o bir kişi, bizizdir; tam da bu yüzden, mümkün değildir işte. Çünkü şurası kesin: bizim emeklerimiz sayesinde olsa bile keyif alındığına şahit olmak, huzur bulmamız için yeterli değil. Örnek: tatmine ulaşmamış kadınlar.

Kutsal olanla kutsiyet dışının bir karışımı gibi görünüyor ama öyle değil. Hayat vücutta başlar.

T., merhamet et, yazıyorum. Ya sonra?

Bir daha asla bir tek sana bağlı olmayan şeyleri ciddiye almak zorunda kalmayasın. Aşk gibi, arkadaşlık gibi, şan gibi.

Hem sonra büyük bir önem arz eder mi, sadece sana bağlı şeyleri ciddiye alıp almadığın? *Kimin* en ufak haberi olur bundan? Çünkü yalnız olunduğunda, kim filan kalmaz: ben bile yitip gider. Gittikçe daha güzel.

26 Kasım

Neden unutuyoruz ölüleri? Çünkü artık işimize yaramıyorlar.

Ruhsal ya da fiziksel olarak atıl durumda olmaları bakımından bir mutsuzu ya da bir hastayı da unutuyoruz – öteliyoruz.

Bir çıkar görmediği sürece sende serden geçen olmayacak.

Ya sen? Zannedersem bir defasında hesapsızca bırakmıştım kendimi. Bu serden geçişin muhatabını yitirdim diye şimdi ağlamam gerekmiyor. Bu durumda, artık hesapsız davranmış olmam.

Oysa ne kadar acı çekildiğini görünce doğayla çelişir fedakârlık. Ya da *benim* gücümü aşar. Ağlamazlık edemem. Hem ağlamak, dünyaya pes etmektir, çıkar gözetildiğini kabul etmektir.

Sahip olabileceği halde vazgeçen biri var mıdır? Bu hayırseverlik, acizlik ülküsünden başka bir şey değil.

Erdemli bir hınçlanmayla birlikte yeterli gelir o halde. Eğer dişlerim olsaydı, çakallığım olsaydı, avı ele geçirirdim.

Ama bu, hüsrana uğramışın, yıkılmışın, yenilmişin –kendiminçarmıhını taşımanın korkunç olmasına engel değil. Üstüne üstlük, çarmıha gerilenlerin en meşhuru bir tanrıydı: ne hüsrana uğramış, ne yıkılmış ne de yenilmiş. Yine de var gücüyle "Eli!"[7] diye bağırdı. Ama sonra kendine geldi, zafere erdi, hem önceden de biliyordu. Böylesi bir mutabakat üzerine çarmıha gerilmeyi kim istemez ki?

Niceleri umutsuzluk içinde öldü. Ve hepsi de İsa'dan daha çok çekmişti.

Fakat acı çekmek hiçbir işe yaramaz: budur dehşetli, büyük hakikat.

* Erkeklerin hepsinde içlerini kemiren bir illet, gündelik bir atık, mühletli bir kötülük: bütün bunların tatminsizliği; kendilerinin hakiki, omurgalı oluşuyla hayatın sonsuz karmaşası arasındaki çatışma noktası vardır. Ve eninde sonunda hepsi bunun farkına varır. Her birindeki ağır ağır uyanışı ya da şıp diye çakozlayışı irdelemek, hayal etmek gerekecek. Neredeyse hepsi, –görünen o ki– yetişkinlik dehşetinin izlerini çocukluklarında buluyor. Maziye dönük keşiflerin, hayretlerin ocağını, bu keşiflerden, hayretlerden çocukluğun onmaz sözcüklerinde, mimiklerinde tedirgin edici izler bulunmasını incelemeli. Şeytanın Tavizleri. Olmuş neyse, olacak olan o: bu dehşete durmaksızın kafa yormalı.

(28 Kasım)

Aşkta kadına yatakta ve evde sahip olmak kayda değerdir yalnızca: geriye kalan her şey yalan dolandır, leş gibi yalan dolan.

Aşkın en bayağı biçimi, muhatabın görmezden gelindiği sofraya konar. Ama muhatabın *tanınmasından* mütevellit bir aşkı ne aşar?

---

[7] Matta 27:46.

Gerçek olansa, yaşıtlarıma hep üç dört yıl geriden yetiştiğim: bundandır kendi gerçeklerime umutsuz, kasvetli tutunuşum.

Vanitas vanitatum'un[8] kanıtı: kendi üstüne fazlaca düşülür; halbuki *başkaları* değil *biz* oluşumuz yalnızca tesadüftür. Kadın doğabilir, hizmetçilik yapabilirdim; o zaman hangileri sorun olurdu?

İlginin odağı bize, hizmetçiye, tüm insan ırkına döndüğü zaman, bize atfedilen önem de yanıltıcı olmaz mı? *Geniş çaplı ilgi insanı.*

Her inanç sahibinin biraz gülünç olması trajik değil midir? Yalnızca tek bir inanç olsaydı, bu yaşanmayabilirdi. Herhangi bir anda ahmağın teki olabilmemiz, hayatın büyük, dehşetli ironisidir. Hinlik embesilliğe tercih ediliyor: herkes bundan korkuyor. Eski hikâye. Sebebi ise her embesilin aynı zamanda hin olması, tersininse olmaması. Zeki bir hin, tahayyül edilebilir. Oysa iyi bir embesil var mıdır? Belki bir anlığına, ama embesil olanın bütün senesi, ömrü hep hinlik hesabındadır, çünkü cahilliği onu, beşeri oyunun kurallarını ihlal etmeden içinden sıyrılamadığı durumlara düşürür.

Gençliğinde oyunun kurallarını öğrenmeyi reddedip, olmayacak düşler peşinde kaybolan bir ahmak tanırdım; şimdi düşler aralanıyor ve oyun onun pestilini çıkarıyor.

Sorun: kendini isteyenlere bağlı olarak güçlünün ödülü ya da zayıfın dayanağı mıdır kadın?

Hayatın ironisi: kadın, zayıf olana bir ödül, güçlü olana bir dayanak gibi verir kendini. Hiçbir zaman, hiç kimsede hak yerini bulmaz.

(29 Kasım)

Sahip olduğum kadarının bir armağan, büyük bir armağan olduğu düşüncesi, herhangi bir günün sisli ve güneşli sabahında

[8] (Lat.) Beyhudeliklerin beyhudeliği.

beni şaşırtmaz mı olmalı yani? Atalarımın hiçliğinden, şu düşmanca hiçlikten tek başıma sıyrıldım ve büyüdüm, tüm sefilliklerimle ve tüm zaferlerimle, güçlükle ve dirençle, her tür tehlikeden kaça kaça, bir başına onunla, yani hiçliğin ve tesadüfün bir başka mucizesiyle karşılaşarak bugüne, sapasağlam ve girişken, ulaştım, öyle mi? Ve onunlayken keyiflendiğim kadarı, acılandığım kadarı bir armağandan, büyük bir armağandan başka bir şey değil miydi?

30 Kasım

Her eleştiri, kırılgan dönemecinde bir kadındır aslında, kindar ve *refoulé.*[9]

Adamın biri bir cinayet işledi. Birinin hemen ardından yetişmesi korkusunu, dünyayla yüzleşecek olma tedirginliğini, karşısında eli silahlı bir dünya bulma kâbusunu ortadan kaldıralım. Kurtulmanın, hiçbir şey olmamışçasına çekip gitmenin endişesini ortadan kaldıralım; yerine kaçıp gitme garantisi koyalım. Geride kalmaz mı dehşetin uçurumu: –tapılan ya da iğrenilen– kurbanın *artık var olmadığının* kesinliği, ne aşkımız ne de nefretimiz için artık bir hiç olmayacak oluşu? Kurbanla birlikte biz de ölü olduğumuz için, kuracağımız yeni hayatın kaygısı; kurbanın mevcudiyetiyle birlikte bir bütün –eğer gerçekten de tutkulu bir cinayet idiyse– oluşturan özümüzün *tamamında* ani bir eksilme?

Oysa bir kez olsun şu fikir yüzünden ürpermeden ölümü düşünmeyi başaramıyorum: ölüm gayri ihtiyari gelecek; olağan nedenlerden ötürü, bütün bir ömür hazırlanmışlığında, öylesine şaşmaz ki doğrusu, sonunda olacağına varacak. Tıpkı yağmurun düşüşü gibi doğal bir olay olacak. Ama şunu kabullenemiyorum: neden özgür seçimi ilan edecek, bir şeyler ifade edecek olan isteğe bağlı ölümün peşine düşülmüyor? *Kendini* ölümün kollarına *bırakmak* yerine? Neden?

---

[9] (Fr.) Baskılanmış.

Şu yüzden: Ömrün bir başka günü, bir diğer saati aşkın bir iradenin ifadesi, ilamı olabilir ve ölümü seçmekle bunun önüne geçilmiş olur diye düşünüldüğünden –umulduğundan– bu karar habire erteleniyor. Yani kısacası –kendi adıma konuşuyorum– hep daha vakit var, diye düşünülüyor. Ve doğal yoldan ölüm günü gelip çatıyor. Ve biz koca bir yaşamın en önemli eylemini *bir nedenden ötürü* gerçekleştirme fırsatını, o büyük fırsatı kaçırmış oluyoruz.

Aşk düşüncesi: seni öylesine seviyorum ki kardeşin olarak doğmuş olmak isterdim ya da seni bizzat kendim dünyaya getirmiş olmak.

(1 Aralık)

Yarın ve daima yeni baştan erişeyim diye mutluluğa, sırrını eşeleme kaygısına, o kaçıveren kaygıya düşmesem, kusursuz olurdu mutluluğum. Ama belki de karıştırıyorum: bu kaygıda yatıyordur mutluluğum. Yarın belki de hatıranın yeteceği umuduna bir kez daha kapılıyorum.

(2 Aralık)

Bugün aşırı konuştun.

4 Aralık

Pratik zekâsı olanların mizah duygusu vardır. Hayatı masum bir tefekkür (tüm tefekkürler masumdur) içine gömülü geçiren kişi, şeyleri kendinden ayrık olarak, kendi komikliklerinin özünü şekillendiren özgür ve karmaşık ve karşıt hareketin bahşettiği şeyler olarak görmez. Tefekkürün kendisi, eşyayla temasın içimizde doğurduğu, içimizde yayılmış olan kıpır kıpır duyguda durulmasıdır oysa. Tefekküre dalanlar eşyayla temas halinde yaşarlar ve gayri ihtiyari onların müstakilliklerini, kendiliklerini hissetmezler,

yalnızca hepi topu onları *hissederler*: işte burada yatar tefekkürcülerin mazereti. Pratik kimseler –paradoks– eşyadan ayrık yaşarlar, onları *hissetmezler* ama onları mekanizmalarından kavrarlar. Ve bir şeye yalnızca ondan kopuk olanlar gülerler. Bir şeyde pratikleşilmesi, ondan koparak ve böylece ona olan ilgiyi yitirerek olur: işte buradadır bir tragedyanın iması. Buradandır engebeli koşu.

Doğal olarak hiç kime, bütünüyle tefekkür halinde biri ya da pratik biri değildir genellikle; ama hep birden yaşanamayacağından, daha görmüş geçirmiş olanlara bir şeyin *duyumsaması* kalır.

Hayatını bir saç teline yasladın: debelenme, yoksa kopartırsın.

Yaptığın onca *sottises*'ten[10] sonra geri dönmüş ve seni bağrına basmış olsa, o inanmadığın Tanrı'ya diz çöküp şükretmen gerekmez mi?

Masumiyetin, tam da kendi *insouciance*'sinden[11] meydana gelen bir uyanıklığı vardır. "Öylesine aptalsın ki kimse karşında direnmiyor." Meraklı gözlerin yelpazesi altında, *all-pervading* bir aptallık, en iyi politikadır.

5 Aralık

Duygusalların hatası, "narin şefkatin" bulunduğuna inanmaları değil, kendi narin tabiatları adına bu türden şefkatler üstünde hak iddia etmeleridir. Oysa yalnızca katı ve kararlı tabiatlar kendilerine narin şefkatlerden bir çember yaratmayı bilirler ve becerirler. Ve haliyle –trajik– tadını daha az çıkarırlar. Dişleri olanın[12] vesaire...

---

[10] (Fr.) Aptallık.

(Fr.) Kayıtsızlık, umursamazlık.

İmkânlarla ihtiyaçların bir türlü birbirine denk gelmediğine dair, yarım bırakılmış İtalyanca bir atasözü. Tam hali şöyledir: Dişleri olanın ekmeği yoktur.

Âşık olmanın kişisel bir mesele olduğunu, aşkın muhatabını –o da seviyor olsa bile– alakadar etmediğini bir kez ve son kez netleştirelim. Bu olayda da, her birinin kendindeki kadarını okuduğu ve benzerlik bakımından diğerinde de aynısını geçerli saydığı hareketler ve simgesel sözler deveranı vardır. Ama iki içeriğin birbirini tutmasına gerekçe de yoktur, gereksinim de yoktur. Bu simgeleri kabul edip işe yarar bir biçimde yorumlamayı bilmek ve hayatı tatminkâr bir biçime sokmak için tamamen kendine has bir sanat lazım geliyor. Koşutlukların gerçek sanıldığı yanılsamasıyla bu simgeleri karşısındakine sunmak dışında birinin diğeri için yapabileceği hiçbir şey yok. Ama *at the back of one's head* pratik uyanıklığın birikiminin olması şart: kendi gereksinimini karşılamak için (sevilenin bireysel ihtiyacından ötürü yapılmış olan) bu sunumdan yararlanmaya karar vermiş olunması şart. Koşutluğun tasarlanışında uyanık davranmış olan, almaşıkları dert etmeyecek, şeyleri kendi menfaatine göre oldurtacak, içinde sevilenin tadını çıkarttığı kristal bir dünya yaratacaktır. Yine de kristal kürenin, içine hava sızmayan bir boşluk olduğunu unutmayacak ve masumca havalandırma niyetiyle küreyi kırıvermemeye özen gösterecektir. Terk edişler, yer değiştirmeler, evlatlar, boşanmalar, güvenişler: havanın –diğerinin içeriye mistikçe doluşu– daima dışarıda kaldığı bireysel simgelerdir. Kısacası, bu simgelerle gerçeklikler arasında, kelimelerle şeyler arasındaki bağın aynısıdan vardır. Onları gerçek özle: her birinin soğuk ve donuk yalnızlığıyla karıştırmadan bir anlama kavuşturacak kadar uyanık olmak gerekir.

7 Aralık

Erkeğin özgür iradeye sahip olduğu doğru olsaydı, hakkında bunca konuşulur muydu? İstendikten sonra özgür de olunabilir, etki altında da kalınabilir şeklindeki bir savın söz konusu olmadığını bilen var mı? Peki ya en baştaki seçim?

Tüm hayatı alakadar eden şeylerde fiziksel olanaksızlık (iktidarsızlık, hazımsızlık, nefes darlığı, müebbet hapis vesaire) du-

varına toslamamış biri acı çekmenin ne demek olduğunu bilmez. Aslında bu gibi durumlar yüzünden cayma: alın yazısıyla takdir toplama uğruna umutsuzca çabalama noktasına varılır. Daha ödlekçe bir şey hayal edilebilir mi?

Hiç yapmadığı bir şeyin kışkırtısını hissetmeyenin hali çarpıcıdır; deneyip de cayanın hali değil. Gerçekçi bir ifadeyle ilki huzurdur; ikincisi azap. Kahramanlar ne derse desin. Acı çekmek, ahmaklıktır.

Başkalarına karşı uyanık olmadan önce, kendine karşı uyanık olmak şart. Olacakları, işlenen günahın vicdanda erdemlice duracağı biçimde oldurtma diye bir sanat var. Herhangi bir kadından öğrenmeli.

Kendini sevdirme sanatı, savsaklamalardan, gıcıklıklardan, hor görmelerden, dışarıdan bakınca sıcacık duran ve kazazedeyi iki kat ipe dolayan ama intikamın direngen şevkinde ve adam yerine koymamada ifade bulmuş öfkeli bir gücenikliği de kalbin derinliklerinde doğurtup semirten cılız imtiyazlardan geçer. Köleler edinmek kötü bir politika; zaten görülmüştü ve yine görülecek.

Yalnızca kendinden nefret ettirmeyi bilen biri, yine *aynı kişiye,* kendini sevdirmeyi bilir: olağan trajedi.

Masumca ayrılmayı, *bunu*, kimsenin istemediği görülünce: böylece sona erer gençlik. Ve iki yolu vardır bu sona erişin: *bunu* başkalarının istemediğinin farkına varmak ve *bunu* kendimizin kabul edemeyeceğimizin farkına varmak. Zayıfların ihtiyarlaması ilk yoldan olur, güçlülerinki ikincisinden. Biz birincisindeydik. Ne mutlu.

Bizim zamanımızda düzgün bir adam, savaşın *ananche*[13] olduğunu ihtiyaten kabul edemez. Ya katıksız bir barışçıldır ya da insafsız bir savaşçı. Haşindir hava: ya azizler ya cellatlar. Biz yine iyi gelmişiz.

[13] (Yun.) Hayati gereklilik, zorunluluk.

* Kişinin kendini kaybetmesi niye tavsiye edilmez? Çünkü o zaman içi dışı bir olur.

(11 Aralık)

İffetin cinsel bir çağrı olduğu –salt varsayımı bile– doğru değildir; aksi halde kadınların, kuralları ciddiye alması beklenen toy papazlara, bıyığı yeni terlemiş rahiplere gayet de düşkün olmaları gerekirdi. Halbuki kadınlar kel kafalı, art niyetli, kart domuzlara –görmüş geçirmiş adamlara– düşkünler.

Peki ya sen, hiç rahibe hayalleri kurmuş muydun?

13 Aralık

Birine bir hayrın dokunsun. Bak bakalım hemen sonra onun o acındıran velfecir suratından nasıl da tiksiniyorsun.

15 Aralık

Nezaket ülküsünün onca hizaya getirme çabalarına rağmen, konformizmin beşeri gereksinimlerine ve çakılı kalmış pes edişlere rağmen, *her şeye rağmen*, karşıdakinin kendisinden talep edilen özgürleştirici hazzı sunmadığı takdirde reddedilmesinin yüzde yüz olduğu kadın ile erkeğin cinsel ilişkilerinde hayatın, hayat uğruna bir mücadele olduğu gayet güzel görülür.

Bir başkasının kadınla işi pişirmesi düşüncesinin nasıl da kâbusa, münasebetsiz ve belden aşağı hamlenin vicdan azabına, önüne geçmek ve eğer mümkünse yıkıp dağıtmak gibi ham heveslere vardığını gözlemlemekle, her kişinin doğuştan gelen yırtıcı yalnızlığı kavranır. Başka bir erkeğin –kim olursa– bir başka kadınla –kim olursa– *act of shame*[14] işlemesi hakikaten sineye çekilebilir mi? Haaayııır. Bu zaten hayatın merkezindeki etkinlik; ona şüphe yok. İşte, her diğerkâmlığımızın fos çıkışı. Aziz de olsak, bir başkasının düzüyor olduğunu bilmek iştahımızı kaçırır, ağrımıza gider.

[14] (İng.) Utanç eylemi.

16 Aralık

* Lanet mi olsun *"aux choses de l'amour mêlat l'honnêteté"*[15] kişiye? Aynısı sanatsal işlerde de geçerli. Sanat ve cinsel hayatın aynı kütüğün üstünde yeşermeleridir bunun gerekçesi.

Nasıl büyük sanatçı, ahlak gözetmeden sağlam bir ahlaki dünya kuransa, büyük âşık da kendi şehvet evrenlerinin ayrı ayrı her birinin içine sıradışı bir ahlaki yoğunluk katandır. Sanatçı kendine karşı her zaman dürüsttür, eserin hezimetinin acısını çeker. Büyük âşık da aynı şekilde (*bkz.* 25 Şubat – '34 mayısının başları): aşkını *hissetme*menin acısını çeker.

17 Aralık

İlk aşk: "Büyüyünce kadınlarla böyle sohbetler edebileceğiz."

18 Aralık

İdeallerinin hezimete uğramasından daha üzücü bir şey var: başarıya ulaşmış olmaları.

22 Aralık

Senin hikâyelerinden her biri, müstakil isimler altında çeşitli davranışlara bürünen aynı tutkunun hareket ettirdiği suretler bileşimidir. *Şenlik Gecesi*, Aziz için yapılan kutlama; *Sürgün Toprağı*, tüm sürgündekiler; *İlk Aşk*, cinselliğin keşfince harekete geçirilenlerin tamamı. Uzun olanlarından bahsediyorum. Kısalar sonunda seni daha az gerçekçi olanlara vardırıyor.

Senin düzyazıdaki asıl Musan, diyalog; çünkü diyalogda, gerçekliği kurnazlıkla yorumlayan saçma-masum-mitsel çıkışları dile getirebilirsin. Şiirde bunu yapamazdın.

---

[15] (Fr.) "Aşk meselelerine dürüstlük karıştıran." Charles Baudelaire'nin "*Femmes damnées*" ("Lanetlenmiş Kadınlar") isimli şiirden bir alıntı.

23 Aralık

Sabahını akşamını erkeklerle kadınların arasında dolaşıp bunun gerçeklik olduğunu hayal meyal seçerek ama inanmayarak ve neticede orada cinselliğin yer alıyor oluşuna içerlenerek geçirmiş çocuk; adamlarla kadınların arasında, bunun yegâne gerçeklik olduğunu bilerek, buna inanarak, kendi çolaklığına içerlenerek dolanan adamın habercisi değil mi? Kalbimin sökülüp yere çalındığı hissini, beni deşen ve bağrımı dümdüz eden bu alaborayı nisandaki hayal kırıklığında bile yaşamamıştım.

Bana biçilen, (tıpkı fare gibi, çocuk!) şeklini alsın diye şu yarayı kendi haline bırakmaktı ve sonra yarayı (bir soluk, bir okşama, bir iç çekiş) yeniden açtılar ve yardılar ve üstüne yeni bir sancı koydular.

Daha önce bu *kandaki alaborayı* bana hayal kırıklığı ya da kıskançlık bile vermemişti. Acziyet ve hiçbir kadının benimle düzüşmekten keyif almadığı, hiçbir zaman da almayacağı (neysek, oyuz) kanaati, işte bu kaygı lazım geliyordu. Yoksa kendimi utandırmadan da acı çekebilirim: aşktan daha büyük benim acılarım. Oysa budur gerçekte her kudreti katleden acı: adam olunmazsa, bu mensuba ait güç elde tutulmazsa, kadınların arasından üsteleyemeden geçmek zorunda kalınırsa, nereden kuvvet alınabilir ve nasıl dik durulabilir? Var mıdır daha iyi aklanmış bir intihar?

Yürekteki, kaslardaki, bağırdaki boşalışın, ezilişin –şu ana dek yalnızca bir anlığına– duyulmamış hissinin, böylesi dehşetli bir düşünceye karşılık gelmesi revadır ama ya daha uzun süreceği gün? bir saat alacağı ya da koca bir gün?

Ve kendini berbat hisseder, çünkü –eğlenmek için– mutluluk veren küçücük bir şey yapar. Ve bana bunu 13 Ağustostan sonra söyler. Ve ağlamak gelmez içinden. Ve "beni sever!" – Tanrısına koduğum!

25 Aralık

Ya seve seve ya söve söve ama hep zorbalıkla.

Sürgüne gitmek hiçbir şeydir; vahim olan sürgünden dönmektir.

Kitlelerin adamı, meydanların tellalı olmamalı; disiplinli olmalı. Biz ne berikiyiz ne de öteki.

Yaşlanmaktan daha üzücü bir şey var; çocuk kalmak.

Eğer düzmek hayattaki en önemli şey olmasaydı, *Genesis*[16] oradan başlamazdı.

Haliyle herkes sana "Ne önemi var? Bir bu yok ya. Hayat dediğin çıfıt çarşısı. Adam dediğin de değerli, öte yandan" diyor, ama hiç kimse –erkekler bile– şu nur saçan kudret sende var mı yok mu diye dönüp de bir bakmıyor. Ve kadınlar sana "ne önemi var? falan feşmekân" diyor ama gidip başkasıyla evleniyor. Evlenmek demek hayat kurmak demek. Ve sen kendine asla bir hayat kurmayacaksın. Bu da şu demek oluyor: fazla uzun süre çocuk kalmışsın.

Olanca hayalini bağladığın kadınla yolunda gitmedikten sonra kiminle iyi gidebilir ki?

Hatırlıyor musun sessiz sakin işçi evi hayallerini; bir ovada ağaçlarla kaplı koşularını; dağların berisindeki buz gibi kentini; dağlar meydanının önünde kırmızı neon tabelaları; taş döşeli yollardan şu meydana doğru kıvrılan pazarları; sonra bir de iç paralayıcı beynelmilel-piemonteli dostlar, tek başına yaşayıp çalışan kızlar, avamca şıklık ve dinginlik hayalini; sonra ilk senenin tüm şiirlerini, hani şu 9 Nisanla birlikte sonsuza dek yokluğa karışanları? Sinemada, yasa meydanında yok mu yani tüm gençliğin? Öldü mü? Tamamen öldü mü?

Barselona'da yasa meydanını nasıl düşündüğünü hatırlıyor musun?

---

[16] Tevrat'ın *Yaratılış* isimli ilk kitabı.

Tüm hayatını bir noktada yoğunlaştırmak, sonra da bu noktada yaşamak dışında her şeyi yapabileceğini keşfetmek, gelse gelse tam da senin başına gelirdi zaten.

Nihayetinde bugün ayın 25'i. Ve o dağda. Gitmediği bir 25 oldu. Oldu di mi?

İçlerinden birinin gerçekten önem verdiği her şey, bir diğerinin umurunda bile olmadıktan sonra başkalarıyla *birlikte* yaşamanın nesi gerek?

Erkeklerin hoşuna gitmek için, bu erkeklerin gizli hayatlarında sümen altı ettikleri ve nefret duydukları ne varsa onları yapmak lazım.

Onunla aşk≡bütünlük'te[17] çuvalladın. Kim verebilir sana kötünün-iyisi≡aşkı? Ta o bile bütünlük imkânsız diye seni elinin tersiyle ittikten, bir başkasında kötünün-iyisi≡aşkı bulduktan sonra, hiç kimse.

Tüm samimiyetimle. Ondan bu haberi almaktansa, ölmeyi yeğlerim. Yakarmak için burada gerçekten Tanrı'ya inanayım isterim. Ki o ölmesin. Ona bir şey olmasın. Hepsi bir rüya olsun. Ki sürsün yarın denilen. Ben olayım gözden yiten.

Tek başına bir mahlûk, yüzünden fazlasını öğretir.

30 Aralık

Niye baş eğmeli? Bu sene, yani 1937 yılında, '36'daki tahribatı giderdik; vahim bir çöküşü ('35 - '36) olgunluğa geçiş krizine dönüştürdük. Yarınları olan bir aşka saçma sapan bir şekilde kavuş-

[17] İtalyanca *interezza* sözcüğü muhteviyatın bütünde eksiksizliği, tamlık, bütüncül içkinlik anlamına gelir.

muş; capcanlı yüreğimizin derinine dokunmuş; şiir-firara yeniden sokulmuş, yenmiş ve *Yaşlı A.*'yı yaratmış; şu gazeteyle sağlam bir düşünsel ve yargısal bileşime ulaşmış; çeşitli ve sağlam ve doğurgan –biri nihai– bir yığın hikâye biriktirmiş; yaratım ritmini yeniden bulmuş olmak.

6200 lira kazançla dört kitap çevirmiş; bir sürü ders vermiş ve yeniden bir çömezlik ritmi yakalamış olmak. 1938 için alabildiğine umutlar.

Şu an o an değil; çünkü savaş hepten elimizi böğrümüzde bırakabilir. Olsa, kozmik ironiye güzel konu olurdu. Zahmete değerdi.

Alaya alınmasın, kendi adıma hesap vereyim. Onun adına hesap vereyim. Her şeyin hesabını vereyim.

Her şeye rağmen, dünyaya rağmen, senenin böyle sona erişi için O'ndan başka kime teşekkür borçluyum? O ve O'nun bana güç katan dönüşü dışında?

Bu sene zarfında gizli saklı ve uzun soluklu utancımın ipliği pazara çıktı. Bir başka senede, 1934'te, 13 Ağustosta olan da var. Yine de yaşıyorum. Mucize değil mi?

31 Aralık

Yalnızca tek bir zaaf vardır; İvanlarca[18] *hırs*, Mitjalarca[19] *nefsine düşkünlük* diye adlandırılan *arzu*. Kendi muğlaklığı içinde Genesis, nefis düşkünlüğü olarak yorumlanabilecek bir hırsı koyuyor kökene. İyi ve kötünün yalnızca icraatta –arzu– aynı hamurdan gelip karşıt suretlerde renk buluşu hayatın trajiğidir. Tıpkı geceleri görülen renklerin, açıkça ayırt etmeye dayanmayıp ya içgüdü ya da önceden varsayım sayesinde tanınması gibi. Zaafın cazibesi

[18] İvan Fyodoroviç; *Karamazov Kardeşler* adlı eserde yer alan bir kurgu karakter. Felsefi derinliği bulunan, mağrur ve entelektüel biridir.

Dmitri Karamazov; *Karamazov Kardeşler* adlı eserde yer alan bir kurgu karakter. Babasıyla aynı kadına âşık olan, eğlence ve şehvet düşkünü, savurgan biridir.

ve ürpertisi, geceleri bizim filanca sandığımız ama tersine falanca çıkan rengin verdiği tedirginliktir.

Çoğu kez mavi olanı kırmızı zannederek bir yığın muğlak rengi avucumuza doldururuz ve her seferinde tedirginlik içinde gözümüz hemencecik seçsin isteriz. İyi niyetlinin trajedisi şafağa kadar maviden kocaman bir yığın yapmış olması gereken adamcağızın trajedisidir; karanlıkta habire kırmızıları seçmekten korkar ve yığını mıncıklar, ne var ki seçtikleri de sarı çıkar. Vicdan bir *koklayış*tan, *dokunuş*la kavranmış bir *renk*ten daha fazlası değildir.

"Sanat, sanat içindir"de şöyle bir doğru yan var: masaya kurulunur ve salt iradenin tadına bakılır, iç tüzüğe gereksinimin içerisindeki tuz görevi gördüğü bir iradenin tadına bakılır; çünkü her türden barbarca dışsallıktan azade olan ve kendi vicdanımızdan doğup kıpırdanan bir düzen ve bir seçim doğurtur *biz yalnızlardan*. Peyderpey bu düzen oluşur, gereksinim halini alır; fakat bizim tastamam tadını çıkarışımız da peyderpey meydana gelerek ve somutlaşarak yiter. Eserin sona erişiyle işte kopuş ve dipte memnuniyetsizlik: bu düzen ve bu seçim dışavuruldu, artık bizim olduğunu söyleyemeyiz, onları doğal bir gerçeklik gibi kabul etmek zorundayız. Biz babayız; artık yavuklu değiliz: eserimizi temkinli bir merak ve hafif düşmanca bir kaygı ile inceliyoruz: kopup giden evlat, o.

Eserin beklentinin altında çıkması karşısında, kim afallamış halde, eli kolu bağlı dalıp gitmez esere? Ve içinde gözden kaçmış şeyler bulmaz?

Bütün o dinginlik, diğerkâmlık, erdem, fedakârlık, düzüştüklerini yahut düzüşeceklerini bildiğin ikilinin –erkek ve kadın– nezdinde, yerlerde. Onların şu gizli kapaklı arsızlığı, tahammül edilemez. Ola ki ikisinden biri senin hayalin? O zaman nice olur halin?

Bir başka insanı sevmek "Şu andan itibaren bu başkası benim mutluluğumu kendininkinden daha çok düşünecek" demeye gelir. Bundan daha tedbirsizce bir şey var mı?

Canım dediğini donuna kadar kıskanmayan biri, âşık filan değildir.

Sevdiğinin memesini emen âşığın bu çocuksu hareketinden daha derinlikli bir şey var mıdır?

Seni iki şey ilgilendiriyor: aşkın tekniği ve sanatın tekniği. Masumluğun ve tatsız tuzsuz sayılmayacak odunluğun sayesinde her ikisine de ulaştın. Her ikisine de sapkınlıkla başladın: münzevi bedayi ve tutkuyla ritimlenmiş haykırış. Her ikisinde de kimi başyapıtlar çıkardın. Ama günü gelince sanatın da 13 Ağustosunu keşfedeceksin.

(*Bkz.* 20 Kasım, II) – Şiirlerindeki *aktarılan düşüncenin* otobiyografik kaynağı, Cellini ve Defoe'de keşfetmiş olduğun nesnel romanın otobiyografik kaynağıyla paralellik çiziyor. Anlatıda, üçüncü şahısta, gerçekliği kopartma, tekniğin bir inceltilişidir; fakat her zaman (?!) bir (otobiyografik) ben üzerinden bir gerçeklik sunmayla başlar. Senin romanlarında da bu olageliyor.

Bu şiiri ve romanı, dramanın köküne indirgemiyor mu yani? *Söyleşen* karakterin bir ya da bir sürü olması da aynısı değil mi?

Bu doğrulamadan bayağı bir biçimde karmakarışık türetmelerde bulunmak, romanda her birinin otobiyografikleştiği (*Döşeğimde Ölürken* – Faulkner)[20] çeşitli karakterlerin modern tekniğidir.

Şu ana dek başkahramanı, kendi ifade biçimi içinde karakterize etme kaygısı gütmeden birinci şahısta konuşturdun (*İdol, Davetsiz Misafir, İlk Aşk*) – şimdi onun tekilliğine dahi ihtimam göstermek: onu bir şahsiyet gibi yaratmak, ona bizzat kendinden nötr bir sen koymamak zorundasın (ve *Hödüklük veyahut İntiharlar*[21] olacak).

---

[20] Amerikalı yazar William Faulkner (1897-1962) tarafından yazılan *As I Lay Dying* (*Döşeğimde Ölürken*) adlı eser on beş farklı anlatıcının ağzından anlatılan elli dokuz bölümden oluşur.

[21] Pavese'nin *Şenlik Gecesi* adlı eserinde yer alan ve bir kasiyerin intiharını anlatan öykünün alt başlığı.

Utangaçlık *İntiharlar*
Kasiyer
Tutkulu-asil vicdan azabı veyahut
Utangaç Sokaklar
Anlatı ve etki *Hödüklük*

(Her şeyin epigrafı:)[22]

Pour obtenir la moindre rose,
pour extorquer quelques épis,
des pleurs salés de son front gris
sans cesse il faut qu'il les arrose.
L'un est l'Art, et l'autre l'Amour…

La Rançon[23]

Tek bir gül elde etmek için,
birkaç başak ele geçirmek için,
gri suratında tuzlu gözyaşları
durmadan sulamak zorundadır onları.
Biri Sanat'tır ve Aşk'tır diğeri…

Fidye

[22] Bir eserin ya da bir bölümün başlangıcında yer verilen, ileride okunacaklara dair kısa yönlendirmeler ya da iletiler niteliği taşıyan cümle, alıntı ya da şiir.
Charles Baudelaire'in bir şiiri.

— 1938

3 Ocak 1938

Aramızdaki geçimsizliğin asıl, köklü nedeni onun her şeyi ulu orta bir açgözlülükle ve Katolikçe karşılıyor olması ve hepsini de belli başlı geleneksel çizgileri elinin altında bekleten bir değerler hiyerarşisi içine oturtarak karşılamasıdır. Her şeyi, olması gereken neyse ona göre, bedeniyle ve ruhuyla karşılıyor. Dağlara ulu orta sevinişine; aşağı yukarı birbirinin aynı gibi gelen günlerinin kendi içinde dağılışına; o an için yapmayı tercih ettiği şeye kendini kaptırabilme yetisine bak.

Bedeninle ruhun arasındaki uzlaşı rayından çıktın; zıtlıklar içinde: haz dolu-trajik, pısırık-yiğit, duyusal-ülküsel vs, bu zıtlaşmaları Katolikçe yapılandırmadan, kendine hükmetmeden, salınım taşkınlıklarını şaşkın şaşkın seyrederek yaşıyorsun. Sen onu gözlerinle içerken o *brioche*[1] yiyor. O da tabiatı elverdiğince, hep iyiliğini istiyor senin. Fakat senin için ölüm ve yaşam kol kola. İkilinin kurban olabilecek kişisi her zaman o ama.

Onunla beraber yaşayan üçüncü bir "adam" daha olduğunu keşfetsem şaşırmam. Her şeyi tek tarafa çeken senden her zaman daha fazla ayak uyduruyor olabilir. Çünkü sen düşünceden hareketle yaşıyorsun, o gerçeklikten. Ve gerçeklik kesinlikle dengesizlik değildir, kesinlikle günah değildir. Kimseler inanmayabilir ama şu "özü itibarıyla..." bir iltifattır. Kendimi belerttiğim yerde daha aşağılardan belirdiğim ("... ve korka korka yazıyorum bunu...") fazlasıyla doğru. Kötülük her zaman raydan çıkmış olandan doğuyor; sahici olan kişiden değil. Her şeye rağmen hiçbir zaman onun kurbanı olamam ben. O olur, binbir şekilde olur. Yazık bir avuntu.

---

[1] Geleneksel bir Fransız ekmeği.

4 Ocak

Fedakârlıkta bulunmak için çabalamaya kalktığında, bunu öylesine yoğun, öylesine dışlayıcı bir biçimde istiyorsun ki son kertede artık kimseleri ilgilendirmez oluyor. İlk komünyonda[2] orucu bozmamak için tükürük bile yutulmaz; hep aklında olsun.

Kuruntun yüzünden sürgündeyken Concia'ya[3] bile bakmıyordun sen. Belli ki kurban ben olmayacağım.

5 Ocak

İnsanın kendi tabiatı değişmiyor. Kendinin masum olduğunu; duygularını daha da mutlak kılma uğruna abarttığını (yalan söyleme kabiliyetsizliği) keşfettin ve ağız değiştirdiğini zannerek bu sefer de gerçeği çarpıtma ihtiyacın yüzünden trajik olan kanaatlerini abartıyorsun.

Hayatta her şeyi elde edebilirsin, sana *erkeğim* diye seslenen bir kadın dışında: nihaidir bu. Şimdiye dek tüm hayatın bu umut üzerine temellenmişti.

Tarafsızca değerlendirmek gerekirse, bir kadın, mazideki sevgilisine, hâlâ kendisini baştan çıkarabilecek kudrette olup olmadığının sağlamasını yapmak dışında hangi sebepten döner ki? Ve onu neden koyup gittiğini (13 Ağustos) erdemlice açıklamak dışında?

Yaşama sanatı, çarpıtmalara inanmayı becerme sanatıdır. Dehşetlidir, *Quid sit veritas*[4] bilmeden, çarpıtmanın ne olduğunu bilişimiz.

---

[2] Genellikle yedi ila on üç yaşlarındaki çocukların Hıristiyan cemaatine kabul edilme töreni.

Concetta Delfino; Brancaleone'de Pavese kendisiyle tanışır ve ondan epey ilham alır. Pavese'nin *Hapishane* romanının da kahramanlarındandır.

(Lat.) "Hakikat nedir?"

Zavallı insanlar, testislerden doğduk biz ve hâlâ daimi özümüzdür testisler. Aleti şakıyan kıt beyinli, fukara, meymenetsiz kimse, katbekat daha mutludur, alt takımı anormal dâhinin, zenginin, evangelistin olmadığı kadar mutlu.

Ev bark edinememiş olmanın ne manaya geldiğini şimdi anlıyor musun? Çünkü seni kim kabul ederse etsin, her zaman şu, onu tatmin etmeme korkusu boğazında yumru olacak ve sen yüzde yüz seni koyup gideceğini bileceksin. O 13 Ağustosu düşünmüş mü ki de ben mezara götüreyim bu namertliği?

Arkadaşlar? Bir arkadaşına bu şekilde davrandığın oldu mu hiç? Çekincelerin mi var ondan?

Unutma ki onu sen bırak*mıştın*, kayıplara karışmıştın, verici davranmıştın. O geri döndü, tek başına, sana şu sarsıntıyı yaşatmak için. Bu kafasızlıkla boy ölçüşecek gaddarlık var mı? Bir adamı sindirerek arkadaşlığını elde etmeyi nasıl umabildi? Ona daha dehşet verici bir şey yapsaydın, her daim borçlu kalacaktı. Ona iyi davran*dın*. O da senden *iyi* olmanı isteme cüreti mi gösteriyor?

"Kendini mazur göstermek için sana bunu söylediyse, haklıydı." Ama kim ondan geri dönmesini istedi? Kim ondan tekrar yatağa girmesini istedi? Sen çöpten çelebi değildin ya. Kıpırtısızlığın nedeniymişsin gibi davranılması insanca değildi. Neden sana şu sarsıntıyı yaşatmak için döndü? İçten olmaya *ihtiyacın var* ama elini kolunu bağlayan şeyleri de ortaya seriyorsun. O da aynısına ihtiyacı varmış gibi yapıyor ama sadece başkalarını bağlayanları, başkalarına dokunanları ortalığa seriyor.

8 Ocak

Ölüşünü düşünürken insanın kanının çekilmesi, bir arabanın altına yuvarlanmaktan ya da kötücül bir hastalığa yakalanmaktan korkması hiç de gülünç yahut saçma değildir.

Acının büyüğü ya da küçüğü meselesi bir yana, göçmeyi istemek, kendi ölümünün bir anlam taşımasını, seçimlerin hası olmasını, başka bir eylemle karıştırılamaz olmasını arzu etmek kalır hep elde. İntihar eden kişinin ezkaza bir aracın altında kalma

veya zatürreden yahut bir o kadar manasız (*meaningless*)[5] bir şeyden geberip gitme düşüncesine tahammül edememesi bu yüzden doğaldır. O halde yol ağızlarına ve cereyanlara dikkat.

15 Ocak

Kadınlar yalan söyler, her zaman söyler ve ne pahasına olursa olsun söyler. Bunda şaşılacak bir yan yok: döl yollarında çarpıtma var onların. Bir kadının ne zaman *zevk aldığını* kim bilebilir?

Adam koskoca, al ve kel, kalkık ve sıvazlamalık, Tanrı'nın huzurunda püsküren ve sonra kustuğu, düştüğü, pörsüdüğü görülen aletiyle amma da enayidir! Kaldı ki kadın doğasında kendi kendine gülen bir ağız edası vardır.

Her şeyi dışarıda, gün ışığında yapar, oysa kadının içine girmeye, kurcalamaya muhtaçtır ve ne varsa iç organlarda, etin köklerinde olup biter.

Ve sonrası şu kan, şu sinsi sinsi, gizli gizli, dehşetle biçimlenip olgunlaşan hayat. Milyon kazanan gebe adamın hikâyesi[6] neden gülünçtür?

Doğaya ters düşen eylemlerin peşine takılan kişinin çilesi, doğallığı ne kadar isterse bir o kadar başarısızlığa uğrayacak olmasıdır. Jekyll ve Hide[7] hikâyesi.

Metanetiyle[8] nam salan tüm (Shakespeare, Goethe-Sturani)[9] şahsiyetler, bu sakinliği, duygu karmaşasına galebe çalmak sure-

---

[5] (İng.) Anlamsız.

Eunaudi Yayınlarından çıkan baskısında, kimden ya da hangi olaydan bahsettiği belirsiz olmakla birlikte hafızalarda yer etmiş bir gazete haberinden bahsediyor olabileceği notu düşülmüş.

Dr. Jekyll ile Bay Hide'ın Tuhaf Vakası: Robert Louis Stevenson'ın 1886 yılında yayımlanan kısa romanı.

İtalyanca *olimpicità*: kendine mutlak hâkimiyet ile dış olayların tahrikinden ve tahribatından etkilenmeme sonucu sahip olunan dinginlik; bir nevi peygamber sabrı.

Mario Sturani (1906-1978): Pavese'nin yakın arkadaşı, şair, ressam.

tiyle kahramanca bir çabanın mükâfatı gibi kazanmış değillerdi. Ta ilk günden itibaren zaten öyle dümdüz itidallilerdi, hiçbir zaman çaba sarf etmek zorunda kalmadılar ve bir tutkunun karmaşası tarafından alt edilmiş göründüklerinde mesela, ta o zamandan beri onları bağışık kılan makul bir göğüsleme yolunun sahibiydiler. Bu, gayretlenirken tepenin tası atmasın diye seni teskin etmek içindir. Sen metanetli doğmadın ve asla metin olmayacaksın: gayretlerin boşunadır. Çünkü bir kez karmaşa karşısında pes eden, bir ötekinde de her zaman pes edebilir. Mühendislik sorunu: her köprünün, ötesini kaldırmadığı bir taşıma kapasitesi vardır. Katılaşım sorunu. İrade, kişinin kendi ırsi katılaşım gerilimidir yalnızca. Bir zerre bile genleştirilemez.

Senin kurtuluşun –öyle bir çiçeğe kesmiş ki tam otuzunda sana vermelik– namertliktedir, kabuğuna çekilmededir, tehlikeye atılmamadadır yalnızca. Ama ya tehlike gelip çatarsa sana? Ne kadar dayanır kabuk?

Bir şeyi daha bilesin: şu ana kadarki sınamalar dehşet verici olmuş olabilirler ama senin öyle bir bünyen var ki yarınkiler bunları mumla aratacak. Sende, yıllar içinde, direnme kapasitesinde değil, yalnızca zincirinden boşanma kapasitesinde artış yaşanıyor. Çünkü kabuğun –bugün açıkça görüyorsun bunu– fiziki yapısına varana dek sürekli inceldikçe inceldi. Hastasın ve boştasın.

Daha başka milyonlarcası gibi, nitekim. "Ne de kendimi yalnız hissetmemin gururu:" süzme sazandın sen; işin kötüsüyse hâlâ öylesin. Şu küçük çocuğun dışına çıkmışlığın var mı hiç?

Niye bize merhamet eden insan karşısında iyi bir duruş sergilememiz (*keep smiling*),[10] fazlaca kir pas içinde görünmememiz, bize alaka gösterene bir avantaj teşkil etmemiz gerekir? Gerçekten merhamet ve fedakârlık bekleyen –horlanmış, heyheyli, aciz, içi çürümüş; paçasından pislik akan ve ağzı bozuk; umutsuz, susuz kalmış– kişiye, kim ömrünü adamak ister ki? Burada kastım, mutlak olarak bir hayat; mesela bu kişiyle evlendiği takdirde bir

[10] (İng.) Gülümsemeyi sürdürmek.

kadının hayatının alacağı hal gibi, kayıtsız şartsız. Çokları, hayır olsun diye bu kişinin karnını doyurabilir, ona iki çift kelam edebilir, iltihabını kurutabilir ama kim ömrünü onun boyunduruğu altına uzatır?

Yalnızca *tek* bir kişiyi kurtarmış bir aziz olmuş mudur hiç? Hepsi de epeycesini kurtardı, vaaz verdi, mutsuzları *aradı*, ama *bir* mutsuza takılıp, bu mezara tıkılıp kalan oldu mu içlerinde? *Bir* başkası için canını dişine takıp kendi hayatından feragat eden kişi, günlerinin o başkasının, bir *tek onun* boyunduruğunda geçtiğinin farkına varmış mıdır?

16 Ocak

Bir yetişkinin iradesi, ta *sorumsuzluk evresindeki* çocukluktan itibaren perde perde alınan yüz binlerce karar tarafından koşullandığından ötürü, yetişkinlikte bile özgür iradeden bahsetmenin gülünç olduğundan –tıpkı bu sabahki gibi– emin olmak isterdim her zaman. Nasıl o noktaya gelinmiş olduğu *dahi bilinmeden* bir de bakılır ki karakter ufaktan ufağa (16'da, 18'de, 20'de, 22'de vs) oturmuş; ve karakterin farklılığına göre şu ya da bu biçimde davranacağı su götürmez olmuş: özgür ve bilinçli irade nerede o halde?

– Hayatında adam yerine konmak için bir insanın sindirilmesi anlaşılır mıdır? – O zaman kendi hayatında kendini adamdan saymak için kendini sindirmek de anlaşılırdır.

İntihar etmenin zorluğu şunda: ancak her tür hırsı aştıktan sonra gerçekleştirilebilecek bir hırs eylemi oluşunda yatar.

Leop.'un[11] "yanılsamaları"[12] yeryüzüne indi yeniden.

---

[11] Giacomo Leopardi (1798-1837): İtalyan şair, yazar, düşünür.

Yanılsamalar ile Leopardi'nin *Zibaldone di Pensieri* ya da *Storia del Genere Umano* eserlerine gönderme yapıyor olabilir. *Zibaldone*'de yanılsamaların hayatı daha tahammül edilebilir kılma işlevi üzerinde durulurken ikinci eserde aşk, insanoğlunu avutmak için yeryüzüne iner.

17 Ocak

Şu gelir başa: duygusal kişi, yaralı içtenliğini bol keseden saçarak, herhangi bir hovarda ile aynı neticelere varır. Gülünebilir ama böyledir aşkın mayası. Hayatta hiçbir şey değerinin ötesinde bir bedel ödenmeye değmez. Ama duygusallık tam da değerleri saptırmakta yatar zaten.

Fahişeler parayı tokatlar. Ama şöyle etraflıca bakınca, hangi kadın daha başkasına verir ki kendini?

(gece, uykusuzluk).

Her akşam ve her sabah tadını çıkarabilecek –onu yemek yerken görmek, onu uyurken görmek, yarın da yanında olacağını bilmek, kendinden bahsedercesine ondan bahsetmek, onunla doyduğunu, tatlı ve demlenmiş ve erdemli bir doygunluğu hissetmek– değil yalnızca; onun hayatı olacak da değil yalnızca; tiksinç gelebilecek şu birkaç şeyi –onun geçmişini öğrenmek, hafiften sadakatsizliğini çözmek–, mide suyunun, genital akıntının vereceği rahatsızlığı çekmek zorunda da değil. Kırmızı bir gömlek, demini almış bir gece, tamamen ona ait libidosu yüksek bir beden, minnettarlıkla ağırlaşmış bakışlar ve şu senin bildiğin tatlı tatlı yaraşmalar: bütün bunlara, rahatsız edilmeyeceğin, şüpheden uzakta, kendi mekânında dolu dolu sahip olunması şart.

Sen sekiz ayını boğularak geçirdin; etinde çektin ihanet dehşetinin acısını; yalnızlık dehşetinin acısını dışlanmış kadar çektin; dibi boylamanın en ürküncüne terk edildin (hakkında: O bir sazandır, denilen adamınkinden. Onu sürgüne gönderdi ve sonra kendini başkasına becerttirdi) – oysa kendini çektin sen, elinden geldiğince hayat mücadelesi verdin; affettin ve elini uzattın.

Eğer bir arkadaşın bu durumda olsaydı, ne söylerdin?

Ölmüşleri kendine örnek alan pek çokları, onları ölüm döşeğinde iyileştirebilecek olsalardı, kan kusturmaya kaldıkları yerden devam ederlerdi.

"Yet we kill the thing we love
By all let this be heard
some do it with a bitter look
some with a flattering word..."[13]

"Hepimiz öldürürüz sevdiğimizi
hep bir ağızdan duyurula böyle
kimimiz buruk bir bakışla yapar bunu
kimimiz yaltaklanan bir sözle..."

Yalnızca onu kaybetmiş değilsin (keza ona bu şekilde sahip olmak, sahip olmamaktır), ayrıca onun o günahkâr sıfatını da görmek zorundasın. Yalnızca onu kollarının arasında tutmuş değil, yasal sevecenliklerden ve güvenlerden ibaret bir hayat yaşamaya da mecbur.

Zihinde yedeklemeden sevmek, bedeli ödenen, ödenen, ödenen bir lükstür.

19 Ocak

Karşılık beklemeden fedakârlıkta bulunan hiç kimse yoktur. Tamamen piyasa meselesi.

Onu eğitmenin yegâne yolu acıdan geçiyor madem; soruyorum o halde, neden yanındakini en iyisinden eğitirken canına okumak felsefi bakımdan yasaklanmış oluyor?

Eğer şu yeryüzü dediğiniz balta girmemiş menfaatler ormanında, iyi ki var denebilecek bir şey varsa, o da idealler uğruna yanıp tutuşmalardır; ama soruyorum, hangi idealler? – Çünkü ileride

[13] Oscar Wilde'ın yazmış olduğu "The Ballad of Reading Goal"dan bir alıntı. Şiirin orijinalinde "herkes" olan özneyi Pavese "hepimiz" olarak değiştirmiştir.

sizinle aynı ideali paylaşmayanları ilk itham edecek ve kafalarını ezecek olanlar sizlersiniz. İdealin tayininde hata yapılabileceğini teslim ediyoruz o halde: hata ihtimali bir kez teslim edildikten sonra, arayışın kendisi, uyanıklık sorunu haricinde daha başka neye dönüşür ki? O halde –kimi uyanık doğar, kimi doğmaz– sorumluluk nerede?

Gerçekten âşık kişi neden ilişkilerde devamlılık, dinamiklik (*lifelongness*)[14] peşindedir? Çünkü hayat ağrı sızıdır ve tadına varılan aşk bir anestezidir; kim ameliyatın ortasında uyanmak ister ki?

Yasaya rağmen gerçekleştirilen zulümler, sırf canlı olayım ve kör topal da olsa sağ kalayım diye işlenen zulümlere kıyasla cılız, alelade bir şeydir.

Yalnızlık, ıstıraptır – eş olmak ıstıraptır – kalabalıklaşmak, ıstıraptır– ölüm hepsinin sonudur.

Sen taşaklara ve kadınlar döl yatağına sahip olduğunuz sürece, acı çekmeye bir son vermeyeceksiniz. Ve artık bunlara sahip olmadığınızda, önceden sahip olmuştunuz ve sizden alındılar diye acı çekeceksiniz.

Erdemli insanın uyanıklığı! Uyanıklık olmadan erdem mümkün müdür? Değerleri derleme kapasitesine uyanıklık diyoruz. Hesap kitap olmaksızın, hiç kimse iyi değildir. Çünkü "*saf deli*" salt deli değil, budaladır da.

Sallamamazlık edemeyince anca – bencil olunduğuna kendiliğinden ulaştım. Bak kadınlara; onları boğabilirsin ama kafalarından geçeni asla akıllarından çıkarmazlar. Ve bunlar erdemli olsunlar?

Bir kadın için asıl bayram yatağa girmek ve yanındakinden haz duymak değil, – yanındakini okşamak, kendini okşatmak, ona

[14] (İng.) Ömür boyu sürerlik.

kapris yapmak ve onu reddetmektir. Eğer yanındaki kimse fena halde âşık ise, bu zevk sonradan sapıtık bir hal alır. Ve anlaşılır: düzüle düzüle düzer ve bu yeter – kadında yitirmelik her şey vardır ama kaltaklık ederek hisler aracılığıyla keyfe varılır, erkeğe hizmetlenilir, arzusunun utkusuna varılır, cinsel açıdan değer artırılır ve bilinir ki yarın, istendiği takdirde, daima düzüşülebilir. Ki bu erkek için o kadar da emin olunan bir şey değildir.

21 Ocak

Kadın, erkeğin arzusunu nasıl uyandıracağını bilmeye gayret eder ama bu becerisi anlaşılacak olursa korkuya kapılır.

Fransız, dolayısıyla da Avrupa dekadan şiirinin, İngiliz seküler *song*[15] deneyimi üzerinden ve bilhassa Poe üzerinden biçimlenip dayanak almış olması; fonetik etkilere dair zevk beğenisinin ve kelimelerin büyüsü, elzem değeri üzerine araştırmalarının büyük bir kısmının, her zaman yalnızca yarım yamalak anlaşılmış ve haliyle temelde esrarengiz hecelerin büyülü telkini minvalinde, ses minvalinde tadına varılmış *yabancı* şiir kapısını aşındırmaktan doğduğunu kanıtlıyor olmaz mı?

22 Ocak

Bir şahsın silikleşerek, belirsizleşerek, renksizleşerek hayatının en iyi yıllarını bir yol arkadaşıyla birlikte kazasız belasız geçirmesi anlaşılabilirdir. Bir cengâverin, bir şamatacının, bir erotiğin hayatın ironisinden kaçınması anlaşılabilir değildir.

Gözümü cinsel soyutlanmanın tüm olanaklarına, "kendi yağımda kavrulma"ya diktikten sonra, bir kadın tarafından güvenilmenin kanıtı olarak esasen evlenme arzusu güttüğümü keşfedeceğim kimin aklına gelirdi ki? Cinsel açıdan dinginlik için mi?

[15] (İng.) Şarkı.

Eğer bir kez daha doğacak olursan, annene bağlanırken bile ayağını denk alasın. Sonra kaybetmen yeter de artar.

(onun)
"Tensel kıskançlığa kapılmanın ahmaklık olduğunu anlamak için, zampara olunması lazım."...

24 Ocak

Hayalci de denilen duygusal (= değerleri tahrif eden), pratik yaşamdaki kabiliyetsizliğinin, düşlerinde bulacağı tarifsiz avuntuların ve utkuların karşılığında Armonia Prestabilita'ya[16] ödenecek kokuşmuş bir bedel olduğuna inanmakla başlar ilkin.

Ardından düşler dünyasının da tıpkı diğeri gibi uyanıklık, pratiklik gerektirdiğini fark eder. Ama bu farkına varış uslanmaz saflığı yenmek için artık iş işten geçtiğinde gerçekleşir her zaman. Ve bu onun ödeyeceği, payına düşen asıl bedeldir.

Esasında tepeden tırnağa kevaşe olduğunu gözüne sokacağım *kanıtlar* dışında bir şey aramıyorum hayatta. Kimin? Hayatın mı?

Ondan öğren: ne vakit onda birtakım yadsınamaz, kırıcı düşüncelere rastlasam, alttan alarak gülümsüyor ve tartışmaya yanaşmıyor. Böyle yapar kurnazlar. Bilhassa kendilerine karşı.

Aksi halde şaşmalı: öfkeler, küçük düşmeler, gaddarlıklar, kaygılar, ağlamalar, fıttırmalar birikir, birikir ve bizi yok eden bir kansere, bir iltihaba, bir diyabete, bir doku sertleşmesine varılır sonunda. Bingo.

Şanssızlıkların kötü yanı, alakasız şeyleri de şanssızlığa yormaya alıştırmalarıdır. (1 Kasım '38 düzeltilecek)

Ahmaklar, deliler, dediğim dedikler, eli sopalılar, herkesler haklı – mantıklı insanlar daha az haklı. Kendi deliliklerine makul

[16] Gottfried Leibniz'in uyum teorisi.

açıklamalar düzmekten başka ne yapılır ki tarihte? Her şeyi karman çorman edecek delileri buyur etmek gibi bir şey bu.

Deli olmak lazım, hayalperest değil. Çekidüzenin beri tarafında olmak lazım, öte yanında değil.

Bir deli yine de kendine gelebilir ama bir hayalperestin yapabileceği anca dünyadan kopmaktır.

Delinin düşmanları vardır. Hayalperestin kendinden başkası yoktur.

Hıristiyanlık ölemez çünkü bütün disiplinlerden ihtimal içerir.

Tüm aşkların özetidir bu:

seyreyleyerek başlanır,	analiz ederek bitirilir,
meftunlar	meraklılar

Tüm hayatını bana adamaya hazır olmadıktan sonra bir insanın nesi ilgilendirsin ki beni? Herkeslerin evlenmesine (ya da evlenmek istemesine) bakılırsa, her insanın dile getirilmemiş talebi bu olsa gerek. Yoksa evlenmeden beklenti başka mı? Şurası muhakkak, evet muhakkak ki biz de karşılığa hazır oluyoruz. Evet ama *with a difference*:[17] karşımızdaki fikir değiştirirse biz de doğal olarak fikir değiştiriyoruz; oysa biz fikir değiştirdiğimizde (pazar tatlısı gibi) karşımızdakinin de aynısına hakkının olması hiç doğal değil. Anlatabiliyor muyum?

25 Ocak

Gençlikte hiç kanıma dokunmamış en acınası tipler gibi yaşıyorum halihazırda.

26 Ocak

Her gün sana verdiği acının yarısını ona çektirdiğinin farkına varsa, ayaklarına kapanır ve ondan af diler.

[17] (İng.) Bir farkla.

'36 nisanında haklı olduğunu zannederken amma da saftın. Ama artık biliyorsun, bir insan sindirilmeye başlandıysa, ona saldırılması ve onu köşeye sıkıştırmak için saldırının olanca gaddarlıkla alabildiğine sürdürülmesi bir ihtiyaca dönüşür. Ölümcül yara almış bir hayvanın çekeceği acıya son vermek için inine kadar peşine düşülür: buna insancıllık[18] denilebilir. Yavaş, aşırı yavaş gitmiyor ve seni bir kalemde ezip geçmiyor olsaydı, neyin azarını çekebilirdin ona?

İnsan karakterinden kaçamıyor: kadın düşmanıydın[19] ve kadın düşmanı olarak kalacaksın. Kim derdi ki?

Açık, değil mi, artık onsuz bir hayatı kabul etmediğin açık? Bir daha asla geri dönmeyeceği ve dönse dahi bundan böyle birlikte yaşamak için birbirimizi fazlasıyla ezip geçtiğimiz, açık? O halde?

Onun okuyacağı, belki de işi araya girmesine, sırayı sana vermesine kadar götürecek bu şeyleri yazmak neden? Bu durumda '37 Ekiminden farklı bir hayatın mı olacak?

Hatırla, hepsi yazıldı: Şubat '34 – bu merdiveni ilk defa tırmandın ve durdun, sonun belki de başladığını düşündün.

Sapri'nin kelepçeleri.[20] Tekerleğin her sarsıntısında onun adını tekrarlıyordun.

Âşık olduğunu ansızın belli ediverse, mutlu olurdu, biliyorsun? Biliyorsun, seninle yaptığı ne varsa hepsini onunla, meşruiyetin ve tutkunun ihtirasıyla yaptı? Biliyorsun, yarın belki de birlikte

---

[18] Filantrofi, Latince kökenli olup, "insan sevgisi" anlamına gelmektedir. Günümüzdeki kullanımı itibariyle, dini duygularla yapılan hayırları, yardımlaşma anlayışını ifade eder. Daha genel anlamda ise "insaniyet namına" çıkar gözetmeksizin başkalarına el uzatmaktır; insanı insanlığından ötürü sevmektir.

Mizojinist.

Kız kardeşine yazdığı 9 Ağustos 1935 tarihli mektubunda Regina Coeli Hapishanesinden Brancaleone'ye götürülürken geceyi Sapri'de geçirdiğinden bahseder.

trene atlayacaklar ve bir daha ondan asla haber almayacaksın? Bir daha asla, sanki ölmüşsün gibi?

Çocukken, birbirlerine gerine gerine tepeden bakan iki yetişkin gördükçe için acırdı. Akıllarından neyin geçtiğini pek bilmezdin ve otuzlarında değildin. Şimdi, o zamanlardaki gibisin – yalnızca bu cenderenin dehşetini biliyorsun ve otuzlarındasın ve artık *büyümeyeceksin*.

Senin en alabora arzun hangisi?

Onları sarılırken, soyunurken görmek ve işi vardırdıkları yere dek nasıl yapıyorlar, ne konuşuyorlar, bilmek. Zihnin suçlar işlenen katı değil mi bu?

Büyük bir kötülüğe geçit vermeyi göze alır mısın? Elena'ya nasıl yol verdiğini hatırla.

Ama her şeyin iki yüzü vardır. Ona yol vermenin ardında erdem mi vardı yoksa korkaklık mı?

Avutan bir düşünce: yapıp ettiklerimize değil hangi gönülle yaptığımıza bakarlar. Yani: başkaları yine acı çeker, zaten ıstıraptan öte başka bir şey yoktur dünyada: sorun yalnızca nasıl temiz bir vicdan taşınacağında. Bu da ahlak olabilir.

Budala ve kokuşmuş Kant – eğer Tanrı yoksa her şeye izin var. Ahlakla idare edilir. Yalnızca hayırseverlik saygı duyulasıdır. İsa ve Dostoyevski; geriye kalan her şey bok püsür.

Ahlak, uyanıklık âlemidir. Yalnızca hayırseverliğin sana hayrı dokunur. Ama *hayırseverlik, hiçleşme* demenin edebi kelamıdır.

26 Ocak

(uykusuzluk)

Sana *Tanrı Claudius*'u[21] okutması tedbirsizce. Messalina, tıpkı onun sana davrandığı gibi davranıyor Claudius'a.

---

[21] *Claudius the God* (*Tanrı Claudius*), Robert Graves tarafından yazılan, Caligula'nın ölümünün ardından imparator ilan edilen Claudius'un iktidarını anlatan eser.

Bir adamı yatağa atıp karşısında salınmak, sonra da "Neyse. Mecburiyetten değil içten gelerek yapılması gerek" diyerek kalkmak, adamın hevesini kursağında bırakmak – ne hoş, değil mi? Bir elin sana hafifçe dokunuşuyla içinde doğan, gayet iyi bildikleri arzuya bundan başka, bundan fazla yapabilecekleri ne var?

Bir kadın, kendi adına, bunun kayda değer bir şey olmadığını, kıskanılmaması gereken eften püften, sağlıklı bir ihtiyaç falan olduğunu söyler. Ama sen tam da bu sebeplerle haftada hiç olmazsa bir defa yapmak istediğini söyleyecek olsan, adi ve edepsiz olduğun cevabını almaz mısın?

Tanrı korkusu olan kadınlar için göstermelik dindar oldukları söylenir. Ama ruh özgürlüğü, diğerlerinde ederini safi artırmaya yarar.

1 Şubat

Âşık değilken iyi olmak kolaydır.

2 Şubat

Sermaye taleplerinde en müşkülpesent davranan kadınlar "parayı hor gören cinsten" kadınlarıdır. Parayı hor görmek için tam da paraya, gani gani paraya sahip olmak lazım da ondan.

Bir kadına evlenme teklif ettiğin zaman kadının neler düşündüğünü bilmek mi istiyorsun? Moll Flanders[22] oku.

3 Şubat

Canımın içi. Bu dehşet dolu aylara karşın, yalnızca mahvetmeyi bilen zavallı bir adamın elinde kalan her kuvvetin ahmak gibi

[22] Daniele Defoe tarafından yazılan romanı 1938 yılında Cesare Pavese İtalyancaya çevirmiştir.

aymazca dağılışına karşın; ileride yine de beraber yaşayabilecek olduğumuz her güzelliğin soluşuna karşın; bana beyhudeliğinde ve mutsuzluğunda –acısını paylaşıyorum– ettiği tüm kötülüklere karşın, yalnızca o bedenin üstüne değil, onun o mahmur gözlerinin, pisi pisine çileli zahmetlerinin, hayata âşık zavallı güzel kadının tüm o göz alıcı geçmişinin de üstüne titriyorum. Zavallı kızcağız: benim selamım ve duam olsun bu.

5 Şubat

Bir sürtükle karşılaşmak hayatta herkesin başına gelir. Seven, dürüst bir kadın tanımak çok azlarının başına gelir. Yüzünden doksan dokuzu sürtüktür.

Neden er kişiye kendi kız kardeşi melek gibi, inci gibi filan görünür? Çünkü onunla cinsel ilişkiye girmez, bu yaşanmaz. Kadınların en melek gibi olanıyla bu ilişkinin önünü aç da kaltağı, şuursuzu gör.

Kendini öldürmeyi kafaya koymuş olanın damarlarında ve boğazında doğan bu sağır ve derin, bu *asal* sevinç neden? Ölüm karşısında, hâlâ canlı olduğumuza dair hayvani bilinç ayakta yalnızca.

9 Şubat

Erkeklerin kendi arasındaki ve *for all that*[23] erkeklerle kadınların arasındaki bütün hırgürün temelinde, bir olayın, bir düşüncenin, bir ruh halinin taşıdığı değer üzerine nadiren aynı fikirde birleşilmesi yatar: yani birine trajedi olan diğeri için oyundur. Ve başlangıçta her ikisi de bir durumu ne denli ciddi görmeye kararlı olurlarsa olsunlar, herkesin içinde olan şu ahenk, uyum, mutlakiyet aşkı yüzünden, daha ciddi olanı ciddiyetini abartmaya ve

[23] (İng.) Bütün bunlara rağmen.

daha az ciddi olanı trajiği oyuna çevirmeye –her zaman belli belirsiz bir yoğunluk farkı bulunduğundan– evrilir.

Kim yalnız kalmayı –kendi şahsının kapalı çemberinde tüm gereksinimlerinin dibine darı ekmek– becerirse, bu kaderden de kaçabilir. Ama bizim öyle bir bünyemiz var ki, en içsel devinimlerimiz bile sosyal bir mutabakat içinde dayanak arar kendine. Hatta kendi içine daha çok çekilenler, cevabı en yakınında bulduklarında, ruhların muhtelif yalnızlıklarını yaratmaya meylederek daha bir coşkuyla ve dışlayıcılıkla işe koyulmaya kadar sürüklenmişlerdir. Bu yüzden, elzem olarak her insanın yalnızlığına kanaat getirmiş birine, sayılamayacak raddede, haliyle daha az bağlayıcı sosyal bağlar içinde kaybolup gitmesi hiçbir zaman gereğince tavsiye edilmeyecektir.

Gerçek yalnızlık, yani ıstırap, kendi içinde öldürme arzusunu taşır.

15 Şubat

Kaç defa şu esaslı ve yerinde kararı, "kendimize gelme" – onun her laf cambazlığını biliyor olmanın tarifsiz avantajıyla ona sanki her şey şimdi başlıyormuş gibi davranma kararını aldık? Kaç kere ardını getirmeden bıraktık? Bakalım nedenmiş. Yalnızlıkta *fumed*[24] ve bu sebepten ötürü yalnızlık huzurunda defterimiz dürülü. Yalnızlığın huzurunda sakin ve hazır durman; yalnızlıkla haşır neşir olman lazım. Bundan böyle denizin dalgası değil kayalığı ol. '33'te teknedeki[25] metanetini yeniden kur. İç rezervleri yeniden nektarla doldur. Sorma, sal. Bekle. Her dürtünün güzergâhını tanıyorsun. Küçük düşüren bilindik durumlara götürenlerin tamamına hükmet. Bunu yapmayı beceremezsen, kesinlikle hiçbir şey yapamazsın.

---

[24] (İng.) Öfleyip pöfledik.

[25] Po nehri üzerinde bir teknede İtalyan matematikçi, faşizm karşıtı Tina Pizzardo ile karşılaşmasını kastediyor.

Kapıp koyuverir diye korkma. Şimdi gözüne soktuğunu yokuşa koşmayı bilirsen, o da kendini borçlu görecektir. Aceleye getirmemeye bak. Onun hep acelesi var. Bırak hazıra konsun ama meyvesi kolayda olmasın. Kendi değerine inan –dört yıl boyunca seni aradıysa bunun için gerekçen var–; sana sahip olmak için fedakârlıkta bulunması gerektiğini anlayacak. Ondan mamul, dengi bir adam olmak: seni kaybetmeyi kabullenemez. Kin dolu takıntısından vazgeçebilmişti ama kendi elinden çıkma sapasağlam başyapıtından vazgeçemeyecek.

16 Şubat

Pinelli'den[26] her zaman bir şeyler beklemiş olmaktan ötürü memnunum. Kulak arkası ediyor gibi göründüğü bir sürü modern şeyi kavradığını ve kentin ritmine duyarlı olduğunu *Hipograf*[27] ile gösteriyor. Bu tekniğin ihtimalleri sonsuz sayıda. *Sahne*nin bütün özütüyle *aktarılma*sına müsaade ediyor. Sinemaya eşlik ediyor.

Bütün bu yaşamsallığın altında Katolik kaldığını görmek güzel; hatta inanç onun belkemiği. Tüm zamanlar içinde, gerçekten modernlerin, yalnızca sağduyulu insanlardan çıkması, beyhude.

Zayıflıklarımız var. Kimsenin kendi bagajını değiştiremeyeceğine kanaat getirmişiz. Zayıflıkları uyanıklık edip değere dönüştürmeye kalkışıyoruz. Ama ya tam da bu uyanıklık noksansa bagajda?

Mutlak şeylerden mi hoşlanırsın? Totaliter bir aşk inşa edemezsin: totaliter bir iyilik inşa edersin. Ama gerzeklik etme: cinselliği dışarıda bırak.

---

[26] İtalyan yazar, senarist ve dramaturg Tullio Pinelli, Pavese'nin liseden arkadaşıdır.

[27] Pinelli'nin bir tiyatro oyununda yer alan, yarı kartal yarı at biçiminde efsanevi yaratık.

(17 Şubat)

* *Mad. Bovary*'nin ahlaki yargıları, her tür insani davranışa kasteden ve bir duruş biçen sanatçınınki dışında tüm prensipleri görmezden geliyor. *M. Bov.*'nin aşk tablosu karşısında kimileri zevkten dört köşe oluyor, çünkü bunu dinç bir zihin tarafından romantik zırvalara yapılan sağlıklı bir eleştiri olarak algılıyorlar ama dinç zihnin, dosdoğru bakmaktan ve mutsuz, içsel, insani kışkırtıları palas pandıras sayıp dökmekten başka bir şey olmadığını görmüyorlar. Mad. Bovary uyarınca nasıl yaşanabilir? Tek bir biçimde: eve tıkılmış sanatçı gibi takılmak suretiyle.

Flaubert'in gerçekliğe dair eleştirilerini dikkate alırken iki kere düşünün: altlarında yatan yegâne prensip şundan daha başkası değil: sanatçının bilinçlisi dışında her şey balçıktır.

19 Şubat

Hakikatin mutlak mantığına inanan şu filozoflar, bir kadınla kanlı bıçaklı bir tartışmaya hiç girmemişlerdir.

20 Şubat

Başının tacı olan birini kaybetmek zorunda kalıp da onun öylece çekip gitmesindense ve başka bir yerde yeniden hayatını yaşamasındansa ölmesini tercih etmeyecek olan var mı? Hayatın ta kendisi olan birinin bizim için böyle olmayı bırakıp başkaları ya da kendisi için öyle olmaya başlamasına tahammül edilebilir mi? Mesafenin de geri dönme ve arayı düzeltme ihtimallerini kapı dışarı edecek türden olduğunu varsayıyorum.

Kendi hayatına bir set çekmekten acizdin ama başkalarının hayatına yön vermenin, tariflerde bulunmanın peşindesin?

Ruha ilişkin şeyleri (sanat, ahlaklılık, haysiyet, irfan) öylesine uzun uzadıya geveleyip durdun ki, ağzında tatlarını bırakmaları yetti ve sonra ekmeğine, patatesine döndün.

* Köle olarak doğduğunu hep unutuyorsun. Her zaman haksızlığa uğruyormuşsun gibi geliyor. Bir köle haksızlığa uğrayabilir mi?

Acı çeke çeke yorulmaktan doğan iyi olma hali, acı çekmekten daha beter bir dehşettir.

Niye gizlemeli? Senin için ardına dek aralanmış ilk karşılaştığın bir çift bacak tarafından kanatları koparılan güzelim bir *self-elected*[28] ruhsun sen.

Bir zamanlar sana alışılmışlıklarının memnuniyeti, şu an sana alışmalarınınkinden ne eksik ne de fazlaydı. Senin hakkın kapristir, taviz değil.

Bir kadının saf ve lakayt aşkı ayda yirmi liranın altına satılmıyor. Açıkça söylediler sana.

Şurası bir gerçek; o, senin için bir tür lüks.

Patatesi yiyen osurur.

21 Şubat

Niye kıskanmalı? Benim onda gördüğümü görmüyor – muhtemelen bir şey gördüğü de yok. Bir köpeği ya da havuzun suyunu kıskanmak katbekat evladır. Hatta su, herhangi bir âşıktan daha *all-pervading*.

Neden neredeyse herkesin aşktaki hayal kırıklığı yüzünden acı çekmişliği vardır? Çünkü cumburlop içine daldıkları aşk onlara ihanete mecburdur – sadece hiç umursamadan istenenin elde edilme yasası yüzünden.

[28] (İng.) Kendi kendini seçmiş olan, kendi atamasını kendi yapmış olan.

23 Şubat

Trajik aşkı yakalamak için uyanık olmak gerekir. Fakat trajik aşka susayanlar, tam da bu *uyanıklıktan yoksun* olanlardır.

25 Şubat

Tutku dolu bir kargaşanın –bugün-sonuncusu?– arasında şiir isteği yeniden doğar. Sessiz bir çöküşün miskin rehavetinde düzyazı isteği doğar.

Bir tutkunun şiddetli ve bitkin sona erişi, senin Branca'ya[29] gelişine benziyor. Ezik büzük, sersem sepelek etrafa bakınmıştın ve yamru yumru duvarda bir gül gibi hepsi de mayhoş ve solgun renklerdeki havayı, evleri, basık sahili görmüştün. Ve rahat bir nefes almıştın.

Aydınlıktı, ilk günler. Ya sonra? Yalnız olduğunu fark ettiğin anda?

Bu aylarda sürüsüyle bayağılık düşündüğünü, günlüğüne yazdığını itiraf etmen gerek.

İtiraf ediyorum ama ölümden daha bayağı bir şey var mı?

Aşığın yürüttüğü akıl: ben ölmüş olsam, o yaşamaya, gülmeye, şansını denemeye devam ederdi. Gelgelelim benim için de gözyaşı döktü ve yaşamaya da, gülmeye de devam etti. O halde ben de ölüden farksızım.

1 Mart

Glamis hath murdered sleep[30]

---

[29] Brancaleone.

[30] (İng.) "Glamis uykuyu öldürdü." Shakespeare'in *Macbeth* oyunundan bir alıntı.

(5 Mart)

Uğranılan mağduriyetin intikamını almak, haksızlığa bağırmanın vereceği avuntudan olmaktır.

Aşkın sevilen kişiyi ne kadar alakadar ettiği, sevilenin kendinde taşıdığı *şeyler*le orantılıdır. Bundan ötürü içtenlikle, başlı başına sevme kaygısına düşenin, aşkını kabul ettireceği birikimi (karakter, zenginlik, güç, yordam, nitelik vs) yapmaya hayatında neredeyse hiç vakti olmamıştır. Kendi içinde aşksa mevzu, kimse ne yapacağını bilmez. Hakkımız var: kendi içinde aşk, bir maymun azgınlığından başka nedir ki?

10 Mart

Acı çeken adama, bir sarhoşa davranıldığı gibi davranılır. "Haydi, gidiyoruz, yeter, haydi, bu kadar yeter, böyle olmaz ama, yeter..."

23 Mart

İnsanın kendini öldürmek için başından iyi bir nedeni hiç eksik olmaz.

Yirmi beş yaşın bakir kudretiyle becerip de yapılamayanı otuzun kusurlarıyla yapmak nasıl mümkün olsun?

Acındırarak kendini sevdirmek, aşk salt hayranlıktan doğduğunda, gayet acınası bir fikirdir.

Dünyaya kök salmayı (bir iş, bir normallik) asla başaramayacağımız, belli.

Bir kadını (ne de bir adamı) asla tavlayamayacağımız, belli – önceki yüzünden olduğu kadar, gayet iyi bildiğin öteki zayıflık yüzünden de.

Uğruna ölümün göze alındığı şu fikirlerden birine asla sevdalanmayacağımız, belli – başından geçene baksana.

Canımıza kıyma cesaretini asla göstermeyeceğimiz, belli – kaç kere düşündüğümüze baksana.

Ne diye hep aynı terane dilimizde? Günün birinde *yıkık* birini kurtarmak istediğini söyledi diyedir belki de? Ama şu *yıkık* eğer *göz kamaştıran* biri olmasaydı, suratına bile bakmayacağı gayet açık. Kazancı var, şefkatinin ardı arkası kesilmiyor, asla ağlamıyor, dilimin büyüğü onda, başını döndürüyor, koruyup kolluyor – bütün bunları ben uydurmuyorum, ona kendi söyledi.

Kimselerin *–onun bile–* bir adamı kurtarmak istemediğini görmek için bir kanıta daha gerek var mı?

Gerçek bir yıkık karşısında, ucuz kurtulmak ve vicdanı da kurtarmak böylesine kolaydır işte. Ona "haydi oradan, haydi oradan, mutsuz değilsin sen. Daha çocuksun sen" denir.

Bir adam, bizim yaptığımız gibi basit bir oyuncak olmayı kabul ettiği zaman, hangi kadın onu kurtarmayı sikler ki? "Aptallık, korkaklık, beceriksizlik ettim; onun için gel evlen benimle." Her gün yürüttüğümüz mantık bu değil mi?

Artık toparlanamayacak oluşumuzun bu su götürmezliği ise ürkünç. Onun gülümsemesi ve bunu inkâr etmesi doğal: ne yaptığını gerçekten *görse*, rahat olduğu kadar acırdı kendine. Ya da iğrenirdi benden.

Bunu gerçekten söyleyeceğim gün geldi: dört temmuzda neden döndü? Ona ne kötülük etmiştim?

26 Mart

Bu uzun soluklu aşk neye yaradı?

Tüm kusurlarımı görmeme, mizacımı sınamama ve kendimi yargılamama.

'34'e dek kabuğuma çekilmişliğimin nedenini şimdi görüyorum. Benim için aşkın bu kıyıma çıkacağını içten içe hissediyordum.

Kurtulan olmadı. Fiziksel bütünlük de dahil: kadınlara faydam yok. Vicdan çatırdadı: mektubu ve elini kana bulama arzusunu

görüyorsun. Karakter iki büklüm oldu: sürgünü görüyorsun. Dâhilik yanılsaması dağıldı: aptal kitabı ve çevirmen olarak çapımı görüyorsun. Sıradan adamın dayanıklılığı bile güdük kaldı: otuz yaşında meslek sahibi değilim.

Kurtuluşu dışarıdan umacak raddeye geldim ve bundan daha büyük bir karanlık yok: hâlâ onunla yaşayabilirim ve savaşabilirim diye düşünüyorum. Ama bizzat kendisi bu yanılsamanın hakkından geliyor: suratıma karşı gülüyor ve böylece bu sonuncu acı dolu deneyimin de önüne geçmiş oluyor.

"...kusurdan, bereden, dehşetten geçilmiyoruz
biz erkekler, babalar...."[31] Hepsi doğru. Yalnızca, baba bile olmuş değiliz.

İlk kopuşun ardından bir daha kendim olmadığıma ve bir larva gibi yaşadığıma göre, günün birinde gerçekleşmesine karar verilecek olan öteki kopuşun ardından nasıl yaşayacağım? Fiziksel olarak da aynı değilim artık.

Oysa aşkın, *çoklarını* mahvettiği, katlettiği oldu. Acaba daha yakışıklıyım da benim başıma ondan gelemiyor olmasın?

Hayatta kalmakla sıçrama kararı alma arasında değil şimdiki mücadele. Her zaman yaşadığım gibi, sıçrayışı yine tek başıma yapma ile yanımda bir kurban –dünyanın hatırında kalsın diye– götürme arasındayım artık.

Her gün, her gün, sabahtan akşama böyle düşünmek. Kimse inanmıyor: doğaldır. Belki de benim alametifarikam budur (feraset değil, iyilik değil, hiçbir şey değil): vücutta sağlıklı hücre bırakmayan bir duygunun işgali altında olmak.

Hakikaten son gurur: dokuz ay boyunca hiç kimse böylesi bir eziyeti çekmezdi. Onun konuştuğu da: bir başkası –her kimse– şimdiye çoktan onu öldürmüştü.

"seni seviyorum, canım ve senden nefret ediyorum, sen benim için tam manasıyla soluduğum havasın, seni özleyecek olursam

[31] "Ecdat" isimli kendi şiirinden bir alıntı.

boğularak ölmüş birinin yaptığı gibi lanet ederim sana; senden uzakta olmak beni fiziksel olarak hasta ediyor; sen benim için bir kadın değilsin, varoluşun kendisisin; sen neredeysen evim orasıdır, kalan her şey bir hiçtir..."

"Taşaklarda ne durumdayız? Keyfine vardırtırsan görürüz."

"İnsanları yatağa atarak arkadaş edinme sevdanı ne zaman bırakmış olursun? Bu yolla ancak kadersizler edinirsin."

"O zaman buraya bir daha hiç gelmeyeceğim." – Onun mantığı.

– Neden hep kendini düşünüyorsun? –

– Ben düşünmezsem, kim düşünür? –

Gizliden gizliye, en alasından dehşet içinde korkulan neyse hep başa gelir.

Küçükken, sevdiğini evlenirken gören âşığın halini düşünür, *titrerdim*. Düşündüğüm başıma geliyor şimdi. Bingo.

27 Mart

Ağa dolanmış bir sinek gibi, bedeni ve ruhu tümden sersemlemiş, öfke nöbetleri cirit atmış ya da demirden bir el tarafından sıkıştırılmış ya da görece daha az dehşetli bir gelecek kaygısının seyyarınca yatıştırılmış halde düşünceler içinde döne dolana geçen bir pazar.

Görüyorum, acı insanlıktan çıkarıyor, aptallaştırıyor, kan kusturuyor. Arta kalan uzuv için kangren olan, kopan kısım ne ise, bir defasında dünyayı duyduğum, deneyimlediğim, yokladığım her duyargaç da öyle. Diz kapağını köşeye çarpmış biri gibi geçiriyorum günü: Koca gün, şu katlanılamaz anla bir. Bana dipsiz ve doymak bilmezmiş gibi, devasa bir yaradan akıp giden ve geri gelmeyen kanın nabız atışı gibi gelen acıya mesken bağrım.

Doğal olarak, bir takılı kalıştan ibaret. Tanrım, çünkü yalnızım ve yarın kısacık bir mutluluk tadacağım ve ardından yeniden titremeler, bastırma, yara. Yalnız kalmaya fiziksel olarak gücüm yok

artık. Tek bir sefer üstesinden gelmiştim, ama şu anki bir depreşme ve her depreşme gibi ölümcül.

Yine de, ortadan ikiye yarılmış ama hâlâ dişinin ağrısını duyan biri gibi, bu durumun üstüne bir başka acı daha biniyor. Şöyle ki: kabukla ilgili mektubun 2 Şubatta aynısını Brancal.'dan yazdım. O zamandan sonra neydi ne oldu hayatım? Böylesine korkak olmaya değer miydi, hem ne uğruna? Başka yaralar, başka kangren, başka alaylar.

Budala olup çıktım. Kendime yeniden sorup sorup duruyorum: ona ne kötülük ettim? Topla cesaretini, Pavese, topla cesaretini.

Ve unutma 13 Ağustosu. Onunla *zevkine vardığı* gecelerin tamamını düşün. Bu oldu, oldu bu ve sana söylediler ve yine olacak.

Eğer bir tek kendini umutsuz vaka görürsen, bir kadrin kıymetin olduğunu hatırla. Sayacak seni.

29 Mart

25 Nisan

Neden –hata yapılınca– "bir dahaki sefere nasıl yapacağımı artık biliyorum" demek gerekirken, "nasıl yapacağımı bir dahakine artık bellemiş olurum" denir?

6 Mayıs

Her şeyin çaresi var. Hapishanede geçireceğin son akşam olduğunu düşün. Nefes alıyorsun, hücreye bakıyorsun, duvarlar, parmaklıklar, pencereden giren cılız ışık, her yandan yükselen ve artık başka bir dünyaya ait olan gürültüler üstüne salıp bırakıyorsun kendini.

Hücre neden içini sızlatıyor? Çünkü seninleşti. Ama birdenbire sana bir yanlışlık olduğunu, yarın çıkmayacağını, belirsiz bir süre daha burada kalacağını söyleseler sakinliğini korur musun?

Dürüst olalım. Cesare Pavese karşına çıksa, konuşsa, arkadaşlık etmeye çalışsa, sana tiksinç gelmeyeceğine emin misin?

Ona güvenir miydin? Akşam birlikte dışarı çıkıp sohbet etmek ister miydin?

11 Mayıs

Sırf "garip geldikleri" için ne çok şeyin hoşuna gittiğine, sende uyandırdıklarına bir bak ve utan.

İnsanlar arasında, artık pek değil. Ama doğada! Yol yol olmuş bahçe, küçük küçük bulutları ilkbaharın, Torino'dan Dora ovasına sıçrayış, ağaçlıklı yolun otları arasında benzin kokusu vesaire vesaire...

Gezintilerinin tüm çıldırmışlığı, garipten mürekkeptir ve yalnızca iyilik edip bunu tercih ettiğin için 800'lerin resimselliğinden ayrılır.

Fazlasıyla sağlam yapıda azat ettirmelik, evrensel bir değer vermek istediğimiz ise muhakkak. *"There is no excellent beauty that hath not some strangeness..."*[32] Bütün sorun *strangeness*'ta[33] yatıyor. Ama cümle devam ediyor *"... in the proportion."*[34] Şunu demeye getiriyor: güzelliğin *inşası* tuhafı barındırmalıdır, ögeler bayağıdır ve –ben söylüyorum– şıp diye tanınır. Çünkü şeylerde bir *strangeness* yakalamak kolaydır ve bir anlamı yoktur, kısacası; gereken, bağlantılarda, –inşasında– bir *strangeness* yakalamaktır; işte o zaman tuhafı görmek belletilmiş olur, tuhafın nasıl doğduğu ve evrensel ciddiyet ile bayağılık arasında nasıl hayat sürdüğü gösterilmiş olur.

Hiç tartışmasız sanatın tamamı gözünü "şaşkınlık"a diker ya da daha iyisi "şaşkınlığı öğretme"ye. "Ne"ye değil, "nasıl"a şaşılması, daha sonra istenilen her an şaşırtmaya vardırır.

---

[32] (İng.) "Kimi tuhaflıklar barındırmayan kusursuz bir güzellik yoktur..."

(İng.) Tuhaflık.

(İng.) "Orantıda." *Denemeler* kitabının "Güzellik Üzerine" bölümünden yapılan bu alıntıda Francis Bacon, kusursuz bir güzelliğin olmadığını, en güzellerin bile kendi bütünlüğü içinde kimi orantısal aksaklıklar barındırdığını ifade eder.

13 Mayıs

Mademki Tanrı kötülüğe geçit verilmeyen bir özgürlük (diğer bir deyişle özgür ve günah işlemeyeceği kesin ermişler mertebesi) yaratabiliyordu, o halde kötülüğü kendi istedi. Ama kötülük ağrına gidiyor. O halde bayağı bir mazoşizm hadisesi bu.

Şair *niçin*le değil *nasıl*la mantık yürütür, dikkat etmeli. "A.'ya kazık atmıştın, bana kazık atacaksın; bana attığın gibi şuna, şuna attığın gibi bana vesaire."

Vendredi, treize,[35] – hiç tartışmasız; çocuk değiliz artık.

16 Mayıs

Çal. Yorar'ın sayfalarını çevirdin ve moralin bozuldu: kompozisyonu geniş; "şiir" olduğunu doğrulayabilecek yoğun anların hiçbiri yok. Anlatının birebir hayali çatısı olacak meşhur imgelere rastlamadın: 24 yaşınla 30 arasını harcamaya değer miydi? Senin yerine, ben utanayım.

24 Mayıs

Bir gencin –on sekizinde, yirmisinde– durup kendi kargaşasını izlemesi, gerçekliğini kavramaya çalışması, yumruklarını sıkması güzeldir. Ama bunu sanki hiçbir şey olmamış gibi kalkıp otuzunda yapmak o kadar güzel değildir. Bunu kırkında ve devamında da yapacağını düşünmek buz kestirmiyor mu seni?

26 Mayıs

Sana olgun, tadı yoğun şiirler ve hikâyeler akıtan, zengin ve biricik malzeme damarlarını altı ila on beş yaş aralığından bul-

[35] (Fr.) "Cuma, on üçüncü." Charles Baudelaire'in "Gece Yarısının Sınavı" isimli şiirinden bir alıntı.

manın nedeni – şudur: o yıllarda *dünyada* yaşıyordun, inek gibi, körelmişçesine ama dünyada. Senin benliğin dünyayla pratikteki tüm temaslarını ırgalıyordu, orası öyle ama seninle şeyler arasındaki sempatinin akışına da mesafe koyuyordu.

On beşinden sonra benliğin pratikte barbarlıktan çıktı ve o güne dek salt tefekkürden ibaret olmuş bir dünyada daha dikelmeye başladı. Ve her şey kısır, bulanık, istendikleştirildi.

Katettiğin otuzların ergenliğinden çıkmakla ilgili sorun şu: erlik manevralarına, çocuğun kendi manevralarını gördüğü pratik gözle bakmalı fakat bu kokuşmuş dünyaya sempatinin akıntısına da aynı masumiyetle dalmalısın.

Esasında her zaman kendi beninin düşünülmesinin yegâne nedeni, kendi benimizle, herhangi biriyle olamayacağımız kadar kesintisiz kalmaya mecbur oluşumuzdur.

Damar hikâyesine gelince. Çocukluğunun pek çok yaşantısı içinden, aile tadında, hayalimsi ile barbarımsı arasında kimi yaşantıları seçmen ve bunları tam da ergenlik yıllarının uzun tornasında seçmen üzerinde durulmaya değer. Durumlar nasıl?

Yalnızca sonsuz kere hayal âlemine geri dönenin gerçekten senin olduğu ve hayal kurmadan edemeyeceğin bir gerçek. Sorun: çoktan şekillenmiş beğenilere sahip olduğundan mı onu seçiyorsun yoksa sende beğeniyi şekillendiren mi o? Alışıldık –birlikte doğdukları– cevap, bana dişe dokunur gelmiyor.

(30 Mayıs)

Bilmem kaçıncı ayrılık. Bir şey, kişinin yalnızca kendisine dayanıyorsa, kararlılıkla istensin yeter, elde edilir. Başkalarının oluruna dayanan şey bir *do ut des*'tir[36] ve ümitsiz, içten bir irade or-

[36] (Lat.) "Veriyorum ki sen de veresin." Bir kimseye yapılan bir hizmetin karşılığının beklendiği minnete dayalı çıkar ilişkisi. Türkçede tam karşılığı olmasa da "ben senin sırtını kaşıyayım ki sen de benim sırtımı kaşıyasın" beklentisi ya da "al gülüm ver gülüm" yaklaşımı deyişsel karşılık yerini alabilir.

taya koymaya kesinlikle gerek YOKtur. Yalnızca kayıtsızlıkla elde edilir ve elde tutmaya devam edilir.

Birlikte yaşam sorunlarında, piyasayı düzenleme kanunlarının aynıları geçerlidir. Fazlasıyla kayıtsız olmak; pazarlığı becerecek denli.

Kendinleyken içten, başkalarıylayken yapmacık.

Bir kadını elde tutmanın –elinde biri varsa eğer– yegâne yolu onu, dünyanın, insani ilişkilerin, alakadar olunanların, çekip gitmesine mani olacağı bir hale yola koymaktan geçer. Adanmışlıkla, içtenlikle yanında tutmaya çalışan, saftır. Meşruluğu meşruiyetten almak: bu yolla olur devrimlerin yerleşmesi ve kadınların elde tutulması. Her türden soylu beğeniden sıyrılmalı ve *a righteous citizen*,[37] semiz bir burjuva olmayı kabul etmeli. Eş dost nasıl da yollarını buldular, baksana. Sağlam düzüşmek ve daha iyi beslenmek; herkesin hoşuna gider.

İdealleri uğruna kendini feda edişine şüpheyle yaklaştığın zaman müthiş şaşıran da insan. Somut yaşam, uyanıklıktan başka bir şey değil.

Nişanlı kızın ritüelvari uyanıklığına döner her şey: sevdiğine *vermemeli*dir; aksi halde adam kızı sepetler.

31 Mayıs

Halbuki bu garezi içinde duydukça, delirmemek için hülyalara dalmamaya mahkûm oldukça, "kabahati sarsıntının kendisinde buldukça" daha fazla çalışamayacağın ortada. Bir şeyler yaratmak için, en azından *şeyleri* sevmek lazım. Yalnız olmak için ve herhangi bir şey yaratmak için lazım. Nefret eden, yalnız değildir asla: olmayanın yokluğu eşlik eder ona. Ama bir şeyleri sevmek için insanları da sevmek lazım. Bundan kaçış yok. Aslında senin durumunun mantıklı sonu intihardır. Ya iyi bir seferinde intihar etmeli ya da dünyayı –ve büsbütün dünya eden onu– affetmeli. Affet onu; böylece yalnız olacaksın – onunla yalnız. *Uyanıklık,* bu da.

[37] (İng.) Örnek bir vatandaş.

Senin bütün o vaziyetinin kolpalığı, onun ölümünden ve intiharından duyduğun müthiş korkudan okunuyor. Ondan gerçekten nefret etseydin, bu düşüncenin seni gülümsetmesi gerekirdi. Ama ödünü koparıyor; demek ki nefret etmiyorsun ondan. –Kurbanı elinden kaçırdığını görmen yüzünden olabilir mi? Bu da var, ama gerginliğini açıklamaya yetmiyor. Yapılanı bilmenin olağan korkaklığı yüzünden olabilir mi? Bu da var –ve bundan utanmalısın– ama bu gerginliği açıklamaya yetmiyor. – Öyleyse affet onu, her zaman dışarıya oynadığın şu adam ol ve huzur bul.

2 Haziran

Cinsellikte bana kalırsa erkek tatmin olunca sakinleşiyor ve çözülüyor, kadın yeniden tutuşuyor ve iştahlanıyor.

Doğal bir hadiseden, kendine bağlamak için kadının adamı heves içinde bırakmayı ve kaçmayı ilelebet deniyor oluşundan kaynaklanır bu. Kendine bağlamak için kadını geri çevirmek erkeğin işine yaramaz.

Ayrıca çocuk yapan kadın huzuru bunda bulur; erkek dümdüz münasebette bulamazsa huzuru, daha da bulamaz.

3 Haziran

Bu yazma uğraşında, ongun fikri yaratan dumanı üstünde ilham değildir; ilham dolu sıcaklığı yaratan ongun fikirdir.

Yazın ve ilkbaharda, kahvede, yollarda, kemer altlarında vb dolaşan şık giyimli kadınlar bana her zaman antik Babil ve Mısır kadınlarını anımsatırlar. Muhtemelen güneşle, dinginlikle, aylaklıkla daha da öne çıkan, haliyle barbarlıkla inceliğin karışımı gibi duran makyajın, kırmızı tırnakların, çıplak bacakların etkisindendir tamamen; zaten bu iki medeniyet tam da bu doğrultuda geliyor gözlerimin önüne.

7 Haziran

Haddinden fazla meleklik etmenin tehlikeleri: dünya sana da, meleklere hep davrandığı gibi kanunen sadist ve sefih bir aşağı-

lamayla davranmaya başladığında, işte o zaman en beter, en kepaze iblis olur çıkarsın; adamakıllı kötülük etmekten aciz, tavşanı öldüreceğim derken ikide bir kendini paylamak için durduğundan, sonra da tavşanın ciyaklamaları kendisiyle dalga geçildiği kuşkusu doğurunca yeniden işe koyulduğundan tüm günü tavşan peşinde geçiren bir iblis. Düşmüş bir melekten daha çarpık bir şey yoktur.

Hıristiyanlığın diğer hikmetlerinin arasına koy bunu: asıl kötülük, vaktiyle iyi olmuştan gelir; ezelden beridir her daim kötü olduğundan gazabından eser kalmayıp güzel bir günde hıyanetlerden fenalık geçirebilecek tıynetten değil.

Genç Neron'dan yalancı ve edepsiz bir Aziz Luigiano yapan gelenek bunun bir ispatıdır.

Bütün bunlar romantik bir yorum (Korsan, Eşkıya intikam uğruna) olsun ve yaptığın tüm o keşifler gibi bir kıymeti olmasın, yazık.

Şu ana dek başına gelenler, yirmilerine doğru başına gelmeliydi. Sendeki tüm anormallik, deha ya da o minvalde bir şey değil, budur. Yirmi beşine doğru sendeki görünür çiçeklenişle mevcut soluşun nedeni, – yaşama imkânı ile yaşantı arasındaki bu eşitsizlikte yatar. O zamanlar şahsına münhasırlığa ve şiire tutku dolu adanmışlığı, seni es geçen binlerce şeyin yerine koymuştun; şimdi bunlara sahip olmuş olsan da somut değerleri içinde tartmayı becermen için artık çok geç. Her şeyi çarpıttın.

Doğal olarak bu eşitsizlik varsa bile tesadüften değil, yirmilerine doğru değerleri saptırıp sana alışılmadık çarpıklıkta alışılmadık şeyler yarattıran başlangıçtaki bir sağırlığından ve dağılmışlığından doğdu halbuki. Çünkü arayan bulur ve yaşantılar daha ziyade içreden hareketlenirler, kendi seçtiğimiz serüvenleri yaşarız.

Stil Nuovo'da[38] kadınların yüceltilmesi ve meleksileştirilmesi, daha ciddi ve daha hayati şeylere, hürmetlerini sunduktan

[38] 13. yüzyılın sonlarında ve 14. yüzyılın başlarında gelişim gösteren bu akım, şiirin merkezine aşkı koyar; ancak aşkı, soylu ruhu Tanrı katına yükseltip ilahi mükemmelliğe ulaştıran bir araç olarak görür; bu bağlamda kadın da bedensel arzu aracından ziyade göksel bir varlık halini alır.

sonra, devayı ve ihtimamı etrafından uzaklaştırmanın bir yolu değil miydi?

Ölüm istirahattır ama ölüm düşüncesi, her türlü istirahatın karaçalısıdır.

Yaşıtlarımın en az sekiz yıl gerisindeyim. Genel olarak otuzumda hâlâ beni kendine çekmeyen şeylere onlar daha yirmi ikide kanaat getirmişlerdi.

Bir insanla *hayati* ilişkilerinin değişebileceğini varsaymak, gülünç.

(10 Haziran ☌)

(11 Haziran)

Gözlemlediğim kadarıyla ona karşı bir gücenikliğim yok neredeyse. Zannedersem dik duruşuma dair güzel bir emare bu.

Ya da *sonra görüşürüz*'ü topa tutmasından ve ileride istersem alacağımı düşünmeme meydan vermesinden kaynaklanıyor olmasın?

* Bir şeyi kendimiz seçtiysek eğer, zorlu bile olsa, avuntu verir; ama başkaları sırtımıza yüklediyse eğer, tam bir çiledir.

Eski bir malumat da olsa yeniden keşfetmiş olmak hoşuma gidiyor. Yalnızca fedakârlıkla gelen bağlılığa inanıyorsun: diğer her şey, en iyi durumda bile, belagatten ibaret.

İsa –bizim ilahi örneğimiz– bile daha azını beklemiyordu insanoğlundan.

Hazır olmayan birinden –sana kanını feda etmesini (anlık ve kolay bir şey) demiyorum– bütün bir hayat boyunca sana bağlanmasını (her gün yeni baştan bağlılığını yinelemesini yani) diyorum – bir sigara bile almamalısın.

Canım benim, çocukla şaka olmaz. Ben de çocuk olmuştum. (geçen ay.)

12 Haziran

Ölümünden sonraki üçüncü ikindi.

Hazla dolu değil, kahramanca yaşamışlık.

Şiirin daha nadir teşrif etmesi, sonuna ermiş olduğu anlamına gelmez; benim mevzu ve ahkâm noktasında daha nadir beğenir olduğum anlamına gelir.

Bütün o "en kutsal şefkatler," zayıf bir alışkanlıktan başka bir şey değiller.

♁ 13 Haziran

Bir dahakine yeniden hortladığında, kocanı telefonla arayıp gerçeği söylüyorum.

Bilakis teşekkür ediyor daha önce yapmadığıma.

Alferi[39] tarzının bu mektuptan daha has bir örneği var mıdır? Neyim varsa koyuyor muyum bu hikâyenin içine? Bütün ezinçleri, feveranları ve haykırışları? Saul'un[40] hikâyesinden daha farklı değil: yüz yıl sonra doğmuş olmaya değmedi.

Bana kalırsa Fransız devriminin gerçekleşmesine daha var ve gerçekleşeceği zaman tiksindirecek beni.

---

[39] Vittorio Alfieri (1749-1803): İtalya'nın en büyük trajedi yazarlarından biridir. Trajedilerinde tiranlar, krallar, siyaset adamları sahnededir ve genellikle gururlu, kibirli karakterlerdir.

Vittorio Alfieri'nin yazdığı beş perdelik tragedya eserinin başkahramanıdır. İsrail krallığının ilk kralı olan ve İncil'de yer alan Talut'tan esinlenen oyunda Saul tahta getirilmesinin ardından Tanrı'dan uzaklaşır; kıskançlıklara kapılıp kendi içinde çatışmalar yaşamaya başlar; kâbuslarla, hezeyanlarla kendi sonuna doğru ilerler ve savaşta öleceğini anlayınca intihar eder.

16 Haziran

Genel itibariyle *kıskanç* bir ilişki içine girdiği kadınla, insanla kapıyı suratına çarpmadan ayrılmayı içine sindire*me*yen bir erkek cinsi var.

Kötülükten olduğunu sanmıyorum. Kısaca diğer türlü yapsa sadece ağırdan alıyormuş, emin değilmiş gibi görüneceğini gürültü patırtıyla, astığım astık tavırda yapma ihtiyacından.

Zayıflıktan. Kendi iç çözümlemelerine duyduğu mutlak güvensizlikten ötürü ayrılığın dış imlerine (küfürler, tokatlar, hareketler, rezillikler) tutunmaya dayanır.

Aptal yerine konma ve başladığı yere dönmüş görünme korkusundan; keza bu durumda ayrılığın yol açtığı tüm o sancılar acıklı bir biçimde ziyan zebil olabilirler.

Kötülükten değil. Ama tüm kötülüklerin buradan doğduğu kesin; hepsi nafile hırstan doğuyorsa tabi.

Bir insanla birlikte yaşamaya, bundan da vazgeçmemeye dayalı fedakârlık tanımın, seni reddeden kişiyi mağduriyet kanadında tutmaya yarıyor. Ama yani neden fedakârlık yapmak şart oluyormuş?

–Sağlıklı ve normal bir ahlaki yapıyı reddettiğin takdirde– sana, tarihi ya da aşkın her türlü dayanaktan yoksun bir *ahlaki hareket kültünün* –yani belagatin– kaldığını görmüyor musun?

Müstesna bir kevaşe tanıma şansına erdin –kariyerinin zirvesinde– tepeden tırnağa donanmış –işinin ehli– hatta biraz *passée*[41] ve melankolikleşmiş bile, ki bundandır duygusallığı ve mihrabı hâlâ yerinde duran gücünün ürkünç yazında müphem tatlılığı – bu şansa erdin ve söyleniyor musun? Her ne *would-be*,[42] bir şair böyle bir tecrübe için dünyaları verir ve sen söyleniyor musun?

---

[41] (Fr.) Geçkin.

(İng.) Olursa olsun.

17 Haziran

Acının (talihsizlikler, çileler zihinsel olduklarında) tesiri, zihinde dikenli bir tel yaratmak ve burada hüküm süren kaygılardan kaçınmak için düşünceleri kimi bölgelere ilişmemeye zorlamaktır. Bu bağlamda acı çekmek, ruhsal etkinliği sınırlar.

Acı bittiğinde, bünyedeki kuvvette artış görüldüğününse öyle pek de ahım şahım bir doğruluğu yok; çünkü ilk olarak o kesimde bir sızlama ve yanlış atılan adıma bulaşmama eğilimi kalıyor, ikinci olarak çekilen ıstırap süresince hiçbir şey elde edilmemişken normale döndükten sonra bir şeylerin nasıl elde edilebileceği bilinmiyor.

Deneyim: en muğlak ve en beyhude şeyin kazanılmış olması, budur işte olan biten. Sağlamlığa gelince, yalnızca zayıflanılmıştır. Acının ardından hiçbir karakter acıdan önceki sağlamlığında olmaz. Tıpkı aldığı yaranın ardından hiçbir bedenin eski sıhhatinde olmayacağı gibi; meşhur boynuzsu tabakada[43] fazla doku birikmesi[44] dışında tabi.

Bütün bu büyük maneviyatçılar, esasında maddi sonuçlardan: kendine dair, hayata dair kavramlar, tanınan ilkeler vb bahsediyorlar. İşlevsellik, sağlamlık, "köprünün taşıma kapasitesi;" herkes, acıyla birlikte yalnızca bir etkinlik kısıtlamasına uğradığını ve yeniden özgür alana kavuştuğunda, acı çekmek özgür bir oyuna meydan vermese bile can yaktığı, süründürdüğü için istirahatın ardından zindeleşme gibi bir avantajının olmadığını açıkça görüyor.

20 Haziran

Yetişkinliğe geçişle birlikte iyilik etmenin –iyi biri olmanın– değil kötülük etmenin ve hatta kötü biri olmanın yeni yeni yollarının öğrenilmesi dikkate değerdir. Evet, bunları öğrenmek hiç bitmez.

---

[43] Derinin en dış kısmını kaplayan tabaka.

[44] Skar doku, oluşumundaki düzensizlikten ötürü yaranın iyileşmesinin ardından deride oluşan sertlik.

Neden? İyi biri olmakla ilgili en ciddi arzumuzun, çocuklukta *hatırlanan* masumiyetin ötesine geçmemesindendir belki? *Hatırlanan* diyorum; çünkü o zamanlarda da gündelik hayatta hinleşildiği olurdu.

22 Haziran

Dünya uyanık takılıyor. İyi de ediyor. Sadece uyanıklar zaferle sonlanan kötülükler etmeyi bilir. Bu durumdan acı duyan ve intikam almak için, değirmenini döndürmek için, zaferle taçlanmak için bir namertlikte bulunmaya karar veren biri, bundan böyle *üzerine düşenin her zaman uyanık yaşamak* olacağını, aksi halde bir defalığına uyanıklık edip yapılan namertliğin, namertlikten, uyanıklıktan, yetkinlikten uzak, kendi alışılmış çizgisiyle zıtlaşarak yalnız işkenceye hem de ardına kadar kapı aralayacağını düşünüp taşınmalı.

Günah, kendi çizgine aykırı davranmaktır. Muvazenede bir kırılmadır bu.

Birinin günah işlediği zaman (yani yaptığı zihnini tırmaladığı zaman, aksi halde günah olmazdı) tüm hayatı mercek altındaymış gibi görünmesi *buradan* kaynaklanır.

Günahkârlara tavsiye: asla yolun yarısından dönme; kolları sıva ve çoktan yalayıp yutmuş gibi yeni yola koyulmaya, *bilhassa kendi geçmişini bu bağlamda değiştirip dönüştürmeye* bak.

Tam tersi gibi görünebilir ama bir sabah, gece yattığından *farklı* uyanmak kadar dehşet veren bir şey yoktur. Yani kalıbının artık anlamsız gelmesi kadar.

İşlenmiş suç ile hayal edilmiş, tadına varılmış, bayılınmış fakat işlenmemiş suç arasındaki fark nedir? Budur: ilki artık geri alınamaz; ikincisi ise doğamızı tahrip etmemiş yanılsaması yaratır. Halbuki vicdanımızda aynı ağırlığı yaratmaları gerekirdi ama yaratmıyorlar; ikinci durumda hiçbir şey eskiye dönmekten alıkoymuyor bizi.

Hıristiyanlığın bunda da maşallahı var: "bir kadına şehvetle bakan, zina işlemiş olur..."

* Kısacası: temiz vicdan, hepimizde bulunan: kendimiz olmak – rahat takılmak, arzusunun ifade edilişinden başka bir şey değildir.

Ufak ve olağan çapta doğruluktan sapanlar, azılı suçlulardan daha çok acı çeker; çünkü en basitinden ikinciler bunu özümsemiştir.

Kötü bir eylemden pişmanlık yaşarken, başkalarının uğradığı acı değil, bizzat kendimize dönük rahatsızlıktır hoşumuza gitmeyen. (*bkz.* Raskolnikov)[45]

Yaşama sanatı, – yaşamak için başkalarını ezmek gerektiğinden (cinsel hayata bak, ticarete bak, her türden eyleme bak)– kendi iç düzenimizde tahribat yaratmadan her türden namertliği yapmaya alışmaktan geçer. Bir adamın elindeki en iyi kazanım, rastgele bir namertlik yapabilme becerisinde olmasıdır.

23 Haziran

Kendi mutlaklığında ahlaki dayatmadan gelen alışkanlıkların en keskin göstergesi gibi duran bu güzel "YAPAMAM"[46] formülü, daha ziyade karmaşık bir hesabın tümden gözden geçirilmesini imleyen bir eksilti değil midir?

7 Temmuz ♂

Po'nun mülakatı.

8 Temmuz

"Evlatları sayesinde bir gayeye kavuştu." Neden onlar da kendi evlatlarında bir gaye buluyorlarmış? Hem bu umumi düzüşmeden kime ne?

---

[45] Fyodor Dostoyevski tarafından yazılan *Suç ve Ceza* adlı romanın başkahramanı.

"Yapmamam gerek, yapmamalıyım" anlamında, olumsuz bir zorunluluk ifade etmektedir.

Bir insanın başka biriyle ilgilenmesi öylesine nadirdir ki, Hıristiyanlık bile *Tanrı aşkı için* iyilik etmeyi öğütler.

Ve beriki ağzına yumruğu oturtur.

Hayatta bir amaca kavuşmak için çocuk yapmak zorunda kalmış olan da amma ahmak.

(9 Temmuz)

Eğer başlangıçta kazanma ihtirası –gıpta, kurum, hırs vesaire– varsa, bu hiçbir işte iyiye işaret değildir. Tıpkı yaşamak için yaşamayı sevmek gibi herhangi bir işin tekniğini sevmeye de yine kendisi için başlanmalıdır.

Yalnızca budur yatkınlığın aslı ve ciddi başarının teminatı. Tekniğin katıksız sevgisini tekrar ayağa dikmek için hayal edilebilir tüm toplumsal tutkular bunun ardından çıkıp gelebilirler –hatta gelmekle mükelleftirler– ama işe onlardan başlamak aylaklığa delalettir. Yani bir işi, salt kendisi için, *sanki dünyada başkası yokmuşçasına* sevmeye başlamak gerekir. Bunun için de başlangıçlardaki andır anlamlı olan: çünkü dünya (toplumsal tutkular) bu işe nazaran henüz var olmamış gibidir o sırada.

Ayrıca getirisi bilinen bir işe âşık olmak herkesin elinden gelirken bedavasına âşık olmanın zorluğu da var.

13 Temmuz

Vicdana azap verendir, günah.

Birisi için günahken diğerleri için aynısının günah olmaması (5 Mayıs '36) doğaldır: vicdan azabının olmaması yeterlidir. Nasıl yapmalı? 22 Haziran '38'de söylendiği gibi yapmalı. Bu arada vicdan azabının, önünde sonunda üzerine çullanan mutlak bir gerçeklik olduğu akıldan çıkarılmalı. Yalnızca hususi olarak eğitilmiş vicdanlar tadar bunu. O halde azap duymayacak şekilde eğitilebilinir. Eğitilmemişler hiçbirini hissetmezken bir sürü eylemden ötürü vicdan

azabı duymanın içsel bir zenginliğe ve inceliğe delalet olduğunu söylerler. Doğru mudur? Vicdanın boyutlarını dışlayacak hale gelmeden, genel olarak azap verenler de dahil bütün hepsini kabul eden içsel bir zenginlik tahayyül edilemez midir? Burada bir safsata var, çünkü *herhangi türden* bir vicdan boyutu zenginleşme ise, azabınki de bir zenginleşmedir ve böylelikle ilk noktaya dönülmüş olur.

Ama *zenginleşme* derken bahsedilen *keyif almadır*. Madem öyle, o halde vicdan azabı boyutuna buyursun gelsin diyelim; ama kendi başına değil (tıpkı kendi tazeliği içinde her acının –17 Haziran– bir takatsizleşme, kıpırtısızlaşma, donuklaşma olması gibi), pişmanlığın ve pişmanlığın ardından bir daha vicdan azabı vermeyecek yeni ve güzel eylemleri seçme kararlılığının getireceği keyif almanın öncülü olarak buyur edelim.

Halbuki şu ("yalnızca artık vicdan azabı yaşatmayacak olanlar") koşulun elimizi kolumuzu bağlıyor ve böylelikle bizi zayıflatıyor görünmesi var daha.

Bahsini etmemek için, vicdan azabı ve vicdan azabına bağlı olarak pişmanlığın ardından iyi davranma kararlılığı eğer olumlu bir ilerlemeyse (zenginleşme), o zaman ileride bu zenginleşme mertebesine ulaşmak adına neden günah işlenmemesi gerekiyormuş, buna bakıldığı yok.

SONUÇ: Bizi vicdan azaplarına, haliyle de pişmanlıklara ve bizim için yeni olan kararlılıklara (= zenginleşme) sürükleyecek işitilmemiş, deneysel yollardan günah işlemek aslında mubah.

Şu halde tek günah, bizi zaten bir defa zenginleştirdiğinden bir daha zenginleştirmeyecek bir kararlılığa ve haliyle onun öncesindeki vicdan azabına (zenginleşme) sürükleyeceği bilinen bir eylemi *tekrar* yapmak. Doğru muyum?

14 Temmuz

Bir sürü delikanlının arasındaki bir kadının *ciddi*, soğuk ve pervasız, eğreti ve mahcup tavrını anlamak için, hep birden sana bakan, yapacağın seçimi bekleyen beş ya da altı orospu karşısında takındığın tavrını düşün.

22 Temmuz

* Tepesinin tası hiç atmayandan kolla kendini. (*Bkz.* 7 Aralık '37 –*)

Bir metnin daha ilk satırı yazıldığında, üsluba, tona, olayların gidişatına varana kadar bütün seçimler yapılıp bitmiştir.

İlk satırın ardı bir sabır meselesidir: geriye kalan kısmın gün yüzüne çıkacağı, çıkabileceği yer burasıdır.

* Belki de yüreğin ta derinlerinde bir vicdan azabı taşımak, geçmişte edilmiş bir hakaretin yarasını taşımak, kişinin kendine dair bilincini artırıyor, kendi gözümüzde bize ilginçlik katıyor, aksi halde boşlukta salına salına geçebilecek nice ıssız dakikayı dolduruyor olabilir.

Herhangi bir vicdan azabı; çünkü kötücül bir eylem daima tutkunun tasdiki olmuş ve böylelikle bir tür kudretimiz bulunduğuna dair bizi bir anlığına yanıltmıştır.

Oysa *beceremediş olmanın vicdan azabı*nda hiçbir avuntu yok; tabii kuvvetin, fedakârlığın, kayıtsızlığın bir tasdiki gözüyle bakılabildiyse o başka, ama bu da öyle kolay bir *trick*[47] değildir her zaman.

(28 Temmuz)

Her olay örgüsünde can alıcı nokta şunu: falanca kişinin filanca durumdan nasıl sıyrılacağını görmektedir. Bu da demek oluyor ki her olay örgüsü nasıl tepki verileceğinin (muhakkak ki falanca kişi yazar için yenik düşmüşse, yakayı sıyırmayı beceremediş anlamına gelir ve bu durumda falancanın *yenilgisi*, kendini kurtarmak için ne yapması gerektiğine dair örtük bir yargı eylemi olur) araştırması olduğu kadar, bir iyimserlik eylemidir de her zaman. Her olay örgüsünün iletisi şudur: şöyle yapılması ya da şöyle yapılmaması gerekir. İçinde olay örgüsünün bulunmadığı eserler: ahlak dışı eserler, bunun için mevcuttur.

---

[47] (İng.) Oyun, hile.

Olay örgüsünden kaçıyormuş gibi görünen modern sanat, oluş sırasıyla yaşananların masum olay örgüsü yerine, iç dünyada olan bitenlerin ince ince on binlercesini geçiriyor; *karakterlerin* yerine içimizden herhangi biri (*avarage man*)[48] olabilecek, – hatta kaba ve köhne psikolojik sınıflandırmanın bile altında olan tek bir karakteri geçiriyor.

Bir alengirle ulaşılıyor bu sanatın zirvesine: sıradışı bir kahraman gözüyle bakılan (modern sanatın ilk aşaması) *average man*'in yerini kendi normalliği içinde (*averageness*)[49] görülen sıradışı kahraman alıyor. Geçmişin sınıflandırmalarından kaçınıldığından, sıradışı kahraman hastalıklılardan (sıradışı camia) aranıyor ve kahraman kayıtsız bir *homeliness*[50] ile izleniyor (Faulkner? O'Neill? Proust?).

2 Ağustos

Bunların midemi kaldırdığını sana senin kelimelerinle söyleyeceğim. *Bakire*yken beni istememiştin, şimdi de ben seni istemiyorum: anlaşıldı mı?

İkimizin arasında öteki türlü bağların olması mümkün değil: Arkadaşın olsun diye bir adam yatağa atılmaz. Bundan ötürü o adamla evlenilir: düzmek ciddi bir iştir.

Anladın mı?

7 Ağustos

Asıl güzel meme, iki yuvarda koca göğsü içine sığdıran, haliyle kökleri ta kaburgalara varandır.

Öteki memeler, güzel çıkıntılardır fakat göğüs onların altındadır.

---

[48] (İng.) Ortalama insan.
(İng.) Sıradanlık, vasatlık.
(İng.) Gösterişten uzak sadelik.

28 Ağustos

İyileşme sürecinin belli belirsiz bir cazibesi vardır ve bu cazibe daha yeni keşfediyormuş yanılgısıyla kendi alışkanlıklarına yeniden dönmekten geçer.

Ayıklanamayan kusurları erdeme dönüştürmek gerek. Kendime rol kesmeyi sevdiğim ayyuka çıktı madem, meçhul yanları iş edinip kendi doğalarına göre nasıl bir seyir izlediklerini öğrenerek şu saçma sapan savruluşu bertaraf edebilirim. Şiire bir girizgâhtır bu, esasında.

30 Ağustos

Vico'da bulunan –bilinenin ötesinde– ulu yan, şiirin büsbütün tarihsel yaşamdan doğduğuna; dinden, siyasetten, ekonomiden ayrılamaz olduğuna; bütün bir kültürün zihinsel suretine, biçemlenmiş mite dönüşmeden önce tüm halk tarafından "folklorikliği içinde" görülmüş olmasına dair tensel histir.

Bunu yapabilmek için hususi bir konum ("şairane mantık") gerektiği hissi, özellikle.

Esasında şiirin yaratıcı devirlerini ve bir ulusun tüm canlı güçlerinin mitler ve görüntüler halinde belirli bir ana püskürmesinin gizini daha iyi açıklayan ve canlı tutan kuramdır hâlâ.

Benim hikâyelerim yalnızlık ya da aşk hikâyelerinden ibaret. Bana öyle geliyor ki bir kızı "bağlamak" dışında yalnızlıktan kurtulmanın başkaca yolu yok. Başkacası beni ilgilendirmiyor olabilir mi? Yoksa erotik bağ, detaylara inmeden daha kolaylıkla mitolojikleştirilebilir olmayı başardığı için mi?

17 Eylül

Bir sanatçıyı *yaşantılar* ırgalamaz, içsel yaşantılar ırgalar.

Onlara malzeme. İnsan günah işlemek için yalnızlığa çekilir.

Kırıklık nasıl ki ağır hastalıklar karşısında savunmaysa, aynı şekilde zayıflığın da güç olabileceğini düşünmekte teselli edici bir yan var mıdır?

Seneler birer birer geçip gittikçe, herkesin kafası daha bir oturuyor suratına.

Svevo'nun *ihtiyarlık* dediği, benim gözümde ergenlik.

Zevki bulacağına inanırken kendindeki noksanlıklara rastlanır, diyebilir bir Hıristiyan. Zevkin ulvi vazifesi, insana tedbiri unutturması ve bu sayede kendi hücresinde duvardan duvara çarpa çarpa insana tevazu öğretmesidir. Ancak zevki arsızca aramakla, acının ne olduğu anlaşılır.

Tanrı'nın varlığının kanıtları, evrendeki uyumda, her şeye sirayet eden mucizevi dengede, çiçeklerin güzel renklerinde falan değildir; çemberin ortasındaki insanın etrafıyla uyumsuzluğunda: *acı çekme* yetisindedir. Çünkü ahlaki bir yükümlülüğü, yani kendi acı çekişine bir anlam verme yetisi –ödevi– yoksa, insanın bu dünyada acı çekmesi için bir gerekçe de yoktur, kısacası.

(18 Eylül)

İnsan ilişkilerinde bir anlık içtenlik, karşındakinin tasarrufunda geçen günlerin tamamını yerle bir etmeye yeter.

İçtenlik, hayır işi değildir. Kendi bencilliğini incitilmeye açık hale getirmektir.

Oysa hayırseverlik incitilemez.

(19 Eylül)

Fırtınalı bir iç dünyaları olan ama konuşarak yahut yazarak içlerini dökmeye çalışmayan insanlar, aslında iç dünyaları fırtınalı olmayan insanlardır.

Bir yalnıza eşlik etmeyegörün, herhangi birinden daha fazla konuşacaktır.

(21 Eylül)

Bizim için son derece kıymetli biri arada sinirlerimize dokunan ya da ne bileyim, bize acı veren tiksinç davranışlar sergilerse, sitem etmemeliyiz. Sitem etmeyip bu öfkelerimize, bu içerlemelerimize düğüm üstüne düğüm vurmalıyız: bir şekilde bu insanın eksikliğini çekeceğimiz gün geldiğinde acımızı hafifletmeye yarayacaklar.

Fark atmak bir noktaya kadar işe yarar. Başını alıp gidene kızacağımız şeylerin olması, kaybının acısını hafifletmez, aksine karmaşıklaştırır. Birinin bize iğrenç bir şekilde acı çektirmiş olması, onunla bağlarımızın arasını açmaz; olsa olsa mevcut mahrumiyetin üstüne, bir daha asla içini dökemeyecek olmanın verdiği yakıcı hıncı, yetersizlik ve aşağılık hissinin ezincini, ebedi mahrumiyetin nişanesi ekler.

Tüm günahların kökeni aşağılık duygusu – namı diğer hırstır.

Bir öyküde *yoğunlaştırma*, Japon kutuları gibi bilgileri birbiri içine sokuşturmaktan geçmez; olayların patlak verişini, üzerine düşünülmüş, makul bir mesafede meydana gelen ve *tam da bu mesafeden edilmiş imalarla dolu* bir şeymiş gibi sunma *ton*undan geçer.

İki Arkadaş[51] tarzı öykü, yani tüm psikolojik ve duyumsal olayların aynı bilinç düzeyinde yüksek perdeden sergilendiği öykü, tümden özel "dolaysız" bir teknik üzerinden psikolojik olayların *seyrini izleyen* dramaturjiyle tatsız bir ittifaktır. Anlatımın kendisi, az ya da çok aydınlığa kavuşmuş olayların *üzerine düşünmek*tir; aynı, dağılmış, sözümona ışığın altında olayların cereyanına meydan vermek değil.

[51] Pavese'nin 1937 yılında yazdığı bir öykü.

22 Eylül

* Bazen ikinci satırda doğalcı bir dokunuş (*"hafif sisli, serin bir havaydı"*), üst perdeden doğalcılığın, artık *anlatısal* değil *belgeselvari* olan, yani *üzerine düşünme* zeminine karşı durarak her olan bitenin bahsi geçen dokunuş düzeyinde sergilendiği sayfaları tetiklemeye yeter.

Bu açılış beyanları (*"hafif sisli..."*) zamansal açıdan güzelce saptanmış bir çemberde bir çırpıda cereyan eden (*Şenlik Gecesi*) uzun hikâye durumunda, kısacası bir kesimi ve sahne açısından elle tutulurluğu olan, sahneye konabilecek uzun hikâyelerde işe yarar yalnızca. Aslında sahnede her şey belgeselvari seyreder ve dekor, hareketler tasvire karşılık verir.

Gerçek anlatı (*İlk Aşk ve Buğday Tarlası*) zamanı kısıtlayıcı değil malzeme olarak ele alır ve zamanı kısaltıp yavaşlatarak ona hükmeder; gerçek hayatın görüntüsüne ve zamanına denk parantez içi yönlendirmeleri hoş karşılamaz; daha ziyade zamansal ortamı, inşa (ana sentez ya da üretken fikir) dürtüsünde (perspektif mesafesi ya da yeniden düşünme) dağıtıp yedirir.

Otuzunu geçen herkes, kendinde saptadığı kusurların içinden gözüne en ağır görüneniyle yaftalar gençliği. (*Bkz.* 31 Ekim '37)

(29 Eylül)

Müşterek duyguların (şenlik keyfi, kalabalık neşesi, aile şefkati vesaire) harcım olmayışıyla gururlanmayı bırakmalıyım. Halbuki olağandışı (yalnızlık ve hâkimiyet) duygular da harcım değil; eğer müşterek duyguları pek de beceremiyorsam, diğerlerine duyduğum masumca istemin, eskiden gayet normal çalışan refleks sistemimi yıprattığındandır.

Genelde müşterek duygular harcın değilse bundan memnuniyet duyulur ve bunun "diğerleridir harcın olan" anlamına geldiğine inanılır.

Bir ahmaklığı kaleme almak ve dâhiyane bir şeyi kaleme almak benzer şekilde harcın olmayabilir. Bir beceriksizlik, başka bir beceriyi öncülemez; bir beceri de bir başka beceriksizliği.

Korkulandan nefret edilir; yani, olabilecek olandan, bir parça olacağı hissedilenden. Kendi kendinden nefret edilir. Bir insanın en ilginç, en verimli nitelikleri, kendinde ve başkalarında en nefret ettiği niteliklerdir. Çünkü *nefret*te her şey vardır: aşk, kıskançlık, bilgisizlik, gizem ve tanımanın, sahip olmanın kaygısı. Nefret acı çektirtir. Nefreti yenmek, kendini tanımaya ve kendine hâkimiyete doğru yol almaktır, kendini haklı çıkarmaktır, haliyle de acı çekmeyi bırakmaktır.

Acı çekmek, bizim suçumuzdur her zaman.

Altı çizgili kısımlar 11 Kasıma gönderme yapar.

3 Ekim

* Yaşam pratiğimizde aynı biçimde gerçekleşmeyen bir sürü şey biliyoruz. *Eylem insanı*, kendini unutarak çürük tahtaya basan değil, bildiği şeyleri pratikte bulup çıkarandır. Şair kehanette bulunan bir vasıfsız değil, bildiği şeyleri teknikle ete kemiğe bürüyen zihindir.

Nefret etmenin gerekliliği çıkıyor "29 Eylül"den. Yeni bir gerçeklikle her temas, nefretle başlıyor. Nefret, tanışıklığın ön koşulu. İlgi çemberinin dışına çıkmadıkları ve her olayda az ya da çok yer alan bilinmezlikler karşısında bir gönülsüzlüğe dönüşmedikleri sürece gündelik sıkıntılar *nefret* değildir.

(*Bkz.* 21 Eylül, *) Anlatımda *zaman*la ilgili zorluk, tekdüze ve izansız *maddi zamanı*, aynı tutarlığa sahip olacak şekilde *hayali zamana* dönüştürmekte yatar.

Şiirin ebedi sahtekârlığı, olaylarının gerçektekinden farklı bir zaman içinde meydana gelmesidir.

(5 Ekim)

* Bir insana indirilebilecek en ağır tokat, acı çektiğine ikna olmamaktır.

Başkalarının acısı nasıl düşünülemiyorsa, kendi acın da düşünülemez.

(8 Ekim)

Genellikle bir adam düzdüğünde altta kadın vardır.

(9 Ekim)

Bizim için elzem olan büyük işleri tamamlama kararı almak için ufak tefek gerekçeleri adam etme sanatı. Bir duygunun değerini kendi kanaatimizin oluşturduğunu, çünkü o duyguyu karşımızdakinin değil kendimizin hissedecek olduğunu hatırlayarak başkalarının tepkilerinin bizi aşağıya çekmesine izin vermeme sanatı. Yalan söylediğimizi bile bile kendimize yalan söyleme sanatı. Kendimizinki de dahil olmak üzere insanların suratına sanki hikâyelerimizden birinin kahramanlarıymış gibi bakma sanatı. Kendimizi adamdan saymazken ve başkalarını da adamdan saymazken kendimizi sırf biz olduğumuz için başkalarından daha çok adam yerine koyduğumuzu her zaman hatırlama sanatı. Uyanıklık meselesi: kadına rızık gözüyle bakma sanatı. Topuğunu vurduğun gibi soluğu yeniden yukarıda almak için acının en dibine varma sanatı. Kendimizi bir başkasının yerine koyma ve böylelikle herkesin yalnızca kendiyle alakadar olduğunu öğrenme sanatı. Anlamlı gelip gelmediğini bir çırpıda anlamak için kendi hareketlerimizden herhangi birini bir başkasına giydirme sanatı.

Sanatsız idare etme sanatı.

Yalnız kalma sanatı.

(10 Ekim)

Doğal olarak dünyanın en tiksinç insanı, deveyi hamuduyla yutuyordur, keyfine diyecek yoktur diye düşünüyorsun. Hatta senin gözünde tiksinçliğinin altını çiziyor bu.

Dolayısıyla insanların en tiksinci, en güzel kadınla keyif çatıyordur, gül gibi geçinip gidiyordur, hoş bir evi ve ince bir beğenisi vardır, mutlu bir babadır, dünyaya çivisini çakıyordur, doğruluktan haz duyuyordur filan sanıyorsun.

Belki de damak tadına göre ile şu diğer zevklere göre çiğneme arasında bir fark vardır? Dahası arada sırada mutsuz, büsbütün mutsuz hissetmekten, acı çektiği için kendini soylu hissetmekten duyduğun hazzı da teslim etmek zorundasın.

İnsanların en tiksincine neyi çok görebilirsin? Hiçbir şeyi çok göremezsin ona.

* Gülerken ayarı kaçırmak, tıpkı ağlamakta olduğu gibi zayıflık göstergesidir. Ardından bitkin düşülür aslında.

Genellikle *bilincimizi elimizden alan her şey zayıflık göstergesidir*. En büyük zayıflık, ölmektir.

13 Ekim

Bir kadın ihanet etmediyse, işine gelmemiştir.

* Her lüks, bedelini ödemeyi gerektirir. Dünyada bulunmaktan tut da her şey lükstür.

Yarini yitirdin diye kederlenmek ahmaklıktır: bu insanla hiç karşılaşmamış da olabilirdik, o halde onsuz da idare edebiliriz.

Din, *bütün bu olan bitenin müthiş önemli olduğuna* inanmaktan geçer. Sırf bu sebepten ötürü dünyadan asla silinmeyecektir.

Bkz. 10 Ekim 38 – Acı çekmek (*bkz.* 17 Haziran 38) o halde zayıflıktır.

Ölümün, hepimizin acemisi olduğu bir tecrübe gibi kapımızı çaldığı (Montaigne) doğru değildir. Doğmadan önce hepimiz ölüydük.

15 Ekim

Acı çekerek pek çok şey *öğren*ilebildiği muhakkak. Fena olan, acı çekerken bundan faydalanma gücünü kaybediyor oluşumuz. Salt bilmekse, koca bir sıfır. (*bkz.* 3 Ekim 38. I)

* Acı çektiğini kabullenmek (Dostoyevski) esas itibarıyla bir acı çekmeme yoludur. Öyleyse... Serden geçen biri, başkasının acısını hafifletmek için yapmaz mı bunu? Bu da şöyle demeye gelir: varsın ben acı çekeyim, yeter ki başkaları acı çekmesin. Herkes kendinin acı çekmemesiyle ilgilense, daha kestirme olmaz mı?

Fakat sadece kabullenmeyle acı çekişe son verilmesi, tam da Dostoyevskivari bir çözüm önerisi. Ve görünüşe göre acı çekmek serden geçerek kabullenilebilir.

Buradaki haksızlık, boyunu aşan bir işe kalkışmış olmaktır. Acı çekiş kabullenilir (pes etme), sonra bir de bakılır ki acı çekilmiş, o kadar. Acı çekmenin bize bir faydası dokunmadığı gibi diğerleri de gülüp geçerler. Ve bunun üzerine dişler sıkılır ve insanlardan nefret eden biri olup çıkılır. Bingo.

En dehşetlisi, her zaman "aptal yerine konmak"tır. Yani acı çekişinin yadsındığını (çapsızlaştırıldığını) görmek. (*Bkz.* 5 Ekim 1938)

16 Ekim

Keyfini çıkarma arzusu güdülmez. Daha da saplanıp kalmamak için hoşlanılan şeyin abesliğini devreye sokma arzusu güdülür.

18 Ekim

Şiirde doğayı tasvir etmek, tıpkı kahraman bir güzeli ya da kahraman bir yiğidi tasvir edenlerin yaptığına benzer.

Bir şeyi, herhangi bir şeyi başarmak hırstır, pis bir hırs. Haliyle en pis yollara başvurulması mantıklı.

19 Ekim

Ne zaman acı çekilecek olsa, mutluluk çemberin öte tarafında durup duruyor, zannediliyor; acı çekilMEdiğinde ise biliniyor ki böyle bir şey söz konusu değil; bunun üzerine de acı çekişin acısı çekiliyor çünkü hiç yoktan acı çekilmiyor.

* Kozmik karamsarlık bir teselli öğretisidir. Mevcut düzenin tezatlığına inanırken da kendinin elverişsiz, dolayısıyla acı çekmeye mahkûm olduğunun ayırdına varanın vay haline.

(* *Bkz.* 22 Haziran 38)

Vicdan diye bir şey var ama anlattıkları gibi öyle tepemize dikilen mutlak mercek falan değil: kendi yaptığımızı günü gelince nasıl bizzat yargılayacağımızı bilen ve tecrübemizin neticesine cephe almamıza mani olmak isteyen öz sevgimizin bize ihtarı. Vicdanın her insanda geçit verdiği ve vermediği şeyler başka başkadır ve farklı yoğunluktadır. Bu müdahaleler daima tecrübenin sonucudur.

Onun bunun ne yaptığı hakkında ahlaki ahkâmlar kesmek, mevcut halimizle aynısını biz yapmış olsak bu eylemin bizde yaratacağı yahut yaratmayacağı huzursuzluğu masaya yatırmaktır. Mantıksızca ama deneyim asla aktarılamayacağına göre yazarın iyi kötü içine düştüğü huzursuzluğu nasıl ölçüp biçmeli? Ya da, aynı yere çıkar, önceden bize ait olanla birbirlerine karıştığından, aktarılınca başkalaşır mı?

Her ölünün kendi yaşantısı üzerinden yargılandığı *Spoon River Anthology,*[52] ilginç bir deneme. Açıkça söylemek gerekirse –daha önce bahsedilenler yüzünden– saçma olduğu meydanda: her birini yaşantısı üzerinden yargılayan yazardır ama doğal olarak *dramatis personae*[53] tek bir şahsiyet, yani yazarın kendiyken tüm anlatıcılar için yenilenmesi, bu saçmalıktır. İşin ilginci, Lee Masters

[52] Edgar Lee Masters tarafından yazılan eserde bir mezarlıkta bulunan karakterler kendi hayatlarını ve kendi ölümlerini kısa şiirler biçiminde aktarırlar.

[53] Bir oyunda yahut eserde rol alan tüm karakterler.

dünyayı, herkesin kendi yaşantısı üzerinden kendine mahkûmiyet yahut aklanma biçtiği bir yer olarak *yargılıyor*.

[Her birimizin yaşantısında, başkalarının yargılarına verdiğimiz kıymetin de bir yer tuttuğunu söylemenin âlemi yok.]

22 Ekim

Karakter ve karaktere dair şeyler, gerçek birer varlık addedilmeliler her zaman. Hayal âleminin ön safhasında onları yaşarken, eylerken görmekten korkmaya gerek yok. Hatta yapabilecekleri her şeyi yapmalarına müsaade etmek lazım.

Belli bir noktada, yaptıkları kadarı aktarılmalı.

(Bu da demektir ki *üslup* hikâyenin oluşumunu etkilememeli: *cereyan etmiş* kişilerin ve gerçekliğin bir çekirdeği daha önceden hikâyede vardır. Bunu oturttuktan sonra, ana kütleyle karşı karşıya gelinebilir ve daha iyi bilinen yoldan kütle ufalanabilir. Hayali çekirdekte üslup önceden var olduğu zaman, "edebiyat"tır.)

(24 Ekimde bunun çürütülüşüne bak.)

Kayıtsız kalma ihtiyacı duyan ve *keen after something*[54] görünmekten korkan biri, anne babasıyla ve arkadaşlarıyla ilişkilerinde de kopuk biri olacaktır ve onlarla birlikte ortak ilgi alanlarına göre düzenlenmiş bir saf oluşturmaktan her zaman çekinecek, onlara karşı soğukluk besleyecektir.

Yani fiziki kayıtsızlık, kendini soyutlamaya ve bencilliğe götürür.

Devam edelim. Epik şair, aktardığının *gerçekleşmiş olduğuna inanır. Hayali olduğunu bilen* bir yaratı başlangıcı da "edebiyat" başlangıcıdır. Yunanistan'da, yeni komedi ve roman.

(Homeros'ta da "edebiyat" olduğu ortada muhakkak)

Buraya Leopardi ve büyük kitapların şiir yazmak *için* yazılmadığı gerçeği uygun düşüyor. Bir gerçekliği yeniden tesis etmeye

[54] (İng.) Bir şey için hevesli olmak.

niyetlenmek, bu gerçekliği *bir başka* amaca yönelik kullanmayı istemek anlamına gelir. Hayal kurmaksa aksine, tam da şiir yazma amacı güdülüyor demeye gelir. Ve avantaj hayalcilerde değildir.

(24 Ekimde bunun çürütülüşüne bak.)

23 Ekim

Gertrude'nin[55] fikrince her insan belli bir enerjiye sahiptir ve bu enerji tükenmişse, değerlendirilmiş demektir. Burada, kendisinin aldığı tıp eğitimi göze çarpıyor. Doktorların Katolik olmaları, liste derleme sevdalıları olmaları bakımından, kendisi bir Katolik. Tüm doktorlar gibi o da *matter-of-fact*[56] içinde esas normalliği bulup çıkarmayı biliyor.

Kendisi gibi herkesin "ölçülebilirliğini" kabul eden ama kendine mal etmek istemeyenin dramını görmezden geliyor. Sonsuz iradenin dramını görmezden geliyor. Tıpkı tüm doktorlar gibi, bilgeliğin üstadı.

Sayfalarında hayat korkunç derecede berrak. Ölçüye vurulamayan şeylerdeki hissin yerine, *hayali* olanın yerine tamı tamına bir gül, bir gül, bir gül olmanın, sakince akmanın büyüsünü geçiriyor.

"*Haliyle mutsuzum; ama bu ne benim suçum ne de hayatın,*" trajik ölçülebilirliğin, sonuna gelindiğinde huzur içinde ölünebilecek kanunudur.

(24 Ekim)

* Devam edelim. Oysa *şu anda* bir kişiyi ya da bir olayı anlatmanın kendisi, aylak ve hayali bir yaratımda bulunmak oluyor çünkü geleneksel şiir anlayışı – bu anlatıma indirgeniyor. Daha başka herhangi bir amaç gözeterek yazmak için başlı başına üslu-

[55] Gertrude Stein (1874-1946): Amerikalı yazar. Modern edebiyatın öncülerindendir.

[56] (İng.) Vaka.

ba çalışmak yani yeni bir tanışıklığa denk hayatı [kendi akışı içinde zamanı (*bkz.* 3 Ekim, III)] idrak etmenin bir yolunu yaratmaya çabalamak gerekiyor. Bu bağlamda benim imgeyi kompozisyonun konusu yapma, düşünceyi anlatma, doğalcılıktan ayrılma yolundaki eski saplantımın kabul edilmesi lazım.

Bu hayal etmek değildir; *tanıyıp bilmektir*: *biz*im gerçekte ne olduğumuzu tanıyıp bilmek. Anlatmak üzere olduğumuz şeyin gerçekten meydana geldiğine inanma ihtiyacı bir kere giderildi mi doğru olarak geriye yalnızca gerçekten var olduğuna kanaat getirdiklerimizin (üslubumuz, zamanımız = bilgimizin nesnesi) yazılmaya değer olduğu kalır. Eğer yeni bir görme biçimi, dolayısıyla yeni bir gerçeklik öğretmeyi hedefliyorsak, üslubumuzun doğru bir şey gibi, yazılı sayfanın beri tarafına geçirilebilecek bir şey gibi algılanması gerektiği açık. Aksi halde bu keşfimizin ne ciddiyeti kalır ki? (22 Ekim, I, Paragraftaki parantez içi çürütülmüş oluyor.)

Kişilerin giydirilmiş bir karaktere sahip olduklarını bilerek, olayların belirlenmiş yordamlar doğrultusunda cereyan ettiğini bilerek anlatmak lazım; ama anlatımızın *point*'i[57] ne o karakterler ne de o kurallar olmalı.

(25 Ekim)

İnsanın hayal âlemi, gerçeklikten katbekat yoksuldur. Yaşanacakları düşündüğümüzde, tekdüze bir sistem doğrultusunda ilerler görürüz her zaman. Geçmiş, nesillerin rengârenk curcunasıdır diye düşünmeyiz. Geleceğin "*teknik ve totaliter barbarlığı*" korkulan karşısında bizi avutmaya da yarayabilir bu. Yüz sene içinde olacaklar, en az üç anın silsilesi halinde cereyan edebilir ve insan ruhu sırasıyla meydanda, mahpusta ve manşetlerde yaşayabilir.

Aynısı şahsen yaşanacaklar için de söylenebilir.

---

[57] (İng.) Amaç.

26 Ekim

Geçit vermez yüzlerini gördüğümüz ve gizemli, tahakküm kurulamaz bir kuvvet addettiğimiz *diğer* insanlara davrandığımız gibi davranabilsek *kendimize*. Halbuki biz, bizzat kendimiz, tüm kusurlarımızı tanıyor, tüm tereddütlerimizi açıkça ayırt ediyoruz ve ta ciğerden doğacak, nahifliğini davranışa dökecek bilinçdışı bir güçten medet umacak hale düşüyoruz.

27 Ekim

Ölüm nasıl düşünülmüyorsa, kadını düşünmemek de mümkün.

28 Ekim

Başımıza gelen herhangi bir talihsizlikten ötürü kendimizden başkasını suçlamamalıyız (28 Ocak 1937)

Acı çekmek hiçbir işe yaramaz (26 Kasım 1937)

Acı çekmek ruhsal etkinliği kısıtlar (17 Haziran 1938)

Acı çekmek önünde sonunda kendi kabahatimizdir (29 Eylül 1938)

Acı çekmek zayıflıktır (13 Ekim 1938)

Neyse ki bir itirazım var: acı çekmemiş olsaydım bu güzel sözleri yazamazdım.

29 Ekim

Masanın başına geçilen ve yapılan seçimi gözden geçirmeye, derin derin düşünmeye hasredilen zamanlarda gerekli *teknik* tavsiyelerini hatırlamak başka bir şey; gelip geçici durumlara tepki verilmesi elzem zamanlardaki acının yahut sevincin orgazmında gerekli *yaşam* tavsiyelerini hatırlamak başka bir şey.

Dünyaya karşı sızlanmanın faydasız ve zararlı olması, cepte. Kendine karşı sızlanmak ya bir o kadar faydasız ve zararlı değilse

diye bakmak kalıyor geriye. Açık açık. Aslında kendine karşı yine kendinde bir merhamet uyandırmak için kendi kendine sızlanılmaz çünkü tanımı itibarıyla merhamet *iki* ruhun haz dolu kavuşumu olduğundan, bu hiçbir anlam taşımayabilir. O zaman ne için sızlanılır? İyilik görmek için değil, zaten bir ruhun kendine edebileceği yegâne *iyilik*, kendine müsamaha göstermesidir ve iradenin kendi sızlanası zayıflığına müsamaha göstermesinin ne zaman zararlı olduğu herkesin malumudur.

Hassasiyetin yumuşattığı yüreğinde hakikatleri oyup çıkarmak için sızlanılması kalıyor geriye. Ama deneyimin öğrettiğine göre hakikatler ancak ve ancak, vicdanı beklenmedik bir davranış içine hapseden ve bu davranışı birden donup kalan bir film gibi gören dingin ve çevik, meraklanmış ama kendini kaptırmamış bir aramayla gün yüzüne çıkar.

Yeter o halde.

α) – *Başkalarına* karşı uyanıklıktan önce, kendine karşı uyanık olunması şart (7 Aralık 1937)

β) – *İnsanların* suratına bakma sanatı, kendimizinki de dahil... (9 Ekim 1938)

γ) – Diğer insanlara davrandığımız gibi davranabilsek *kendimize*... (26 Ekim 1938)

δ) – *Dünyaya* karşı sızlanmak... Kendine karşı sızlanmak da bir o kadar faydasız ve zararlı... (29 Ekim 1938)

Buradan çıkardıklarım:

Nesnel ego'yu *başkaları*yla ölçüştürme çabası: nevi şahsımıza münhasırlığımızın egomuza tanıdığı asılsız üstünlükten kurtulmamız için; içsel gözün nezdinde her bir ruh halimizin takındığı hastalıklı önemi ve *maudlin self-pity*'i[58] darmadağın etmek için; başkalarına nasıl fayda gözeterek davranıyorsak, aynı şekilde kendimize de fayda gözeterek davranmamız için.

Olsa olsa başkalarına burkulsun için; asla kendine değil.

---

[58] (İng.) Vıcık vıcık bir kendine acıma.

To pity others perhaps, never to pity one's self.[59]

(İçinin burkulması, ayrıca irite olmak anlamına da gelir)

Emouve-toi, si tu veux, sur les autres, ne t'émouve jamais sur toi-mème[60]

Be touched by others, don't be touch by yourself. (*bkz.* II)

30 Ekim

İşine gelince affedilir başkaları.

(1 Kasım)

Hiç yoktan yataklara düşen tipler, büyük darbeler yemeye en müsait kişilerdir. Trajedi atmosferinin içinde, enerjiklere kıyasla daha rahat yaşarlar. Azap yığınağının bir çırpıda altından girip üstünden çıkarlar ve sonra önlerine bakarlar. (*Bkz.* 17 Eylül, III)

Her sıyrığa aksilik gözüyle bakmaya alışmak, büyük ve gerçek bir talihsizlikte vurucu gücün içini boşaltır. (* *Bkz.* 19 Ekim)

Bir aksilik karşısında:

"özgüveni olan iyimser" kıyasıya acı çeker,

"her işi kötü giden" iyi kötü acı çeker,

"tepeden tırnağa karamsar"onaylanmanın tadını çıkarır.

Acı çekmemek için her şeyin ıstırap olduğuna kanaat getirmek lazım. Leop. mutlu bir hayat sürebiliyordu.

Acı çekmemek için, acı çekmek lazım. Yani: ıstırabı *kabullenmek* lazım (*bkz.* 11 Haziran – 15 Ekim 38 – ** –).

Ama "ıstırabı kabullenmek," çamurun altına dönüştüğü simyayı tanıyıp bilmek demektir. "Istırap kabul edilemez," o kadar. Şunlar bahane edilecektir: (I) daha iyi bir hale bürünülüyor, (II) Tanrı'ya eriliyor, (III) buradan çıkarılacak şiirler olacak (en cılızı), (IV) herkesin ödediği bedel ödeniyor.

---

[59] (İng.) Başkalarına acımak belki, asla kendine acımamak.

[60] (Fr.) Başkaları için üzüntüye kapıl, eğer istersen, [ama] asla kendin için üzüntüye kapılma.

Ama nihai ıstırap yani ölüm söz konusu olduğunda, I. ve II. bahaneler boşa çıkar: geriye Tanrı'ya eriş yahut ortak kader kalır.

2 Kasım

Aksilikler bir ahmaktan akıllı bir insan çıkarmaya yetmezler.

Dante'nin bilgeliği, cimrilerle müsrifleri bir arada cezalandırmasında:[61] yalnızca müsrifler gerçekten cimridirler ve harcamak için kıvranırlar. Cimri kendini müsrif hisseder, müsrif de cimri ve bundan ötürü azap içindedir. Kendini cimri hisseden biri, böylesine pis bir tutumun dehşetiyle müsrifleşir. Müsrif de aynı şekilde cimrileşir.

3 Kasım

Hepimiz kötü düşüncelerde olmayı beceririz, kötü eylemlerde bulunmayı ise oldukça nadiren. Hepimiz iyi eylemlerde bulunmayı beceririz, iyi düşünceleri ise pek az. (*bkz.* 20 Haziran 38)

İnsanların saygısı, vicdandan daha kuvvetlidir. Kendini temize çıkarmak pekâlâ imkânsız olduğunda, belki masumane rezil bir eylemde bulunmak yerine içindeki en kepaze kışkırtıya kendini bırakmayı, *koyuvermeyi* kim tercih etmez ki?

4 Kasım

Madem bütün tutku halleri, neden sonuç ilgisi yüzünden birden çileden çıkaran, tutarsız, kendi yarattığımız düzmece durumlara götüren determinist bir kimyaya sahip, o halde her türden sapmayı görmezden gelen ve kendiyle yetinen sağlam bir kökünü kazıma iradesi –tıpkı çimenlerin üzerinden geçen silindirli araç gibi– göstererek tutku dolu her türlü tatmine karşı durmak gerek. Haz için haz duymak, dağılıp gitmek kadar zengindir ve çok daha

---

[61] *Bkz. İlahi Komedya*, "Cehennem," 7. Kanto (4. Daire)

sağlıklıdır. Neşenin yahut çileden çıkmanın her tür deterministik zincirini, sırf kendin için parçalama zevki.

Bizzat kendine münhasırlığı ve tekdüzeliği, bu zevki deterministik değil, isteğe bağlı kılacak. Ya da en azından etkenlerine peyderpey maruz kalınmayacak; ilk ve son kez istenecek.

Sağlam bir iradesi yoksa kişinin, bu kudreti ele geçirmeye en çok o kararlıdır; çünkü ne kadar kıymetli olduğunu o bilir (= Alfieri).

Tuzak şu noktadadır: Hayırseverlik yoksa, bağlanma yoksa hayat cesede döner ama hayırseverlikle, bağlanmayla tutkulu dağılışa ve akabinde sinir bozucu deterministik kimyaya dalınır.

Silindirli araç ve çimen yaprakları.

Şiirde aynı ihtiyacı duyuyorsun sen. Deterministik ve tutkulu bir dolaşıklığa (Proust!) duyulan inceden dedikoducu ilgi, bütün bir hayatı ezen ve tahtına eren şiddetli ve kendinden emin hareketle (Lee Masters) kapışır.

Çözümlemelerin determinizmine kendini bırakmaktan hoşlanmıyorsun. İstediğinse, mit olacak yani sapmalara dayatılmış, isteğe bağlı bir olay olacak hızlı bir hareket seçmek.

Tutkunun kendi kendine harekete geçen, sinir bozucu tüm dolaşıklıklarını tanıyıp bilmekle iyi ediyorsun. Fakat tutkunun genel mekanizmasına zıt ironilere rağmen, tüm çözümlemecilerin yaptığı gibi, onlara geçit vermeyip kendin seçmek zorundasın.

* Hayatta tutkuya kendini bırakışının yolundan gitmelisin ama amacı –düğün miti– açık seçik görmeli ve sonucun uygulanamazlığı, aman uzak dursunluğu ortaya çıkar çıkmaz şu çimeni tek kalemde ezmelisin. Bu muvazene sende var: '38 Ağustosunun ve '36 Nisanının ayaklanmalarına ve kupkuru reddedişlerine bir bak.

Başarılarımızın bize uyanıklığımızdan değil İlahi Takdir tarafından pay edildiği görüşünü desteklemek, kendi gözümüzde bu başarıların önemini artırma yolunda daha büyük bir uyanıklıktır.

Diplerdeliğin, terk etmelerin, ömür törpüsü tatlılığın bol libidolu ince beğenisine ve merhametsiz, dışlayıcı, zorbaca bir durup durup çeneyi-kapatma iradesine sahip olmak, doğurgan ve ebedi bir içsel yaşam vaadidir.

(5 Kasım)

Epik için lirik neyse, roman için de denemeye özgü, betimsel, ahlaki, *toplumsal* düzyazı o.

Beşinci, altıncı, yedinci yüzyıllarda deneme vardı, ardından roman geldi. Bu düzyazının çöküşle beraber döndüğününün teyidi, liriğin de aynısını yapmasındaki paralelliktir.

Bir zamanlar erkek aldattıysa bundan ötürü kadının ayıplanması, cinsel meselelerin etik (şu erkek dünyasının elinden çıkmış olan etik) düzlemde değil savunma düzleminde yargılandığına ve erkekleri cinsel münasebette yalnızca kadını kendisi için sakınıp saklamanın ve saçma sapan bir adalete riayet etmemenin ilgilendirdiğine dair bir kanıttır. Kaybedenin ayıplandığı, adaletin tahakkümde tecelli ettiği savaş yasası (*Bkz.* 15 Aralık '37) (31 Aralık '37, III) (19 Ocak '38, V) (1 Şubat '38) (5 Şubat '38, II) (20 Şubat '38).

Ailenin uyanıklığı, dışarıya açılma, sevme yani adanma gereksinimi ile bencilliği uzlaştırmasıdır.

* Bin dokuz yüzlerin üslubu, gerçekçilerin izlenimciliğiyle zaten başlamış olan Leopardi ve Stendhal nevinden kopuşu derinleştirir. Bunu da, yaratıcılarının Leopardi'de, Stendhal'de, inşa edilen üslubun son kahramanları olarak yansıdığı üslup anlayışını yeniden ayağa kaldırmaya dönüşle gerçekleştirir. Ama bu anlayış, evrensel hümanist modelde bulunmaz artık: her ruhun *kendi* gerçeğini ahenge bürüdüğü ve yaydığı ideal modeldedir: peşin peşin dinginliğin mevcut olmadığı, "mantık dilinin" yani soyut düşüncenin var olmadığı içsel yaşamın, düşüncenin sihirli bir *edinimi*. İfade eden ama açıklama yapmayan bir üslup. Geçen yüzyıldaki

hikâyecilerin araştırmalarından doğmuştur; yaklaşımın mantıksal üslubunu alıntılayan hümanist denemecilerin (Leopardi gibi, Stendhal gibi) sayfalarından değil.

Gerçekçi hikâyecilerin yaptıkları araştırmalar (Dickens ve Dostoyevski bir yana), üslubu, duyular ve ayrıntılar dünyasına sokarak (Balzac, Tolstoy, Maupassant vesaire) yok ettiler. Her bir içsel yaşamın hususiliğini mevcut kılmak için bu gerekliydi ama üslup değildi. Karşı gerçekçilik, tek bir bilincin (Wilde ve Pater'in estetikçi üslupları, D'Annunzio'nun tenselliği, Proust'un psikolojik düşselliği, Joyce'un kalburüstü avamlığı vesaire) tüm izlenimlerinin ortak tınısını vurgulamaya başladı ve en sonunda, düşüncelerini ifade etmek suretiyle mevcut kılıyor görünen ritmik ve canlı şemayı yeniden keşfeden yazarların yolunu açtı. Yeri gelmişken, kimi karşı gerçekçi yazarların ve –bilhassa– Verga'nın da daha önce karşılaştığı bir şema bu.

Geçmişteki üsluplarda imge oyunun, bundan gerçekliğe geçişin, birbirlerine nüfuz edişlerinin seni bunca ilgilendirmesinin nedeni bu. Ebedi bir *içsel yaşam edinimi* olan bin dokuz yüzlerin üslubunu bu anlarda kestiriyorsun ve anlatının konusunun gerçeklikle imge arasındaki bağ yani ifadesel bir içsel=gerçeklik olduğu anlarda seçilebiliyor bu. Daha doğrusu: imge çözüldükçe, imgenin seyrinin nasıl yansıdığına, nasıl düzeldiğine, ilk kıyas terimini nasıl yeniden yarattığına, yani anlatısal gerçekliğinin hayalde nasıl üsluplaştığına bakmanın ilginç olduğu anlarda.

6 Kasım

Kendime yarenlik edeyim diye ayna karşısında geçirdim akşamı...

* Doğal olarak (bunu *Münzevi*'de[62] kanıtlıyorsun) imgeyi *nasıl*ın ya da muadillerinin üstünden tesis etmek gerekli değil. Bir

[62] Pavese'nin 1941 yılında yazdığı kısa öykü.

surete ya da bir duruma arka plan katarak son vermeye yarayan farklı bir yaşantıyı anıştırdığında da imge oluşuyor (hatta bir tek budur sayılır olan) sende. Örneğin: deniz ve yıldırım. Yine de açık olalım: anlatmayı hiç kesmeden yol aldığın ve toplam yaşantıyı anımsatıp derinleştirdiğin bu hatlar, tasvirden öte birer simge işi görüyorlar. Öyleyse içsel bir gerçekliği aydınlatmak için doğal görünüme yanaşmaları bakımından birer imge olmalarına rağmen, mit içinde bir tanrının ya da bir kahramanın değişmez farikaları (Okeanidlerin beyaz vücutları, Akhilleus'un katil elleri, Afrodit'in kemeri) neyse, karakterin gizli gerçekliğini anıştıran anlatı içinde anlatılar neyse, bunlar da senin anlatında odur.

O halde imgenin ismini, oğlağın (*Münzevi*) ya da valf dinamosunun (*Sadakat*) hatlarına, eskinin dürüst imgelerine bırak.

8 Kasım

Kişi kendi üslubunu tanıyıp bilemez ve kullanamaz. Önceden var olan bir üslubu kullanır her zaman ama bunu da güncel bir başka üsluba evirdiği içgüdüsel bir yoldan yapar. Mevcut üslup ancak geçmişte kalıp belirginleştiğinde tanınıp bilinir ve izah ederek yani nasıl meydana geldiğine açıklık getirerek geri dönüp gözden geçirilir.

Yazmakta olduğumuz her ne ise, daima kördür. İçimize sinip sinmediğini (yani daha sonra geriye döndüğümüzde olmuş gözüyle bakıp bakmayacağımızı) o an için bilemeyiz. Onu öylece yaşıyoruzdur ve muhakkak ki orada harcadığımız farkındalık, uyanıklık, mevcut üslubun esasına yabancı olan, önceden oluşturulmuş bir başka üsluptur.

Yazmak, kötü üslupları işe koşarak onları tüketmektir. Düzeltmek için yazılanların üzerinden geçmek tehlikelidir: farklı şeyler yan yana dizilebilirler.

Teknik yok mudur yani? Vardır ama kayda değen yeni mahsul meyve, tanıyıp bildiğimiz tekniğin bir adım önündedir her zaman ve o meyvenin eti, bizden habersiz kalemin ucundan usul usul doğandır.

Bir üslubu tanımamız, kendi gizemimizin bir parçasından artık haberdar olduğumuz anlamına gelir. Ve bundan böyle bu üslupla yazmaktan menedildiğimiz anlamına. Gün gelecek, tüm gizemi/mizi gün yüzüne çıkarmış olacağız ve artık yazmak, yani üslup icat etmek elimizden gelmeyecek.

10 Kasım

Edebiyat, hayatın kırgınlıklarına karşı bir savunmadır. Şöyle der ona: "beni aptal yerine koyma: nasıl davrandığını biliyorum, seni takip ediyorum, önceden kestirebiliyorum, hatta seni işlenirken görmekten keyif alıyorum ve seni, akışını kesen ustaca yapıların içine sokuşturarak sırrını çalıyorum."

Bu oyun haricinde, şeylere karşı bir başka savunma da sıçrayış için toplanan sessizliktir. Ama yapmamız gereken bunu kendi kendimize uygulamamızdır, bize uygulanmasına meydan vermek değil. Ölüm tarafından bile olsa, değil. Kötüyü seçmemiz, o kötü karşısındaki yegâne savunmamızdır. *Bu*, ıstırabı kabullenme anlamı taşır. Teslimiyet değil, sıçrayış. Darbenin sancısını hazmetmeli. Mizacı gereği doyasıya, kıyasıya acı çekmeyi becerenler avantajlıdır: ıstırap böylelikle gardını indirir; böylelikle ıstırap, bizim yaratımız, seçimimiz, teslimiyetimiz edilir. İntiharın aklanması.

Burada Hayırseverliğin yeri yok. Ya da bu kendiliğinden şiddetli püskürüş, gerçek hayırseverlik değildir belki?

(11 Kasım)

Uzlaşmacı taraflar arasındaki savaş durumuna dair 5 Kasımda II. paragrafta derlenen gözlemler, maddi hazzın her cinsini kapsayacak kadar genişletilerek aydınlatılmalı. Gözümüze beş para etmez, puştun teki gibi görünen talihliyi yalnızca çiftleşirken görmek değil, hapur hupur yemek yerken görmek, zulmederken görmek vs de bizi sarsar ve ondan nefret ettirtir. Belki de politik zulme başvurulduğunu duyunca ya da görünce hissedilen hınçlanma, şundan doğuyor: aynı zalimliğe biz –ya da bizden birileri– başvursa buna

tahammül edebiliriz ama kuramsal olarak kendi bencilliğimizi bile emanet edemeyeceğimiz birinin bunu yapmasına edemeyiz. Tam manasıyla söylemek gerekirse, keyif alan (kendin dışındakilere yalnız ve ancak fiziksel zevkler *reva görülür* daima) birinin gösterisini hasetle dolup taşmadan gözlerimizin önüne getiremeyiz. Fiziksel bir keyif almaya niyetlendiğimizi şöyle *kendi karşımıza geçip* de çıkarsadığımız zaman kendimize arada alındığımız olur. Bunun üzerine o keyfin hantallığından yani ötekiliğinden, başkalarının zevkleriyle aynı kefeye koydurtan çapsızlığından nefret ederiz. Çünkü dıştaki hantal kaplama bize ait değildir. *Nefret BİZİM ruhumuzun başkasının bedenine diklenişidir her zaman.*

(Bununla beraber, şu bedenin de bir ruhu olduğu ve hiç duyulmamış, *bizimkilerden üstün* ya da pek bilinmeyen yollardan işi pişirdikleri KUŞKUsu söz konusu değil midir? *Bkz.* 29 Eylül sonu ve 3 Ekim II. paragraf)

Başkasının bedeninin –o halde– kendi hesabına bir ruh taşıdığı ve bizsiz de idare edeceği kuşkusu, nefret olup çıkacaktır. Kısacası hepimiz *başkalarından*, gereksinimlerimize (ayaklarına kapanacağımız kadar güçlü olana bile) karşı uysal, sevecen bir uzlaşı bekliyoruz; yalnızca bu uzlaşı, kesintiye uğramadığı müddetçe, başkasının aldığı keyiften memnuniyet duymamızı sağlayabilir.

Bu bağlamda nefret etmek, yanındakini gerçekten görmezden gelmek, hatta görmezden gelmeyi bilmek ve sadece dışını görmektir. Tanıma arzusu gütmeden görmezden gelme becerilemeyeceğine göre, nefret sevgiye susamışlıktır.

Hayırseverlik tamamen sinirsel bir meseledir.

13 Kasım

Birinci ağızdan anlatımda, doğruculuğa[63] düşmeden de gerçekçi olunabilir. Aynı gerçekçilikteki gibi birinci ağızdan anlatı,

[63] Verizm: İtalyan gerçekçiliği 19. yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkmış bir akımdır.

üçüncü ağızdan anlatıya nazaran şarkıya dökülmeyi daha fazla başarır.

Proust, her umudun, gerçekleştikçe, kendi yerini yeni duruma bıraktığı ve böylelikle bir öncekini elediği düşüncesine saplantılıydı (evlenecek olan Swann'ın[64] düşleri. Swann'ın evine gelecek *Je*'nün düşleri). Ruhların iletişimsizliğinin ötesinde, ruh hallerinin kendi aralarında da iletişimsizliği. Her şey –*temps perdu*'yü[65] yeniden bulmak dışında– görece ve beyhudedir, anlamı işte buradan. Düşleme dair ince beğeni buradan; hakikatle çatışmalarında nasıl gözden yittiğini ve bu yüzden her düşü sonsuzlaştırmaya yarayan bir kanun aramayı gerektirdiğini ortaya çıkartma sadistliği buradan.

Bir kadına sahip olmamız değil, o kadına yalnızca bizim sahip olmamızdır arzulanan.

17 Kasım

Tembihlerinin değil hazır bulunuşunun sessizliğe davet olması gerektiğini bildiği için efendiliğinden tahammül gösteren öğretmen karşısında sınıf farkına bile varılmadan adım adım öğretmenin kontrolünden çıkar. Yavaş yavaş uğultu yaygınlaşır ve öğretmen müdahale edip birine uyarıda bulunmak zorunda kalır. Sınıf, öğretmenin zırhla kaplı olmadığını, birinin konuştuğunu, bir başkasının da konuşanın yerini alabileceğini anlar. Uyarıya *alıştıran* diğer uyarılar izler bunu. Topluca dayaktan geçirilemeyeceklerinden, teker teker her öğrenciye göz yumdurtan tahammül edilebilir bir uğultu seviyesi oturmuş olur. Öğretmen bu kez oldukça sert bir biçimde çağrıda bulunur ve ya efendiliğinden tutuk davrandığı ya da kök söktüren yaptırımlar bulmayı başaramadığı için

[64] Marcel Proust'un *Kayıp Zamanın İzinde* adlı eserinde yer alan kahramanlardan biri.

[65] (Fr.) Kayıp zaman.

–sonuçları aynıdır– uğultu daha da gıcıklığına, daha bir *mahsustan* yapılır. Artık öğretmenin tepkilerinin sınırları bilindiğinden, uğultu endemik bir hal, bir dikkat dağınıklığı, bir sızıntı, savaş halini alır. Öğretmenin öylece orada durması sessizliği sağlamaya yetmez artık, uyarı gerekir ve uyarı kendi tekinsizliğinin farkına varmıştır.

21 Kasım

İnsanların aynı etkinlik, meslek, uzmanlık, cinsiyet, mezhep vs hakkında birlikte konuştuklarını duymak, o meslekten, etkinlikten vs tiksindirir. Dinleyen kişi o etkinlikten, meslekten vs değilse tabi. Bunun sebebi, yetkinliğin en macera dolu meşgaleyi alışkanlığa çevirmesi ve afişe ederek o meşgalenin içinden gizemi, gizemden doğmuş olan ve meşgaledeki yeri tıpkı efsanenin tarihteki yeri gibi olan tüm o sahte örtüleri kaldırıp atmasıdır. Leopardi buraya kadarına katılırdı.

Leopardi'den öte, diyeceğimiz o ki, yetersizlik yetkinlikten çok daha üzücüdür, çünkü güzel bir anda boşunalığını fark etme noktasına, hayallerin suya düşmesini, kendi ahmaklığını ve kendi acziyetini acıyla kabullenme noktasına ulaşmaya mahkûmdur. Yine de bu boşunalıktan çıkmakta ve çarpıcı hakikatlerin merhametsiz dünyasında makinenin dişlileri arasında gibi ilerlemekte sağlam ve metanetli bir hoşluk var. Leopardi'nin, ayrıca, hiç aklayıp paklamadan, kendi kötücül çözümlemelerinde tadına vardığı bir hoşluk.

24 Kasım

Genç N.'nin "yaşlı bunaklar" diyerek yargıladığını işitip kendisiyle hemfikir olduğun şu gençliğinden kalma akranların. –

"Yahu şu yaşlı bunaklar *hâlâ ne dolanıyorlar*?" – bu yargıdan nasıl kaçılabilir? Besbelli ki gençken yaptıklarını yapmayarak, yani artık dolanmayarak, aynı konuşmaları sürdürüp durmayarak, göçüp gitmiş, artık imkânsız bir hayaleti onların varlığı üzerinden hortlatmayarak. Otuz yaşında birinin kendini bunak gibi

hissetmemesi nasıl olabilir? Ümide yaslı yaşamayı bırakarak: yani karşılıklı dostça temasın onların hayatında bir şeyleri değiştirebileceğine inanmayı ve konuşmalarına bakarak insanlıklarında ileriye yönelik bir değişim, bir dayanak aramayı bırakarak.

Denir ki gençlik ümidin yaşıdır çünkü gençlikte tıpkı kendinden bir şeyler bekler gibi başkalarından da allak bullak bir şeyler beklenir – diğerlerinin basbayağı başkaları olduğu bilinmez. Kendinle diğerleri arasında ayrım yapıldığında, yani artık onların yarenliğine ihtiyacın kalmadığında gençlikten çıkılır. Ve iki şekilde yaşlanılır: ya kendinden bile bir hayır beklemeyerek (taşlaşma, embesilleşme vesaire) ya da bir tek kendinden bekleyerek (gayretkeşlik).

Olgunlukta iki şekilde davranılır başkalarına: *sanki* herkes gençmişçesine ama mesuliyet almadan yürütmeyi *bilerek*; sanki herkes yaşlıymışçasına, her birine yaşadığı soyutlanmadan haberdar olunduğu imasında bulunarak.

Neden evlenmek gençlikten olgunluğa geçişe delalettir? Çünkü bu eylemle birlikte diğer herkesten ayrılan, kendini bizimle özdeşleştiren ve bizim sosyalliğimizle çevrili olup içerisinde bizden başkasını arama ihtiyacının artık duyulmadığı bir arenaya dönüşen bir yaren seçilmiş olur. Ölçülü yaşamak için gereken bencilliğin, sorumluluklar yaratılmasını mazur göstermeye yarayan bir bencilliğin mührüdür.

Yukarıda değinilen iki olgunlaşma biçiminden ilki korkunç derecede zordur; çünkü birebir ve kolaylıkla, hâlâ genç olunduğu gibi ahmak bir yanılsamaya ve kendine inancını yitirmiş, bitkin bir temasın ümidine, arayışına dönüşür. Yani kuşkucu *bunaklar* yaratır. İkincisi, gayri ihtiyari, daha kolaydır ama sinirleri altüst eder, nahoş durumlara sokar ve uzun vadede daha çok körlemesine ve tepki verircesine içine atlanılan bir temasın, bir yarenliğin tedavülden kalkmış, yıkılamaz umuduna teslim olur. Yani *masum bunaklar* yaratır. Kendi olgunluklarına direnen bu bunaklar da olgunlar da bencillikten ibaret demeye lüzum yok.

Hayırseverlikten eser yok. Şu gençlerinki henüz hayırseverlik değil, çünkü en fazla otuzlarında şu bencilliklerden biri haline gelecek.

(Bütün bu söylem, 31 Ekim '37'deki güzel ilkenin resmedilmesidir.)

26 Kasım

Yaban elde hapisten çıkmışlığın şaşkınlığı sürerken, bir başkasının –bizim için kıymetli biri– hapse girdiğini görmek ve şu ikinci hücrenin, yeni bir yalnızlığın içinde, gizli yüzünü gösteren yabanın yabancılığıyla renklenmesi gibi sabit bir fikir. Cenevizli,[66] kaba sabalığının rahatlığı içinde yöredeki tuhaf şeyleri haykırıyor, diretiyor, yargılıyor; verici değil talepkâr, haliyle yöre onun karşısında pes ettiğinde onaylayıcı.

24 Kasıma devam ediyorum. – Ciddiyet, masumiyeti doğuruyor.

29 Kasım

Görünmez hücrenin verdiği his, barınak işlevi gören şu insani ortama bile geçicilik katıyor. Kim hücreyi yuva beller ki?

30 Kasım

I) İki zamanı vardır öykü kurmanın. Birinde bulanıklaşan bir su vardır, kudurmuş devinimler, çalkantılar, köpükler vardır; sonrasında ise bir sakinlik, bir edilgenlik vardır, kıpraşan su durulur, seyrelir, berraklaşır ve beklenmedik bir anda her şey seçikleşir. Dip ile gök orada öylece kımıltısızdır.

Tüm o hareketlilikten ve bulanıklıktan arınma sırasında öykü sakin sakin *ortaya çıktı.* Unutma: sakin sakin çıktı.

II) böyle doğar bir öykü: bulanık su kıpraşıp berraklaşır ve durulur.

I) ve II) iki zamandır; I) bulanık ve karışık, II) sakin.

---

[66] Tommaso Campanella tarafından 1602 yılında yazılan *Güneş Ülkesi* kitabının kahramanlarından Genovalı Kaptan.

3 Aralık

Okuduğumuz sırada yeni yeni fikirler aramayız; daha önce varmış olduğumuz, sayfa boyunca onay mührünü eline dolayacak düşünceleri ararız. Başkalarının bizi tetikleyen kelimeleri, çoktan bizim olan –zaten yaşadığımız– bir alanda yankılanan, çın çın ederek içimizde yeni yeni kıvılcımlar bulmamıza kapı aralayan kelimelerdir.

Her *çaba*nın boşuna olduğu düşüncesi, nasıl da yüce bir düşüncedir! *Bir başkasıyla muhatap oluyormuş gibi* kendi benimizin serpilmesine müsaade etmemiz, yanında olmamız, destek çıkmamız: zannettiğimizden daha oturaklı kimseler olduğumuza güvenmemiz yeter.

4 Aralık

"Kuşlara Vaaz Çiçeği"[67] herhangi birine simgesel inşanın ne olduğunu öğretebilir. A. F.[68] duayla vaaz etmek arasında kararsız kalmıştır, "rahibe" Clara'ya ve dünyanın bir ucunda A. F.' nin ağzında altın † görmüş olan r. Silvestro'ya haber yollar. Cevap, vaaz etmesidir. [Bunun üzerine kırlangıçlara susmalarını buyurarak Carmano'da ruhani bir şevkle vaaz verir ve bütün insanlar peşinden gelmek ister, A.F. de rahip yapar onları.] Ardından Bevagno'da "rahibe" kuşlara vaaz verir, kuşlar onu dinledikten ve kutsandıktan sonra dünyanın dört bir ucunda vaazlarını *mealen* † şeklinde uçarlar.

Simgesel alaka, rahibe Clara ile †çı Silvestro'yu, rahibelere ve †çı kuşlara [Kırlangıçların yaptığı nişanla tüm insanların fransisken rahiplerine dönüştüğü Carmano'daki vaaz sayesinde] bağlar.

---

[67] Assisili Francesco'nun hayatını anlatan, 53 bölümden oluşan ve 14. yüzyıl sonlarına tarihlenen *Aziz Francesco'nun Küçük Çiçekleri* isimli elyazmasının 16. Bölümüdür.
Assisili Francesco: 1181?-1226 tarihleri arasında yaşamış, Fransisken tarikatının kurucusu, keşiş, aziz.

Kuşların, rahibelerle (Clara) †çıların (Silvestro) davranışlarını canlandırmasıdır, budur öyküyü kuran ve basit bir incelikten (kuşların vaaza tavrı) içsel yaşamın zengin ve derin bir imgesini çıkartan farkındalık. Simge olacaktır olmasına ama kesinlikle şiirdir bu. Carla ve Silvestro (birbirlerine yarendirler) kuşlara anlam verir, kuşlardan anlam devşirirler – budur benim imge dediğim [Carmano'daki insanların adanmışlığı ve kırlangıçların susması, daha büyük imgenin iki yakasını bir araya getiren yaman bir ilmektir].

Tekrarlanan bir hareketle, bir niteleme sıfatıyla ya da herhangi bir çağrışımla, bir karakterin, bir nesnenin ya da bir durumun anlatıdaki bir diğeriyle hayali bir bağ içinde olmasını önermek, her iki özneden de maddeselliği çıkarmaktır ve ikisinde bulunan maddesel unsurlarınki yerine bu bağın, bu imgenin anlatısını yerleştirmektir.

"Bu imge" bir benzerlik olmamalı, nokta. Bu imge tüm öznesini kendi rengine bulamalı ve onu belirli bir aydınlık içinde, sonradan iletilecek *hakikatin* kendisi olan belirli bir anlam içinde görülü halde sunmalıdır: "rahibeler ve †" yarenleri ve kuşları "Tanrı'nın tanıkları hayırseverliğin mahlukatı"na dönüştürür, yani bir tür "*gayretli bir hayırseverlik mesajı*" iletirler.

Dantevari simgelere, ama Haç[69] ve Kartal[70] gibi olanlarına değil de (daha doğrusu en sıradanlar bunlar), mesela tüm görünümleri ve bunların uyandırdıklarını anlamlandıran, onlardan anlam devşiren ve "*neşe içinde solan dünya*" *mesajı* taşıyan "Araf"ın tüm kantolarına hâkim alacakaranlık hava gibi yaklaşılmalı.

6 Aralık

İhtiyarlık –ya da olgunluk– dış dünyanın üzerine de çöker. Kara gebe gökten evleri yontan açık ve sert kış gecesi bir vakitler yüreklere dokunuyor ve kahramanca bir kaygı dünyasını aralıyordu.

[69] *Bkz. İlahi Komedya*, "Cennet" XIV. Kanto, 97-123.
Bkz. İlahi Komedya, "Cennet" XIX. Kanto, 1-21.

Kaygı yaşayarak dış dünyada ilerlemek artık gerekli değil: hızlıca değinilmesi, var olduğunun bilinmesi, içimizde de var olduğunun bilinmesi, doğanın doğurganlığını ve yeniliğini almış tamamen içsel hayattan mürekkep bir dünyanın beklenmesi yeterli gelir. Olgunluk ayrıca şudur: artık dışarıda aramamak ve iç hayatın –kayda değer yegâne şeyidir– kendi ritminde konuşmasına müsaade etmek. Hatıraların beklenmedik, derin olgunluğu karşısında dış dünya artık yoksuldur, maddidir. Kanımız, bedenimiz dahi ruhaniliğe, geniş ritme bandırılmış, olgunlaşmıştır.

Gençlik kendi bedeninin de dünyanın da sahibi olamamaktır.

Dehanın doğurganlık olduğuna –seksen tragedya, yirmi roman, otuz opera vesaire– dair o eskimiş düşünce, tıpkı bir çıkarsama gibi yeniden peyda oluyor. Çünkü deha dışarıdan bir neden bulup ona gözün gibi bakmak değil, en sonunda kendi yaşantına, kendi bedenine, kendi hatıralarına, kendi ritmine sahip olmaya ulaşmak – ve ifade etmektir; tanımı itibariyle dibi olmayan bir düşüncenin sonsuz doğurganlığında, malzeme ve konu kısıtlamasından uzakta, bu ritmi ifade etmek.

Gençliğin ne dehası vardır ne de kendisi doğurgandır.

8 Aralık

Paha biçilir aşkın ahlaksızlık olduğunu ileri süren birinin her kadından uzak durması gerekecektir; çünkü bedenin aşk uğruna sunulduğu nadir anlar dışında, bizleri sevmiş olan kadın bile kendini bırakır ve sırf nezaketinden yahut çıkarı olduğundan aşağı yukarı bir fahişe kadar teslimiyetçi davranır.

Aynısı, muhtemelen daha seyrek olmakla birlikte, erkekler için de söylenebilir.

Bu dramın dışına çıkmak için, haz duymaya yönelik aşk kadar içtenlikli aşkı da mahkûm etmekten başka yol yoktur. Her zaman arta kalansa, iki kişiden birinin, karşısındakini doğal olarak okşamak, ona gülümsemek, gönlünü eylemek içinden gel*me*diğinde, okşama gerektiren, gülümseme gerektiren, gönülleri eyleme ge-

rektiren düzüşmenin er ya da geç bir o kadar külfete dönüşmesi ve akabinde tıpkı fahişeninki gibi düzmece bir hal almasıdır. Bundan kaçılmaz. Amaç çocuk yapmak *bile* olsa.

(6 Aralık)ın sonuç kısmı (24 Kasım)ın gençlik beyanlarını doğruluyor. "Kendinle başkaları arasında ayrım yapıldığında çıkılır gençlikten." "Gençlik kendi bedenine sahip olmamaktır." Olgunluk, kendi kendine yeten soyutlanmadır.

10 Aralık

Aylaklık, saatleri yavaş, yılları hızlı akıtır. Çalışkanlık, saatleri hızlandırır ve yılları yavaşlatır. Çocukluk, çalışkanlıkta zirvedir çünkü işi gücü dünyayı keşfetmek, dünyayla eğleşmektir.

Yıllar, anılarda uzar; yeter ki geriye dönüp baktığımızda, içlerinde hayal dünyamızı genişletecek nice nice olaylara rastlayalım. Bu yüzden çocukluk upuzun gelir. Muhtemelen hayatın her evresi, daha sonraki evrelerde geriye yönelik düşüncelerde çoğalıyor: en kısası yaşlılık çünkü bir daha üzerine düşünülmüyor.

Başa gelen her şey, bitmez tükenmez bir zenginlik: geriye her dönüş başa geleni büyütür, genişletir, ilişkilerle bağdaştırır, derinleştirir. Çocukluk yalnızca yaşanmış olan değil; gençlikte, olgunlukta vs ondan edinilen fikirdir. Bu yüzden en önemli evre olarak görülür: çünkü ileride üzerine düşüne düşüne en çok zenginleştiren odur.

Yıllar, anı bütünlüğüdür; saatler ve günler, yaşantı bütünlüğü.

20 Aralık

Garip ve manidar laf çarpıtma beğenisi yerine artık diyaloga dökülmeyen ve öykünün bağ dokusunda derinleştirilen manidar ve garip düşünceyi geçirmeli.

İlki betimsel gerçekçiliktir, ikincisi inşa.

Akıllıca laflar eden karakterler uzak dursun: akıllıca lafları senin bilmen ve öykünün çatısı altına yayman lazım.

26 Aralık

Hapis, her türlü hayırseverliğin hududu gibi, beşeri sevecenliğin donuklaşması gibi görülmeli; bu yüzden tırmanma aşamasında öykü, bu duvarların erimesi (yeni dünyanın acayipliği bir son değil, daha iyi merak uyandıracak bir araç olmalı), çözülme aşamasında ise yeni gelenin başka bir hapse kapatılması korkusudur ve bu noktada acayiplik, yalnızlığın ağırlığına yeniden ağırlık katacaktır.

27 Aralık

Gerçekte çocukluk uzun donuk dönemlerden ve dünyayla nadir temaslardan (ilk temaslar) ibaret olmasına rağmen, anılarda çok uzun gibi gelir; *sebebi* ise *sırf* şu son derece mühim kèşifleri uzun duraklamalarca serpiştirilmiş sanmamızdır.

* Yaşama sanatı, insanları ve şeyleri davete ihtiyacımızın olmadığı, aksine onların bize geldiği biçimde davranma sanatıdır. Bunu elde etmek için onları küçümsemek yetmez ama küçümsemek *de* gerekir. Hani kadınlar konusunda aptal olmak yetmez ama aptal olmak da lazımdır ya, öyle.

1939

1 Ocak 1939

Çokça düşünceyle, zincirlerden kurtulmayla (yarı *in,* yarı *out*),[1] kıt yaratımlarla, bir yandan da kurtulmak ve anlamak uğruna büyük bir gerilimle geçen bir yıl sona erdi. *Şimdi başlanır.*

Pratikte düzene oturtulmuş etkin çilenin bundan böyle kaostan çıkmış olması gerekecek. Bilgece bir ayrılık hayatı sürülecek: tüm enerji *yaratmaya* gidecek.

30 Aralık '37'deki kendinden eminliğin yanılsama olduğunu ve altı ay daha kafaya taktığımızı hatırlamalı. Hatırlamalı.

7 Ocak

Genç, şüpheciliğini koruma eğilimde olmasına rağmen –utangaçlığından ötürü–, başkalarına karşı nezaketin kendisine her kapıyı açacağına dair masumca ama tam bir güven içindedir – bu yüzden acı çeker: çünkü bu nezaketten yoksundur. Olgunsa, yoluna çıkan bu nezaketi soğukkanlılıkla karşılar (*bkz.* 27 Aralık '38) ve kendi sükûnetini bu nezaket üzerine kurma hayallerine kapılmaz.

(19 Ocak)

Istırap, yanında farkındalık yoksa, *beyhude*dir. Baktın ki fazla acı verici olmuş, bunu getir hatırına. Bir yıkımın büyüklüğüne hayıflanacağına, beyhudeliğine hayıflan. Hayvanca acı çekerek

---

[1] (İng.) İç, dış.

hafifletilen bir dehşet yok; aksine bu dehşete sakince bakmak ve tefekkür aracılığıyla beyhudeliğinden fayda çıkarmak lazım.

Özneyi ortadan kaldırdığında haliyle tefekkürü de ortadan kaldıran ölümün *mevcut gerçekliği* ise her zaman sabit. Gözünü bile kırpmadan son ana kadar tefekküre dalmak, hâlâ en *pratik* yöntem.

Was't drink up eisel? Eat a crocodile?[2]...

23 Ocak

Yalnızca otomatikleşmiş, içgüdüsel hale gelmiş düşünce eyleme ilham olabilir, *iman*a hizmet edebilir. Kendini fazlaca irdelemenin tehlikesi: mizacın kanlı canlı damarları fazlaca açığa çıkartılır ve tanıdık bildik diye diye otomatikleştirilir. Halbuki uyaranlar karşısında otomatik davranmasına meydan vererek kendi ruhsal dürtülerine serbest oyun alanı açma sanatı lazım. Kateşizmin[3] mekaniği –fazlaca bilinen ve yapay– vardır ve içgüdünün mekaniği vardır. İçgüdüyü kollamak, kolaçan etmek, tanıyıp bilmek, desteklemek lazım ama üzerine düşünürken hafifletmeden. Tabii eylem sırasında eşlik etmek ve sağırlık anlarında yerini almak için üzerine düşünülmesi de lazım.

29 Ocak

Kendimizde keşfettiğimiz en bayağı şey son derece ilginç hale gelir. Soyut ve bayağı bir şeyden değil, bizim varlığımızla hakikatin hiç duyulmamış karışımdan doğuyordur artık.

---

[2] (İng.) "Asit mi içeceksin? Timsah mı yiyeceksin?" William Shakespeare'in *Hamlet* oyunundan bir alıntı.

[3] Hıristiyanlıkta gençleri bilgilendirmek, kiliseye yeni üyeler kazandırmak, vaftiz adaylarını vaftize hazırlamak amacıyla sorular ve yanıtlar biçiminde düzenlenmiş kılavuza verilen ad; aynı zamanda dini törenlerde kullanılan ritüellerin ve uygulamaların, duaların ve ilahilerin retorik olarak öğretilmesi işi.

(2 Şubat)

Asıl içsel ilerlemeler yalnızca önceden bildiklerimizle örtüşen farkındalıklarsa (3 Aralık '38), o halde yalnızca bilinçaltıdır içimizde muteber olan ve asıl huyumuz suyumuz, mizacımız oradadır.

Hayatta *öğrenilen* şey, *öğretilebilecek* olan şey, tabiatımızın yalın bir *biçim*ine dönüşen – farkındalığa geçidin tekniğidir.

Dinler ve öğretiler, yalnızca farkındalığa geçidin değil içeriğinin de öğretilebileceğinde ısrarcıdırlar; yeterli gelemeyebileceklerinden ötürü de hepsi birden bilinçaltının hakikatle isabetinden açığa çıkan harareti giderecek bir lütuf, önsezi, coşkunluk savı tutarlar.

(5 Şubat)

Bir şeylere inanmak demek, kendi ölümünün ardından bazı şeylerin varlığını sürdürmesini oluruna bırakmak ve bizden sonra hâlâ varlığını sürdürecek olanla uzlaşmanın tatminine hayattayken varmak demektir.

Ama *şeylerin* bizden önce de var olduklarını ve yaşarken önceden olmuş olanla uzlaşıya vardığımızı düşünmek bizi tatmin eder mi? Bazı şeylerin $\frac{\text{olmayı}}{\text{var olmayı}}$ sürdürdüğünü bilerek ölmüşlerin ardından da aynı cılız tatmini duyacağız.

(7 Şubat)

Gençlikte tutku dolu bir görünüm çizenlerin olgunlukları genellikle kuşkucuların olgunluğudur; gençken kuşkucu olanlarsa yaşlandıkça kimi cinsel toyluklara düşerler. Byron[4] ilk gruba ör-

[4] George Gordon Lord Byron (1788-1824): İngiliz Romantik geleneğinin önde gelen şairlerindendir.

nektir, Swann da ikincilere. İki tutumdan yalnızca biriyle haşır neşir olunamaz: biri kaçınılmaz olarak diğerini doğurur.

24 Kasım '38: gençler, diğerlerinin başkaları olduğunu bilmez; olgun, kendiyle diğerleri arasında ayrım yapandır. O halde medeniyetlerin doğdukları esnada dünyanın nesnelliğine inanmaları ve çökerken idealizmi uydurmaları nasıl açıklanabilir?

Böyle: *dünyanın nesnelliği*, dünyayı canlandırmakla, onun mistik nesnel organize bütünlüğüne inanmakla elde edilmiştir; *idealizmse* boş şekli şemailler (olgun insanın *diğerleri*) arasında kendi benini yalıtmakla.

(9 Şubat)

Gençlik coşkusunun yetersizliği, kendi sınırlarını tanımayı temelde reddetmekte yatar. Kendinle başkaları arasındaki, olgunlukta vücut bulan ayrım, başkalarına doğru bir geçişin olmadığına *kendini* inandırma eğilimindedir. Aslında doğrudan bir geçiş yoktur. Başkalarının haysiyeti yalnızca üstün bir varlık: Tanrı aracılığıyla tanınıp bilinir. Bu yüzden bize *Tanrı aşkına* iyilik etmemiz söylenir. Kendi içinde değerlendirildiğinde *başkası*nın pek de kıymeti yoktur.

Başkalarını tanıma (asıl ve yegâne tanıma, sevgi içeren özdeşleşme sayesinde gerçekleşir) bir tür zenginleşme olduğuna göre, başkalarını sevmeyi (onları tanımayı) reddeden, yoksullaşır. Gençliğin dolu doluluğu buradan doğar, bu yaşın taşkınlığında duyulur evrensel bilginin ürpertisi. Ama bu doluluğun altı boş olduğundan; buyursun gelsin olgunluk tecrübesiyle damgalanan hayal kırıklıkları, buyursun gelsin yalnızca kendini başkalarıyla kıyaslamadan da sınırlarından haberdar olanın sakındığı, otuzlu yaşların *rétrécissement*'i.[5] Otuzlu yaşların çıplak faydacı bilgisi (sinizm), yirmilerin kafası karışık çıplak aşkının (masumiyet) tek taraflı arka yüzüdür. İki yoksulluktur bunlar, öyle ki nerdeyse zahmetsizce yer değiştirirler; oysa bunların birinden asıl hayırse-

[5] (Fr.) Daralma, büzüşme, çekme.

verliğe geçmek için ya da söylenegeldiği üzere "Tanrı'yı bulmak" için ölümüne ter dökmek gerek.

15 Şubat

Fark ettim ki birisi *takes us down,*[6] hakir gördüğünde, bize uşağıymışız gibi davrandığında ona tapıyoruz, peşinden ayrılmak istemiyoruz, ellerinden tutuyoruz ve sanki büyülenmiş gibi içimizden ona hayır duaları ediyoruz. İnsanlık kardeşliğinin bir önsezisi, kepazeye dönme ihtiyacımızı doğal olmayan yoldan tanıma olabilir mi?

5 Mart

Bir genç özgürlüğüne ne kadar düşkün olsa da esasında dünyadan çıkartılmış soyut bir şema üzerinden kendini modellemeye çalışır her zaman. Ve bir adam ne kadar muhafazakâr olsa da modelden bireysel sapışında karar kendi değerini.

Tecrübeyi ifade eden bütün o ince ince kökler içinde hayat çizgisinin bizim yaratımımız olduğunun yalnızca adım adım idrak edilmesinden kaynaklanır bu. Gençlik bunalımları dünyadan çıkartılmış şematik ve kaba modelle kendi tecrübeni kesiştirmenin imkansızlığından doğar. Herhangi bir meslek, herhangi bir toplumsal suret gence uzak ve erişilmez görünür; ta ki genç adım adım kendine has sureti ve mesleği –yavaş ve içkin özleri bakımından gözüne kestirdiği ve korktuğu kaba saba mitle karıştırılamazlar– yaratana dek. Ondan sonra adam olur (*Bkz. 6 Aralık '38, 29 Ocak, 7 Şubat, 9 Şubat*). Bu da gösterir ki genç olmak, kendi sahibin olmamaktır.

(12 Mart)

Deneyim şemalarını sürüsüyle duyum anında ayrıştırmada usta Proust'un, ayrıca bu duyumların en azılı kuramcısı olduğu

[6] (İng.) Alaşağı etmek, küçük düşürmek.

ve kitabını bir duyumdan diğerine belleksel çağrışımlar üzerine değil, bu duyumları araştırma malzemesine indirgeyen kavramsal ve bilişsel katmanlar üzerine kurduğu notunu düşmeli.

(29 Mart)

6 Aralık '38'ten çıkan sonuca göre yaşlıyken ölmek, gençken ölmekten daha tatsız.

(3 Nisan)

Kendi yatkınlıklarının felsefesine de sahiptir insan.

(26 Nisan)

Sevilen kişiyle birliktelik acı çektirtir ve fırtınalı bir doğrultuya saplar. Bize karşı kayıtsız kalan birinin birlikteliğinden yana tercih yapmak lazım; ama o zaman da onunla bağımız zihinsel rezervlerle dolu olur, sürekli yalnız kalma arzusu duyulur ve o kişi içimizde hükmünü yitirir.

Tüm bu beşeri bağlara yönelik düşünceler içinde, tutku ile kayıtsızlık arasında, her ikisinin de saçma ve istisnai olarak boy gösterdikleri zıtlıktır esas olan. Hepsinin içinde başı çekense hayırlı bir çözümdür: insan gibi insanlara yaklaşmanın yegâne yolu onları kaynak ateşinin ardından görmektir.

Garofolo kendi tecritini kırmak ya da güçlendirmek istedikçe (ilk dokuz bölüm), bir tek ellerinden yaralanır; *başkasını düşündüğünde*, rahatladığında, ilkbaharı yakaladığında, hayali geçmişi düşündüğünde, tevazu gösterdiğinde ve kendini pek çoklarından biri olarak gördüğünde (tutuklu Orestes ve sürgün anarşist ile özdeşleşme), yatışır ve hafifler (son iki bölüm).

İki mevsim anları.[7]

---

[7] Pavese'nin yazmış olduğu *Hapishane* isimli romanın ilk başlığı.

(29 Nisan)

1938'in sonbaharında bir üslup ve merkezcil düşünceler dizisi bulduğumu gözlemledim. Ayrıca hayatımda ilk defa kendime duruşumla ilgili tavsiyelerde bulunduğumu, yani teorik olarak kendi irademi belirlemiş olduğumu gözlemledim. Ve hemen bu tutumu tecrübe eden bir roman yazabildim.

Kendi geçmişinde tadilata gitmek, iyi bir kıvılcım olabilir.

3 Mayıs

İçimizin acı çeken tarafı, hakir yanıdır her zaman. Tıpkı yine de haz duyan yanı gibi. Yalnızca sakin yanı üstündür.

Acı çekmek, tıpkı haz duymak gibi, tutkuya yuvarlanmaktır. Aynısının haz duymakla da yaşandığını 17 Haziran '38'e eklemeli. Tek fark ise, acı çekmek bizi sertleşmemiz, gerginlik kazanmamız için hemen karşı harekete zorlarken, haz duymanın sakinliği andırması ve bu yüzden yanıltıp daha fazla zaman kaybettirmesidir.

Zevki sakinliğe çevirmek için, bunun özünde can sıkıntısına dönüşmüş olması lazım. Zaten sakinliğe mutlaka can sıkıntısı aracılığıyla erişilir. Acı da yaratıcı hale gelmek için önce can sıkmalıdır.

Yaratmak için hayali *loisir*'e[8] ihtiyaç duymamızın sebebi budur. İçine girince can sıkıntısı kavrayış kıvamını alır.

(4 Mayıs)

Kendi içinde başlı başına bir amaç olmayıp (acı çekmek ve haz duymak gibi), esere yönelik olan bir şey yapmak sükûnet verir, çünkü bizi duyguların ve duyumların *apansız* zincirine hiç dolamayarak, aksine koyduğumuz yasaları kabul eden bir oluşumu (eserimiz) tepeden görmemize (sükûnet) müsaade ederek can sıkıntısını sekteye uğratır.

Tüm beşeri işlerin, haliyle de sanatın en büyük övgüsü, bize sükûnet içinde yaşamaya yani determinizmden kaçınmaya, mal-

[8] (Fr.) Boş vakit.

zemeye yasa getirmeye ve yasanın uygulanışı üzerine kayıtsızca düşünmeye meydan verişidir.

Yunanların şu kayıtsız tefekkür, haliyle en yüce etkinlik olan *felsefe* hakkında söylediklerini biz kayıtsız yaşam yani neden-sonuç zincirlerinin yaratımı olan herhangi bir *tekhne*[9] için diyoruz.

Zevke karşı çıkışın dayanağı hazzın ardından kalan bitkin tatminsizlik madem, o halde tıpkı herhangi bir zevk gibi yerine getirildikten sonra insanı tatminsiz ve bitkin bırakan eserlerin üretimi nasıl kollanacak, bilindiği yok.

Eser kalıyor geriye, doğru, ama yeterli mi? Eserin –apayrı bir gerçeklik– kendi ömrünü sürdüğü ve insanlara *iyilik* ettiği düşüncesi de kalıyor geride. Mutluluğun kendini başkalarına adamaktan ayrılamaz oluşu da cabası. Öyleyse, yalnızca kendinin dışına çıkarak (zevke ve acıya diğer bir eleştiri) mutlu olunduğu, dolaysız hedefimize ulaşmanın tatmininde çözümlenmiş addedilemeyecek bir yan zevki hiç aramadan bularak, bir doğrultuda ilerleyerek ancak *ucundan kıyısından* mutlu olunduğu kalıyor geriye. Esasında zevkimizin daha uzun süreli olacağına bizi temin etmek için –neticenin kendi belirlenmezliği yüzünden– bir tür uyanıklıktır bu. Mümkün mertebe en uzun süreli, en geniş, hatta sonsuz bir ilke seçmeye özen göstererek "kendim için değil, yüce bir ilke uğruna böyle davrandım" denilebildiğinde, tatminimizin epey ileride son bulacağından ya da asla sona ermeyeceğinden emin olunabilir.

(akşam)

Bir ilkeyi gözden çıkarasın geldiğinde ona uyanıklık deyip geçtiğinin farkına varmalı. Bu yalnızca masumiyeti, kayıtsız coşkunluğu kabul edilebilir görmeler, romantizmdir. Ama bir başkasına daha fazla mutluluk verecekse, bir ilkeyi niye uyanıklık diye geri çevirmeli? İşin kötü yanı, uyanıklık olması halinde, bundan böyle büsbütün inanılamayacağından, daha fazla mutluluk vermeyecek olmasıdır.

---

[9] Antik Yunan'da *Tekhne* kavramı, bir işi ustalıkla yapma, amaç gözeterek ortaya yeni bir şey çıkarma becerisi anlamına gelir.

15 Mayıs

Sana yakınmadıklarını, pek bir şey istemediklerini, ümitsizce acı çektiklerini ama mızmız da olmadıklarını söylediler.

Siyaset, ihtimal sanatıdır. Hayatın tümü, siyasettir.

Talihsizliklerin en büyüğü, yalnızlıktır; en yüce tesellinin –din–, kendine düşmez kalkmaz bir yaren –Tanrı– bulmaktan geçiyor olması fazlasıyla doğru. Dua, arkadaşla beraberkenki gibi içini dökmedir. Eser, duaya denktir; çünkü istifade edecek kişiyle fikri olarak temas kurar. Hayatın tüm sorunu o halde şudur: kendi yalnızlığını nasıl kırmalı, başkalarıyla nasıl iletişim kurmalı. Evlilikteki, babalıktaki, dostluktaki istikrar böyle açıklanıyor. Çünkü mutluluk öyle olunca hop buradaymış, peh! *Başka biriyle iletişim kurmakla*, yalnız kalındığından niçin daha iyi olunuyormuş, o da tuhaf. Belki yalnızca bir yanılsamadır; zamanın büyük bir çoğunluğunda mis gibi yalnız kalınır. Arada sırada içine döküldüğün, sonra da kendini içtiğin bir şarap tulumunun olması keyiftir: ne de olsa başkalarından da zaten sahip olduklarımızı isteriz. Kendi içimizde yudumlanmak, incelemelerde bulunmak neden yeterli gelmez, neden kendimize yeniden başkaları üzerinden sahip olmamız gerekir, o da bir gizem. [Cinsellik bir kazadır: anlık ve gelişigüzel olur ondan edindiklerimiz; cinselliğin yalnızca bir işaret, bir simge olduğu daha gömülü, daha gizemli bir şeye imreniriz.]

16 Mayıs

Bekârlar, başı bağlı olanlardan daha fazla ciddiye alırlar evliliği.

18 Mayıs

Bakmamak için çocuk yapmayanlar, başkalarının çocuklarına bakarlar.

20 Mayıs

Kendisini kul eden (toplumsal itaati hesaba katmaksızın), çevresi yüzünden bedeni üzerinde başkalarının müdahalesine uğramak zorunda kalan kadının kendi içine kaçma, erkeği savuşturma, zaferinin içini boşaltma yöntemi geliştirmiş olması doğaldır. Diğer kandırma silahının ve toplumsal ilişkilerdeki oyunun yanı sıra.

Erkek, en fazla, zaafın kölesidir; oysa kadın –birleşmenin ardından– muhtemel neticelerin kölesidir; bu şeylerdeki ürkütücü pratikliği buradan gelir.

12 Haziran

Mademki bir kadını er ya da geç yüzüstü bırakmak gerek, bir an önce bırakmakta fayda var.

(6 Temmuz)

Tarihin arifesindeki topluluklarda geçmişe dair his, ardıllardakinden daha fazladır. Bir toplulukta kendi geçmişine dair *hayati* his kalmadığında, o topluluk söner gider. Geçmişin rezervinden mürekkeptir yaratıcı canlılık. Bir geçmişe sahip olunduğunda –biz dahil– yaratıcı hale gelinir. Toplulukların gençliği, zengin bir ihtiyarlıktır (*genius is wisdom and youth*).[10]

Yaratım, bir eylemin sayısız tekrarından doğup *rutin*in dayatmasıyla iç bayıcı hale gelir. Bunu bir kaybolmuşluk, bunalmışlık evresi izler. Ardından, bayağılığı yüzünden unutulmuş eylem, tıpkı bir mucize, bir ifşaat gibi yeniden belirir ve işte karşınızda yaratıcı kıvılcım. (*bkz.* 3 Mayıs – sonuncu paragrafın girişi)

* Zamanda-uzak-olanın (geçmiş) mübadili, mekânda-uzak-olandır (egzotik). İki farklı medeniyetin bileşiminden halklarda pek çok yaratıcı kıvılcımın nasıl çaktığı buradan anlaşılır. Ama

[10] (İng.) Deha, bilgelik ve gençliktir.

bu vaziyet daha ziyade, gerekli mucizevi sureti kombinasyona vererek, iki gayrı geçmişte nicedir bulunan zenginlikleri, bolluk bereketi gün yüzüne çıkartan bir uyarıcıdır.

Geçmiş için olduğu kadar egzotik için de zenginlik derken tarihsel ya da coğrafik değil, hayati bir bilinci kastediyorum.

Hayal âleminde hepi topu iki durum vardır: bir geçmişin yeniden çiçek açması ya da iki yaşam biçiminin zıtlaşması.

Musalar, hafızanın kızlarıdır ya da Hint Dionysos'tur.[11]

Can sıkıntısı, o halde, hamile kadının bulantıları gibidir.

7 Temmuz

Bir geçmiş, yeni baştan otomatikman yaşanabilecek denli tanıdık ve geriye her dönüşümüzde bizi şaşırtacak denli umulmadık olmalıdır: işte o zaman hayal gücüne elverişlidir.

Gözünüze bayat görünen bir yaşantıya –bırakın zaman geçsin– yepyeni gözlerle bir daha bakın, hiç duyulmadık olacaktır.

Sessizlik içinde vakit geçirmek bireyleri ve toplumları gençleştirir.

(30 Temmuz)

Tarihte ilerleme var mıdır, yok mudur?

Sen ilerlemeyle ahlaki değerlerin mutlakiyete girişini kastederken ve geriye kalan her şeyi teknik (uyanıklık) olarak adlandırırken, diğerleri refah koşullarındaki bu TEKNİK zenginleşmeyle yetindikleri ve buna ilerleme adını verdikleri için, bu soru çözümsüzdür.

Aşama aşama varılamaz mutlağa. O halde mutlak, tarihsel evrimin derinlerinde bulunamaz.

---

[11] Tanrı Soma ile Dionysos arasında büyük benzerlik olmakla birlikte burada kastedilen, Büyük İskender'in Hindistan seferi sonrası ortaya çıkan, Eski Yunan kültürü ile doğu kültürünün iç içe geçmesiyle oluşan Helenistik kültürdeki Hint Baküs efsanesidir.

Dolayısıyla ilerleme (yadsınamaz) mutlağa doğru değildir; niceldir.

Bireyde de aynısı. Teknik ilerleme vardır, uyanıklıkta ve tecrübede ilerleme vardır ama köprünün taşıma kapasitesi, yedi yaşında olduğu kadardır. O zamanki ne idiyse, otuz beşteki de tastamam o.

3 Ağustos

Cinsel ahlak, kıskançlığın yara bandıdır. Bir başkasının erkekliğiyle kapasite kıyasını engelleme eğilimindedir. Kıskançlık bu kıyas korkusudur.

Fikirlere tahammül, hakikatin mantık çerçevesinde olduğu yanılsamasından doğar; oysa herhangi bir fikrin başlangıçtaki bir seçim üzerine temellendiği, iradenin ilk tanıyıp bilme organı olduğu kabul edildiği anda uzlaşılmaz hale gelinir. Şunu değil de bunu düşünmek, suçlanabilir olur o zaman. Hatanın *pratikteki* kökeni.

27 Ağustos

Teknik ilerleme derken netice itibarıyla bir konfor olan ahlaki ideallerin mükemmelleştirilmesinin de kastedildiğini 30 Temmuza ekle. Ahlaki mutlağa geçiş, zaman** içinde meydana gelemez, metafizik katmanda meydana gelen tam bir hiçleşme ve ilahlaşma olması gerek. İlerleme bu katmana uğramaz.

[**] Tek tek bireylerde, her insanın sonsuzluk anı gibi cereyan edebilir ama kolektif bir kavram olan zamanın dışındadır. Hiçliğe ve ilahlığa kolektif olarak erme diye bir şey olamaz; çünkü kolektiflik, ampirik bir kavramdır ve kişi, ilahlığa ve hiçliğe ermeye yanaşmadığı anda doğa*bilir* ancak.

9 Eylül

Savaş barbarlaştırır, çünkü savaşmak için her tür pişmanlık ve hassas değerlere bağlılık karşısında katılaşmak gerekir, sanki *bu değerler var olmamışçasına yaşamak* gerekir ve bir defa son buldu mu, bu değerlere dönmek için her türlü esneklik de yitirilmiş olur.

17 Eylül

El açan biçare önünden çekilsin diye verilir sadaka; ve eğer birisi, derin sefaleti okunan görüntüsüyle bizi rahatsız edecek, açıkça belli olan yadsınamaz yardımlaşma duygumuzu yoklayacak olursa, var gücümüzle tiksiniriz bu rastgele kişiden.

1 Ekim

Bir eserde göze batan ya da öylece göze çarpan hatalar, tam da bu türden hatalar olmaları nedeniyle kolaylıkla düzeltilebilir olup kayda değer değillerdir. Kayda değer olan esasi hata ise görsel yanlışlıktır; çünkü bilhassa $\frac{\text{yansız-}}{\text{doğru}}$ kısımlara kendi biçimini verir ve bu kısımlarda fark edilip eserden atılması gerekir; ki bu, eseri mahvetmeden düzeltilemeyeceğini söylemekle eşdeğerdir. Görünürdekilerin işlevi, olsa olsa altta yatanın imleri olmalarıdır.

9 Ekim

* «Il y a une émotion qui est inséparable de la rencontre de tout homme que nous trouvons sur notre chemin». LAVELLE. *L'erreur de Narcisse*. p. 31.

* «J'ai tort sans doute si je me plains du traitement que les autres me font subir. Car il est toujours un effet et une image du traitement que je leur inflige. Mais si je m'attriste de n'être pas assez aimé, c'est que je n'éprouve pas moi-même assez d'amour». LAVELLE, id. p. 34.

* «Les relations que les autres hommes ont avec nous sont toujours une image des relations que nous avons avec nousmêmes». LAVELLE, id. p. 165.

* «... la seule chose qui compte, c'est d'être et non point d'agir», LAVELLE, id. p. 171.

"Yolumuzun üstünde rastladığımız her insanla karşılaşmamıza eşlik eden, ayrıştırılamaz bir his vardır." LAVELLE. *Narkissos'un Hatası*. s. 31.

* "Başkalarının bana davranışlarından şikâyet ediyorsam hiç kuşkusuz yanılıyorumdur. Çünkü bu benim onlara muamelemin bir etkisi ve görünümüdür daima. Yeterince sevilmediğim için üzülüyorsam eğer bu, içimde yeterince sevgi hissetmediğimdendir." LAVELLE, a.e., s. 34.

"Diğer insanların bizimle kurdukları ilişkiler, daima bizim kendimizle ilişkimizin bir görünümüdür." LAVELLE, a.e., s. 165.

* "... önemli olan tek şey [var] olmaktır, yapmak değil." LAVELLE, a.e., s. 171.

14 Ekim

* Kendi tabiatını ihlal ederek, ne pahasına olursa olsun bir kötülüğe soyunmak, ergenliğe ve evrensel olduğunu, her türlü normun dışında bulunduğunu bizzat kendine kanıtlama ihtiyacına özgüdür.

Sabahleyin, yük katarları geçerlerken, kır yolunda, kendini, kötülük yaptıktan sonra, *en héros*[12] görmekten daha iyisi var mı?

Berto'nun[13] üslubu, Berto'yla bir tutulmayıp üçüncü bir şahsa özdeş kılınmalı. Doğalcılığı gereği, ifşacı bir *düşünme biçimine* dö-

[12] (Fr.) Bir kahraman.
Pavese'nin yazdığı *Senin Köylerin* adlı eserin başkahramanı.

nüşmesi şart. Şiirde yapılamayacak olup düzyazıda halledilmesi gereken de bu.

Hani bir öykü yazarken sahnelerle birlikte düşünceler ve sorunlar doğarlar ya, tıpkı o sırada olduğu gibi, düşünceler de, hayatın bir tokadıyla sarsıldıktan sonra, kendin karşısında karaktere dönüşüldüğünde, düşünülürler. Dişe dokunur olan düşünceler, bu yüzden, bir poza bürünüldüğünde, yani kendine sahtekârlaşıldığında, yani *seçili* bir tavır uyarınca yaşamaya bakıldığında doğarlar.

9 Ekim '38'de dillendirilen, "kendimize, hikâyelerimizin birindeki karakterlermişiz gibi" bakma sanatı, o halde düşünceleri düşünme ve düşüncelerin tadını çıkarma seviyesine konumlanmamız olarak da algılanır.

15 Ekim

Sansfin[14] ile Homais[15] arasındaki fark, S.'in ne onaylanmış ne de onaylanmamış olması ama tüm Stendhal kahramanlarının özüne kök salmışlığıdır: kuralcı, aksi, kötücül bir irade; oysa H. yazardan kopmuş ve tam da bu yüzden yargılanmış bir tiplemе-portredir.

18 Ekim

Karakterleri yargılamak, onları tiplemeleştirmek demektir.

İnsancıl[16] vakitler, dilencilerin içine konduğu vakitlerdir.

29 Ekim

Artık dünyanın tutarlılığına inanılmadığı için günümüzde roman yazılmadığı doğru değil; doğru değil çünkü '800'ler romanı

[14] Stendhal tarafından yazılan *Lamiel* adlı eserde yer alan doktor karakteri. Flaubert tarafından yazılan *Madam Bovary* adlı eserde yer alan eczacı karakteri.

Filantrofi vakitleri.

bir dünyanın yıkımı esnasında doğdu; hatta dünyanın yitirmekte olduğu şu tutarlılığın bir muadilini simgeliyordu. Şu an için roman yenilenmekte olan dünyada yeni bir yasa arıyor ve yeni dünyanın içinde eskinin boyutuna göre hareket etmekten memnun değil.

* Bir fikir, birlikte lezzete dönüşen iki buluşun kombinasyonu olduğu zaman doğurgan hale gelir; bir karakter de aynı böyle oluşturulmalıdır.

1 Kasım

Her türlü sinizme, her türlü Hitlerciliğe, her türlü iğrençliğe rağmen bir kişinin insanca bir merhamet hissine, bir hoşluğa muktedir olduğu fark edildiğinde, bu kimseden istifade ederken onu kayırmalı. Ama böyle bir durumda bilhassa kendini kayırmalı, kendi güzel düşüncesinden hareketle hoşnutluk duymalı. Her ne kadar nadir de olsa, ("iyi bir eylem, iyi bir düşünceden daha kolaydır" 3 Kasım '38) herkesin yapabileceği duygusal sıçrayışın genellikle "iyi düşünce" olarak adlandırılmasına dikkat.

29 Ekime örnek *:

α) gencin büyülü ziyaretleri eşliğinde yalnızlık.

α²) bayramın iki günü. Nasıl da *rétréci*[17] geçer.

β) gençte frengi olduğunun öğrenilmesi.

γ) gencin büyülü çaresizliği eşliğinde, iki güne sıkışmış büyük siyasi eylem anı.

δ) şunlardan ötürü ne pahasına olursa olsun kötülükte bulunmak isteyen delikanlı:
   α) büyülü yalnızlık
   β) bayram günleri (Mola)
   γ) frengi
   δ) siyaseti ikame etme

[17] (Fr.) Kısalmış, çekmiş.

Kalır geriye, (Nizan'dan[18] gelen) siyaseti çıkarınca
Büyülü ziyaretler, tepedeki odaya
Bayramın iki günü (büyülü efsunlama)
İnsana kötülükler ettiren
frengiyi öğrenmenin kahrıyla

5 Kasım

Yeni bir yazar neden bize ağır gelir? Yazarı, içinde güvenle salınabileceğimiz, düşünsel bir toplum tablosunu henüz etrafında canlandıracak denli tanımıyor olduğumuz için.

(10 Kasım)

Yersiz bir kötülükte bulunmayı kendine yakıştıramamak, artık genç olunmadığına dair bir bilinçlenme yoludur (*bkz.* 14 Ekim). Gençliğin sona erdiğini anlatmaya uygun bir temadır. Amaç, öyküde *gençlik*ten katiyen bahsetmemek değil, tam da zincirinden boşanmayı reddetme üzerinden bunu kestirmeye olanak sağlamak olabilir. Bu durumda başlık: GENÇLİK BİTTİ. Ve, temelde, düşünce: artık bunları yapmayacağım işte; düşünsel hatalar yapacağım, şimdiki, evrenselliğe değil kısıtlanmaya dair hatalar.

Ayrıca bölük pörçük bir kötülüğün, otuzlarımızda artık bizden geçmiş olan bir acı çekme meylini, bir ataleti şart koşması da var.

18 Kasım

Mérimée'den[19] hoşlanmamanın nedeni, onu "enfes bir sanatçı" yapan şu tanrı vergisi yetenekleri. Her türlü ortam ciddiyetini göz ardı eden, uğraş edinmekten iğrenen, çakma ve yapay bir topluma rengârenk tablolar kırpan bir adam olduğunu duyu-

[18] Paul Nizan (1905-1940): Fransız yazar, felsefeci, gazeteci.
Prosper Mérimée (1803-1870): Fransız oyun ve hikâye yazarı, çevirmen, tarihçi, arkeolog.

yorsun. Kıyafet değiştirir gibi ortam değiştiriyor. *Kendi ortamı içinde*ki adamın dramını yaşamayı bilmiyor, trajiğin nerede olduğunu da; trajik olan kulaktan dolmadır, sözümonadır; ama onda arka plandaki kökler (*Carmen*) noksan. Güzide toplumu bir fanatik, kutsal bir şeytan vazifesiyle YAŞAYAN Stendhal'in tam zıddı.

Övgüye değer her konunun – "verilen *ortam*da falanca kişinin nasıl başa çıktığını görmek" yasasının keşfedildiği yer olan 28 Temmuz '38 ile birlikte *bkz.*

Hiçbir ortama inanmayan Mérimée, kendi konularının hiçbirini ciddiye alamaz ve inandırıcı kılamaz.

(19 Kasım – Pazar)

Landolfi'yi[20] okurken, *insanla vahşi doğa arasındaki bağlantı* motifinin, sendeki keçi motifi olduğunu kavradın. Tarihöncesine: insanla yabani doğa katışımının görülür olduğu zamana dair beğenin bundan. İmgenin kökenini aradığın zamanların: basit bir düşselden daha fazlası = canlı bir bağlantının tanıklığı olabilecek ilk kavram (genellikle insani) ile ikinci kavramın (genellikle doğal) katışımı olması bundan. İmgenin, ilkel zihniyete uygun olarak bir ifade oyunu değil de olumlu bir tasvir olduğunu fark ederek Lévy-Bruhl'u yorumladığında (15 Eylül '36, II) bütün bunlar çoktan kavranmıştı. (Seni doğalcılıktan kurtarmak için bulunan, *anlatıda imge motifinin* ilk önsezisine – "Çalışmak Yorar Hakkında" Kasım '34'e de bir bak.) İmge-anlatı *bu bağlantının hikâyesi*, yani bir simgenin önsezisi olmak istiyordu (*Bkz.* 6 Kasım '38 – II). Dahası imge-anlatı (24 Ekim '38. I), aktardığımızın "meydana gelmişliğine inanma" ihtiyacı, yani imgeyi bir *doğru* gibi, yazılı sayfa dışında da mevcut gibi varsayma ihtiyacı olarak belirdi.

---

[20] Tommaso Landolfi (1908-1979): İtalyan yazar, çevirmen, edebiyat eleştirmeni. Kendi yazdığı eserlerde realizm, sürrealizm ve spekülatif kurguyu harmanlar. Bahsi geçen eser, grotesk ve fantastik ögeler taşıyan *La Pietra Lunare* isimli romanıdır. Bu eserin başkahramanı insan ve keçi karışımı bir kızdır.

[Bir fikir iki buluşun kombinasyonu olduğu zaman doğurgan hale gelir dediğinde (29 Ekim '39 – II), psikolojik olarak benzer bir şeyi düşünmüştün zaten]

26 Kasım

Dante, "Araf"ında manzarayı seyretmeye yeltenmez asla; bunun sebebi ise, gerçekçi bir biçimde yolculuk betimlemesi yapmayıp, bir görüşün ete kemiğe bürünmesinden hareketle *görsele*, sahneye başvurulan yerde simgeyi göz önüne çıkarmasıdır. Haliyle gerçeğin doğalcı mantığına uyma mecburiyeti yoktur.

* Sanat ile yaşam –kendini faydasız ve gerçeklikten kopuk hisseden sanatçı– arasındaki ikiliğin nedeni, '800'lere özgü deha ile delilik sarhoşluğunun ardından yetersizlik sergileyen romantik otobiyograficiliğin yüzyıl sonunda bir kilometre taşı olmasıydı.

28 Kasım

Çocuklar yetişkinlerden belki de daha bağlıdır alışkanlıklara ama yetişkinlerle bir savaş halinde yaşamalarından ve alışkanlıklarını gizlilik içinde yerine getirmelerinden ötürü fark edilmez bizde. Aslında çocuklarda bir ayak direme, bir anarşizmin düğüm noktası olduğundan şüphelenerek onlardaki tüm alışkanlıkları biçme çabasındadır yetişkinler. Oysa çocukların görece bir özerkliğin (oyunlar) tadını çıkardıkları alanlarda, onlardaki bu alışkanlığa bağlılık –kaidelerin ritüellerine dair ince beğenileri, mekânlara dair batıl inançları vs– barizdir ve yetişkinlerden bağımsız olmanın intikamına bilinçsiz bir değer bile atfeder.

Kendi içindeki güçlükten ve büyüklerin şüphelerinden ötürü *biz-yumurcakların-da-işleri-büyükler-gibi-yapması* zor olduğundan, çocuk, kendince şeylerde kuralların oluşmasına, yeniden aynı rotaya sürüklenmeye, önceden yapılmışla kendini yüreklendirmeye meyleder. Beş yaşındayken daha masaya oturur oturmaz

sebepsiz yere ağlama alışkanlığını hatırla. İşine gelen bir tutumdu çünkü önceden denenmişti ve sana aitti.

4 Aralık

Pin.'e[21] yazılan: "Bazı fikirlerimin üzerinden geçerken ... eser, karakterler kadar ortamın da bir mesel anlatımında *araç* olduğu, esinlenmenin ve ilginin nihai kökü: benim *İlahi Komedya*'mın 'ruh seyri' olduğu bir simgedir."

"dil doğalcı bir izlenimcilikten büsbütün başka bir şeydir. Ben Berto'yu –konuşan yegâne kişi– doğrudan geçirerek değil, onun kafa patlatmalarını, hayretlerini, dalga geçmelerini, *şayet İtalyanca bilseydi* kendinin söyleyeceği gibi çevirerek yazıya döktüm. Dilbilgisini hatalı kullanmak yalnızca onun ruhunda bir küçümsemeye, bir karmaşaya, bir tekdüzeliğe karşılık geldiği zaman ben de dilbilgisi hataları yaptım. İtalyanca konuşmak için çabalarken –lehçe izlenimciliğine girebilir– Berto'nun nasıl konuşacağını değil, kelimeler onda İtalyancaya –Hamsin Yortusu[22] sayesinde– dönüşselerdi nasıl konuşurdu, onu göstermek istedim. Kısacası nasıl düşündüğünü göstermek."

(10 Aralık)

6 Kasım '38'de (II) ve 4 Aralık '38'de (Küçük Çiçekler) bahsedilen *simge*, söylem altında olay örgüsüne eğilen düşsel bir bağdır. Burada mevzu, anlatının maddi unsurlarından birinde uzun soluklu, imgesel bir manaya (anlatı içinde anlatı) –çiçek açan gizli bir gerçekliğe– işaret eden yineleyici (6 Kasımda geçen klasik örnekteki gibi adlaştırmalar) yapı taşlarıdır. Örneğin *Senin Köylerin*'de "meme"[23] – o yörenin cinsel gerçeğini ifade eden doğru bir adlaştırma.

---

[21] Tullio Pinelli (*Bkz.* 16 Şubat 1938).

[22] İtalyanca, Pentecoste; Hıristiyanlıkta kutlanan dini bayramlardan biridir. Burada kastedilen bir mucize sonucu İtalyanca konuşulmasıdır.

[23] İsmi geçen eserde tepeler birer memeye benzetilir ve çoğunlukla tepe kelimesi yerine meme bir ayama, bir epitet olarak kullanılır.

Alegorik simge değil; *imgesel simge* – "hayal"i (anlatı) ifade etmek için fazladan bir araçtır artık. Bu simgelerin dinamik karakteri; anlatıda tekrar tekrar görünen, söylemin tok maddiyatına eklenen, anlatıdan *kişiler* eden adlaştırmalar buradan gelir; fakat statik bir simge gibi (İhtiyat, üç gözlü kadın) gerçeği kanla ve solukla lekeleyen ikameler buradan gelmez.

Bu aracın paraleli, *alegori* değil dantevari *imge*dir. Pek çok çözümleme, pek çok okuma burada özetlenir. "Cennet"in XXIII. Kantosu sana fikir verebilir. Tüm bu ışık olayları, mekânın ışıltılı *gerçekliğini* ve "tüm yaratılmışlar çukurunun" (yıldırım, güneş, kuşlar, ay, cıvıltı, çiçekler, değerli taşlar) *gizli gerçekliğini* söylerler.

12 Aralık

Her sanatçı, kendi tekniğinin mekanizmasını, nasıl bir yapısı olduğunu görmek ve gerekirse soğukkanlılıkla bundan istifade edebilmek için parçalarına ayırmaya çalışır. Ne var ki bir sanat eseri ancak sanatçı için gizemli bir yan barındırdığında başarıya ulaşır. Doğaldır: bir sanatçının tarihi, daha karmaşık bir estetik yasa varsayan yaratımla birlikte, önceki eserde kullanılan tekniğin sonrakinde aşımıdır. Özeleştiri, kendini aşma yolunda bir araçtır. Kendi tekniğini sürekli çözümlemeyen ve haşatını çıkarmayan sanatçı, zavallının tekidir (*Bkz.* 8 Kasım '38).

Her etkinlikte böyledir bu. Tarihi yaşam diyalektiği. Ama sanatta olduğu kadar hayatta da, romantizm var olduğundan beri, her daim canlı bir tehlike vardır bu diyalektikte: arzu edilen yaratımı sağlama almak için kasıtlı olarak gizem alanına göz dikme tehlikesi. Sanatta Hermetizm;[24] siyasette kafatasçılık. Yaratımı

[24] 1930 yılında İtalya'da doğan bu edebiyat akımına mensup sanatçılar herkes tarafından anlaşılır şiirler yerine anlam olarak kapalı, yorumlaması zor şiirler yazmayı hedeflemiş ve şiiri günlük konuşma dilinden uzaklaştırmak için yoğun simgeci öğelerle bezeli yüksek düzey bir dil kullanmaya gayret etmişlerdir. Giuseppe Ungaretti, Eugenio Morale, Salvatore Quasimodo akımın temsilcileri arasındadır.

tetikleyen gizem bizzat kendinden, açığa kavuşturma çabası sırasında karşılaşılan engelden doğmalıdır oysa. Soğukkanlılık içinde mantık dışı gizemli yanıyla döktüren bir sanatçıdan ya da siyasetçiden daha müstehcen bir şey yoktur.

Gizemi, eserde soğukkanlılıkla (yaratım sancısı olmadan) kullanmak üzere parçalarına ayırmak, ruhun bütün tarihi boyuncaki çabasıdır. İnsanın itibarı ve baştan çıkarıcılığı buradan gelir.

14 Aralık

Gerçekçilikteki tecrübe zenginliği ve simgecilikteki his derinliği lazım.

Bütün bir sanat, iki kutup arasındaki denge sorunudur.

21 Aralık

Aşk, dinlerin en kelepiridir.

(25 Aralık)

Asıl sanatçı, yaratıcı eserlerinde sanattan mümkün olabildiğince az bahseder (aksi halde bir sanatçı değil, sanat virtüözüdür).

İçerik olarak yalnızca sanatın çilesine sahip kişinin daha kırk fırın ekmek yemesi gerekir; güngörmüş insan gibi dünyada laf edecek kadar pişmemiştir henüz.

27 Aralık (sabah)

Kızılımsı bir akropol. Akropolden görünen kocaman duvar resimleriyle ve kümelenmiş binalarıyla, saraylarıyla (akait teminatlar kenti) bir diğer tepe. İki tane. Biri alegorik, kadın güruhu, simgeler ve kadınların çemberinde, kızıllıklara yerleştirilmiş, uçuş

uçuş bir kadın (Veronese'nin[25] Venediki). Ön planda, incileri kaba boşaltan sakin ve heybetli bir kadın (Ama incileri tutuşu görülmüyor. Biliniyor).

İncileri tuttuğu görülmüyor ama biliniyor. Tıpkı bir romanda yazarın tasvire girmeden (göze sokmadan) "incileri tuttuğunu" söylemesi gibi.

Birdenbire –önce hayal ettim, ardından fark ettim– bu kadının İtalya olduğunu, çünkü uçuşan hanım kızların ve kızıllıkların *onu çevreleyen* denizi simgelediklerini fark ettim. Bu sureti düşlerken, dolaylı olarak ona hayal ettiğim zamanlarda *görmezden geldiğim* bir anlam veriyor oluşum bunun bir kanıtı işte. Onu bu anlamla birlikte oluşturan *kim*?

[Venedik ziyaretinin etkisi var rüyada, kesin – şubat '39].

Bana, bir başına tepelerin düzlükten yahut yamaçtan gözüken, dutla kaplı, kırsal sırtlarını başka başka zamanlarda rüyamda görmüşüm gibi geliyor. Kim bilir ne zaman ve nasıl.

İki varsayım. Ya tablolardaki (Carpaccio'nun tabloları, rüyalarımdan biliyorum) Piemonte kentini ilk defa rüyamda görüşüm ve rüyanın geçiciliği ışığında –bu sayede her rüya anı, geçmişteki zamanı içinde bir kesit görünümüyle doğar– önceden (başka rüyalarda) gezmiş, görmüş olduğum izlenimine ilk kapılışım. Ya da daha önce başka gecelerde gördüğüm, tıpkı tepelerin sırtlarında bulunan (herhalde Venedik değildir; öyleyse Siena, Ceneviz olabilir) kentlerdekiler gibi, dans[26] boyutuna indirgenmiş bir rüyadır aslında ve bu durumda rüya âlemimiz, bizi asansörle farklı derinliklere ulaştıran boylamasına bir kuyunun bulunduğu ve içinde her defasında yeniden gördüğümüz sabit rüyaların olduğu bir madendir. Burada bile zamanın, bizim olağan zamanımız olduğu söylenemez ve rüyaların yapısı (tortular, jeolojik katmanlar) daha havalı bile olabilir: kendi içinde örtük bir geçmiş yanılsaması yaratan tek bir rüya değil de beraber geçen tüm gecelerin (uykuların) altında uzanan zamansal bir ağdır. Her uyuyuşumuzda içeri-

[25] Paolo Veronese: 1528-88 yılları arasında yaşamış Venedikli ressam.
Monferrina: Piemonte bölgesine özgü bir halk oyunu.

sine girdiğimiz *mevcut* bir dünya olabilir aslında (ve rüyaları biz yaratmıyoruzdur da farklı derinliklerde bizi bekliyorlardır).

31 Aralık

Stil Nuovocular, şairin söylemini yönelttiği arkadaşlar ve kadınlar – "çevre korosu" kapısı aralayarak, bu topluluğun kutlanışı olan, bu çembere dair "düşüncelerinin" içten ifadesinden oluşan kendi şiirlerini *aklama* yolu buldular.

Tüm ulusal şiirler tür çemberleriyle başlar. Dinleyicilerden ve işbirlikçilerinden mamul, kısıtlanmış ve şartlanmış bir toplum, toplumsal vücuttan kopartılır.

1940

(1 Ocak) 1940

Az iş. Üç eser: *İki Mevsim, Senin Köylerin* ve *Arabacı*.

İki hikâye geçmiştendi: belki de isteğimi giderdiğim ve bir üslup *istemeyi* ve bunu kaldırmayı becerdiğimi kendime kanıtladığım ölçüde kıymet taşıyorlardır; hepsi bu. Şiircağız şuncacık ama gelecek vaat ediyor gibi. Bir sürü çözümleme yaparak, anlatı havasından arınarak tazelendikten sonra yeniden buraya dönme umuduyla şu an için noktayı koyuyorum.

Bu sayfalarda pek saçılmadım, düşüncelerimi pek açmadım ama buna karşılık olgun ve zengin çeşitli düşünceler derledim ve hepsinden öte kıvrak bir biçimde yaşama alıştırması yaptım. Avını bekleyen bir kedinin gerginliğinde ve bundan böyle kendine güvenmeye can atan bir ruh hali içinde '39'u noktalıyorum. Zihinsel açıdan bir kedinin bünyesindeki güce ve kıvraklığa sahibim.

Bir daha sapıtmadım. Yaratmak için yaşadım: bu oldu kazancım. Buna karşılık ölümden epey korktum ve bana ihanet edebilir diye bedenimden korku duydum.

Bir programa uyduğum için dingin yaşamımın ilk yılı oldu bu.

(Dostoyevski?)
(Shakespeare?)

* Dante (Stil Nuovo), Stendhal ve Baudelaire gibi sanatçılar, biçemsel durumların yaratıcılarıdırl: güzel cümlelere asla kapılmayan, çünkü cümleyi durumların yaratıcısı olarak gören insanlardır. Asla içlerini dökmezler çünkü onlar için bir sayfayı doldurmak, kurulu, kapalı bir alanda uzanan, hayatınkilerden farklı

kimi içsel yasalara sahip zihinsel bir durum yaratmaktır. Onların karşıtları ise (Petrarca, Tolstoy, Verlaine) sanatın ve hayatın kargaşasının kıyısındadırlar her zaman; ayrıca sanatta, hata yapıyorlarsa güzel ya da çirkin cümleler için yapıyorlar, diğerleri gibi tıraşlanmış durumlar için değil. Sanatlarını, pratik yaşamın bir yolu yapma yönünde eğilimleri var (Petrarca = hümanist; Tolstoy = aziz; Verlaine = lanetli) ve pratikteki etkinliklerinin taşıdığı ölçüde neredeyse her zaman başarılılar. (Varoluşsal sebeplerden ötürü sanatlarından da memnuniyetsizler, *bkz.* 26 Kasım '36, II). Onların karşıtları ise kaybedenlerdendir daima; orta direğe yaranan halk borazanlarından biri gibi dünyevi hezimetlerinin acısını çekmezler ve aklın sıradan, can yakan yaşantıları ayıkladığı, yalnızca içerideki yapıya hitap eden yaşantıların geçebildiği bir başka dünya kurarlar. Yargılayıcı eserlerin en âlâsından yaratıcılarıdırlar ve içlerinde kabaran duyguyu salt dışarı dökmek için tek bir sayfa bile yazmazlar ama derin düşünmeyi ve eser öncesi zihinsel kurguya bahaneyi bu kabartıdan çıkartırlar.

En âlâsından sanat kuramcısıdırlar –onları daima kıvrandıran mesele–, diğerleri nefes alır gibi, şakır gibi, yaşar gibi yazarken hem de! Benimkiler en âlâsından münzevidirler, çilecidirler, resmi (sanat, ahlak, siyaset) hayallerinin gerçekleşmesinden başka bir talepleri yoktur hayattan; diğerlerinin hayattan talebi *yaşantı*dır ve aynı zamanda eserleri olan şu günlüklerine bu yaşantıyı geçirirler.

Flaubert *benim* sanatçılarımın zoraki karikatürüdür (*bkz.* 17 Şubat '38'deki yargı; içerisine insanın ahlaki bütünlüğünün giremediği ve yalnızca güzel cümlelerin seraplarının peşine düşülen, ona kalırsa sanata rağmen, akılla kurulu, özerk, kapalı bir çember olduğu görülüyor burada).

> ... Asla kılından olmayanlar, yalnızca taşaklardır...
> Taşak sosunda hazırlanmış bir kadın...

Biçemsel durumlar, senin *imge-anlatı*ların olabilirler; yani gerçekliğin maddi betimlemesi olmayan, anlatının *kişileri* olan, "başına bir iş gelen hayali simgeler" olan imgelerin sunulması olabilirler.

3 Ocak

Süregiden çaba ya da iş güç namına bile olsa hiçbir mecburiyeti bulunmadığını düşünmeye alışkın bir tip var. Hiç kimseye, hatta yardım ettiklerine bile, hiçbir sebeple, hiçbir mecburiyeti yok ve haliyle içinden gelmediği müddetçe başkalarına da hiçbir şey vermiyor. Benim bu. (*bkz.* 20 Şubat '38 – IV. paragraf ve 13 Ekim '38 – II)

(8 ya da 9 Ocak)

Senin siyasete ilgisizliğinin kanıtı, liberalizme (= siyasi hayatı boş verme ihtimali) inanıp uygulamaya gelince bunu zorbalıkla yapmayı istemendir. Yani yalnızca totaliter kriz zamanlarında siyasi hayatı işitir oluyorsun ve ardından gözün dönüyor, kendi liberalizmine karşı çıkıyorsun, sırf bir an öne siyasete boş vererek yaşayabileceğin özgür şartlara kavuşmak için.

(11 Ocak)

İtalyan şiiri '200'lerden '500'lere asalet dünyasıyla uğraşır: yürek asaleti (stil nuovo) kavramıyla başlar, adabın ve usulün asaletine (Boccaccio) hayranlık duyar, kahramanca asaleti (Boiardo) olağanüstü biçimde yeniden yaratır, asaleti ironikleştirir ve teorileştirir (Ariosto ve Castiglione). Ölürken asaletin yerini Shakespearvari mizah ve ince bir neo-klasik (büyük çağ)[1] beğeniye bırakır ve geçmişe bir özlem gibi, kimi romantiklerin (Stendhal, Baudelaire) hayat ölçütü gibi asaletin yeniden ortaya çıkmasına şahit olur. Burada 1 Ocak II. paragrafla bir dirsek teması var sanki. İdeal bir tutum olarak *kahramanlık konusu*, estetik ideali olarak *biçemsel duruma* karşılık gelebilir. İşaret edilen iki konunun 1 Ocak'ı haber verdiği 2 Ekim '36'da da aynı damarın belirmiş olması şaşırtıcı.

[1] Grande Siecle: XIV. Louis'nin hükümranlığında büyük klasikçilerin (Corneille, Racine, Mogliere, Pascal) yaşadığı 17. yüzyıl Fransası'na verilen isim.

Büyük kıvılcımlanmalar, işine gömülmüş çevirmenler kuşağının ayak seslerini taşır (neòteroi'ler,[2] dolce stil nuovo sanatçıları, elizabetyen sanatçılar, acı üçlemesi, rus romanı, amerikan yeni gerçekçiliği). Yabancı olana ilgi[3] denilince...

Bkz. 6 Ağustos '39 – II.

Tarihte günümüze yaklaşıldıkça, iki medeniyetin kaynaşmasında kanın yerini kâğıt alır. İstilaların yerini çeviriler.

(21 Ocak)

Önceden güç, ideolojilere hizmet ederdi; şimdi ideolojiler, güce hizmet ediyor.

Bedava olan şeyler daha pahalıya gelir. Nasıl mı? Bedava olduklarını anlayana kadar çabaya mal olarak.

22 Ocak

(*Bkz.* 27 Aralık '39)

Rüyadaki cismanileşmeler, ayık kafaya ait olan ve içimize çöreklenerek bir kaleydoskopa, «tutku»nun,* [4] ayıklık esnasındaki uyaranların simgelerine dönüşen baskın bir yaşantı tarafından türetilir ve bulacalanırlar. Bir rüya âleminin, maziye –rüyanın kendisi eden simgesel surete bürünüşün arka planında bıraktığımız yaşantının gerçekliğine– dönük zamansal manzarayla birlikte nasıl doğduğunun açıklaması budur.

Hem de rüyanın niçin kurulu –yani, gitgide bir detayın ilk bakışta örtük duran artçıl bir önem kazandığı– bir öykü gibi ilerlediği anlaşılır. Ne olacağını bilmiyor olsak da rüyadaki "tutku,"

---

[2] Sezar döneminin Latin şairleri.

Xenophilia: yabancı insanlara, yabancı kültürlere, daha önce deneyimlenmemiş duygulara, bilinmeyene karşı ilgi; yabancı düşmanlığının zıttı.

Dante'den "Rüyanın ardından, tutkudan kalan intiba" Cesare Pavese notu. *Bkz. İlahi Komedya*, "Cennet," 33. Kanto, 58-60. dizeler.

ayık kafadaki izlenimler yığını bizim ta kendimizdir. Kısacası kurduğu hayalin ilk mefhumunu, simgesel suretlere bürünüşünü değil, simgesel ikinci mefhumunu bilen (kendi içinde yaşayan) biri –anlatıcı– gibiyizdir. Yavaş yavaş gözlerinin önünden geçtikçe, eli kulağında gelişmelerle, *hikâyenin anlamlandırarak tabir ettiği çıkış noktalarıyla* dolu olarak doğacaktır bu. Rüya görmek, ruh gibi zaten bilinen ve oluşumu içinde harfleri bitişen simgesel bir hikâye yazmak gibidir.

26 Ocak

Ölümün hiçbir tesellisi yoktur. Kadrine, kıymetine, gerekliliğine dair edilen büyük büyük laflar, ölümü daha da dehşetli ve daha da çıplak koyarlar ortaya ve hükümlünün alaylı sırıtışı gibi ancak azametini kanıtlarlar.

1 Şubat

Proustvari:

Kahven yokken, düş kuracak kafa rahatlığına da erişemiyordun. Alıştıkça alışıyordun (*Çatıların Üstünde Cennet*, *Manzara* ve *Perde*'nin[5] konusu). Şimdi kahve var ve düşsel bir aylaklığa kafa tutuyorsun gibi geliyor sana.

3 Şubat

Öfke, kesinlikle apansız değildir. Ruhu ülser eden ve patlama için tepkin gücü orada biriktiren, mazisi eski, uzun soluklu bir gönül yarasından doğar. Buradan da, *temizinden bir öfke nöbeti, içten ve dolaysız bir mizacın belirtisi olmaktan tamamıyla uzaktır,* sonucu çıkar. Hatta yüreğindeki garezi besleme eğiliminin –yani içine kapanık ve haset bir gönlün, aşağılık kompleksinin– gönülsüz ifşası olduğu çıkar.

---

[5] *Güzel Yaz* adlı romanına verdiği ilk isim.

Tepesinin tası hiç atmayandan kolla kendini (22 Temmuz '38), çünkü yalnızca kendini kaybedenin içi dışı birdir (7 Aralık '37) tavsiyesi, o halde –tüm insanlar kaçınılmaz olarak nefret biriktirdiklerinden– bilhassa öfke nöbetleriyle çileden çıkmayanlardan kendini koruyup kollamak lazım, demeye gelir. Sana gelince, gönül yaranı çaktırmamakla fena etmiyorsun ama bilmezmiş gibi ha deyince çileden çıkman fena.

9 Şubat

Genelde ömrünü işine adamaya hazır kişi, başka türlü hayatına anlam vermeyi bilmeyen biridir.

Hevesini uzmanlığa çevirmek, riyakârlıkların en mide bulandırıcısıdır.

18 Şubat

Saplantının harareti geçti mi, iç dünyanın dağınık anlarını bir anlama bürüyecek merkezi bir fikirden de olunur. Kısacası baskın bir haleti ruhiye içine daha fazla gömüldükçe, iç dünyanın manzarası daha fazla zenginleşir, daha çok çeşitlenir.

Çoğunu bulmak için tekinin peşine düşmek lazım.

19 Şubat

Senin şiirlerindeki karakterlerin arasında *kendine has* (demek ki resmedilesi) mesleklere biraz fazlaca rastlanıyor.

21 Şubat

Gidip istenecek hiçbir şeyi yoksa o insan karşısında üslubu, *aloofness*'ı[6] (mesafeyi), *moqueuse*[7] (dalga geçen) samimiyeti, aris-

[6] (İng.) Soğuk durma.

(Fr.) Alaycı.

tokratik duyarsızlığı muhafaza etmek kolaydır. Kısacası bize göre onlar (ısırmayan) hayvanlar gibi birbirlerinden farksızdırlar, bir oyundurlar, tavra bahanedirler.

Yukarıda tasvir edilen duruş söylendiği kadarıyla *üst* mertebedendir. Ama karşıdakinden *istenecek* bir şey varsa, artık eşit olunduğu söylenemez, hatta karşıdakinin isteğimizi geri çevirebilecek olmasından ötürü, aşağı mertebedendir.

Mükemmel üslup (Dina ile ilişkilerin), topyekûn umursamamaktan geçer.

Bize karşı umursamaz davranan kişinin her zaman için delicesine seviliyor olması işte bu yüzden: üsluptur, klasın çekiciliği, sevilebilirliğin kendisidir bu kişi. [*Elde etmek* için kendini *koyvermemen* gerektiği konusunda 37-38 yıllarının sonsuz düşüncelerine yeniden eğiliyor burası – özellikle 16 Kasım '37, II].

22 Şubat

İç dünyandaki kallavi akıntılara kendiliğinden, başlı başına işaret eden düşüncelerin ve kavramsal mevzuların hesapsızca dolup taşmasında bu günlüğün payı olabilir. Zaman zaman ne düşündüğünü anlamaya çalışıyorsun ve ancak *après coup*[8] geçmiş günlere temas edenlerle mukayese ediyorsun.

Bu sayfaların özgünlüğü: yapının kendini kurmasına müsaade etmen ve *tarafsız bir biçimde* ruhunla kendini karşı karşıya getirmendir.

Düşüncelerindeki psikolojik ardışıklığın yapıya evrilmesini ummanda metafiziksel bir güvenç var.

Lirik şiirlerin derlenişi böyledir, *Kimi şiirler henüz yazılmadılar*'da[9] söylemiştin bunu. O halde "şiirler" ile "düşünceler" arasındaki fark yanıltıcı olabilir mi? Düşüncelerin *senin için* bir sorunu, bir hususu açıklığa kavuşturma denemeleri, şiirlerin de *evrensel*

[8] (Fr.) Sonradan.

[9] *Çalışmak Yorar*'ın ikinci ek bölümünün giriş cümlesi.

bir imge yaratma denemeleri olduğunu söylemek yeterli mi? Ben yeterli görmüyorum.

Aynı sorun, bütün bir yaşamdan *toplu* eserler için de geçerli: her biri yapıntı eser olarak anlaşılıyor ama kendi bileşimi içinde bu bir art arda sıralanış mı yoksa kurulu bir yapı mı? Somut tarih yazımında *edebi devirlerin* var olmadığı hatırlatması bir safsatadır: devir, soyut ve ampirik bir birimdir ama bir birey, bir yaşam daha öte bir şeydir.

Birey olmaya, kendini inşa etmeye niyetlendiği ölçüde, daha öte bir şeydir elbette; ama kendi başına, günlerin ardışık devrinde, kendini *après coup* irdeleyişi ölçüsünde örtük bir yapı=bütünlüğü eder mi? Hani şu senin metafiziksel bütünlük dediğin?

* Tersinden. Müstakil olarak ayağa dikilmiş bir eser, farklı farklı kısımların –tabii ki taslağın öncesinde– *aprè coup* bitiştirilmesiyle, başka bir yoldan meydana getiriliyordur belki de?

Gün gelecek, *şiir*e olan ortak inancımıza imrenilecek.

Başkalarının, birlikteliğe ihtiyaç duyduğunda, benimse yalnız kalmayı öğrendiğimde başka bir adam olmuş olmam.

(23 Şubat)

Shakespeare'in insanla bağdaşmayan büyüklüğü eserlerinden ziyade, eserlerinin üçte ikisini –*Antonio ve Kleopatra, Macbeth* (?) de aralarında–, pek çok komediyi vs basılmamış halde ardında bırakarak ölmesinden anlaşılıyor.

Öylesine anormal ki bu, '600'lerin başında "yayıncılık" zihniyetinin henüz pek yaygınlaşmamış olduğundan ve yazıldıktan sonra eserin sonradan gelecek olanlara öylece tutuşturuluverdiğinden şüphelenesi geliyor insanın. Ama bu durumda Sh.'in ekşimiş, çürüyebilecek halde bırakmakta olduğunu *bildiği*, parça parça nüs-

halar[10] halindeki metinlerini nasıl açıklamalı? Bununla uğraşacak ne hali ne vakti vardı da denilemez ki.

Kozmik ironiyle sınır komşusu bir bilgelik var burada. İnsan ötesi bir *hareket*.

(24 Şubat)

Bizi mutlu etmekle vazifelendirdiğimiz kişi ya da kurum, yine de kendisine uymamakta özgür olduğumuzu, bunun bizim tasarrufumuzda olduğunu hatırlattığımız takdirde sitem etme hakkına sahiptir. *Tek başımıza tamamlamaya yetemediklerimiz özgürlüğümüzü azaltır.* Doktorun ellerindeki hasta, kurtarıcının –kahramanın ya da siyasi partinin– ellerindeki toplum gibidir.

Nasıl? Toplumu yeniden düzenlemekle vazifelendiriyorsunuz –yani, bizzat siz–, sonra da hâlâ özgür olduğunuzu mu iddia ediyorsunuz?

Salt ekonomik toplum diye bir şey olmadığından, her türlü bilimsel ekonomi düzenlemesi kendi içinde bir mistisizm onayı taşır – her türlü ekonomik heterodoksluğu organizatörün elemek *zorunda kalması* gibi iç dünyanın tüm heterodoksluklarını elemek *zorunda kalacak*, yani iç dünyaya bile yatırım yapan idari bir inanç.

Ekonomik olarak tamamen güdümlü ve manevi olarak tümüyle özgür bir toplum, tezat teşkil eder.

(*Bkz.* 30 Temmuz ve 27 Ağustos '39)

Ahlaki ülkü, kolektif bir kavramdır. Ahlaki ülküye sahip değildir birey, çünkü kendi mutlaklığı içinde (sonsuz bir şimdi) bir norma uymaz; zaten *odur*. (Bergson, *Les Deux Sources*[11] vs)

Bir toplum kendini mutlak kılamadığı takdirde, mensuplarından biri her zaman ayak direyebileceğinden ve dahi bunu *zaman*

---

[10] İtalyanca *copione*: metinler elde yazıldığından ve kâğıt pahalı olduğundan her oyuncuya yalnızca kendi rolüyle alakalı kısmın yazılı olduğu bir nüsha verilirdi.

[11] Sezgicilik akımının kurucusu Henri Bergson'un yazdığı *Ahlakın ve Dinin İki Kaynağı* adlı eser.

içinde yapabileceğinden, çünkü kendi mutlaklığına kendi vaktinde erişmiş olduğundan, *bir an sonra* gerilemeye başlayabilir. Bu durum 22 Şubat '40'taki sorunu yeniden ele alıyor ve kendi anlarının, hatta en bilinçli olanların art arda mekanik sıralanışında yuvalanan hayatın metafizik bir yapıya evrilebileceğini reddediyor. Aslında düşüncelerin mekanik ardışıklığı zamanın –ampirik olarak tanınan– şemasına kayar. Çünkü yaşantı, metafizik bir değer taşıması durumunda zamandan kaçmak zorundadır. Pratik yaşamda, yalnızca tecrit edilmiş bir anda –zamandan kaçış– meydana geliyor gibi durur.

"Şiirin sahtekârlığı" (3 Ekim '38, III) –mutlak zamanı, ampirik zamanın yerine geçirme– "göklerin krallığı"ndan daha göz alıcı olmayı başarır, çünkü beriki yalnızca bir anlık zamanlarda gerçekleşir, oysa ötekisi yapılarda gerçekleşir, yalnızca tek bir mutlak anda kıymet taşımalarına rağmen tatlı tatlı yayılan ve kimi zaman uzun ampirik süreleri kucaklayan yapılarda.

Bir eserin bütünlüğünü, tüm anlarının mutlak ya da metafiziksel addedilen tek bir devre ait oluşu meydana getirecek.

Hayatı her daim ampirik zaman şemasına göre deneyimlemeye ve mutlak zamanı ancak ahlaki eylemlerin içinde ampirik zamanın inkârı gibi –pratikte– görmeye alışmış olan bizler için, eserdeki olayların ve fenomenlerin belirlenimci gelişimi dışında bir saptamasını yapmanın güçlüğü bundandır. (bu arada ahlaki eyleminki gibi sanat eserinin de *bireysel* karakteri bundan: doğası gereği kolektif olmayan, çünkü mutlak olan yaşantılardandır).

"Anlık" bir sanat eserini ("parça") yaratmak kolaydır, tıpkı ahlaki bir anı yaşamanın görece kolay olması gibi ama anı aşan bir eser yaratmak zordur, tıpkı göklerin krallığını bir nabızlık atıştan daha uzun süre yaşamanın zor olması gibi. Göklerin krallığını anın (kutsiyet) ötesinde düzenleme sanatı, bir şiir yapıtını parçanın ya da karman çorman denilebilecek parçalar yığınının ötesinde düzenleme sanatıyla aynı mertebededir.

İlkinde neredeyse imkânsız diye (öyle ki ahlakı, ayrı ayrı anların angaryası addediyorsun) belirttiğine ikincide umut beslemen, senin etik değil şair çizginden kaynaklanıyor. Memnun musun?

26 Şubat

Zamanda nasılsa, mekânda öyle. Şiir ve Resim. Nasıl resimde ampirik mekân olmak zorunda değilse, şiirde de aynı şekilde ampirik zaman olmak zorunda değil.

O halde bir eser yaratmak, eserin zamanını ve mekânını mutlaklaştırmaktır. En itibar gören yöntemlerden biri, bilindiği üzere zamanı ve mekânı ampiriğe dönüştüren duygusal yoğunluğa başvurmak olmuştu daima. (Güçlü bir tutkuyla dolup taşan bir saat, akreple yelkovanın bir saatinden daha uzundur. Unutma ki can sıkıntısı güçlü bir tutkudur, haliyle meşgalesiz kalmak, zamanı, gerilime boğduğu ölçüde uzatır).

Şu tefekkür (*senin* şair karakterin) dediğin ampirik düzlemden şiir düzlemine geçiştir.

* Evrimin, tohumdaki[12] [sonradan doğal seçilim yoluyla korunan (J. ROSTAND, *Hérédité et Racisme*)][13] apansız *değişimler* (De Vries)[14] sayesinde ilerlediği varsayımı; içsel yaşamın (kavramlar ve imgeler yaratma) düşünceden düşünceye (biyolojide bireyden bireye) gelişimi ile değil, önceki sezgilere bağlı olarak ancak *après coup* keşfedilen ve korunan (içsel seçilim) apansız önseziler (*her zaman* tohum evresindeki dönüşümler) yoluyla ilerlediğine dair yaşantınla örtüşüyor.

---

[12] Germ: tohum, cinsiyet hücresi; embriyo başlangıcı; patojen mikroorganizma.

1894-1977 yılları arasında yaşamış Fransız biyolog ve filozof Jean Rostand'ın 1938'de yayımlanan *Kalıtım ve Irkçılık* adlı eseri.

Hugo de Vries: 1848-1935 yılları arasında yaşamış Hollandalı bitkibilimci. *Bkz.* Henri Bergson, *Yaratıcı Tekamül*.

29 Ekim '39'un II ile 1 Kasımdaki örnek, içsel yaşam ile biyoloji arasındaki bir diğer paralelliktir. Bir zamanlar birbirine sokulmuş iki kavram ya da iki imge, ayrı ayrı kırpılmış imgeden ya da kavramdan daha değerli bir meyve (apansız değişim) verirler. Birbirine uzak ırkların çoğunlukla musmutlu bireyler imal eden melezi.

(27 Şubat)

Kayda değer anları ile birlikte yaşam ampirik bir ardışıklık olabilir diye, yaşamın metafiziksel yapısının ihtimalini bile reddettiğin 24 Şubattaki çözümlemen hatalı. Ebedi anların (ahlaki eylemler, şairane eylemler, kavramsal eylemler) ampirik ardışıklığının *après coup* yorumlanabilecek yahut yaşamsal yapıya hazır hale getirilebilecek olması ihtimal dışı değil.

Üstüne üstlük HERHANGİ bir yapıtın muhakkak, *apres coup* perçinlenen, yani birleşebilir olduğu ortaya konan anlık aydınlanmalardan –metafiziksel anlar– meydana geldiğinin teslim edilmesi (22 Şubat (α), ve 26 Şubat II) de var.

Ne kadar uçuş uçuş, ne kadar dillendirilmemiş olursa olsun hiçbir düşünce dünyada iz bırakmadan geçip gitmiyor olabilir. Teker teker herkes için kesinlikle geçerlidir bu. Yine de sadece, bu düşünceden hareketle değişmiş olan, bunun üzerine farklı bir biçimde davranan kişi ekseninde değil de, doğrudan kendi başına, –mesela daha düşündüğü anda kişinin ölmüş olması gibi bir durumda– *şeyler üzerinde* bir iz bırakıp bırakmadığını bilmek ilginç gelebilirdi. Dünyanın ruhu olduğuna ve başkaca şeylere inanmanın bir yoludur bu.

(1 Mart)

Bir anlatının dengesi, iki kişinin bir aradalığında yatar: bu kişilerden biri, anlatının nasıl sona ereceğini bilen yazardır; diğeri de nasıl sona ereceğini bilmeyen karakterlerdir. Yazarla kahraman birbirine dolanmışsa (*Je*) ve anlatının nasıl sona ereceğini biliyor-

larsa, dengeyi tekrardan kurmak için diğer karakterler boy atmak durumunda kalır. Bu yüzden kahramanın, aynı zamanda *anlatıcı ise*, her şeyden önce tanık konumunda olması gerekir (Dostoyevski: "bizim oralarda." *Moby Dick:* "bana İsmail deyin").

Birinci ağızdan aktarıldığı takdirde kahramanın, macerasının en sonuna nasıl varacağını en başından bilmesi gerektiği açıktır. Şimdiki zamanda konuşturulmazsa tabi.

Üslup anlayışın, edinilen bir içsel yaşam gibi. (*Bkz.* 24 Ekim '38 – 5 Kasım '38), anlatıyı şimdiki zamana ve birinci şahsa taşıma *eğilimi* gösteriyor; yazar ile karakterler arasındaki, bilen ile bilmezden gelen arasındaki dengenin reddi bundan. Şimdi (bilen) ile $\begin{matrix}\text{geçmiş}\\ \text{gelecek}\end{matrix}$ (bilmezden gelen) arasında perspektiflerin bir oyunu olan yapının imkânsızlığı neyden?

Tiyatronun güzelliği, tüm karakterlerin birinci şahısta ve şimdide boy göstermeleri; nasıl sona ereceğini ise bilmemeleri.

9 Mart

Doğalcılık, eylem olmayan hiçbir şeyin söyleme girmemesi gerektiğini anlatıcılara (tümü de içimize işledi çoktan) öğretti. Eylemin bir parçası olan ortam ve olaylar tarafsız bir biçimde betimleniyordu o zamanlar; şimdi ise hepsi, karakterin gözünden bakarak betimleniyor; ama konudan daha fazla sapmamak gerektiği de herkesin malumu. Doğalcılıkta yazar nasıl gerçeklik karşısında kenara çekilmek zorundaydıysa, şimdi de aynı şekilde karakterin gözü karşısında kenara çekilmek zorunda.

17 Mart

Eğer her türlü günah hissinden büsbütün azade bir yaşam, gerçekleştirilebilir bir yaşam olsaydı, bomboş olurdu; tam korku vermelik.

Denilebilir ki yaşamda bu his (izin verilmeyen şey), sanatta malzeme güçlüğüyle birdir. Herkesi bunaltabilir, en başta da sanatçıları, tabi güç olmasaydı.

Doğal olarak yaşamın *canlılığı*, bu hisle mücadeledir, hal çaresidir, orta yoludur. Bu hisse hiç sahip olmamaktansa, sahibi olup ihlal etmek daha iyidir (22 Temmuz '39[15] – III, vicdan azabı üzerine). Bazı şeyleri yapamayacağımızı ya da yapmamız gerektiğini bilmek bizi cezp eder. (*Bkz.* Senin Âdem ile Havvan[16] ve 17 Eylül '38 – VII)

25 Mart

Senin gibi azına, özüne, tezine alışmış biri, savaşın yahut buna benzer bir olayın meşakkatleriyle, mahrumiyetleriyle muhatap bulunca kendini, daha az acı çekecektir demenin doğru bir yanı yok. Sebebi mi? Hasına, çetrefillisine, seçilisine alışmış kişi, haşin gerçeklik karşısında az ama özün albenisini keşfedecektir; sen ise daha aşağılara inemeyeceksin ve keşfedecek hiçbir şeyin olmayacak.

Bir eserin *capcanlı* dengesi, kalemin ucunda cereyan eden olayların doğalcı mantığı ile istikamet noktası** gibi iç mantığa hükmeden hatırdaki varsayılı kavram arasındaki tezattan doğar. İlki, ikincinin darboğazlarında debelenir ve simgesel ya da biçemsel de denilebilecek hisleri yüklenir. Bu iki olma halinden ne kadar daha uzak, eserin yazımı daha da canlı, daha daha ateşli. (14 Aralık '39).

[**] "beckons from afar"*

28 Mart

Latin şiirinin coğrafi sıfatları ("*ante tibi Eoae Atlantides abscondatur*"),[17] hayali gerçekliği geçmişe ve uzaklara daldırarak mit

[15] Günlüğünde bu tarihe ait bir kayıt yoktur.

1938 yılında diyaloglar halinde yazdığı "*si parva licet*" isimli anlatı.

(İng.) "Uzaklardan el eder." (Pavese'nin notu)

Vergilius'un *Çiftçilik Sanatı* (Georgica) adlı eserinden bir alıntı. Yunan mitolojisinde titan Atlas ile nemfi Pleione'nin "Yedi Kız Kardeş"

icra etmenin en uç –yansıma– halidir. Antik zihniyetin elinden gelen tek egzotikliktir: efsane tanım halini aldı ve niteliğe daraltılarak kısıtlandı –çünkü o zamanlar her şey kısıtlıydı. Simgenin (kinaye?) nasıl üslup haline geldiği tam da burada görülür (*bkz.* daha önceki düşünce). Bkz. özellikle *simgeye* dair belirleyici, 10 Aralık '39.

29 Mart

Yaklaşmakta olan bilimin muhteşem vaatlerinin seni ürküttüğünü ve bu vaatlerin suya düşmelerine dünden razı olduğunu görmen şart. Bilimin ölümcül silahlar yaratmasından ötürü değil (dengi dengine bir savunma bulunacaktır daima; neyse seni rahatsız eden, insanların *öldürülmesi* değil, zaten: dünyaya ölmeye gelinir); bilim günün birinde bireylerin iç dünyalarının ve fiziksel yaşamlarının üzerinde kontrol kuran (*sincerity test,*[18] kısırlaştırma vs) aynı türden araçları ya da bireylerin kendi muadillerini (*robots*)[19] veya içsel etkinlik ile bireysel fiziğe müdahaleyi (yapay sperm dölleme, eğilimleri sınıflandırma, hareketlerin Taylor yöntemiyle istatistiksel denetimi vs) sağlayabileceği, böylelikle hayat, yaşama külfetine katlanılır olmaktan çıkacağı için. Yakın gelecek romanlarının tipik sonucu, aslında, aşırı denetimli yaşam mekanizmasının betimlenmesinin ardından, kitlelerin bu yüzden, sırf kabustan kurtulmak adına delirerek, kendi canlarına kıyarak zincirlerinden boşandıkları bir hafakanlar baskını *climax*'ıdır.[20] Kısacası ölmek (ister kılıçla, isterse ölümcül bir ışınla) hiçbir şeydir; yaşamak, bilimsel açıdan ürkütücü görünür. 25 Ekim '38'deki düşünce, bir avuntudur.

---

lakaplı kızları Ülker takım yıldızının, güneşin doğmasıyla birlikte gözden yitişini betimler. I. Kitap, 221 "Atlasın kızları şafakta dağılsınlar karşında."

(İng.) İçtenlik testi.

(İng.) Robotlar.

(İng.) Tepe noktası.

6 Nisan

Ağzının suyu akarak kadına bakan
Ağzına vermişler gibidir çoktan.

Eski tınılar:

Pörsük memeleri
Salkımlar gibi
Üzüm salkımları gibi
Çıplak bir kadının

Sertleşince benim zeker
İlk iş aşağı duvara düşer
Sonra pencereden seker
Mis kokular peşine düşer
Ta öndeki eve dek arar
Bir apış arası bulana kadar
İçinde tüküreniyle beraber
Etrafta herkes onları izler
Etrafta herkes onları gözler
Görmemişler böyle güzel zeker.

7 Nisan

Bir, yaşından daha yaşlı gösteren, bir de olduğu yaştan hep daha genç duran kişiler vardır. İki tip insandır bunlar; muhtemelen daha başka farklılıkları da vardır.

Sen yaşından daha genç duranlardansın. Otuzunda bile bunca yaşlı olduğuna inanmıyordun.

16 Nisan

Her zaman dirsek çürütmeye, sayfaları devirmeye, gözlerini kan çanağına çevirmeye niyetli bir delikanlının balkona veya çalı dibine ya da tepeye yahut yeşil keseğe çıktığı anlarda muhteşem şiirini oluşturması, önemli olmalı. (Silvia, Infinito, Vita solitaria,

Ricordanze).[21] Şiir, *our life's work*'ten,[22] işimizin gücümüzün normalliğinden doğmaz; kafamızı kaldırdığımız ve hayatı şaşkınlıkla keşfettiğimiz anlardan doğar. (Üzerine derin derin düşünüldüğünde, normallik de şiirleşir, yani normallik olmaktan çıkar ve keramet halini alır).

Ergenliğin neden şiire büyük bir malzeme olduğu buradan anlaşılır. İşe güce daha kafayı gömmemiş olduğumuz bir an gibi görünür bize –büyüklere–.

19 Nisan

Kuşaklar yaşlanmazlar. Herhangi bir zamanda, herhangi bir medeniyetten her genç, aynı ve her zamanki ihtimallere sahiptir.

İmparatorluk, ırkın gerileyişi yüzünden değil (çağdaş kuşakların ve siyasi yapının çökmesine şahitlik eden ardıllarının, bu çöküntüden ruhani bir yapı –Katolik Kilisesi– kurdukları fazlasıyla doğru); değişen ve kuvvetleri yerinden oynatan ekonomik ve sosyal şartlar yüzünden çöktü (ekonomik açmazlar, yerel merkeziyetçilik, barbarların gelişi vs).

20 Mayıs

Yapma Cennetler[23] Baudelaire'in gerçek cennetini betimliyor, onluk bir izlence; yalnızca, buraya hileyle hurdayla ulaşılmasına hak vermediği gibi tüm bu içsel dünya, zorlu ve haşin bir zihin eseri olsun diye dayatıyor. Kısacası uyuşturucunun meziyetlerini hatıralara getirmekle birlikte rekabeti karşısında polemik üretiyor. (Özellikle, onun özgün kalemi olan *İnsan-Tanrı*[24] başlıklı IV. Bölümü).

---

[21] İtalyan şair, felsefeci, deneme yazarı ve dilbilimci Giocomo Leopardi'ye (1798-1837) ait şiirler. Bir önceki cümlede geçen ve delikanlının şiirini oluşturacağı anlarda bulunması beklenen yerler bu şiirlerden alıntıdır. (İng.) Hayatımızın işi.

Les Paradis Artificiels: Charles Baudelaire tarafından yazılan, afyon ve esrar ile şarabın kıyaslandığı deneme.

L'Homme-Dieu.

21 Mayıs

Eğer kişinin tercihen kendi zıttıyla müsemma biriyle eş olduğu ("hayatın kanunu") doğru ise bu durum, bizimle birebir aynı kusurları, aynı hassasiyetleri vs gösteren birine içgüdüsel olarak bir bağlanma korkusunun varlığından kaynaklanıyordur. Açıkçası bunun sebebi, yakınımızdakinde keşfettiğimiz kusurların ve hassasiyetlerin, özgünlüklerinden ötürü bizdekilerin mazur görülebilecek farklılıklar olduğu –vaktiyle bizzat körüklediğimiz– yanılsamasını elimizden alacak olmasıdır.

28 Mayıs

Faulkner'in[25] imgeleri (*Tapınak*),[26] diyalektik ve imgesel söz biçimleridir – misal "bisikletteki sarıkız gibi şaşkoloz." Örneğin, sağır ihtiyarın gözleri "geriye kaymış ve gözbebeklerinin arka yüzü görünüyormuş gibi" ya da insan olmayı düşünen ve eldivendeki parmaklar gibi geriye –hop– kaykılan bir izlenim yaşayan Tapınak. Kısacası elizabetyen imgedir: "*Fate is a spaniel we cannot beat it from us.*"[27] Düşünsel imgeler değil, nesnenin yerine ifadesel bir elle tutulurluk geçiren *anlatısal* imgelerdir; dili yaratan imgelerdir (*ad-ripare, arrivare*).[28]

29 Mayıs

Tourner'in[29] *The Revenger's Tragedy*'si,[30] en kıymetli değerlerin her birinin yozlaşmış olduğunun ya da yozlaşmaya yüz

---

[25] William Faulkner (1897-1962): 1949 yılında Nobel edebiyat ödülü alan Amerikalı öykü ve roman yazarı, şair, senarist.

[26] *Sanctuary:* Faulkner'ın 1931 yılında yayımlanan romanı, 1961 yılında ayrıca filme çekilmiştir.

Pavese'nin muhtemelen *The Revenger's Tragedy* oyunundan yaptığı bu alıntı aslen Thomas Nashe'ye ait *Lenten Stuff* (1599) adlı oyunda geçer ve *The Revenger's Tragedy* oyununda da buradan alıntılanmıştır.

(Lat.) Kıyıya varmak; (İt.) ulaşmak. Etimolojik kökeni, Latince kıyı, sahil anlamına gelen "*ripa*" kelimesinden türeyen "*arripare*" fiilidir.

Cyril Tourner (1575-1626): İngiliz diplomat, asker, oyun yazarı.

(İng.) *İntikamcının Trajedisi.* 1606 yılında sergilenen oyun, uzun yıllar boyunca Tourner'a mal edilmiştir, ancak günümüzde eserin yazarının Thomas Middleton olduğu görüşü hâkimdir.

tuttuğunun eserin içine konduğunda farkına varan kudurmuş bir intikamcının hikâyesi olabilirdi; intikamcı tarafından tatbik edilen annedeki yozlaşmada (I. Perde, II. Sahne) ve kızı Castiza'nın konuşmasında (IV. Perde, IV. Sahne) böyle olacakmış havası verir. Ne var ki anne çabucak pişman olur ve kızı da pişman edalarına bürünür. Böylece hikâye intikamcılar ile saraydaki hırs ve şehvet düşkünleri arasında bir kan ve entrika oyunu olup çıkar ve intikamcı beş perde boyunca hiçbir ahlaki farkındalık kazanmaz, tecrübe edinmez, ancak mekanik bir biçimde intikam peşinde koşar ve ardından mekanik bir biçimde cezasını misliyle bulur.

Şurası bir gerçek; son sözleri, bir tecrübe kazanmış Shakespearyen ya da Websteryen[31] (*White Devil:*[32] Flamineo ile Vittoria'nın son konuşmaları) karakterlerin kuğu ilahisi değildir; uyanıklık edip engel olabilecekken mahvına neden olan bir dikkatsizliğin doğurduğu misillemedir: *"We die after a nest of dukes"*[33] pek cılız.

28 Mayıs türü Tourner imgeleri:

> *'Sfoot, just upon the stroke*
> *Jars in my brother; 'twill be villainous music;"*[34]

Ve bir yoksul hakkında:

> *"...hope of preferment*
> *will grind him to an edge..."*[35]

---

[31] John Webster (1580-1632): İngiliz oyun yazarı.

(İng.) *Ak Şeytan*. John Webster tarafından 1609-12 yılları arasında yazılan, beş perdeden oluşan bir intikam tragedyası.

(İng.) "Düklere bir yuva peşinde ölüyoruz." *The Revenger's Tragedy*, V. Perde, III. Sahne.

(İng.) "Vallahi tam isabet, kardeşim çelişkide, korkunç olacak müzik" *The Revenger's Tragedy*, V. Perde, I. Sahne.

(İng.) "Terfi ümidi un ufak edecek onu..." *The Revenger's Tragedy*, IV. Perde, I. Sahne.

1 Haziran

Neden insanlar poz keserler ve *dandy*[36] ya da septik veya stoacı yahut *sans-souci*[37] vs kesilirler? Bir şekle, hiç değilse düşüncede yer eden bir disipline göre hayatı göğüslemekte bir üstünlük var gibi hissederler de ondan.

Aslında mutluluğun sırrıdır bu: tüm izlenimlerimizi, tüm ifadelerimizi yerle yeksan edip yeniden şekillendirecek bir davranış, bir üslup, bir kalıp takınmak.

Tutarlı, kapsamlı, yaşamcıl bir kalıba göre sürdürülmüş her ömür, klasiktir.

5 Haziran

Acı, hayal edilmiş, efsunlanmış bir katmanda; gündelik, bayağı şeylerin öyle her zaman sevimsiz de olmayan, korkulu ve *thrilling*[38] bir çehreye büründüğü bir katmanda yaşatır. Ruh ile gerçeklik arasındaki kopukluğun bilincini kazandırır; bizi yukarılara taşır ve gerçek ile kendi bedenimizi bir arada uzak ve tuhaf bir şeymiş gibi görmemizi sağlar. Acının eğitici olan etkinliği budur.

Savaş gerçeği şu basit düşünceyi iteler: bir sürü arkadaşın ölürken ölmek acı verici değildir. Grup hissi savaştan doğar. Buyursun.

9 Haziran

Başat bir tutkuya sahip kişi, bu tutkunun işlevinde insan ırkından nefret eder, çünkü tutkusuna ilişkin olarak hepsi gözüne ya rakip gibi ya da öyle veya böyle muhalif gibi görünür.

12 Haziran

Savaş hayatın tonunu koyultur; çünkü herkesin iç dünyasını son derece basit bir eylem şeması –iki taraf– etrafında düzenler ve

[36] (İng.) Filinta gibi.
(Fr.) Vurdumduymaz.
(İng.) Çarpıcı, şaşırtıcı.

ölümün hep yanı başında olduğu fikrini telkin ederek en bayağı eylemlere bile insanlıktan çok ciddiyet damgası vurur.

13 Haziran

Savaş ilanı, aşk ilanı gibidir. Düşmanla eşitlenilir ve birlikte kalkılır ya da batılır. Bizim de –bir zamanlar âşıkken– yapmaya can attığımız aynı sinir bozucu taşkınlıklarla çatılır düşmana, yaralı haldeki insanlıkla aynı gerekçe yüzünden çatılır.

12 Haziranda savaş için söylediğini, aşk için de tekrarla.

14 Haziran

Siyasette pisliğin mubah, ölçütün ise iyilik-kötülük değil uyanıklık-ahmaklık olmasının nedeni, görünüşe göre şu: siyasi organ ölmez ve hiçbir tanrı önünde haliyle hesap da vermez. Bireysel ahlakın hususi ve yegâne nedeni, bir gün ölünmesi ve sonrasının bilinmemesidir.

16 Haziran

(hava saldırısı alarmı)

Bugünlerde herkesi yerinden sıçratan ıslıkların, gümbürtülerin, patlamaların savaş öncesi tehlikesiz olduklarından kimseyi korkutmamaları bir yana algılandıkları bile yoktu. Her tutku –burada, dehşet– kendi uyaranlarına ve kendi bahanelerine karşı kendine has bir duyarlılık yaratır ve önceleri gözlenmeden geçip giden nesnel hayatın başlı başına bir bölgesini açığa vurur. En engin insan "her kılığa girebilir"[39] olandır. Tutkulara sahip olundukça, dünyayı *keşfetmeye* son verilmeyecektir.

[39] *Bkz. İlahi Komedya*, "Cennet," Kanto V, 99.

Döblin'in[40] *Devler*'inin[41] soyut biçimde betimsel doğası, düşünüşle ve insani tecrübeyle dolup taşıyor görünen *Berlin – İskenderiye Meydanı*'nın,[42] *betimlenmiş* ama dramatize edilmemiş, gündelik, bayağı ve acımasız gerçeğin materyalleştirildiğini ortaya çıkartır yalnızca; seninkilerin ve güncel anlatımların çoğunun ortak kusuru.

Döblin, Dos Passos[43] ve sen: yüzeysel doğruculuktan kaçınmak istiyorsanız, dışavurumcu soyut yapının içine yuvarlanacaksınız. İlk başta dram hissi eksik sizde.

Yalnızca farklı farklı bir sürü kişi olmak değil (Dos Passos bunu başarıyor), bu kişileri *seçerek*, bu kişilerin hatlarını (Dos Passos portreleri bir karakterden diğerine aktarılabilir) seçerek onları yapmayı da öğrenmek lazım.

18 Haziran

Parlamenter hükümetlerin kurulması, kralla soylular arasındaki zıtlıkların çatal ağzıdır.

Oligarşiler gerilediğinde parlamenter hükümete ihtiyaç duyulur; monarşiler (ya da diktatörlükler) gerilediğinde değil. Oligarşiler bunlardan doğar.

21 Haziran

Doğayı, insana özgü davranışlarla ("suyun altında kendine gelir tarla") betimleyerek canlandırmak, öncelikli olarak, imge-

---

[40] Alfred Döblin (1878-1957): Alman deneme ve roman yazarı, doktor. Modern Alman edebiyatının en önemli temsilcilerindendir.

Dağlar, Denizler, Devler / Bir 27. Yüzyıl Destanı: Alfred Döblin'in 1924 yılında yazdığı bilimkurgu romanı.

1929 yılında yayımlanan roman Alfred Döblin'in başyapıtı kabul edilir. Günümüze dek üç kez filme çekilmiştir.

John Roderigo Dos Passos (1896-1970): Portekiz asıllı Amerikalı yazar, şair, ressam. I. Dünya Savaşı sonrası "Yitik Kuşak" akımının en önemi yazarlarındandır.

nin en içgüdüsel biçimine başvurduğu ("yağmur mırıldanıyor"); özünde *şeylerin* betimlenmesini tiplemelerin sunulmasına ve izlenimci türü –tiplemenin ta kendisidir– yargılayıcı bir zekâ kıvraklığına indirgediği ölçüde öncelikli olarak lehçedir.

İzlenimcilik, tiplemeciliktir diyelim o zaman.

Senin mesleğinin hayata tutunma noktası, ilkin *ifade etme ihtiyacı* ve ikinci olarak *yakınındakiyle temas ihtiyacı*dır.

Nefret edilen, tanınmayan, görmezden gelinen biri olduğu sürece, hayatta yapılacak bir şey vardır: ona yaklaşmak.

Senin şairliğin zoraki olarak dramatik çünkü taşıdığı mesaj, iki kişinin karşılaşması –bu karşılaşmaların gizemi, cazibesi, serüveni–; ruhunun itirafı değil.

Şu ana dek çevresel zıtlıkları tercih ettin (kuzey karşısında güney; şehir karşısında kırsal) çünkü bunlar iki insanın zıtlıklarını şaşaalı bir biçimde taşıyorlar.

23 Haziran

Hayatı dile getirmek için yalnızca pek çok şeyden vazgeçmek yetmez, bu vazgeçiş hakkında sessiz kalma cesaretine de sahip olmak gerekir.

'800'ler İngiliz estetizmi –Keats'ten[44] Hardy'e[45] güzel imgeler, mesafeli ve Oxfordlu ton– Elizabeth döneminin bir yansımasıdır.

Dostoyevski'nin çıplak, sözel anlatımı ile tamamı zekâyla, mantıkla bezeli buluşları arasında bir bağ var. Beraberinde hayatı hissettiği güç, canlı imgeler içinde değil, gündelik hayattan elde

[44] John Keats (1785-1821): İngiliz romantik şair. Şiirlerinde duygusal imgelere ve güzelliğe güçlü bir yer verir.

Thomas Hardy (1840-1928): İngiliz yazar, şair. Romantizmden etkilenmekle birlikte yazdığı romanlarla 19. yüzyıl İngiliz romancılığını gerçekçiliğin zirvelerine taşımıştır.

edilen görsel ve dramatik suretler içinde ifade ediliyor. Platon'la kıyasla: diyalektik, mitler (Diyaloglar ve Dostoyevski'nin imgelemleri).

Bkz. Bugün II. Defoe en büyük İngiliz romancısıdır çünkü en az elizabetyen olandır. *Unmarred*[46] bir sese sahiptir. Diğerleri, –Dickens bile– gerek şiirselde gerekse mizahide '600'lerin etkisindedirler – imgeseldirler, elizabetyenlerin sözel (*wit*) ve içgüdüsel tenselliğini artık taşımayan ama retorik söylem kuran, *karakterden doğmayan*, haliyle dramatik de olmayan *imgeler* aracılığıyla konuşurlar.

Tek bir görünür kahramanla da bir anlatı dramatik olabilir (Defoe). Ama bu durumda karşı karşıya gelen bir insan ve bir çevre vardır.

24 Haziran

Tess of the Durberville[47] yaşamıyor, çünkü karakterlerinden hiçbirinin (tiplemeler hariç) kendi dili yok. Tess nasıl konuşuyor? Ya Angel? Yazarın dili var, orası öyle, her şeyi sarıp sarmalıyor ama bu da duygulanımın[48] olduğu fakat canlı suretlerin (melodram) olmadığı, en çok da gayet güçlü bir sahnenin (Angel ile Tess'in Sandbourne'de karşılaşmaları, bölüm LV) genişletilmesine yarayan soyut, zengin ve kimi zaman ölçülü bir betimleyiciliktir tastamam.

Melodram, karakterlerin, kişiler gibi değil de duyguya bahane üretme maksadıyla idareten yapay karakterler olarak sahne dışındaki duygulanım aracılığıyla konuştuklarında olur.

---

[46] (İng.) Bozulmamış, değiştirilmemiş.
Thomas Hardy'nin 1891 yılında önce gazetede ardından üç cilt halinde yayımlanan romanı.
Bkz. Pathos.

Kişiler anlatımda da saygı görmelidir, aksi halde melodrama –hayatta hırs ya da hedonizm ne ise, bu da sanatta odur– abanılır.

Karakterleri *işleme* hakkı tabii ki var ama etki uğruna değil yapı uğruna – hani hayatta duyma ya da tecrübe etme değil de bir anlamı gerçekleştirme amacıyladır ya, aynı öyle.

27 Haziran

Yaşlı nüfustan büyük bir tutarlılık, yasalara saygı vs beklenir. Genç nüfusa pek çok şey için izin verilir. Halklarda gençlik ve yaşlılık, yönlendirici ideolojilerin gençliği ve yaşlılığıdır ve iyisinden bir sürü bozukluğun genç bir ideolojiye üşüşmesi bundan türer, bozuklukların ya da cerrahi müdahalelerin ne noktaya vardığının henüz pek de iyi anlaşılmaması ise altında yatan basit nedendir. Kanunilik dışında bir şey beklenmez yaşlılardan.

28 Haziran

Bir şeyin iyi geldiğinde gerçekleşmemesine, artık umursanmadığında gerçekleşmesine tarihte de rastlanır. Yaşlı imparatorluklar barışçıl, medeni, iyilik yanlısı hale geldiklerinde çökerler; bir iktidar haddini bilmez, yasa tanımaz, şiddet yanlısı oldu mu kimse önüne geçemez.

3 Temmuz

Tüm bu devrim konuşmaları, bu *tarihi* olayların meydana gelişini görme ihtirası, bu abidelik tavırlar, bizim, sayesinde asırlara bir kitabın sayfaları gibi yaklaşmaya alıştığımız, her eşek anırtısında gelecek çıngırtısı duyuyor gibi davrandığımız tarihsellikte doyum noktasına ulaşmamızın sonucu.

Bireylerinki bir yana, bir de halklarda *çift kişilik* baş gösterdi.

Dahası, her şeye tarih çerçevesinden bakarak, iyi kötü zafer kazanacak fikirler ve soyutluklar üzerinden yargılıyoruz her şeyi ve artık insan nedir bilmiyoruz. Yani, geniş çaplı öğreti yüzünden,

düşman *adı*ndan, barbarlıkların en dindarından nefret edilen zamanlara döndük. Ama o zamanlarla arada bir fark var: tam dindar değiliz.

6 Temmuz

Yalnızca su götürmez olanlar (aslında teknikler bunlar) öğretiliyor. Bunun dışında, bir şeyi öğretmek için onun mutlak –bizsiz de var olan, nesnel biçimde bulunan– değerine inanmak gerekiyor.

7 Temmuz

Estetik eder, ahlaki öz, doğruluk ışığı öğretilemez – herkesin bunları kendi içinde yaratması gerekir. *Mutlak*tırlar, yani zamanın, haliyle de toplumun dışındadırlar (*bkz.* 27 Ağustos '39 ve 24 Şubat '40 II. paragraf) ve bu yüzden aktarılamazlar. Sözcükler onlardan yalnızca tekil bir şema bildirir.

8 Temmuz

Dostoyevski'nin *ilk kadınları* kimi seçeceklerine bir türlü karar veremezler (prensle Rogozin arasında kalan Nastasia; Versilov ile delikanlı arasında kalan Katerina Nikolsievna; Dmitri ve Feodor Karamazov arasında kalan Grusegnka).[49] Kimi zaman negatif kutup olan (Rogozin), başka zaman pozitif kutuptur (Dmitri).

Kadınlar başkahraman değillerdir asla; başkaları tarafından *görülen*dirler daima.

Delikanlı, zihinsel hastalıkları normalden daha fazla ele aldığından değil, daha ziyade Dostoyevski'nin kalın romanları içinde en panoramiği olduğundan zayıf. Bütün hararetli anlatımı, çölde beklenmedik şu orman türünü kendi içinde derleyen toplayan

[49] Dostoyevski'nin eserleri. Sırasıyla *Budala*, *Delikanlı*, *Karamazov Kardeşler*.

sahne ya da sahneler öbeği eksik; hikâye bir *kronik* içinde uzadıkça uzuyor, sulanıyor; yani krizlerin, hıncahınç sahnelerin devamlı ve halüsinatif sarsıntıları var ama tıpkı ıkınan fakat bir türlü kavramayan motorlar gibi asla kararlılık göstermeyen ha babam yeni baştan ele almalar bunlar.

9 Temmuz

Derin düşünmem ya da kendime dair bilincim yüzünden değil mutsuz oluşum, Leopardi demiyordu ama daha ziyade bundan mahrum kaldığımda mutsuzum.

10 Temmuz

Bu savaş belki de *ihanet* bakımından daha önce hiç görülmemiş kadar zengindir; devrimci havayı, tabi hava derken, şeylerin başlangıç durumunun yavaş yavaş dönüştüğü ve yargı ölçütünün şu veya bu gruba aidiyetinkinden farklı *hale geldiği* havayı işaret edendir.

13 Temmuz

Ortaçağın Günbatımı'ndan.[50] Paris Üniversitesi Şansölyesi Gerson[51] diyor ki: tefekkür hayatı tehlikelerle doludur. Pek çokları melankolik ya da deli olup çıkmıştır.

Başta kötülük etme zevkiyle küfrü basan ile ciddiyetini düşünmeden küfrü basan arasında ayrıma gidiyordu.

Dini yaşamı dogmatik kıstasa göre yargılıyor ama bunun yetmediği hissine kapılıyor ve ayrı ayrı her durumun patolojik yoğunlukta olup olmadığına bakarak psikolojik ölçütleri duruma göre devreye sokuyor.

---

[50] Hollandalı Johan Huizinga tarafından 1919 yılında yazılan tarihsel inceleme kitabı.

[51] Jean Gerson (1363-1429): Fransız akademisyen, eğitimci, reformcu, şair.

İffete düşkünlüğünden ötürü, değimsiz rahibin içi boşaltılmış ayinleri yönettiğini söyleyen John De Varennes'i[52] itham ediyor. Yani kilise yapılanmasını harcıyor.

(*Ortak Yaşam Kardeşleri*)[53] Çukur Ülkelerin[54] (dingin bir arkadaşlık ve takdis alışkanlığı içinde yüksek dini duygulanıma kapılma havası tutturan kent soylular) *modern müminler*deki hezeyanı, *dulcedo*'yu[55] çözümler ve müritlerin bu kadarla yetindiğini, Tanrı'yı unuttuğunu görür. Ruysbroeck'in[56] kendini Tanrı'da kaybetme düşüncesi ona uymaz çünkü o zaman artık günah işlenmeyecekmiş gibi davranılır ve sorumluluk kalmaz (Begardlar, Özgür Ruh Kardeşleri, Turlupinler[57] = ahlak yoksunu azizler)

Tarihi. Bu mistikler açlık, susuzluk ve şehvet imgeleri yaşarlar. *Dulcedo*'dan doygun tensel şeytanlıklara = cadılık işlerine geçerler. Ve karşınızda XV. yüzyılla birlikte cadılığın artmasının sebebi: gerçek vicdanın çöküşü, simgelere maddeci bir tutumla inanılması.

14 Temmuz

Ortaçağın her nesnede ve her bireyde evrenseli görme merakı –Fra Dolcino[58] değil *sapkın*, VII. Henry[59] değil *imparator* vs– bizim bireyleri sınıf ya da ulus türleri altında görme merakımıza benzer

---

[52] *Ortaçağın Günbatımı* kitabında ilahiyat doktoru ve ünlü bir vaiz olarak geçer.

Brethren of the Common Life: 14. yüzyılın sonlarına doğru Geert Groote tarafından Hollanda'da kurulan Hıristiyan topluluk.

İtalyanca "Paesi Bassi," günümüzde Hollanda.

(Lat.) Tatlılık, hoşluk.

Jan Van Ruysbroec (1293 ya da 1294 -1381): Flemenk Hıristiyan mistik.

Ortaçağda sıkça rastlanan, yoksulluğu en büyük erdem sayan, dilenciliği yücelten çeşitli tarikatlardan birkaçı.

Fra Dolcino (1250-1307): Katolik kilisesi tarafından sapkın ilan edilen Dolcinoculuk akımının kurucusu.

VII. Heinrich (1275?-1313) Almanya kralı, Kutsal Roma imparatoru.

(*Bkz.* 3 Temmuz, II. paragraf). Ama şu farkla: o zamanlar bireyin ruhunun mutlak haysiyeti (kurtuluş sorunu) canlıydı, artık değil.

Ortaçağ gerçekliğinin (her şey, hatta en uçuşkan fenomenler ve fikirler bile ana gerçeklikler içinde kristalize edilmiştir) özünde *materyalizm* olduğuna dair Huizinga'nın (s. 300 p. I) buluşu çok ama çok güzel (*Bkz.* Azizlerin iyi işler sözlüğü). (Günah, kandaki bir bozulmadır. İsa kanla yıkar. Gerçekliğe dönüşen metaforlar.)

21 Temmuz

Dostoyevski'de doğal bir gerçekliğin (insan, aile, toplum) hikâyesi hiç yok; onun yerine tartışma esnasındaki anekdotlar gibi birbirine kaynaşık, diyalektik, hummalı cenahlardan kesitler var (Platon'un mitleri). Daha doğal olan tek hikâyesi *Suç ve Ceza*.

22 Temmuz

Hapishaneden ya da sürgünden, salonlarıyla, merdivenleriyle sultanlara özgü zenginlikteki evine dönüşünü düşlemek ve burada takdim edilen aile eşrafıyla karşılaşmak, *nasıl olduklarını*, sana ne tür kimselerin uygun bulunduğunu görmek için büyük bir merakla anne ve babanın sahneye girişini beklemek; nasıl sona ereceğini bilmeden okunan, yani okuyucu ile başkahramanın kesiştiği bir roman gibi kurulu bir düş misalidir.

Düş, nasıl sona ereceğini bilmeden bekleyen yaratıcısıyla akli bir inşadır.

23 Temmuz

Düşlerin bir diğer cinsliği de –birdenbire kuvvetlice ayıkıp, üzerine düşünüp, yeniden yaşanmadıkları takdirde– hatırlanmamalarıdır. Bir düş, başkalarının uydurduğu bir anlatıdan bile daha az bizimdir çünkü dinlerken asla düşlerkenki kadar edilgen

değilizdir. Yine de düşü bizim yarattığımıza şüphe yok. *Bilincine varmadan yaratmak*, işte düşün tuhaflığı.

25 Temmuz

Despotik adaletsizliğin yaptığı yanına kar kalan vakalar, aşırı kalabalık olmayan, nokta atışı belirlenmiş bir gruba hem de pişkinlikle uygulandığı zamanlara denk gelir.

Mevcudiyetleriyle, –mevcudiyet içindeki tutumlarıyla– beğenilen yazarlar (Stendhal vs) genelde kâğıt üstünde bile üslupçudurlar.

Sanatçılar, burjuva çağının keşişleridir. Ortalama insan, 200-400'lerde köylülerin keşişlerde gördükleri o riyazetin, o ebediyetle temas halindeki hayatın ortaya koyuluşunu görürler sanatçılarda.

26 Temmuz

Gôgnin.[60]

27 Temmuz

Bu dünyadakiler (hareketlerimiz; doğa elbette söz konusu değil) bizim ya da başkalarının içsel gerçekliklerinin *simge*leridir. Boş ve keyfi bir simgeye onur atfetmek uğruna son tahlilde tensel yaşamdan feragat etmeye, bilgeleşildikçe daha az yanaşılması bundandır.

İşte düşüncenin görünürdeki gerçekçiliğinin bozguncu çıktığı, diğer yandaysa aşkınlığın simgeye dehşetli bir anlam vererek tüm

[60] İtalyan gazeteci, çevirmen, yazar ve eleştirmen Fernanda Pivano'ya (1917-2009) Pavese'nin taktığı isim. Piemonte lehçesinde, "sevimli surat" anlamına gelir.

disiplini sağladığı bir vaka. İnançlı kişi kötülük timsali bir harekette bulunmaktansa kendini öldürtür.

Ateşli bir ruh için her şey simgedir. Âşık olana baksana.

Ya da belki de idealizmde hareketlerin ve aşkınlıkta doğal nesnelerin simge olması diye bir şey yoktur? Yalnızca yaratıcı ruh tarafından dünyaya getirilmiş olan simge olabiliyordur.

Çilekeşler[61] insan topluluklarının yanında, öteki dünyada tadını çıkaracakları güzellikten ötürü kendilerini mazur göstermek adına kendilerine öyle kötü muamele ediyorlardı.

28 Temmuz

Günler hatırlanmaz, anlar hatırlanır.

1 Ağustos

Tüm liberaller duygusaldır. Öncelikle nicedir lafta liberal olma palavrasından, ardındansa kadınların resmen çıtkırıldımlıklara alıştıran huylarından kaynaklanır bu. Ama hepsinden önce erkekle kadın arasındaki bağları bir yükümlülük değil duygu mecrası olarak görmekten kaynaklanır.

Duygusallık sinikleşerek değil ciddileşerek ıslah edilir.

2 Ağustos

Düşlerde, düş gören kişi hep çok tırsaktır ve hayatta sineye çekmeyeceği şeylere tahammül gösterir. Ahlaki ve sosyal duygular büsbütün noksandır. İçgüdü yumağı haline gelir.

---

[61] "Çöl Babaları" da denilen Ankoritler, münzevi kültürünün henüz sistemleşmediği 3. ve 4. yüzyılda, dünyadan el ayak çekerek Mısır çöllerinde münferit bir hayat sürmüşlerdir.

5 Ağustos

Şaka olsun diye cesaretinin kırıldığını asla söylememek lazım çünkü kendi sözüne gelebilir insan.

Başkasının çocukluğunu tanımayı, *yeni baştan yaşamayı* arzulamak, kesin bir aşk belirtisidir.

Kendi halini *bizim*kinden, bizatihi bizimkinden daha aşağı gören birinin hali içimizi burkar, bize dokunur. Kıskanılanın, haset edilenin hali ise ötekidir, kişisi bizi ırgalamaz ama sinirimize dokunur.

7 Ağustos

Gôgnin'in tonu. Cinsel ve sosyal yargı özgürlüğü, *viveuses*[62] ve *viveurs*[63] çevresininkinden. İçiyse kapalı ve tutsak, bakireninkinden. Geçiş aşamalarındaki genel kırılma: biçimlerin yeni, ruhun eski oluşu. Yok, zannedildiği gibi tam tersi değil.

Önce biçimler olgunlaşıyor, sonra içtekiler. Sözcüğün, biçimin, üslubun gücü.

8 Ağustos

Hayat tecrübenin değil, kendi kendinin peşine düşmektir. Kendi tabanının keşfiyle birlikte kişi mertebesiyle kaderinin örtüştüğünü görür ve huzura kavuşur.

11 Ağustos

Şu hayattaki en tatsız şeylerden biri, tonu yanlış tutturmaktır – basit bir cümlede bile. Bir sanat karakterine bir ton vermek ve onu asla cırtlatmamak böylesine kolaydır – hatta aşırı kolaydır.

---

[62] (Fr.) Ehlikeyif (kadınlar).

(Fr.) Ehlikeyif (erkekler).

Bu yüzden romanlarda kadın ve erkek okurların sevdiği bir sürü ideal tip vardır.

Bir insandan tonu yanlış tutturduğunda nefret ederiz.

Mutlu evlilikler nadiren görülür, çünkü romantikler mutlu bir evlilikte yer almaz.

Hiç kuşkusuz sen, bir şeyi yapmak *zorunda* olduğu için yapanları, içinden geldiği için yapanlara tercih edersin. Elbette mecburiyet yalnızca anın getirisi değil. Ton, üslup teorisinin onayı (25 Temmuz, II. ve ondan önce 1 Haziran).

12 Ağustos

(*Bkz.* 16 Aralık '37) Aşk ve şiir, esrarengiz bir biçimde birbirine bağlıdır; çünkü her ikisi de ifade etme, söyleme, iletişim kurma arzusudur. Kiminle olduğu bir önem arz etmez. Muadili bulunmayan kudurtucu bir arzudur. Şarap bu türün yapay bir halinden verir ve hakikaten kafayı bulan konuşur da konuşur, konuşur da konuşur.

14 Ağustos

Bir eseri bitirmeyi ancak o eserden daha fazlası eden başarır.

16 Ağustos

Hata diye bir şeyin olmadığı, *hataların* "*portals of discovery*"[64] olduğu fikri, şanslı olmanın bir yükümlülük olduğu fikrini öncüler: yani akıllı asla hata yapmaz; demek oluyor ki şanslı. Ya da hatalar yapar ve bunlardan faydalanır. Kadınlar için güzel olmak bir yükümlülüktür diyen Gôgnin'in önerdiği fikirler.

[64] (İng.) Keşiflere açılan kapılar.

17 Ağustos

Gôgnin'in aklına esince konuyu bir kenara bırakarak, sonra canı isteyince aynı konuya geri dönerek "daldan dala konuşma" tarzı üsluba dönüştü ve kabul edip benimsediği bir arkadaşı haline geldi. Bundan keyif alıyor ve bunu huy ediniyor. Üslubun gücü.

19 Ağustos

... tüm hovarda erkekler gibi, bir korkak... Hovarda, kanı kaynayan manasına gelmez; bunu yönetmeyi beceremeyip duyu kaynaklı zevkleri *biricik* zevkler addeden demektir. Dizginlemeden yoksunluktur.

Hovardalık, duygusallıktır. Esasen en duygusal şarkılar, en duygusal müzikler havalı kafelerin leş ortamlarında doğar. (*Bkz.* 1 Ağustos)

21 Ağustos

Yanındakiyle kafede değil de bankta oturmak, bir bakire tabusudur.

Ne söylenirse söylensin, *sosyete*nin iç bunaltan şekilci üslubu, burjuva kesimin özensiz rahat üslubuna tercih edilir. Çünkü kriz anlarında ilki nasıl davranacağını bilir, ikincisi yabanileşir.

31 Ağustos

Zekânı gösteri malzemesi yaparak bir kadının gönlünü fethedebileceğine inanmaktan daha gerzek bir fikir yoktur. Zekâ bu kulvarda güzellikle boy ölçüşemez. Sebebi ise basittir; zekâ duyusal bir heyecan uyandırmaz ama güzellik uyandırır.

Zekâ güce, zenginliğe ulaşmanın, hürmet görmenin –kadının da, gönlünün fethedilmesine yanaştıktan sonra, dolaylı yoldan keyfini süreceği kıymetler– bir aracı olarak görüldüğünde, en faz-

la bu şekilde elde ettirtebilir kadını. Ama zekâ, hiç çıkar gütmeden işleyen heybetli bir makine gibi, kadınların umurunda olmaz.

Unutmaman gereken bir gerçek.

6 Eylül

Aşk meselelerinde ancak kendininkilere tahammül edilebiliyor.

7 Eylül

Proust'un şu merkezi: durumlar ve şahıslar yakalanması imkânsız bir biçimde mütemadiyen değişir, öyle ki bir defa erişildikten sonra arzulananın aslında tatminkârlıktan uzak olduğu fark edilir, fikri; Croce'nin şu: durumlar ve şahıslar mutlak bir memnuniyet sağlamazlar, onlar, ulaşılır ulaşılmaz dönüşen ve başlangıçta ne olduklarını diyalektik yoldan yadsıyan pratik neticelerdir, fikri ile benzeşiyor.

Fark ise devasa: Proust'a göre hayattan kendini çekmek, Croce'ye göreyse hayata atılmaktır kışkırtıcı olan.

9 Eylül

Sahneyi görüyorum. Hep, yanardöner, başından savıyor yanındakini; masadan kalkıyor, konuşmaları bölüyor, telefona gidiyor falan filan ve ona düşenleri hatırlatan kişiye "ilgimi çekmeyi ve beni oturtmayı becerememen kendi hatan" diye cevap veriyor.

Böylesi bir cevap, ergenliğin iç dünyadaki kekreliğini şart koşar çünkü alttan alta eğer yanındaki farklı olsaydı işler de farklı olurdu imasında bulunuyordur. Ergenlerce, *ne yaşanırsa yaşansın suçun bizde olduğunun* anlaşıldığı zaman –sonrasında değil ama– ulaşılan anlam karmaşası.

12 Eylül

Fiili yaşam şimdide, tefekkür hayatı geçmişte yol tutar. Eylem ve bellek.

21 Eylül

Mevcut bir tatsızlıktan beni uzaklaştırabilecek kimi alelade ya da birbirinden farksız işler –sabahleyin evde kaldığımda yatağımı toplamam; benden böyle bir beklentisi olana felekten bir gün çalmak için bolca para harcamam; banyoda epeyce sabun kullanmam vesaire– bana içgüdüsel bir dehşet veriyorlar ve bu işleri yerine getirmek için –üzerine düşünecek olduğumda– büyük çaba harcamak zorunda kalıyorum. Son derece hassas ve utangaç bir bünyenin sert büyütülmesinin izidir bu. Çoğunlukla çocukluğumun korkularından kalma. Benimkilerin kötü ya da öyle aşırıya kaçan kimseler olmadıklarını da düşünmeli. Fakat bu durumda, gerçekten kötü davranılanlar, ne haldeler?

Birtakım şeyleri sakince yapabildiğimi, kimsenin bunları elimden almadığını ya da *grudges,*[65], bir şeyi kuru kuruya yapmak yerine tadına varmanın yasak edilmediğini birden fark edişim benim için garip ve daima hayret verici. İşte şair kapasitemin açıklaması: bir katılaşma halinden erime, yumuşama hazzına –çocukluğumun tüm pürüzlerini dümdüz edinceye dek uzun uzadıya sürecek bir hazza– tabi tutma.

(Gôgnin'in zarif bir sözcüğünün doğurduğu düşünceler).

25 Eylül

mektup

29 Eylül akşamı

of!!!!

30 Eylül

Bir aşk karşısında en iyi savunma, bu tutkunun bir ahmaklık olduğunu, uğraştığına değmeyeceğini vs kusana kadar tekrarlamaktır.

---

[65] (İng.) İstemeye istemeye vermediğini.

Oysa büyük bir olayın söz konusu olduğu; güzelliğinin, sıradışı, duyulmadık bir şey yaşamakta olduğumuz şeklinde süregiden bilinçte yattığı konusunda bizi yanılsamaya düşürme eğilimindedir aşk.

(30 Eylül)

Neticede 25-29 Eylüldeki davranış, 4 Kasım '38'deki (V) muzafferane düşüncede iddia edilen mizacı eylemselleştirir. Tek kusuru, fazla muzaffer olmayışı.

Benim Gôgnin'e karşı tutumum (sona ermiş olması kaydıyla ...) '34-38'in bir özeti oldu.

(5 Ekim)

Hayır, sona ermiş değil.

(7 Ekim)

Senin yalnızca çok *répandues*[66] kadınlara âşık olduğun (balerin,[67] T.,[68] Gôgnin), haliyle hoşuna giden şeyin onlardaki *all-desired*[69] olduğu ve yalnızca kendinin tamamıyla tek sahibi olmak istediğinden acı çektiğin doğru olabilir mi?

Bu işlerde asıl deha, herkesçe zaten arzulanan bir kadını elde etmek değil, kıyıda köşede kalmış bir cevheri bulup çıkarmaktır. (Külkedisi)

(10 Ekim)

Suratına acının şamarını yeme sanatı diye bir sanat var, öğrenmek gerek. Ayrı ayrı her hamle bırak bulsun dibini; bir acı hep

---

[66] (Fr.) Sosyalleşen, sosyal hayatı olan.
Carolina Mignone (1905-1980): Milly adıyla tanınan ünlü İtalyan şarkıcı, oyuncu.
Tina Pizzardo.
(İng.) Tümüyle arzulanan.

teker teker geçirir dişlerini – daha atılgan, daha pek dişlemektir böyle yapmasının nedeni. Ve tek bir noktaya saplanmış dişler buradan akıtırken acılığını, sen başka bir nokta gösterip kendini buradan ısırtmayı akıl et – ondur ilkini. Gerçek bir acı, *bir sürü* düşünceden meydana gelir; şimdi, tek seferde düşüncelerden yalnızca birine kafa yorulur; bir sürüsünün içinden sıyrılmayı öğren ve akabinde sancıyan kesimleri dinlendir.

12 Ekim

Aşk, iki âşığı, birbirlerinin önünde değil, her birini kendi karşısında çırılçıplak edecek niteliktedir.

(14 Ekim)

On beş gündür delice arzulanan, her anın yegâne düşüncesi olan birini yeniden görmek, bir hülyadan uyandırır: gerçek kişi hayal edilenden daha farklı, daha kanlı canlı, daha uçuş uçuştur.

Kadınlar şiire karşı esaslı derin bir kayıtsızlık içindedirler. Bu noktada *eylem adamları*na benzerler –kadınların hepsi eylem adamıdır–. Görünüşe göre –gençliklerinden beri– bununla ilgilenmeleri cılız bir nedenden ötürüdür: şiir, diyonizyak coşkudan doğar ve diyonizyak coşku tüm kadınca gerçekliğin ayağıdır; haliyle kadınlar, tecrübesizlik ve yüzeysellik içinde duyguyu, sonradan kendilerini hayatın karşısına geçirecek asıl, yaşamsal, etkin duyguyla birbirine bundan karıştırırlar.

Büyük âşıklar daima mutsuzdurlar, çünkü onlar için aşk büyüktür, haliyle *bien-aimée*'den[70] beklentisi onunla ilgili düşüncelerinin kendisininkilerle aynı yoğunlukta olmasıdır – aksi halde ihanete uğramış hisseder.

Bir kadın, gece gündüz onu düşünen bir adamdan iğrenir – sebebiyse, kendisinin adamı düşünme*me*sidir.

[70] (Fr.) Sevilen, sevgili.

Yılların geçişiyle birlikte aşkın da daha az ürkütücü bir hal aldığı doğru değil. Her zamanki ıstırapların (kıskanma, yanıp tutuşma vs) yanına telafisi imkânsız biçimde kaçıp giden zamanın korkusu da eklenir.

Kimse *bildiğ*inden dönmez. Vazgeçilen ancak görmezden gelinendir. Gençlerin yetişkinlerden ve ihtiyarlardan daha az bencil olması bundandır işte.

15 Ekim

Ancak artık peşinden koşmadığında elde edilir.

Başından bir talihsizlik geçen genci avutmak için "dik dur, yüreklilikle karşıla bunu; ileride atlatırsın. Herkesin başına bir kere gelir, falan filan" denir. Kimsenin aklından doğrusunu: bu talihsizliğin aynısı iki kere, dört kere, on kere daha gelecek başına – hep gelecek başına; mademki sen yumuşak karnını gösterenlerdensin, ileride aynısını mecburen yine çekeceksin, demek geçmez.

Kadın tipolojileri: başkalarını kullanan kadınlar ve kendilerini kullandıran kadınlar. Erkek tipolojileri: birinci tiptekileri seven erkekler ve ikinci tiptekileri seven erkekler.

Birinci tip kadınlar dilleri yaldızlı, kendileri şehirli, hanımefendi kişilerdir.

İkinci tiptekiler ters, görgüsüz, kendini idare etmekten aciz kimselerdir.

(Onları kaba ve şirret yapan, sevecenliğe duydukları açlıktır.)

Her iki tip de insanca birlikteliğin *imkânsızlığ*ını tasdik eder. Köleler ve efendiler vardır, eşit değillerdir.

Kahramanca tek kural: yalnız, yalnız, yalnız olunması.

Düşüncelerinde, hareketlerinde başkalarının varlığına yer vermeden, göz açtırmadan bir gün geçirdiğin zaman kendine kahraman diyebilirsin.

Diğer türlüsü İsa olmak – yani hiçleşmek. Ama daha dün dedin –kimse bildiğinden dönmez– ve sen çok fazla şey biliyorsun.

17 Ekim

Kendi tabiatına yalan konuşulmaz.

Esaslı bir şey yapmak, kendine hükmeden bir stoacı gibi kaçmak istedin ve kendini ne kaçabildiğin ne de bir vakitlerin gayet doğal yarenliğinden keyif alabildiğin bir duruma sürükledin.

Şu öteki tekmeden edinilen en feci ders, iki senelik düşünmenin ardından hiç mi hiç değişmediğin, hiç mi hiç *düzelmediğin*dir.

Bu kuyudan yine de düşüne düşüne çıkabileceğin avuntusunu dahi elinden alacak olandır.

(20 Ekim)

Sana münhasır acın –tüm şairlerinkinden– hitap edebilmek için elinde ancak ve ancak bir *ahali* varken *ruh ikizini* aramanda yatıyor.

Sanatçılar, sanatçı *olmaları* değil, dünyada *başarıya ulaşmaları* bakımından kadınların ilgisini çeker.

Doğaldır. Evlenmek konum edinmektir; hangi erkek –en diğerkâmı–, seçme şansı varken, sağlam olmayan bir kuruma mesai harcar ki? Kadınlar da öyle yapıyorlar ve iyi ediyorlar.

Kendini adamak (ya da vazgeçmek) bir uyanıklık sorunudur.

Bambaşka bir uğurda doğmuş olan sen habire uyanıklıktan bahsediyorsun.

Bir erkeği çocuktan ayıran, bir kadını idare edebilmesidir.

Bir kadını çocuktan ayıran, bir erkekten faydalanabilmesidir.

II. gruptaki kadınlar –15 Ekimdeki– esas itibarıyla bir grup çocuk-

tur – burada söz konusu olan kendini idare etmekten aciz ruhlar, çok doğru).

Ve sonra: Çocuk ya da Yetişkin doğulur, sonradan olunmaz.

Avut şimdi kendini.

21 Ekim

Kişi hazlarda sonsuzu arar ve bu sonsuzluğa erişme umudundan asla dönülmeyebilir; işte, *tüm* hazların tiksintiyle sona ermesi böylelikle olur. Ve bizden hunharca bunları söküp atması için doğanın bir buluşudur bu.

22 Ekim

(*Bkz.* 9 Ekim '39, IV, Lavelle). Bir insanı saydırtan *yaptığı* eylemler değil, ne *olduğu*dur. Eylemler ahlaki yaşam değildir; başkalarına davranma biçimimiz yalnızca iyidir – yahut kötülük ediyoruzdur. Ahlaki yaşam, ben'in ebedi, değişmez olmasıdır – eylemler, o en derinlerini, sonrasında değil, yalnız ve ancak fırtına sırasında açık eden şu denizin üstündeki harelerden başka bir şey değildir.

23 Ekim

Hırslı değilim ben; gururluyum.

Etkin yaşam kadınca; düşünsel yaşam erkekçe bir erdemdir (*bkz.* 14 Ekim, II ve *F.'nin aşk çözümlemeleri*). Varlığımın bu yüzyılda bir anlamı da etkin yaşamın düşünsel yaşama üstün olduğuna dair Leopardi-Nietzche mitini çürütme görevi olabilir. Büyük bir adam haysiyetinin, işe, sosyalliğe, *bourrage*'e uymaktan geçmediğini göstermek olabilir. Dostoyevskice yaşamayı, anlaşılan, bırakmadan. Tüm tutkular, gelsin yine de. Ama sayılmanın ne *yaptığın*dan değil ne *olduğun*dan geçtiğini unutmamalı (22 Ekim).

24 Ekim

Aşkta yalnızca âşık değilken taktik kovalanabilir.

30 Ekim

Acı, hiç de bir ayrıcalık, bir asalet emaresi, bir Tanrı hatırası değildir. Acı azılı ve hayvanca bir şeydir, hava gibi doğal, beleş ve bayağıdır. Vıcır vıcırdır, ele gelmez, uğraşmaya gelmez; zamanda yaşar, zamanla aynı şeydir; sarsıntılı, çığlık çığlığaysa şayet, sırf acı çeken kişiyi, önünde uzanan o anlarda, lime lime eden geçmişin yeniden canlandığı ve ardından gelecek olanın beklendiği o uzun anlarda daha da savunmasız bırakmak için vardır sarsıntıları, çığlıkları. Bu sarsıntılar, tam manasıyla tabir edilen acı değildir; asıl acının *sürüşü*nü, acı-zaman'ın sonsuz, bezdiren, bunaltıcı süresini bize hissettirmek için sinirlerimizin keşfettiği canlılık anlarıdır. Acı çeken hep bir bekleyiş halindedir –sarsıntı bekleyişi ve yeni bir sarsıntı bekleyişi. Çığlık krizinin bekleyişinkine tercih edildiği an gelir. Hiç gereği yokken bağırılan bir an gelir, zamanın koşusuna çomak sokmak için, *bir şey oluyor* hissi için, hayvanca acının ebediyen sürüşünün bir anlığına sekteye uğradığını –sağlamlaşsın diye bile olsa– hissetmek için.

Kimi zaman ölümün –cehennemin– *ansız*, sessiz, sarsıntısız; tümüyle zaman ve tümüyle sonsuzluk; tıpkı artık ölmez bir bedendeki kan akışı gibi kesintisiz bir acı akışından ibaret olacağı kuşkusu çıkagelir.

Umursamazlığın gücü! – taşlara milyonlarca yıl sessiz sedasız durmayı sağlatan.

31 Ekim

Sendeki her şey gurur, işte kanıtı. Şimdi, yine onu aramaya, yine ona yazmaya iznin çıktı, hadi aramaman, yazmaman neyse de böyle yapmak için yana yakıla bir ihtiyaç duyduğun bile yok.

Her şeyde *yalnızca gelecek ihtimali arıyor* olduğumuzun bir kanıtı da olabilir bu. Bir şeyi yapabileceğimizi bilirsek, memnun olur ve belki de bu şeyi yapmayız bile.

1 Kasım

Fern.[71] yoksul insanda zenginin erdemini (letafet, zarif olandan anlama, sosyallik vs), zengin insanda yoksulun erdemini (ciddiyet, sade pratiklik, cefakâr iyilik vs) arıyor.

2 Kasım

Kendini kurtarmayanı kimse kurtarmaz
kimse kurtaramaz.

Sonradan daha fazla ettiğini, daha önde geldiğini anladıklarımın başlangıçta hoşuma gitmediklerini, beni tiksindirdiklerini sıkça fark eder oldum.

8 Kasım

Freud'a (*Psikanaliz Yazıları*)[72] kulak verilirse, bütün düşünce ölüm içgüdüsünden doğuyor: hayatın kaçışkan, diyonizyak, azgın devinimlerini ben'in narsisizmini okşayan bir şema içine oturtma çabası. Ben, kendi kımıltısızlığında ve arzulara uzaklığında kendine yetmek için durgunluğa doğru geri çekilme eğilimi gösteriyor.

Acı çekince ve içinde bulunulan krizi çözmeye, anlamaya, *oturtmaya* ve nihayet haklamaya çalışınca kıymete binildiği bir gerçek.

9 Kasım

Duyuların işledikleri haricinde bedenimizin yaptıklarının tamamı algılanmanın dışında kalır. En hayati fonksiyonları (dola-

---

[71] Fernanda Pivano.

Essais de Psychanalyse: Sigmund Freud'un 1915-1923 yılları arasında yazdığı çeşitli denemelerin 1927 yılında basılan Fransızca toplu çevirisi.

şım, sindirim vs) bilmeyiz. Ruhumuzda da böyledir: yüzeysel şematik fikriyat olmadığı müddetçe hareketlerinin, değişimlerinin, bunalımlarının tümünü görmezden geliriz.

Ancak bir hastalık bedenimizdeki işlevsel derinlikleri görmemizi sağlar. Ruhumuzdakileri okuyuşumuz da böyle, dengesizleştiğimizde olur.

12 Kasım

Yalnızca kendine acıması olmayanlara merhamet duyarız.

(24 Kasım)

Etrafı parmaklıklarla ve çitlerle çevrili (= havuz). F. üçünü (bu geceki sığınaktan üç Sicilyalı) içeriye alıyor, üçü de ağır, gülümsemeleri tehditkâr, ketum. F. içeriye alırken sert bir ifade takınıyor yüzüne. Ben bu üçünün tutsağıyım, buna adım gibi eminim ve tek kelime etmeyen, dik duran F.'ye bakıyorum ikide bir. Beni onların eline düşürmek için ettiği oyunu düşünüyorum uzun uzun (= birçok kadının esrarengiz tanışıklığı, ama belki de biraderi). Şu biraderin kafasından, kız kardeş F.nin çalışmalarıyla ilgili meseleler yüzünden benimle gırtlak gırtlağa gelmek geçiyor, hayal meyal. Hepsinin eli ağır, kendi aralarında şakalaşıyorlar. Bir gözleri benim üstümde. Onlardan ulaşacak tehlike hissi müthiş kuvvetli ve tedirgin edici.

Bir parmaklığı aralıyorum, hırsız gibi sıvışıyorum, F.'ye bağırıyorum seni arayacağım ve izah edeceğim diye. Yani ihanetine inandığım yok diye.

30 Aralık

FOSCOLO – *Edebiyat Yazıları,*[73] Le Monnier.

II. Cilt, s. 65 "Öyleyse daha kuvvetli hislere varabilenlerin, daha kudretli fikirleri vardır."

---

[73] *Prose Letterarie*: İtalyan yazar, şair Ugo Foscolo'nun (1778-1827) *Edebiyat Yazıları*, yayıncı Le Monnier tarafından üç cilt halinde basılmıştır.

Belagat Dersleri:

s. 129 "edebiyat tarihinde, getirisi olan hakiki bir şöhret beklentisi güdebilecek olmalarına rağmen, üstelik başlangıçtaki seçkin denemelerin ardından, tüm işlerden el çeken ve adsız sansız yaşamayı seçen niceleri belki de aylaklığın ve karanlığın içinde, tevazu edip özendikleri huzuru ve memnuniyeti bulamamışlardır yine de."

s. 19 notu "R. Descartes aksiyom olarak belirtir. *Doğanın insanları eşit muhakeme becerisiyle donatması* (*Yöntem Üzerine Konuşma*, no. I): Jean-Jacques Rousseau *Toplum Sözleşmesi*'ne şu cümleyle başlar: *İnsan özgür doğar:* her iki hata, edebi ve idari felsefeye karşı daima son derece yıkıcıdır."

s. 152 "böyle yakalanacaksınız işte, her insan için itinayla savuşturulması gereken yegâne pürüz olan o uykundan uyanışa."

Decameron metni üzerine:

Cilt. III, s. 20: "oysa farklı lehçelerin, İtalya'da, daha önce kimseciklerin konuşmadığı ama herkesçe her zaman anlaşılan ve en çok da yazarların yüreğine, sanatına, aklına nazaran az çok güzel de yazılan, ulusal ve ebedi bir dil oluşturmak için sürekli ittifak içine girmiş olmalarında daha az bir doğruluk payı yok."

s. 38 (lehçeler x edebi dil). "Toscana'nın eski komedileri ve Goldoni'nin Venedik komedileri en iyisidir: ama Napoli Krallığında, Roma'da ve Lombardiya'da soğuk gelebilirler halka."

s. 41 (Boccaccio): "herkes onunkinden farklı bir biçimde yazıyordu; kim birebir konuştuğu gibi yazdığını ve kendi yazdığı dilin, ne bir eksik ne de fazla, basbayağı Floransa halkının lehçesi olduğunu ileri sürebilir?"

s. 42: "Halbuki, tüm dillerde gerekli sanat İtalyanlara son derece güç geliyor; çünkü fikirlerin seyri ve değişimlerini ... izleyerek dilin zenginleşebileceği ne bir sarayları var ne başkentleri ne de parlamentoları."

s. 43 "edebi özü itibarıyla İtalyan dili, yakın zamanlı diller arasında, ahenkli, apaçık ve hassas kelimelerinin neredeyse hepsini ve tüm seçkin biçimlerini beş yüzyıldan daha uzun süre muhafaza edebilmiş yegâne dildir."

s. 58: "Genel kanının aksine, Homeros'un dilinin, farklı lehçelerin mozaiği olarak çatılmadığını, sanırım, başka yerde teslim etmiştim: oysa şairler ve tarihçilerce, kendi kentlerinin lehçelerine edebi bir nitelik kazandırma uğruna ve böyle yazdıkça tüm Yunanistan'da (*Aeolic Digama Tarihi*)[74] daha kolay hazmedilirler diye üzerine çalışılmıştı."

s. 76: (La Crusca):[75] "oysa dilin değil lehçenin sözlüğü olarak kaldı, hem de temelli."

Dante'nin Destan Metni Üzerine:

s. 117: "Yunan ve Romalı yazarlar ... doğal özgürlük ve zaman aşımına uğramayan haklara dair kuramları öğrettiklerinden değil; aksine tüm hak ve yükümlülükler, onlara göre, talih ve zafer tarafından bildirildiğinden."

s. 120: "görüşler, ancak yönetimlerin gücü eşliğinde hüküm sürdüklerinde gelişip serpilebilirler, bu zamanların dışında boruları ötmez asla."

s. 321: "Diller, ulusun olduğu yerde, belagatçilerin idaresinde bir kamusal mülktür; ulusun olmadığı yerde aydınların mülkü olarak kalır ve kitap yazarları yalnızca kitap yazarları için yazarlar."

s. 382: "Bir sürü bölümün, en çok da *Cennet*'teki alegoriye ve öğretiye dayalı bölümlerin, Şair'in dilde ve sanatta başa koşmasından hayli zaman önce ilkin düşünüldükleri ardından çatıldıkları fikrindeyim ve hislerim bana bunun doğru olduğunu söylüyor. Nadiren *Cehennem*'de ve daha seyrek olmakla birlikte *Araf*'ta, yer yer *Cennet*'i sakatlayan henüz oturmamış Latin kökenli kelimelerle, muğlak sözdizimleriyle, pürüzlü biçimlerle yetinmeye mecbur kalmıştı."

s. 453: "aralarından şairane hülyaların daha doğallıkla çağladığı fikirler."

---

[74] Aeolic, bir Antik Yunan lehçesidir. Foscolo bu makalesinde modern Yunan alfabesinde yer almayan Digama harfinin Homeros destanlarında seyrini tartışır.

Accademia della Crusca: 1582 yılında Toscana lehçesini arındırmak maksadıyla Floransa'da kurulan filoloji ve dilbilim akademisi, günümüzde halen çalışmalarını sürdürmektedir.

s. 458: "D. elinin altında tutuyordu onları ve onlarla birlikte eylemin yükselen gücüne, dayanıklılığına, zamanın devamlılığına dair yine aynı fiilin bunca dar manaya gelmeyenlerini de. Buradan anlaşılabilir, aksi halde Tercümanına söylediği: sözcükleri sıkça ve çoğu kez, başkalarının ifade etmekte kullandıklarından daha başka manalara getirtmesi, bir muamma gibi görünürdü." (*Anonim*)

"Eşlik eden fikirler arasındaki çatışmanın onun söylemlerinden anında ve dinç çağlaması bundan."

s. 479: "Dil yine de kendi kurucuları için yazılı bir dildi, asla konuşulan bir dil değil; haliyle kitaplar, ileriki telaffuzları karşılamadığından, ses organlarına da göze sımsıkı sadakat göstermek düşüyordu."

İtalyan Dili Üzerine (İngiltere'de İtalyanca yazıldı)

C. IV s. 180 (Homeros'un dili): "Kelimelerde sürekli sade ve doğal olarak dilbilgisel bir ilerleme kateder. Cümleleri hiçbir zaman metafora boğulmamıştır ve asla metafiziksel fikirlere yahut deyim yerindeyse elle tutulur olmayan düşünce ve duygulara uygulanmamıştır. Dolayısıyla dizelerden hece ölçüsü çıkarılacak ve *İlyada* ile *Odysseia* düzyazıya çevrilecek olsa, günümüzde bin beter üslupta, bin kat kötü dillerde yazılan binlercesi gibi hayret verici, romansı öykülere dönerdi..." "Dante'nin ozan dili ... düzyazı komposizyonlarına hiçbir zaman model olamadı, olamaz da."

s. 197: "Nihayet Tukididis[76] sözcükleri neredeyse edilgin birer materyal gibi işler ve tutkuları, imgeleri, düşünce yankılarını belki de zaman zaman tutturamayacağı kadar yoğun koyultmaya zorlar sözcükleri; yani, neredeyse dilinin zorbası gibi görünür. Oysa Boccaccio bir âşık gibi dilinin üstüne titrer."

s. 210 (Petrarca): "oysa *onun*ki ulustan çok yazar dili."

s. 211: "Villani, Floransalı yazarlar arasında, dili en yerli olanı."

[76] Tukidides (MÖ 460?-400?): Atinalı komutan ve tarihçi. Atina ile Sparta arasındaki savaşı ayrıntılarıyla anlattığı *Peloponez Savaşları* adlı eseriyle ünlüdür.

Romancı eğilimleri ve analitik yetisine kıyasla *Güzel Dünya Gazetesi*'ndeki[77] (kırklı yaşların teslimiyetçiliğinin dile getirildiği *Okur*'a[78] kesiti) yazısı ve Kesitler, özellikle 10. kesit: "... ben, tecrübenin katılaştırdığı kalbimle...;" büyük çeviriye giriş kısmı (*Didimo Chierico, okurlara selam*),[79] Sterne'yi[80] betimlediği "... arzuyla tutuşan gözleri, utançla yere eğilir gibi;" *Didimo Chierico Hakkında Bilgiler*'in tamamı; *Resmi Özür Mektubu;*[81] *Pisagorcular Akademisinin Eylemleri*[82] tiratları (*Güzel Dünya* tarzında acılı, mizahi bir yazı); *Duygusal Seyahat*[83] çevirisi, Crèvecœur'ın[84] yazdığı *Pensilvanya Seyahati*'nden[85] alınan *Şöhretin ve Umutsuzluğun İnsana Etkilerine Dair* çevirisi ve nihayet *Jacopo Ortis*'te[86] gençlik denemesi. Romancı olup çıkmadı çünkü bir yandan Sterne'de kendini buldu ve çeviriden keyif aldı ama onun mizah tarzı tam olarak *Güzel Dünya*, *Eylemler* ve çeşitli Kesitlerde gösterdiği gibi.

---

[77] *Gazzettino del Bel Mondo*: Foscolo'nun İngiltere'den yazdığı mektuplardan oluşan eseri.

Güzel Dünya Gazetesi adlı eserde, mektupların yanı sıra "Okur'a," "Sürgün," "Seni" gibi ara başlıklar bulunur. Pavese'nin "Fragmanlar" diye isimlendirdiği bu kısımlar ilerleyen satırlarda "Kesit" olarak çevrilmiştir.

Didimo Chierico, Foscolo'nun, *Duygusal Seyahat* adlı eserin çevirisinin giriş kısmı için yarattığı hayali bir karakterdir. "Didimo Cherico Hakkında Bilgiler" başlıklı yazısı 16 bölümden oluşur ve 1813 yılında basılmıştır. *Duygusal Seyahat*'in giriş kısmında okura sesleniş bölümü vardır.

Laurence Sterne (1713-1768): İrlanda doğumlu İngiliz roman yazarı.

Lettera Apologetica: Ölümünün ardından 1844 yılında basılan eserde Foscolo kendi hayati, edebi ve politik seçimlerini irdeler.

Atti dell'Academia de' Pitagoric: *Tamamlanmamış Kitaptan Kesitler* adıyla sunulan bu eser, Homeros'un çevirilerine dair Foscolo'nun yaptığı eleştirilerin ardından kendisine yönelik tepkilere cevap niteliğinde kaleme aldığı bir parodidir.

Laurence Sterne'nin 1768 yılında yayımlanan eseri.

J. Hector St. John de Crèvecœur (1735-1813): Fransız asıllı Amerikan yazar.

Crèvecœur tarafından yazılan eserin tam adı: *Voyage dans la haute Pennsylvanie et dans l'état de New-York.*

Foscolo'nun 1802 yılında yayımlanan romanının başkahramanı.

1941

14 Ocak '41

Üslubun ne olduğunu görmek için, Foscolo'nun herhangi bir düzyazısını, sonra da İngilizceden çevirdiği düzyazılardan birini, Ugoni'den[1] bile olsa, okumak yeterli. Daha iyisi: *ilkin* çeviriyi okumalı sonra da asıllarından birini – mesela *Açılış Dersleri.*[2]

Bu sene hiç vicdan muhasebesi yapmadıysan sebebi, bunu yapmaya hiç olmadığı kadar çok ihtiyaç duymandı – bir geçiş sürecindeydin ve salim kafadan yoksundun.

30 Ocak

Soğuk bir günde, bir kafeteryada durup soluklanılırken –birinin süzülmüş, üzgün yüzüne, bir başkasının çarpık ağzına, bir üçüncünün hoş ve tatlı sesine dikkat kesilinmişken– duyulan ve gündelik ıstırap kadar duygusal bir sarılışa, şehvetli ve melankolik bir kucağa kendini bıraktıran şu tatlı ve babacan insanlık sevgisi, halinden memnun, sere serpe bir içe dönüklüktür; gerçek bir *yanı başındakini sevme* değil. Böyle anlarda kimse için parmak kıpırdatılmaz: hayat karşısında dingin beyhudeliğimize mutlu olunur esasında.

---

[1] *Petrarca'ya Dair Yazılar* (*Saggi sul Petrarca*) adlı eserini Foscolo İngilizce yayımlar, ardından Camillo Ugoni İtalyancaya çevirir.
Lezione Inaugurale: Foscolo 1808 yılında Pavia Üniversitesinde belagat dersleri vermeye başlar ve bu bağlamda toplumla edebiyat arasındaki bağı irdelediği *Edebiyatın Kökeni ve Ödevi* adlı eserini yazar.

Eğer bir şiiri tanımak için yaptığımız *sessiz okuma* bile tefsirse, nasıl bir şiir üzerine tarihsel yargı inşa edilebilir, artık orası bilinmez – o şiiri tanımak demek, içimizde bir *diğer* eser yaratmak demektir çünkü. Şu *diğer*ini mi yargılayalım? Ya tarihsel yargının evrenselliği? *Hakikiliği*? (*Pugliatti*'yi[3] okurken: Müzikal Tefsir)

(2 Şubat)

Arkadaşım P.,[4] yakınının meselelerine koyduğu kökten mesafede görüldüğü üzere, kendi kadir kıymetine dair burnunun dikine, toz pembe hisler içinde, tıpkı kendi etkin dünyasına uzanacak başka ellere tahammülü olmayan bir köylü gibi kapı duvar. Kendi tavrını asla sorgulamayan bir adam; haliyle başkalarının dünyayla ilişiklerindeki gergin adaptasyonu görmezden geliyor. "Sanatçı" olmasaymış ve yanındakilerin hal ve hareketlerini yansız bir biçimde gözleme tavrını sürdürmeseymiş on numara köylü olurmuş. Gerçi bu yansızlık da tartışılabilir: kendi dünyasının etkin kompozisyonunda *çarçur etmeden* iş gördürdüğü ve mesela onun "teatral" diye tahayyül ettiği kültürle bağdaşmayan okumalar gibi gereksiz sapmalara geçit verilmeyen bir yeti, yansız mıdır? Onun ilk gençlik şemasına (bir kerecik olsun *sınamadan geçirdiğinde* kendisinden izler kalsın diye) girmediğinden onu yalpalatan bir tecrübesi, bir gerçeği olmuş mudur; hiç gelmiş midir başına böylesi?

Bir Katolik ve tabii ki tevazuyu borç biliyor, hayatın tüm değerlerini, sürprizler olmaksızın, orgazmlar olmaksızın, ödevmişçesine sırtlanan bir yapısı var her zaman. Bu onun şeması. Ona psikolojiyi görmezden geldiğini söylediğim zaman, dramlarını üzerine kurduğu insani mekanizmaları göz ardı ettiğini kastediyor değilim; benim kastettiğim, sanatta yaşanmış psikolojik "ihtimal" alanının ötesinde, gerçekliğin içinde, hiç psikolojik bir şüphe, bir ruhsal hastalık –hani şu, tek başlarına, bilincin en

[3] Salvatore Pugliatti (1903-1976): Messina Üniversitesinde sivil haklar üzerine ders vermesinin yanı sıra müzik alanında da çalışmalar yürütmüş akademisyen, hukukçu, edebiyatçı, müzik bilimci.
Tullio Pinelli (*Bkz.* 16 Şubat 1938).

derinlerini sınatan, gördürten hastalıklardan birini– yaşayıp yaşamadığı. Bu tecrübeleri *in corpore sui*[5] reddettiği söylenebilir – daha önce bahsedilen nedenden ötürü belki hastalıkların pratik yanını görmüyor. Tabii, yarın psikolojik olarak bunalıma girse ve yoluna kör topal devam etse dahi, böyle yapmaktaki nedeni trajediye malzeme toplamak olurdu, hayati bir gereklilik olmazdı. Zaten hayati gereklilikleri, onun o dirençli, o köylü Katolikliğindeki, –kelimenin tam anlamıyla– benmerkezci şeması tarafından giderilmiş oluyordu çoktan.

En iyi sayfalarındaki melodram tonu buradan geliyor. Onunki tam olarak katıksız bir drama sanatı çünkü ve belki de bu yüzden onunki –şu ana dek– hep edebiyattı. Bundan nasıl çıkabilir, kestiremiyorum.

P. belki de hiç ergenlik –şu, intiharı düşündüreninden– yaşamadı. Ve bu eksikliğin bedeli, ruhun kendine has ebedi ergenliğidir – tüm o erkekliğin (duruş, aile, sorumluluk hissi, başarı) altında onu yeni türlerin yaratıcısı değil *aydını* eden bir ergenlik. Böylesi bir izahın ardından onu neredeyse bir kadını sevebildiğim gibi seviyor oluşum, anlaşılır bir durum. O benim ve deneyimlerimin antitezi.

P.'nin o yatışmış, bilgece bencilliğinde kadınsı –yani ergensi ama sadelikle birlikte dinlendirici ve sakinleştirici bir zarafet de olan ergenliktekinden– bir şey var.

3 Şubat

Tüm muhteviyat, her mahlukatın içerisine girene açtığı gizli ve sevgi dolu "kendinde" barınır diye tutturmamda ne var yani? Hiç, çünkü ben bu sevgi dolu paydaşlığı asla gerçekleştiremedim.

Hayatın gizi aslında, yokluğuyla bize daha da acı verene zaten sahipmişiz gibi davranmakta. Hıristiyanlığın bütün olayı bu. Kendini, her şeyin iyi uğruna yaratılmış *ol*duğuna, insanoğlunun

[5] (Lat.) Kendi vücudunda.

kardeşliğinin var *ol*duğuna –doğru değilse bile ne çıkar?– ikna etmektir. Bu görüşün avutuculuğu gerçek olmasından değil ona inanılmasından geçiyor. Çünkü ben inandım, sen inandın, o inandı, onlar da inandı ve işte doğrulanmış oldu.

10 Şubat

MARCEL RAYMOND: *De Baudelaire au Surréalisme*:

DOPO I TRE FARI: «Mais le réel, l'absolu, si l'on veut, on ne songe pas à le rencontrer ici au terme d'un enchaînement de concepts ou d'une dialectique, c'est dans le concret psychique qu'on pense le découvrir. Une sensibilité nouvelle, infiniment délicate... une métapsychologie... voilà la faculté propre au poète moderne...» (p. 48).

«... les derniers venus des poètes posent volontiers en principe que les données de leur *moi* ne leur appartiennent pas en propre, et qu'un esprit universel se manifeste par elles» (p. 261).

APOLLINAIRE: «Le nouveau est tout dans la surprise» dice Apollinaire (p. 273)

DADA: «il n'y a que l'inconscient qui ne ment pas» (p. 316)

DADA: «il s'agit toujours de savoir si les accidents linguistiques qui se produisent chaque fois que l'on brise les associations traditionnelles, sans souci de reproduire un modèle ou d'exprimer un sentiment, ne sont que des jeux, sans conséquence, ou s'ils peuvent en certaines circonstances, et presque à notre insu, correspondre à quoi que ce soit ayant une existence authentique» (p. 324)

SURREAL.: «Chaque texte surréaliste présuppose un retour au chaos, au sein duquel s'ébauche vague surnature; des combinaisons chimiques "stupéfiantes" entre les mots les plus disparates, des nouvelles possibilités de synthèse, se révèlent brusquement dans un éclair» (p. 332).

laisser se former involontairement, inconsciemment, des évidences d'une autre nature, des évidences purement psychiques, si la chose est possible, qui s'imposent en nous à un certain

sens intérieur et poétique, lequel se confond peut-être avec le sentiment de notre vie profonde» (p. 333).

CRITICA AL SURR.: «les textes surréalistes... on est conduit à les regarder comme des produits de la culture, et de la culture la plus avancée - tout autre chose que le résultat du libre exercice d'une faculté d'invention verbale plus ou moins généreusement départie à tous les hommes» (p. 335)

DÉFIN. SURRÉALISTE: «pénétrer dans un monde où la liberté serait infinie» (p. 337) «c'est peut-être l'enfance qui approche le plus de la vraie vie» (p. 338)

BRETON: «Tout porte à croire qu'il existe un certain point de l'esprit d'où la vie et la mort, le réel et l'imaginaire, le passé et le futur, le communicable et incommunicable, le haut et le bas cessent d'être aperçus contradictoirement. Or c'est en vain qu'on chercherait à l'activité surréaliste un autre mobile que l'espoir de déterminer à point» (p. 340)

CRITICA AL SURR.: «notre rêve vaut ce que valent nos veilles» (p. 365).

Dopo Rimbaud, i suoi allievi « subordonnent l'acttivité poétique à des fins qui la dépassent» (p. 391).

Umiliano l'arte davanti alla natura (non piú = ragione, non piú = sentimento, non piú = immaginazione) che è pensiero onirico, spontaneo, ecc. La poesia non può risiedere in forma alcuna perché è fenomeno psichico (p. 392).

«le poème tend à devenir autre chose qu'une *expression* plus ou moins fidèle que l'on apprécierait par rapport à un modèle intérieur imaginé par induction, aux circonstances particulières d'une vie. A la limite, il serait un *object* existant pour lui même, sans communication avec son créateur... un object autonome, aérolithe tombé d 'une planète inconnue...» (p. 400).

MARCEL RAYMOND: *Baudelaire'den Sürrealizme*:

ÜÇ FENERDEN SONRA: "Gerçeğin ya da dilerseniz mutlağın, bir kavramlar zincirinin sonunda karşımıza çıkması düşünülmez, ruhsal somutlukta keşfedilmesi beklenir. Son derece hassas, yeni

bir duyarlılık... bir metapsikoloji... modern şairin kendine özgü yetisi budur işte..." (s. 48).

son dönem şairleri kendi *benliklerindeki* verilerin bizzat kendilerine ait olmadığını ve evrensel bir ruhun kendileri aracılığıyla ortaya çıktığını gönüllü ilke ediniyorlar." (s. 261).

APOLLINAIRE: "Yeni olan her şey sürprizdedir" diyor Apollinaire (s. 273).

DADA: "bir tek bilinçdışı yalan söylemez" (s. 316)

DADA: "bir modeli yeniden üretme ya da bir duyguyu ifade etme kaygısı olmaksızın, geleneksel çağrışımlar parçalandığı zaman her seferinde ortaya çıkan dilsel kazaların yalnızca bir oyun mu olduğunu, bir sonuç doğurup doğurmadığını ya da belirli durumlarda ve neredeyse biz farkına varmadan, hakiki anlamda var olan herhangi bir şeye karşılık gelip gelemeyeceğini bilmek daima bir meseledir" (s. 324)

SÜRREAL.: "Her sürrealist metin, içinde müphem doğaüstünün belirdiği bir kaosa dönüşü varsayar; en uyumsuz kelimeler arasında "şaşırtıcı" kimyasal bileşimler, yeni sentez olasılıkları ani bir aydınlanmayla açığa çıkıverir" (s. 332).

"... başka bir doğaya ait olan, belki de derin yaşantımızın hissiyle karıştırılabilecek içsel ve şiirsel bir anlamı bize yükleyen ve eğer böyle bir şey mümkünse bütünüyle ruhsal denebilecek kanıtların biçimlenmelerine gönülsüzce, bilinçsizce izin vermek." (s. 333).

SÜRR.'E ELEŞTİRİ: "sürrealist metinler... onları kültür ürünleri, hem de en ileri kültürün ürünleri olarak görmeye yönlendiriliyoruz – bu da bütün insanlara az çok cömertçe bahşedilmiş söz icat etme yeteneğinin özgürce kullanılmasından çok başka bir şeydir" (s. 335)

SÜRREALİST TANIM: "özgürlüğün sonsuz olduğu o dünyaya girmek" (s. 337) "belki de gerçek yaşama en çok yaklaşan, çocukluktur" (s. 338)

BRETON: "Her şey bizi, zihinde yaşam ile ölümün, gerçek ile hayali olanın, geçmiş ile geleceğin, dile gelebilenle dile getirilemez olanın, yüksek ile alçağın artık karşıt şeyler olarak algılan-

madığı belli bir nokta olduğuna inanmaya sevk ediyor. Sürrealist bir faaliyette, kesin olarak belirleme umudundan başka bir amaç aramak boşunadır." (s. 340)

SÜRR.'E ELEŞTİRİ: "hayallerimiz ancak [gece] uyanıklıklarımız kadar değer taşır" (s. 365).

Rimbaud'un ardından, öğrencileri "şiir faaliyetini, şiirin ötesindeki amaçların emrine verir" (s. 3 9 1).

Kendiliğinden, düşlere özgü vs düşünce olan (artık = mantık, değil; artık = duygui değil; artık = imgelem, değil) doğanın karşısında mantığı küçümsüyorlar. Şiir herhangi bir biçime bürünemez çünkü ruhsal bir fenomendir.

"şiir, bir yaşamın kendine özgü koşullarının, tümevarım yoluyla tasavvur edilen içsel bir modelle ilişkilendirerek takdir edilebilecek az çok sadık bir *ifadesinden* daha fazlası olma eğiliminde-dir. Nihayetinde, yaratıcısıyla hiçbir iletişimi olmayan ve yalnızca kendisi için var olan bir *nesne* olacaktır... otonom bir nesne, bilinmeyen bir gezegenden düşmüş bir göktaşı..." (s. 400).

Teşhirle değil de doğal bir olayla dokunmak: şiir bir günbatımıdır, bir sahildir vs.

18 Ocak '41, bitişi *Kumsal*'ın.

(14 Şubat)

Rüyamda Fern. bana diyor ki, müzisyenlerin hemen arkasına geçmiş ve "şu ilahi üçlük"e bayılmış.

Az sonra içeri giriyoruz –onu bir daha görmüyorum– ve müzisyen tanıdığımın duvarın hemen dibindeki iki klavsen çalgıcısıyla dip dibe durduğunu ve elleriyle orkestrayı yönlendiriyormuş gibi (çalgıcılar çaktırmadan dönüp bakıyorlar) yaptığını görüyorum.

Müzisyen bunu yapmaya açıkçası Fern.'den daha uygun –*olağanüstü biçimde daha uygun*– ve rüya esnasında bir anlatısal düzenleme sürecine gidilmiş. Yani burada sonrakinin ilkinden türediği iki ardışık olay değil de ilkin embriyo biçiminde beliriveren,

sonrasında ise daha zengin, daha uygun bir ifadeye kavuştuğu söylenebilecek tek bir olayın, bir vaziyetin gelişmesi var elimde (ilk bakışta benim için tamamen muamma olan birbiriyle uyumlu detayların sihirli bir biçimde zenginleşmesinin yanı sıra suskun bir başkahraman ve his de var).

Belki de rüya sırasında kimi hususların bize sonradan tamamlayacakları daha başka noktaların anlatısal bakımdan öncüleri olarak görülmesinin (27 Aralık '39) açıklaması burada yatıyordur. Basitçe, sonradan başka bir şeyde somutluk kazanan embriyo halindeki ilk taslak olabilir. Kısacası kendi kendine anlatımda bulunulmaz da baskın bir "*tutku*"nun, ruhsal-fiziksel bir halin ifadeye bürülü statik durumu, tablosu canlandırılır. Rüyada eylemin görünürdeki açımlanışı, görüşü hep daha iyi belirlemeye (önce Fern, sonra da müzisyenin aynı şeyi yapmaları) yönelik bilinçdışı girişimler silsilesinden doğabilir. Ayrı ayrı her görüş alanında olayların belli bir doğal ilerleyişi de (olayların sıralanışı) doğal olarak vardır.

Size bir tablo göstermişler, sonra hemen ardından aynı tabloyu kişileri değiştirip, yeni dokunuşlarla yeniden göstermişler gibi. Gerektiği gibi, süratle yapıldığı takdirde – karşımızdaki sinematografik anlatı olurdu ama her dizinin yepyeni bir aynı şeyi söyleme denemesi olduğu bir anlatı.

Rüya görürken fark ettim ki rüyada evveliyat diye bir şey yok, her şey fiili; hiçbir şey özet değil – çağrışım sanatı modeli.

2 Mart

LÉVY-BRUHL, "*Mistik Deneyim*"[6] vs.

I. Bölüm – ilkel kişi kendini talih oyunlarının tutkusuna kaptırır ve üstüne her şeyi, mistik nedenlerden ötürü, kaybeder; çünkü bir defa içine atıldıktan sonra artık gözü kaybının ederin-

[6] *L'experience mystique:* Lévy-Bruhl'ün 1938 yılında basılan *İlkel Toplumlarda Mistik Deneyim ve Simgeler* adlı eseri.

de değildir, *doğaüstü güçlerin kendisini terk etmediğini* kendine gösterme derdindedir ve elindeki, emin olmak için, bu himayeyi yeniden kapmak için bir araç olmaktan çıkmıştır... Hayatta işler senin için kötüye gittiğinde daha da bahtsızlığa sürüklenmeye; hani neredeyse kaderin mutlak hükmünde mutlak bir değer onayı –*in alto loco*[7] sana taktıklarının ki bu da *in alto loco* seni saydıkları manasına gelir; bahtsızlığın da tesadüfen değil bu yüzden başına geldiğinin onayını– bulacak denli dibin dibini görmeye meyledişine bak.

(4 Nisan)

Bir sanat eserine başlarken, *bakış açısının zenginliğini* sağlama almaktan daha hayati bir şey yoktur. Bunu yapmanın en çabuk ve en bayağı yolu ise, biraz sıradışı ve yeterince uzak bir deneyimi bulup çıkarmak (*bkz.* 6-7 Temmuz '39) ve bu deneyimin sunduğu bağlantıların gerçekçi karmaşasına çalışmaktır. Fakat bakış açısı oluşturmanın teknik bir yolu da vardır; çeşitli ruhsal evreleri, çeşitli zamanları, çeşitli köşe başlarını, çeşitli *gerçekleri* sayıp dökmekten – ve tüm hazırlıklarına, ince beğenine uzanan çaprazlama izdüşümleri, kinaye oyunlarını, ima bolluğunu buralardan türetmekten geçen bir yol. Bu sabahki, Currado'nun[8] hikâyesinin üçüncü şahısta ama olayların da birinci çoğul şahıs havasına büründürülerek aktarılabileceği, bunun yalnızca altı bomboş Currado için bir ortam ve bir arka plan sağlamakla kalmayıp ayrıca onu ironikleştirmeye –en nitelikli yanı– de imkân sağlayacağına dair keşfin buna iyi bir örnek olabilir.

Sonrası kerim deyip bir kere bir eylemde, bir davranışta bulunulabileceğine inanmak her durumda hatadır. (Otuz yaşına kadar "gerekirse ter döker, kemer sıkarız, sonra da keyfini süreriz" diyenlerin yanılgısı. Otuz yaşında kemer sıkmaktan, didinmekten

---

7 (Lat.) Yukarı makamda, yüksek mertebede.

8 Pavese'nin *Tepedeki Ev* adlı romanının başkahramanı.

belleri bükülmüş olur ve tadını falan çıkarmazlar artık. "Tek bir suçun ardından bir ömür mutlu olacağım" diyenlerin yanılgısı. Suçu işlerler ve ilk suçlarını gizlemek için bir başkasını işlemeye her zaman hazır gezerler.) Şimdi yapılan yine yapılacaktır ve aslında *geçmişte bir yerlerde de zaten yapılmıştır*. (*Bkz.* 26 Kasım 1937 II ve 5 Ocak 1938). Hayatın bunaltısı, kararlarımızın bizi tekerlerinin altına aldığı bir rotadır. (Karar almadan önce bu doğrultuda ilerlediğimiz ise bir gerçek.)

Bir karar, bir eylem kimi gökbilimsel mistik nedenlerden ötürü değil de kendini yeniden üretecek bir otomatiklikten geldiklerinden ötürü başka seferde yapacaklarımızın şaşmaz alametleridir.

(12 Nisan)

Olayların mühlet gözetilerek hazırlanması, kimi yaşananların bir yapıya, mantığa, prensibe, sona bürünecek şekilde düzenlenmesi, insanın incelikli beğenileri içinde görece az gözetilenlerden biridir. Son neredeyse her zaman duygusal bir doruk, sevindirici yahut aldatıcı bir kendine dair farkındalık krizi olarak algılandı. Hayatın inşasından tutun da bir ağız dalaşınınkine dek. Oysa anlatmanın girizgâhı değilse nedir ki? Anlatı sanatı tam da bu incelikli derin beğeniyi doyurur. Anlatmanın ve dinlemenin zevki, olayların bu grafiğe göre dizildiğini görmektir. Bir anlatının ortasında başlara dönülür ve gerekçelere, ipuçlarına, taşların yerinden ilk oynayışına rastlamanın hazzına varılır. Kendi geçmişin üzerine düşünürken ve şimdiden ya da bir adım sonrasından emareler yakalamanın tadına varılırken yapılan bundan başka mı? Bu inşa *zaman*a özde bir anlam verir. Anlatmak, kısacası, sadece bir mitolojileştirmedir, bir kaçmadır.

(14 Nisan)

Hiçbir kadın çıkar evliliği yapmaz: bir milyonerle evlenmeden önce ona âşık olacak kadar uyanıktır hepsi.

(27 Nisan)

İtiraflar, Rousseau.

(L. IV 1731-1732, p. 135 ed. Flammarion):

«D'ailleurs des couturières, des filles de chambre, des petites marchandes, ne me tentaient guère: il me fallait des demoiselles... Ce n'est pourtant pas du tout la vanité de l'état et du rang qui m'attire: c'est un teint mieux conservé, de plus belles mains, une parure plus gracieuse, un air de délicatesse et de propreté sur toute la personne, plus de goût dans la manière de se mettre et de s'exprimer, une robe plus fine et mieux faite, une chaussure plus mignonne, des rubans, de la dentelle, des cheveux mieux ajustés...»

«Et pourquoi m'arrêter aux choses permanentes, tandis que toutes les folies qui passaient dans mon inconstante tête, les goûts fugitifs d'un seul jour, un voyage, un concert, un souper, une promenade à faire, un roman à lire, une comédie à voir, tout ce qui était le moins du monde prémédité dans mes plaisirs ou dans mes affaires, devenait pour moi tout autant des passions violentes, qui dans leur impétuosité ridicule me donnaient le plus vrai tourment?...» (L V 1732-1736 - p. 223).

«... cette possession mutuelle (con la de Warens), et peut-être unique parmi les humains, qui n'était point, comme je l'ai dit, celle de l'amour, mais une possession plus essentielle, qui, sans tenir aux sens, au sexe, à l'âge, à la figure, tenait à tout ce par quoi l'on est soi et qu'on ne peut perdre qu'en cessant d'être...» (id. p. 225) [-e nota che la W. gli si era già data]

(L. IV 1731-1732, s. 135, Flammarion baskısı):

"Esasen terzi kadınlar, oda hizmetçileri ve küçük esnaf kadınlar beni hiç cezbetmiyordu: Ben genç hanımefendilere ihtiyaç duyuyordum... Bununla birlikte, beni cezbeden sınıfsal gösteriş değil: daha iyi korunmuş bir cilt, daha güzel eller, daha zarif takılar, kişiliğin tümüne yansıyan o letafet ve temizlik havası, giyinme

ve kendini ifade etme tarzında daha ince bir zevk, daha incelikli ve usta işi bir elbise, daha hoş bir ayakkabı, kurdeleler, danteller, daha şık düzenlenmiş saçlar..."

"Tutarsız kafamdan geçen bütün bu çılgınlıklar, tek bir günün uçup giden zevkleri, bir seyahat, bir konser, bir akşam yemeği, yapılacak bir yürüyüş, okunacak bir kitap, izlenecek bir tiyatro oyunu, zevklerim ya da işlerim söz konusu olduğunda önceden tasarlanmış denemeyecek bütün bu şeyler, gülünç acelecilikleriyle bana en gerçek azabı tattıran şiddetli tutkular haline gelmişken, niçin kalıcı ve değişmez şeylerle yetineyim?..." (L V 1732-1736 - s. 223).

belki de yalnızca insanlara özgü olan bu karşılıklı sahipleniş (de Warens'le beraber), daha önce söylediğim gibi, kesinlikle sevgi ya da aşk değil, bilakis daha temel bir sahipleniş, duyulara, cinsiyete, yaşa ya da şekle şemale bağlı olmaksızın, bizi biz yapan ve var olmayı bıraktığımızda da yitirilmeyecek şeylere bağlı bir sahipleniş..." (a.e., s. 225) [-ve W'nin çoktan kendini ona verdiğine işaret ediyor]

(2 Mayıs)

Daldan dala atlayan; birini bırakıp ötekine, bir insanı bırakıp başkasına vurulan; gözü yenisinden başkasını görmezken eski göz ağrıları dürtmeye kalktı mı mıhlanıp acılara dalan *dikeyler* vardır. *Romantik*tirler, ölümüne ergendirler. Öte yandan yaşantılarını geniş bir değerler yelpazesine hem de eşzamanlı olarak yaslayan; önceden bildiklerini inkâra kalkışmadan insanlara, şeylere coşmayı bilen; türlü türlü göz ağrılarına sözünü geçirmek, ayak uydurtmak için içsel dinginliğin, içsel güvenin ateşinden damıtan *yataylar* vardır. *Klasik*tir bunlar, adamdırlar.

10 Mayıs

Totaliter ideolojilerin bayağılığı, onların fitilini ateşleyen yardımsever vaazların bayağılığına karşılık geliyor. Tolstoy, Ruskin, Gandhi, yarattıkları....

22 – Mayıs

Béguin, Romantik Ruh ve Rüya.[9]

Shubert, Carus, Schopenhaur ve Jung'da da karşılaşılacak bir fikir.

K. P. Moritz'in ÇOCUKLUK ANILARI karşısındaki ince beğenisi, çocuklukta hâlâ tazeliğini koruyan ve izler bırakan yaşam öncesi evreden tanıklıklara rastlamanın bir yoludur. Yani yalnızca eşzamanlı gerçekten değil kütle halinde gerçekten kaçışın temsilidir. İlkel-romantizmin tipik gayesi. Doğal nesnelere dönüşmeyi böyle arzularlar (Shelly-Leopardi). İnsani koşul olmaktan çıkmış bir yaşama katılmanın dayanağı DOĞAda (Shelly ve Leopardi'nin bulutu, gök gürültüsü, dalgası) böyle bulunup çıkarılır. Yalnızca günlük gerçeklikten kaçış olarak değil doğum öncesi yaşantıya dayanak olarak da DÜŞLER böyle aranılır. Doğum öncesi gerçeklik olarak görünen HER ŞEYle hemhalleşmeye böyle heveslenilir.

s. 72

«Contre les hommes, mais aussi contre ses propres faiblesses et ses doutes, l'oubli peut être trouvé dans le *jeu.* Puisque la vie, lorsqu'on l'affronte avec toute la gravité de son interrogation et de ses espoirs est terrible, il faut jouer d'elle. Se donner un rôle aux jeux d'autrui n'est pas encore assez: jouons si bien que nous soyons nous-mêmes notre dupe. Montrons à la vie que nous sommes capables de la démasquer, | de nous faire d'elle un jouet, de nous prouver ainsi la souveraineté de notre esprit. Les romantiques appellerons *ironie* cette virtuosité, qu'ils apparenteront de la poésie...»

"İnsanlara karşı, ama aynı zamanda kişinin kendi zaaf ve şüphelerine karşı, unutuş, *oyunda* bulunabilir. Çünkü bütün sorgulamalarının ve umutlarının ciddiyeti içinde yaşamla karşı karşıya gelmek korkunçtur, onunla oynamak gerekir. Başkalarının oyunlarında rol almak yeterli değildir: o kadar iyi oynayalım ki kendi

[9] *L'àme romantique et le réve*: İsviçreli yazar, akademisyen, eleştirmen, çevirmen Albert Béguin (1901-1957) tarafından Alman romantizmi ve Fransız şiiri üzerine yazılan kitap.

kendimizi kandıralım. Hayata, onun maskesini düşürebileceğimizi, onu oyuncağımız haline getirebileceğimizi, böylece kendimize ruhumuzun egemenliğini kanıtlayabileceğimizi gösterelim. Romantikler, şiire benzettikleri bu ustalığı ironi diye adlandırırlar..."

Öylesine güzel kadın kıyafetleri var ki parçalayası geliyor insanın.

24 Mayıs

Bireyin, özgünlüğün, dehanın keşfi ve protestosu olarak geçen Romantizmin nasıl her yanına birlik kaygısının, kozmik totaliterliğin sinmiş olduğu, Romantizmin nasıl ilkel Birlikten çöküş mitleri devşirmiş ve Birliği yeniden tutturmak için araçlar (şiir, aşk, tarihsel gelişim, doğanın tefekkürü, sihir vs) üstüne çalışmış olduğu merak uyandırıcı. Bir sürü kolektif kavramın (ulus, halk, Hıristiyanlık, Almancılık, gotik, Latinlik vs) yaratımı bu yönelime kanıttır.

27 Mayıs

Sanatçının *bilgisi dışında* kendi iteklemesiyle işleyen bir ilham haznesi, havzası olduğu düşüncesi içinde Romantikler *bilinçsiz* olanın yani kozmik hakikat ile insanı temasa geçiren pozitif kuvvetlerin keşfine çıkar. Bu bilinçsiz olana hükmetmeye, onu kışkırtmaya, tanımaya, yani işleyişi *bilince* taşımaya heveslenen ikinci bir romantik kuşak gelecek (Poe – Baudelaire vs). Önceleri sanat, davranış simgelerinin masumane keşfi iken estetik simgelerin hesaplı yaratımı (Fransız simgeciliği) haline gelir.

Düş terimi, romantizm ile birlikte, tam da gece düşlerinde ulaşılan, imgelemin özerkliğini ve bilinçsiz olanın özyeterliğini yakalayan ikinci anlamına kavuşur: *şairane düşlem.*

Hayatın şöyle bir muzip yasası var: veren değil talep eden sevilir. Yani sevmeyen sevilir çünkü seven verir. Anlaşılan, vermenin

zevki almanınkinden daha unutulmaz; verdiğimiz kimse bizim için gereksinim olup çıkıyor, haliyle onu seviyoruz.

Vermek bir tutku, neredeyse bir zaaftır. Verdiğimiz kişi bizim için gereksinim halini alır.

11 Haziran

Béguin – II. 152.

Güzel bir renk karşısında içimizdeki düş, daha leziz ve daha esrarengiz bir düşe bulanmaya meyleder; ama bir açıklama peşinde değil, "kendinė dönüşmek ve serpilmek için, dost bir mevcudiyetin bağrında kendi de bir mevcudiyet halini almak için" kavrayış peşinde yapar bunu.

TIECK, *Märchen*'e çerçeve oluşturan *Phantasus* sohbetleri.[10]

Tieck bir şair olarak, *mood*'a[11] göre serbest ritimler kullanır ve *caras rimas*'ı[12] kabul ediyorsa şayet bunun nedeni bileşik seslerle ifade etmek içindir. Uyağın ve strofik[13] biçimin bir simgesi doğar.

Tieck farklı türlere ait seslerin diyalogu (Sternbald)[14] olsun ister ve *l'audition colorée*'u[15] (Hayaller) ve duyuların genel itibarıyla değiş tokuşunu icat eder.

[*Wolzel* – Alman Romantizmi][16]

---

[10] Alman Romantik dönemin önemli isimlerinden şair, yazar, çevirmen, eleştirmen Ludwig Tieck'in 1812 yılında üç cilt halinde yazdığı *Die Märchen aus dem Phantasus* (*Phantasus'tan Masallar*) adlı eser çerçeve tekniğiyle yazılmış olup bir topluluğun birbirlerine anlattıkları hikâyelerden oluşur.

(İng.) Duygudurum.

Zengin uyak.

Müzikte her tekrarı aynı temel ritim, melodi ve uyuma sahip bölümler.

Ludwig Tieck'in 1798 yılında yazdığı *Franz Sternbalds Wanderungen* adlı romanın başkahramanı.

(Fr.) Sinestezi, duyum ikiliği: sesleri görmek, renkleri duymak gibi bir duyunun uyarımıyla başka bir duyu algısının tetiklenmesi.

1908 yılında yayımlanan *Deutsche Romantik* adlı eserin yazarı Oskar Walzel'dir (1864-1944) (Wolzel değildir).

Müziğin, sözcüklerin ulaşamadığı bir bilgi aracı olabileceği, Wackenroder'in[17] fikridir.

Sık sık *ironi*ye döner. Schubert düşün ironik olduğunu belirtir (neşeyi mutsuz suretlerde, mutsuzluğu da neşeli suretlerle ifade eder). Şair, *matter of factness*[18] karşısında ebedi bir kepazeliktir. Jean Paul (ve Shlegel) ironi, anarşist şiir ile düş ortasındaki berrak mantıktır, diyor. Tieck, bilinçdışının tutuşmasına önderlik etmenin, idaresine geçmenin ve serbest oyuna yönlendirmenin ironi olduğunu söylüyor (*bkz.* 22 Mayıs, II). Hoffman, ironinin hayattaki klişelerle daha üstün mevcudiyetten tezahürlerin karışımı olduğunu söylüyor.

13 Haziran

Eğer günle analoji kurarak bir yargıya varmak gerekirse, tıpkı sona eren gündelik koşturmaca ardından gelen akşam gibi, en boğucu zaman dilimidir ihtiyarlık; çünkü insan kendiyle artık ne yapacağını bilemez.

25 Haziran

Béguin'den, G. De Nerval'in[19] *Aurélia*'sına dair:

«Ainsi s'explique l'apparente incohérence chronologique du récit d'*Aurélia*: au mépris de leur enchaînement fortuit, les moments de toute une vie s'ordonnent par rapport à leur signification commune. Une sorte de mémoire in | temporelle, analogue à celle du rêve, donne pour point initial à toute une déstinée son instant de crise, et l'enfance même de G. de N., que vient transformer cette perspective différente, semble postérieure

[17] Wilhelm Heinrich Wackenroder (1773-1798): Alman hukukçu, yazar. Ludwig Tieck ile birlikte Alman Romantizminin kurucularındandır.
(İng.) Soğukkanlılık, taş kesilmişlik.
Gerard de Nerval (1808-1855): Fransız yazar, şair, gezgin. Romantizmin en önemli temsilcilerindendir. Gerçek ismi: Gérard Labrunie.

aux événements de l'âge mûr, dont elle reçoit maintenant sa coloration nouvelle».

"Bu, *Aurélia* anlatısındaki bariz kronolojik tutarsızlığı açıklar: Bütün bir yaşamdaki anlar, rastlantısal olarak art arda sıralanışları göz ardı edilerek ortak anlamlarına göre düzenlenirler. Bir tür zaman dışı bellek, tıpkı rüyadakine benzer biçimde, bütün bir yazgının başlangıç noktası olarak kriz anını gösterir ve bu farklı bakış açısının dönüştürdüğü G. de N.'nin çocukluğu da şimdi yeni bir renk kazanan olgun yaşının hadiselerinden daha sonra geliyor gibidir".

(26 Haziran gecesi)

Örtük roman düşü.

(geriye kalanlarla hazırlanmış kocaman sahnede merkezi atmosfer. Anlatının adım adım açığa çıkan gizemiyle birlikte. *Örtük anlatı.*)

Teğmenle beraber bir handayım düşümde. Yeni gelmişim, onunla da bir iş için buluşmuşum: teğmenle bir çavuşu görüyorum, albay adına beni arıyormuş, öyle diyorlar. Sıvışmaya çalışıyorum. Her türden insan var, gelip gidiyorlar. Hemen Torino'ya geçecekmişim. Serralunga mıydı yoksa?

Tam onunla beraber kapılara doğru gittiğim anda, gruptaki askerlerin yemekhane tarzı alçak masalara hep beraber oturdukları geniş bir yeraltı odasına geçiyorum. Tuhaf bir şeyler olduğunu anlıyorum. Puslu bir korku. İçlerinden biri diyor ki, birbirimizi sevdiğimizi ama öyle asker gibi sevmediğimizi biliyorlarmış; onları da seviyormuşuz, hepsi kendilerinin de asker yapılmalarını istiyormuş. Orada bulunanlardan biri bunu albaya söylerse diye müthiş korkuyorum ve usulleri böyle çiğnemeye utanmalarını söylüyorum, dolu dolu. Aynı şiddette seyreden farklı cümleler sarf ediyorum "teğmenle benim bu konuda nasıl düşündüğümüzü bilmeyen yoktu" gibi, albay olması halinde benim zaten kendisini destekleyişim gibi. Susuyorlardı, hayal kırıklığına uğramış gibi,

tehditkâr. (Teğmeni dirseğimle dürtmeye devam ediyor, sessiz olmasını ve işi bana bırakmasını söylüyordum alçak sesle.) Benim konuştuğum, teğmenin de, arkadan, konuşmama izin verdiği bir hal aldı. Teğmenin temsilcisi gibiydim. Askerler kopuk kopuk bir şeyler söylüyorlardı, sertçe. Buna bir son vermelerini haykırıyordum ve masaların hemen dibinde onlara kardeşlik eden tanıdık yüzleri seçiyordum utançla. Yanımdaki askere hafifçe göz kırpıyorum, anlıyor ve o da bana göz kırpıyor ama ben bir şey yokmuş gibi yapıyorum. Bir bekleyiş, nazik bir kaygı havasına bürüyor.

"Arkadaşlarıma kardeşlik mi ettiniz?" diyorum kendimi ortalarında bulduğum ikiliye (odanın ucundaki aydınların yüzü). Oradan çıkıp gitmem lazım. Nasıl yapacağımı bilmiyorum, (o anda şarap içmekte olan teğmen ve ben) teğmenin villasının parmaklıklarında asılı halde iç çamaşırları bırakmışız. Uğrayıp almamı salık veriyor. Kafa kafaya otobüslerin arasından çıkıyoruz. Yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor. Tek başımaymışım. İç çamaşırlarını aramaya koşuyorum (karanlıktı, görünmüyordu). Bahçe kapısına varınca birden anlıyorum, villa Serralunga'ymış, içinde de bizimkiler. Kapıdaki basamağa çıkıp bağırıyorum "Benim, Cesare!" Maria[20] oradaymış, bir de akrabalar (iki kız, şirinler, görüyorum). Uyudum diye düşünüyorum, M. bağırıyor "Dört elma kaldı."

5 Temmuz

Başkalarının kadınlarıyla ne edeceğim bilmiyorum.

11 Eylül

Cohen'in[21] *Chrétien de Troyes*[22] hakkındaki ucuz kitabını okudum ve anlatmanın psikolojik ya da doğalcı gerçekçilikten değil de anlatanın, yani yeri doldurulamaz yegâne kişinin gerçeği olan bir üsluba göre yaratılmış *olayların özerk tasarımından* oluştuğu-

[20] Cesare Pavese'nin kız kardeşi.
Gustave Cohen (1879-1958): Fransız ortaçağ profesörü.
Chrétien de Troyes (1130?-1180?): Fransız yazar, derlemeci.

nu düşündüm bir kez daha. *Bkz. Erec*'in Enide'ye konuşmamasını emretmesi ve Enide'nin bunu üç kez çiğnemesi. Ya da *Lancelot*'ı bir şakacıktan bir ciddi ciddi savaşmaya zorlayan Guinièvre'nin kaprisleri. Yahut Laudine'nin, *Yvain* kendisinden bir yıldan fazla uzaktaydı diye, Yvain'in bütün o çilesine mal olacak olan hıncı. Ya da Kâse alayının ne manaya geldiğini Balıkçı Kral'a sorması gereken *Perceval*'in cehaleti.

Üslup derken şu kendi etrafına psikolojik ve doğal gerçeği dizen, bu gerçeğe arka çıkan, halis muhlis önyargıdan ibaret –akıl sarsıntılarından başka şey değil– veriler zincirini açımlamayı kastediyorum. Düşün, olaylara ait tüm o tezahürleri harekete geçiren ve onları bir "tutku" uyarınca renklendiren, keyfi ve gerçekdışı, gelişigüzel evveliyatı gibi bir şeyi kastediyorum.

[*simge-bağ* (4 Aralık '38) ve *biçemsel durum* (1 Ocak '40 – II) kuramlarına bak. Din (Küçük Çiçekler), masal (Chrétien de Troyes), modern sanat (Stendhal, Baudelaire, Kafka) bana ders vermek için bir olmuşlar – bir zamanlar kafa karışıklığıyla *imge-anlatı* diye adlandırıyordum.]

2 Ekim

Neden doğalcı-psikolojik gerçekçilik sana yetmiyor? Çünkü fazla cılız.

Söz konusu olan, yeni bir psikolojik gerçekliği keşfetmek değil, normal gerçeklikte büyük bir zenginliği açığa çıkartan *bakış açılarını çoğaltmak*. Bir inşa sorunu (16 Kasım 1935!!'e dönüyor).

9 Ekim

Hep aynı motifi irdeleyen yazarları seviyorum, diyor Pintor. Yazarın tutarlılığına ve tanımlanabilirliğine dair burada yatan ince ve sade beğeni –eleştiriye basamak– bir yana, P. doğalcı bir biçimde içeriği mi yoksa biçemsel tutumu mu kastettiğini açıklamıyor. İlkinde değişiklikler yapmak içsel bir yoksulluğa delalet, pek tabii; ama ikincisi elbette yeni ve daimi bir arayış –basit

nüanstan türe sıçrayışa– olmak zorunda, aksi halde yazan için gerçek ve biricik zevk olan keşif hissi sayfalarda eksik kalır.

('41-'42 Kışı)

Dünyada tümden yalnız kalınmaz asla. Bir oğlanla, bir yeniyetmeyle, yavaş yavaş yetişkin bir adamla –şu bizim de eskiden olduğumuz– arkadaşlık edilir en kötü.

Geçmişte teologun, sanatçının, bilim insanının, filozofun vs sözü dinlendiği kadar günümüzde kültürün temsilcisi dinlenmiyor diye bir şey yok. Salt propagandadan beslenen bir kitlenin şimdilerde farkına varılmış durumda. Hatta geçmişte kitleler daha alt düzey propagandalardan besleniyorlardı ama o zamanlar temel kültür bu kadar yayılmış olmadığından, gerçek aydınlara özenmiyorlardı, haliyle aydınlarla rekabet halinde olma ya da olmama gibi bir sorun çıkarmıyorlardı.

Ortamlar tasvir edilmeyecek, karakterin hislerinden –haliyle düşüncesinden ve konuşmasından– yola çıkarak görülecek.

Seni izlenimcilik gibi iğrendiren –karaktere *bedingt*[23] olarak– yaşamın eylemdeki hali oluyor böylece. İşte *Yazma Uğraşı*'nda dip köşe aradığın *norm*. Anderson'da anlatımın anlatısı, Joyce'da iç monolog vs, karakter=gerçeklik'in nesnelliğe bir dayatması değilse nedir?

Bir kadın evlendiğinde artık bir başkasına aittir ve bir başkasına aitken söylenecek hiçbir şey yoktur.

[23] (Alm) Koşullu, bağlı.

1942

28 Ocak

Bıraktıkları anılar üzerinden keşfedilir bir şeyler.

Bir şeyi hatırlamak, o şeyi –şimdi yalnızca– ilk defa görmek demektir.

Yalnızca hatırlanan anların doğru oluşu (bugün, I) ile daha doğru anlarda kaçınılmaz bir biçimde geçmişteki kendin gibi oluşun (26 Kasım '37, II) arasında bir bağlantı kurmaya mecbursun.

10 Şubat

Gececil, basık, Pineta denizinin yanından trenle geçerken uzaktaki küçük alevleri gördün ve bu sahne, bu gerçeklik seni "söyleme" arzusuyla doldurdukça, bir çocukluk hatırası gibi huysuzlandıkça, bu senin için ne bir anıdır ne de hayali bir değişmezdir diye düşündün; kıytırıktan edebi yahut analojik gerekçelerle tesiri altına alsa da seni, bir üzüm bağı ya da senin tepelerden biri gibi dünyayla tanışıklığından kalıplar barındırmıyor. Buradan da bir sürü doğal âlemi (deniz, çalılık, orman, dağ vs) zamanında görmediğinden, bu âlemlerin sana ait olmadıkları ve onları şiirleştirmen gerektiğinde, bir dünyaya şairane bir dinginlik katan imaların, hislerin, vesilelerin gizli zenginliğiyle içlerinde hareket etmeyi bilmediğin çıkıyor. Aynısını insani ilişkiler katmanı ve insanoğlu için de söylemen lazım: yaratıma can veren, hayat veren ilişiklerin gizli ve sayısız ufacık köklerini koparıp atacak ve ruhunda yer edecek vakte (şu ana dek) yalnızca yavaş yavaş gözünde

belirginleşen ve başlangıca dair bilgi birikiminin zemininde ayrışan o haller, o türler sahip oldular. Kısacası verili bir kente ya da verili bir katmana *isteyerek* şairane ilgi duyamazsın; onları kendi çocukluk=gençlik'inin (yetersiz) kalıplarına indirgemediğin müddetçe, tabii. Kendi algı tabiatında zaten örtük duran bir dünyadan (en azından şimdilik) haliyle sıyrılamazsın; tıpkı gündelik yaşamda kendi iradi tabiatının gerçekleştirdiği belirlenimden, büyük ölçüde dünyaya ilk uyum sağlama sürecin boyunca gerçekleşen belirlenimden sıyrılamayışın gibi. İki alanda da, etkin ve yaratıcı olarak, sana çoktan verilmiş olan gerçekliği her zaman daha derinlemesine kazımakla ve kavramakla mı yetinmelisin, yoksa senin için harici, biçimden yoksun şeyleri, suretleri, durumları, kararları sürekli karşılaştırman ve bu çarpışmadan, bu çabadan daimi bir güçleniş, yetilerinde bir artış elde etmen mi daha kârlı olur, geriye bunu görmek kalıyor. İlk tanışıklık oluştuktan sonra manen geliriyle mi yaşanır yoksa sermaye her gün büyütülemez mi, bütün mesele bu. Ne kadar korkunç ve zahmetliyse de, iki yolun birleşebileceği ve erişkinlikte ince ince işlenmiş bir çocukluk yaşantısının bambaşka ve taptaze bir çıkış noktası olacağı aşikâr görünüyor.

12 Şubat

Modern sanat –ederi itibariyle– çocukluğa bir dönüştür. Bitmez tükenmez konusu şeylerin keşfidir, yalnızca çocukluk anısında, en saf biçiminde, cereyan eden keşif. Modern sanatçının (tarihselcilik, kendine yeten etkinlik minvalinde bir sanat kavramı, bireyselcilik) *all-pervading* farkındalığının etkisidir, sanatçıyı kendinin on altı sene ötesinde, $\frac{\text{etkililik}}{\text{gerginlik}}$ mertebesinde, yani artık soğurmaya elverişli olmayan, masumluğu kalmayan bir mertebede yaşatan etki. Oysa sanatta yalnızca masumca soğrulanlar iyi ifade edilir. Sanatçılara kalan, geriye, henüz sanatçı olmadıkları devire dönüp oradan esinlenmektir, orası da çocukluktur.

(21 Şubat)

Benim anlatılarım –başarmaları itibariyle– kendisinden daha büyük şeylerin meydana gelişini gözlemleyen bir tefekkürcünün hikâyeleridir.

(23 Şubat)

Devamında 27 Nisan 1941 – *Rousseau Okumaları*:

Il faut, à travers tant de préjugés et de passions factices, savoir bien analyser le cœur humain pour y démêler les vrais sentiments de la nature. Il faut une délicatesse de tact, qui *ne s'acquiert que dans l'éducation du grand monde*, pour sentir, si j'ose ainsi dire, les finesses de cœur dont cet ouvrage est rempli. Je mets sans crainte sa quatrième partie à côté de la *Princesse de Clèves*, et je dis que si ces deux morceaux n'eussent été lus qu'en province, on n'aurait jamais senti tout leur prix...» (II vol. 221)

tout sentiment pénible me coûte à imaginer» (bu yüzden *Nouvelle Héloise*'da rekabete, kavgalara, kıskançlığa yer vermez) (vol. II 93).

«On s'imaginait que je pouvais écrire par métier comme tous les autres gens de lettres, au lieu que je ne sus jamais écrire que par passion» (II vol. 185)

Devamında 27 Nisan 1941 – *Rousseau Okumaları*:

Bunca önyargı ve yapay tutku arasında, doğanın gerçek duygularını meydana çıkarmak için insan kalbini iyi analiz etmeyi bilmek gerekir. Bu eserin, deyimi yerindeyse, kalp incelikleriyle dolu olduğunu hissetmek için, *ancak bu koca dünyanın öğrencisi olmak* ile kazanılabilecek bir incelik gerekir. Dördüncü bölümünü hiç çekinmeden *Prenses de Clèves*'in yanına koyuyorum ve diyorum ki, eğer bu iki metin yalnızca taşrada okunmuş olsaydı, değerleri asla tam olarak anlaşılamazdı...» (II. cilt, 221)

üzücü herhangi bir duyguyu hayal etmek benim için çok zor» (bu yüzden *Nouvelle Héloise*'da rekabete, kavgalara, kıskançlığa yer vermez) (II. cilt, 93).

«İnsanlar diğer bütün yazarlar gibi benim de meslek gereği yazı yazdığımı düşünüyordu, oysa tutkudan başka bir sebebim yoktu yazarken» (II. cilt, 185)

26 Şubat

Büyük modern sanat daima *ironik*tir, tıpkı antik sanatın *dini* oluşu gibi. Kutsal hissinin, anlama gebe bir evveliyat ve arka plan vermek suretiyle imgelere gerçeklik dünyasının ötesinde kök saldırması gibi, ironi de imgeler ardında, imgeler içinde, geniş bir entelektüel oyun alanı; düşsel ve mantıksal alışkanlıkların titreşen atmosferini, daha anlamlı bir gerçekliğin simgeleri kadar temsili şeyler yapan atmosferi keşfeder. *İronikleştirmek* için şakalaştırmak gerekmez (tıpkı kutsallaştırmak için ayinleştirmenin gerekmemesi gibi), imgeleri, onları aşan ve onlara hükmeden bir norma göre inşa etmek yeterli.

Başardıklarının nirengi noktasında görülen: ardında bekleyen meselden daha engin bir söylemle konuya giriyorsun; ve şu meseli, neredeyse ilginin kucaklayışı, olayların taşıma kapasitesinden daha genişmişçesine umursamazlık içinde gözüne kestiriyorsun. Senin hedefin bu ifadeyi muhafaza etmek ve olayların oyun malzemesine kıyasla hiçbir şeyin fazlalık gibi durmayacağı biçimde tüm anlatıyı ilk kelimesinden virgüllerine dek düzenlemek. Söz konusu olan, konu dışına çıkmak değil *devasa* bir düşsel perdeye pırıl pırıl bir gerçeklik yansıtmak.

24 Mart

ALAIN: *Güzel Sanatlar Sistemi*[1] (1926)

sanat

«l'artiste... règle ses images d'après ce qu'il fait, j'entends d'après l'object qui naît sous ses doigts...» (p. 30).

---

[1] Fransız filozof Emile Alain Chartier'in (1868-1951) *Système des beaux-arts* adlı eseri.

«il faut qu'une œuvre d'art soit faite, terminée et solide... Ce qui n'est pas pris dans la masse ne peut pas orner» (p. 33)

«le modèle... est d'abord l'object et ensuite l'œuvre» (p. 35)

«toutes les fois que l'idée précède et règle l'exécution, c'est industrie» (p. 36)

«l'idée lui (*à l 'artiste*) vient ensuite, comme au spectateur, et il est spectateur aussi de son œuvre en train de naître» (p. 37)

"sanatçı... imgelerini yaptığı şeye göre, yani parmaklarının altında doğan nesneye göre ayarlar..." (s. 30).

"bir sanat eserinin bitmiş, tamamlanmış ve sağlam olması gerekir... Kitleden alınmayan şey süsleyemez" (s. 33)

"model... önce nesne, sonra eserdir" (s. 35)

"fikir, uygulamadan önce geldiğinde ve onu düzenlendiğinde, bu endüstridir" (s. 36)

"fikir ona (*sanatçıya*) sonradan gelir, tıpkı seyirciye olduğu gibi ve zaten sanatçı, doğmakta olan eserinin seyircisidir aynı zamanda"(s. 37)

tragedya

«les mouvements de nature tiennent tous un peu de la folie, surtout pour le spectateur» (p. 138).

«(dans la tragédie) il faut que l'on sente toujours la marche des heures, et la nécessité extérieure qui | presse les passions et les mûrit plus vite qu'elles ne voudraient» (p. 139). «On pourrait dire que les passions sont la matière, et le temps la forme, de toute tragédie» (p. 139)

«l'on peut tout oser au théâtre, mais non pas faire paraître avant ce qui est après» (p. 143)

«le déroulement du drame en dialogue, et la marche du temps toujours sensible, affirme assez que tout l'univers accompagne» (p. 146)

«le danger du naturel et de la vraisemblance, dans le théâtre comique, c'est que l'on s'y enferme et qu'on n'en sait plus sortir» (p. 161)

"doğanın devinimlerinde biraz delilik vardır, özellikle izleyiciler için" (s. 138).

"(trajedide) zamanın geçişini ve tutkulara baskı yapan ve onları olması gerekenden daha hızlı olgunlaştıran dışsal zorunluluğu hissetmek gerekir daima" (s. 139). "Trajedinin malzemesinin tutkular, biçiminin ise zaman olduğu söylenebilir" (s. 139)

"tiyatroda her şeye cüret edebilirsiniz, ama sonra olanı önceymiş gibi gösteremezsiniz" (s. 143)

"dramın diyalog içinde ortaya çıkışı ve zamanın daima duyarlı ilerleyişi, bütün evrenin ona eşlik ettiğini açıkça ortaya koyar" (s. 146)

"komedide doğallığın ve gerçeğe yakın olmanın tehlikesi, buraya sıkışıp kalmak ve oradan dışarı çıkamamaktır" (s. 161

mimari

«Car ces sculptures de cathédrales ne veulent pas être regardées, sinon en passant. Elles sont comme effacées par le grand mouvement des lignes: l'esprit est invité à chercher un autre sens à ces choses. Ainsi déjà, par une loi supérieure, se trouve écartée l'imitation et la ressemblance...» (p. 196)

«l'ornement... la marque de l'invention et de la victoire de chaque moment, ou, si l'on veut, le signe de ces mouvements d'idées qui accompagnent la recherche et qui fleurissent de nos plus sévères pensées» (p. 200)

«la propre du style est de ne résulter jamais d'une règle» (p. 200)

"Çünkü bu katedral heykelleri, gelip geçenlerin bakışı bir yana, kendilerine bakılsın istemezler. Sanki çizgilerin büyük hareketiyle silinmiş gibidirler: zihin, bu şeyler için başka bir anlam bulmaya teşvik edilir. Böylece taklit ve benzerlik, daha üstün bir yasa tarafından bertaraf edilmiştir..." (s. 196)

"süsleme... her ânın buluş ve zaferin işareti ya da deyimi yerindeyse, araştırmaya eşlik eden ve en ciddi düşüncelerimizden filizlenen fikirlerin hareketlerinin bir işareti" (s. 200)

"üslup hiçbir zaman bir kuralın sonucu değildir" (s. 200)

heykel

«la pure pensée est rare et d'un court moment; non point courte, car elle vaut sans durée; mais assaillie toujours, comme un promontoire» (p. 236)

«l'object de la sculpture est de représenter plutôt le véritable immobile et, enfin, au lieu de donner au marbre l'apparence du mouvement humain, de ramener au contraire la forme humaine à l'immobilité du marbre» (p. 215)

"saf düşünce nadir ve kısa ömürlüdür; kısa değildir çünkü süresiz olarak değerlidir; ama denize uzanan bir burun gibi daima saldırı altındadır" (s. 236)

"heykelin amacı, daha ziyade gerçek anlamda hareketsiz olanı temsil etmek ve nihayetinde mermere insan hareketi görünümü vermek yerine, bilakis insan biçimini heykelin hareketsiziliğine getirmektir" (s. 215)

tasarım

«La ligne du dessin n'est point l'imitation des lignes de l'object, mais plutôt la trace d'un geste qui saisit et exprime la forme» (p. 276).

"Çizimin çizgisi, nesnenin çizgilerinin taklidi değil, biçimi yakalayan ve ifade eden bir jestin izidir" (s. 276).

düzyazı

«un bon écrivain ne compte jamais sur un mot» (p. 305)

«le lien de pensée est le seul soutien de la prose... Le moyen propre de la prose est donc ce que l'on appelle assez bien l'analyse» (p. 306)

«la poésie est soumise à la loi du temps... aussi doit-elle être entendue plutôt que lue... La vrai prose doit être lue par les yeux» (p. 307)

«les preuves ne sont point des raisons» (p. 313)

«le récit tout uni s'oppose à l'analyse par une marche décidée sous la loi du temps» (p. 315)

«c'est le rapport de la rêverie à l'action qui définit le roman, l'action ici donnant de la consistance au rêve, au lieu de l'abolir [*come nella realtà*]» (p. 321)

«le thème de tout roman c'est le conflit d'un personnage romanesque avec des choses et des hommes qu'il découvre en perspective à mesure qu'il avance...» (p. 326)

«la règle souveraine de la prose, qui est d'agir par le jugement et non par les mots» (p. 331)

"iyi bir yazar asla kelimeye bel bağlamaz" (s. 305)

"düzyazının tek dayanağı, düşünceyle olan bağıdır... Bu yüzden düzyazıya uygun araç, gayet iyi bilindiği üzere analizdir" (s. 306)

"şiir, zamanın yasasına tabidir... okunmaktan çok işitilmelidir... Gerçek düzyazı gözlerle okunmalıdır" (s. 307)

"kanıt, sebep değildir" (s. 313)

"anlatının bütünü, zaman yasasının belirlediği bir ilerleyişle analize karşı çıkar" (s. 315)

"romanı tanımlayan şey, hayal ile eylem arasındaki ilişkidir; burada eylem hayali ortadan kaldırmak yerine ona tutarlılık kazandırır [*gerçeklikteki gibi*]" (s. 321)

"her romanın teması, kurgusal bir kahramanın, ilerledikçe farklı veçhelerini keşfettiği şeyler ve insanlarla arasındaki çatışmadır..." (s. 326)

"düzyazının birinci kuralı, sözlerle değil muhakemeyle hareket etmektir" (s. 331)

4 Mayıs

Bazı şeylerin kâğıtta söylenmeden kalıyor oluşu, bunun kesinliği, yazma çabası sırasında ve yazmanın huzursuzluğu içinde arka çıkar kişiye.

(25 Mayıs)

Çocuğun (Cantoni'nin –İlkeller[2] s. 256– söylediği gibi) hayal âleminde yaşaması değil, içimizdeki çocuğun hayatta kalması ve

[2] İtalyan filozof, akademisyen Remo Cantoni'nin (1914-1978) 1941 yılında yayımlanan kitabı, *Il Pensiero dei Primitivi* (*İlkellerin Düşüncesi*).

yalnızca, kendi vakitlerinde –doğru değil– hayali olduklarına bizi inandıran nadir hatıra-an'larında sarsılışı.

27 Mayıs

Değerli Vittorini,[3]

Bu mektup benim sana borcumdur, çünkü Cecchi'ye[4] karşı hepimizin seninle omuz omuza olduğunu duymak hoşuna gider diye düşünüyorum. Onunki –siyasi ve eleştirel bakımdan– namertçe bir önsöz ve *Amerikan*'ın tüm kıymeti, tüm hissi senin notlarına dayanıyor. On senedir bu edebiyatın sayfalarını karıştırırım ama böylesine doğru, böylesine aydınlatıcı bir sentezle karşılaşmamıştım. Bunu sana söyleyeyim istedim, çünkü senin notların *Amerikan Şiir Kültürünün Kısa Tarihi*'nde dünyayı turladıklarında, notlarının öykünük, evet, ama hayal ürünü de olduğunu teslim eden çıkacaktır. Tam da bir anlatı, bir roman eğer istersen bir buluş teşkil ettikleri, bu yüzden aydınlatıcı oldukları şimdi haykırılmalı. Bilgiyle yüklü ve bir o kadar da ayrıntılı inceleme yazılarının sonucundaki bireysel yargıların adilliğini bir kenara bırakıyorum ve senin bu hikâyede kurduğun masumiyet, gaddarlık, saflık, yozlaşma dramından, teşhirindeki tematik oyundan konuşmak istiyorum. Buna, sonucu *Sicilya Konuşmaları*[5] olduğuna göre, soyut feveranlarla başlaman ne bir tesadüf ne de güdüm. Buraya gerilimi ve *senin kendi* şairlik hikâyenin keşfindeki ana başlıkları taşımış olman bakımından müthiş bir şey; haliyle hikâyen bulutlarda ava çıkma değil, dünya

---

[3] Elio Vittorini (1908-1966): İtalyan yazar, çevirmen. İngilizceden yaptığı çevirilerle döneminde Maughman, Saroyan, Steinbeck gibi Amerikan edebiyatının önemli isimlerinin ülkesinde tanınmasına katkı sağlamıştır. Elio Vittori'nin Hemingway, Poe, Hawthorne, London gibi Amerikan yazarların öykülerinden derlediği bir antoloji kitabı olan *Americana* (*Amerikan*) adlı eseri, faşist yönetimin sansürüne takılır ve ancak Vittorini'nin bölümlere yazdığı önsözler çıkartıldıktan sonra, Emilio Cecchi'nin yazdığı önsözle ilk baskısını yapabilir.

Coversazione in Sicilia: Elio Vittori'nin ilk olarak 1938-1939 yılları arasında bir edebiyat dergisinde seri olarak yayımlanan, 1941 yılında tek cilt halinde kitaplaştırılan romanı.

edebiyatıyla (evrensellikte, Amerikan edebiyatında, örtük olan, şu dünya edebiyatı – doğru anladım mı?) bir sürtüşmeydi, bir buçuk asırlık Amerikan edebiyatının hepimizce yaşanan senin de bize aktardığın esaslı mit bulgusuna indirgenmesiyle sonuçlandı.

Doğal olarak katılmadığım kimi ayrıntılar da var (*Kızıl Damga*'nın[6] Karamazovlar'dan daha güçlü oluşu; Yeni Efsane'nin[7] ilkiyle fazlaca kol kolalığı, Whiteman ve Anderson hakkında kimi genellemeler) ama kayda değmezler. 50 sayfada çok büyük bir kitap yazmış olman duruyor geride. Böbürlenme ama *De Vulgari*'nin Dante için sahip olabileceği anlam ve kıymet neyse bu da senin için odur. Bir şair tarafından, kendi şairliğinin tarihi gibi görülen, bir edebiyat tarihi.

4 Haziran

Aradığım *bütünlüklü kompozisyon*, Platon'un "söylem içinde söylem" yöntemi olabilir. *Phaedrus*'ta, *Şölen*'de[8] olagelense, her konuşmanın, her durumun, neredeyse her hareketin metnin kalanıyla birleşip yapı kuran gerçekçi bir hisse ama ayrıca bunu aşan ruhani bir his inşası içinde bir kıymete, bir yere sahip oluşudur. Her durum, *birden çok* nedenden ötürü oradadır; gerçekçi bir tablo çizmek için, bir mantık yürütmek için, zihinsel bir durumu simgeleştirmek için, kendi sırası içinde birer tablo çizen ruhsal gerçeklik bloklarını sıraya dizmek için. Gerçekliğe lehimlenen bu üstyapı gibi teknik yöntem, yani kısacası *manalı mucize atmosferi*, νεια saplantısına ve Sokratik bilgisizliğe sürekli dokundurmadır; temsili şimdinin soyut hissiyatına hayat ve can suyu veren geçmişin köklerine ve Platon'un zihinsel evreninde anıların sendeki yerine denk mitlere çağrıdır, kuzu postuna bürünmüş bir çağrı.

---

[6] *The Scarlett Letter*, Amerikalı yazar Nathaniel Hawthorne (1804-1864) tarafından kaleme alınan ve 1850 yılında yayımlanan tarihi kurgu roman.
Amerikan adlı eserin son kısmının başlığı.
Phaedrus ve *Şölen*, Antik Yunan filozofu Platon tarafından yazılmış olup sevgiyi konu edinen diyaloglardan oluşan iki ayrı eserdir.

(anılar için *bkz.* 28 ocak ve 10 şubat '42) Platonik saplantı derken, bu bilgisizliğin sesi olan tanımlayıcı çözümlemelerin diyalektik ısrarını da kastediyordum.

(1 Temmuz)

eski ayda: *yeni* ayda:

çiçekler ekerek
geliyorlar

güzeller ve
koca bacaklılar

hastalıklar ve
çıtkırıldımlar ve gürbüzler

bitkileri yolarak
gelecekler

sağlam

kurtlarca delik
deşik edilmiş

(çam ağacı dışında
olacak)

kurtlarca delik
deşik edilmiş

sağlam

çarşafları külle ovarak
gelecek

Hoş, temiz

pis-külü süzecek

asmaları ve sürgünleri budayarak
olacak

zararlı

verimli

10 Temmuz

«... l'ordre, la composition de quelque nature qu'ils soient, sont un calcul de proportions, de correspondances. La fantaisie, au contraire, se libère de tout calcul, de toute loi, même discrète ou cachée, ou feint de s'en libérer. C'est pour cela que la composition n'a aucune importance dans les romans de Giraudoux... » (p. 154 - D. Mornet, " Introduction à l'étude des écrivains français d'aujourd'hui")

"«... her türlü düzen ve kompozisyon, oranların ve mütekabiliyetlerin hesaplanmasıdır. Diğer yandan fantezi, her türlü hesaplamadan, ihtiyatlı ya da gizli olanlar da dahil her türlü yasadan kendini kurtarır ya da kurtarmış gibi yapar. Bu yüzden Giraudoux'nun romanlarında kompozisyonun hiçbir önemi yoktur..." (s. 154 - D. Mornet, "Introduction à l'étude des écrivains français d'aujourd'hui" ["Çağdaş Fransız Yazarlar İncelemesine Giriş"])

Aksini söylüyordum ben, gerçekten (David Copperfield'a önsöz:[9] "saf inşa olan hayal"). Şu Mornet, Fransız çokbilmişliğiyle ayırıyor ve sınıflandırıyor. Hayal, aklın zıddı değildir. Simgeciliğin, manalı imaların, analojinin bağlarını tesis etmede başvurulan akıldır, hayal. Bir tek onun inşa ettiğini, çünkü bir tek onun doğalcı olayın, gerçek*tranche de vie*'nin[10] tiranlığından sıyrıldığını ve masalı, anlatıyı, miti, aklın inşasını gerçeğin (inşa noksanlığının, öylesine doğru ki bu ne başı var ne sonu) yasasının yerine geçirdiğini söylüyordum.

Mornet, hayali –patolojik vakalar haricinde– her zaman entelektüel inşanın içgüdüsel arayışı da eden düşlem diye adlandırıyor.

2 Ağustos

Günlüklerde seyahat sayfalarının sana yaşattığı tarifsiz can sıkıntısı. Yeni ortamlar, egzotik ortamlar, yazarı şaşırtanlar. Hiç kuşkusuz bu izlenimlerin saldığı köklerin olmayışından, onların

---

9 1939 yılında Einaudi'den çıkan baskısında yer alan önsöz.

(Fr.) Yaşam dilimi / hayattan kesitler: Gündelik yaşamın gerçekçi temsiline yer verilen kesitler için kullanılır; daha çok Zola gibi naturalist yazarların eserlerinde rastlanan bir tekniktir.

hiçlikten gibi, dış dünyadan gibi kader oluşundan ve bir geçmişin yükleri olmamalarından kaynaklanıyor. Yazarın bir hayret gibi hoşuna gidiyorlar ama asıl hayret yenilikten değil, hatıradan gelir.

7 Ağustos

Başından beri kendi şiirimi *trompe-l'oeil*[11] olarak, bir psikolojik handikap olarak görme alışkanlığındayım, öyle ki başkahramanın sentetik sesi benim en zengin üslubum ve "*öyle* birinin *böyle* bir durumla nasıl başa çıktığı" da formülüm. Sadece düzyazıda değil, dizelerde bile. Dantevari bir biçimde başkahramanı göz ardı ederek hiç çaba harcamadan buradan bir simge çıkartabilen Vitt. apayrı.

14 Ağustos

Trendeyken geride kalışını izlediğim tarlaların, ağaçtan perdelerin, evlerin, kuytu köşelerin, başka zamanlara ait anıların, hepsinin bir anı oluşturmaya, bir geçmiş oluşturmaya yarayabileceğini düşündüm. Vakit her ne kadar bayağı da olsa nihayetinde bunaltıcı da, günün birinde onu yeniden bulmak bayağı olmazdı belki de.

17 Ağustos

Overheard[12] bir konuşmanın bizi yolumuzdan ettiği, ilgimizi çektiği ve doğruca bize yönelen kelimelerden daha derinlere dokunduğu olur.

20 Ağustos

Yaratarak yazma, her türden şemanın ötesine uzanmaktır, denir; araştırma, içimizdeki derinlikli doğruya kulak vermedir. Oysa çoğunlukla sahip olduğumuz en derin doğru, usul usul amansız bir çabayla ve vazgeçişle yaratmış olduğumuz şemadır.

---

[11] (Fr.) Göz aldatmacası. Resimde göz yanılsaması ile gerçek hissi yaratma tekniğidir. İlk bakışta simgelediği şeyin kendisi olduğuna dair izleyiciyi yanıltır ve böylelikle farklı bir bakış açısı sağlar.

(İng.) Tesadüfen duyulan, kulak misafiri olunan.

22 Ağustos

Zamanın birinde –geri dönmemek üzere geçip gitmiş bir zamanda– ilk defa gördüğüm şeyler. Onları ilk kez görmek beni memnun etti ya (şaşkınlık, hayali esriklikler) şimdi de başka bir anlam diliyor. Hangi anlam?

25 Ağustos

Ne zaman kısa kısa hikâyeler ya da olaylardan bahsedecek olsan, her seferinde dolanıp kalıyorsun ve seçim yapmayı beceremiyorsun: *her şeyi* söylemek istiyorsun: sanata güvensizlik bu; her ayrıntıyı boca ederek *point*'i oluşturacak o hoş şeyi de söylemiş olmayı başarma ümidi.

Senin baş düşmanın, tarihöncesi mutlu devre, Aden'e, altın çağa inanmandır, elzem olanın ta ilk düşünürler tarafından tümüyle söylenmiş olduğuna inanmandır. İkisi tek şey eder bunların.

30 Ağustos

Aşk, tanıma arzusudur.

31 Ağustos

Çocukken dünya, şeylerle ilk elden birebir temasla –nasıl görünüyorlarsa– değil, şeylere ait göstergeler: sözcükler, çizimler, anlatılar üzerinden tanınıp öğrenilir. Diyelim ki dünyada herhangi bir şey karşısında esrik bir duygulanım anına yeniden ulaşıldı, demek ki daha önce bu duygulanıma kapılmışız, kapılmışız ki şimdi duygulanıyoruz; daha önce de duygulanmışız çünkü onunla bağdaştırılan bir sözcük, bir masal, bir hayal yüzünden bize başkalaşmış, kalanından *kopmuş* görünmüş. Haliyle böyle zamanlarda hayal bize bir buluş gibi değil nesnel bir tanışıklık gibi, bir gerçeklik gibi ulaşır. (Çünkü çocukluğun şairane oluşu, olgun devirlere ait bir hayaldir yalnızca. *Bkz.* 25 Mayıs)

4 Eylül

Önce kendimizi şaşırtacak bir eser ortaya koymaktır arzu edilen. (*Bkz.* 4 Mayıs)

6 Eylül

Gün gelir, bize zulmetmiş olanın aptallığına karşı yalnızca yılgınlık, kayıtsızlık duyarız. Öyle olunca da affederiz.

10 Eylül

Yalnızca içgüdünün, başlangıçtalığın, kendiliğindenliğin yolundan giderek haklı çıktığın hissine, kendinle ve kendi kıstasınla uzlaşıya vardığın hissine varılınabilir. Ya ikiye bölünme, kendiyle dalaşa tutuşma içgüdüsünde olan?

12 Eylül

Bir barakada, çömlekten yağla salça yiyen, yalnız bir adam. Kimi günler eski bir bıçakla kazır dibini, diğer günler tırnaklarıyla; nice nice zaman önce çömleğin içi doluydu, lezzetliydi, şimdi sası ve almak için tadını kemirir kırık tırnaklarını. Böyle gider bu, yarın ve sonrası.

Aynı kalbinde iş kovalayan ben.

17 Eylül

Ces. Luporini'deki[13] *Sorumluluk ve Şahıs* bölümü (*Varoluşta Özgürlük ve Hal*) esrik an ve sürekli birlik (Simge ve Doğallık) üzerine düşüncelerini yerli yerine oturttu [27 Ağustos '39, 22 Şubat, 24 Şubat (II), 27 Şubat '40]. *Esriklik anı simge*ye karşılık gelir, şu halde saf özgürlük olabilir; bugün günün getirdiği yenilik, bu.

[13] Cesare Luporini (1909-1993): İtalyan filozof, politikacı.

Biz, zamanın dünyası olan şeyler, olaylar, hareketler dünyasında yaşıyoruz. Bizim kesintisiz, istemsiz çabamız, zamanın dışına, özgürlüğümüzü gerçekleştiren esrik ana bir uzanıştır. Şeylerin, olayların, hareketlerin –zamanın geçişi– bize bu anları vaat ettiği, giyindirdiği, ete kemiğe büründürdüğü olur. Bunlar özgürlüğümüzün simgeleri halini alırlar. Her birimiz, kendi mutluluğumuzun simgeleri olan şeylerin, olayların, hareketlerin zenginliğine sahibiz – kendi doğallıklarından ötürü kendi başlarına değer taşıdıklarından değil, bizi davet etmelerinden, çağırmalarından ötürü simgedirler. Zaman, bu göstergeler dünyasını, bu simgelerin zamanlar-üstü anlamını çoğaltan bir perspektif oyunu yaratabildiği ölçüde şaşılacak denli zenginleştirir.

Olumsuz, kötümser ya da en basit haliyle bayağı simgelerin var olmaması: simge daima esrik andır, onaylamadır, merkezdir, demeye gelir.

Burada mutlu olmuştun! (ve ben bunu 6 Kasım '43'te anladım).

(26 Kasım '49)

26 Eylül

Yunan tragedyasında durum: *olacak olan neyse olan o*. Ne olmasını istiyorlarsa onu oldurtan tanrıların şaşırtıcılığı bundan; büyülü normlar, tabular ya da yazgılar, gözlemlenmesi gerekenler bundan; olması gerekeni kabulleniş olan nihai katarsis bundan.

[Shakespeare'in beşinci perdelerinde de aynısı olmuyor mu? Ve olması gerekenin hayatın doğalcı kanunları tarafından oldurtulduğu O'Neill'inkilerde?[14] Yunanların şiirselliği, bu kaderin, bu tabuların, bu normların gelişigüzel, uydurulmuş, büyülü görünüşüdür. Belki de simgesel görünüşüdür.

"Bir şeyi ilk defa görmek" diye bir şey yok. Hatırladığımız, fark ettiğimiz hep ikinci defadır (28 Ocak aynı şeyi söylüyor ve 22 Ağustos çıkarımı yanıltıcı, 31 Ağustos çözümcül).

[14] Eugene O'Neill (1888-1953): Amerikalı oyun yazarı.

27 Eylül

Tabiatı itibariyle. Yunan tragedyasında *kişiler* asla söyleşmezler; sırdaşlara, koroya, yabancılara konuşurlar. Her birinin kitlelere kendi meselesini açtığı kadarı *temsil*dir. *Kişi* başkalarıyla asla diyaloga girmez, neyse odur, heykel gibi, değişime kapalı.

Cinayetler sahne dışında olup biter; cinayete dair bağrışlar, tembihler, sözler işitilir. Haberci çıkar ve *olayları* aktarır. Olan biten, sözde, sergileyişte çözümlenir. Diyalog değil: tragedya diyalog değil, ideal kitleye, koroya sergilemedir. Asıl diyalog onunla ortaya konur.

[Klasik tragedyanın (Fransız, Alfieri) yoksulluğu; üslubu, olay eksikliğini, yunanların sergisini muhafaza ederken, koroyu yani diğer kişilerin toplamı eden yegâne kişiye kafa tutan ikinci karakteri noksan bırakmasındandır.]

18 Ekim

Eshilos'ta[15] başkahraman, koronun karşısında, hareketsiz, heykel gibidir ve epizotlar onun etrafında dönenir (*Yakarıcılar, Prometheus, Persler, Tebai'ye Karşı Yediler*). Muhtemelen bu, ana durumdur. Sofokles'te[16] (*Oidipus Kolonos'ta*) ve Euripides'te[17] (*Troyalı Kadınlar, Hekabe*) yeniden görünür.

Hubris,[18] bir kehaneti öğrenmek ve buna kulak asmamaktır. Oysa yazgı (kehanet) da *hubris*tir. Zaten olacak olandır. Koro bunu teyit eder. (İşte bu sebepten ötürü iştirakçilerin ebedi muhatabıdır.)

---

[15] Aiskhylos (MÖ 525?-456): Antik Yunan'ın en önemli tragedya yazarlarındandır.
Sofokles (MÖ 495-406), Antik Yunan'ın Eshilos ve Euripides ile beraber üç büyük tragedya yazarlarından biridir.
Evrupides (MÖ 480-MÖ 406), Eshilos ve Sofokles'ten sonra Atina'nın yetiştirdiği üçüncü büyük trajedya yazarıdır.
(Yun.) Hadsizlik: Tragedyada kahramanın çöküşüne yol açan kibir.

31 Ekim

Bütün bu şakalar, bu *trick*'ler[19] bu *witty invention*'lar,[20] trajedideki pusular, intikamlar, girişimler kişilerin psikolojik gerçekliklerinin içlerinde kıvrandığı biçimdir ama bu biçimi toplumsal ile mitolojik arası bir üsluplaştırma içinde çerçevelerler, dayanak verirler ve aşarlar. Kısacası *wit*[21] psikoloji değil, üsluptur.

5 Kasım

Kierk.'ın[22] aydını, saf entelektüeli betimleyen itirafları: "Benim ilgi alanlarım bir tanesinin yan dalları değil, hepsi eş güdümlü" ve "bende yalnızca ilmi bir yaşam değil mükemmel bir insani yaşam sürdürmekti eksik kalan." Dün akşamki, Romano'yla[23] Galvano[24] hakkında konuşurken çıkan, olağan tesadüflerden ötürü bu sabah da Przywara'da (*Kierkegaard'ın Muamması,*[25] s. 11 ve 12) yeniden karşılaşılan düşünceler.

Romantizmden önce entelektüel yoktu, çünkü bilgi ile yaşam arasında karşıtlık yoktu. (Bu bağlantıyı daha önce bir kere fark etmiştin). Hayatın düşünceden daha önemli olduğunun farkına varmak, bir aydın, bir entelektüel olmak anlamına, sahip olduğun düşüncenin hayat bulmadığı anlamına gelir.

---

19 (İng.) Oyun, hile.
(İng.) Nüktedan buluşlar.
(İng.) Nüktedanlık.
Soren Aabye Kierkegaard (1813-1855): Varoluşsal felsefenin ilk temsilcilerinden olan Danimarkalı filozof ve teolog.
Lalla Romano (1906-2001): İtalyan şair, yazar, gazeteci.
Albino Galvano (1907-1990): İtalyan filozof, sanat tarihçisi, ressam.
Erich Pryzwara'nın (1889-1972) 1929 yılında yayımlanan *Das Geheimnis Kierk's* adlı çalışması.

1943

3 Şubat

Roma'da

Sorun, kaderin çetinliği değil; çünkü yeterince güçlü arzu edilen ne varsa hepsi elde edilir. Sorun daha çok, elde edilenin tiksindirmesi. Bu durumda illa alınganlık edilecekse asla kadere değil ancak kendi arzuna alınmalı.

(9-10 Şubat)

LÉON CHESTOV *Kierk. et la philos. existent.* (Vox clamantis in deserto). Les amis de Léon Chestov - 1936

p. 37:

«Le commencement de la philos. n'est pas l'étonnement, comme l'enseignaient Platon et Aristote, mais le désespoir»

p. 42:

(Socrate) «Le "meilleur" vient avant tout, le "meilleur" doit régner sur le monde. Mais dans ce cas, avant d'aimer la raison il faut se renseigner: assure-t-elle effectivement le meilleur à l'homme?»

p. 102:

«Le chevalier de la foi seul est heureux: il règne sur le fini, tandis que le chev. de la résignation n'est ici qu'un passant, qu'un étranger» (Kierk.)

p. 140:

«le mysticisme vit en paix avec la raison et la connaissance humaine, et la récompense qu'il promet aux hommes ne suppose

pas bien mieux, elle exclut une intervention surnaturelle! Tout se passe naturellement, on obtient tout par ses propres forces».

pag. 148:

«ce n'est pas qu'Adam ignorât la différence entre le bien et mal, *c'est que cette différence n'existait pas*».

p. 201:

«Dieu, de même que les apôtres, ne possède pas la puissance, il ne possède que l'autorité: Il ne peut que menacer, exiger ou tout au plus attendrir»

p. 207:

(Dostojev.) «J'affirme que la conscience de notre impuissance à aider ou à apporter le moindre soulagement à l'humanité souffrante, tout en étant profondément convaincus de cette souffrance, peut transformer dans notre coeur l'amour de l'humanité en la haine de l'humanité»

p. 217:

«Jésus enseignait donc aux hommes à s'élever au-dessus du fini, exactement comme l'enseignaient les anciens, comme l'enseignent les sages modernes».

p. 222:

« Kierk. renia la foi pour acquérir la connaissance; il répéta le geste qu'avait déjà accompli notre ancêtre, et il en résulta ce à quoi on s'attendait le moins - l'impuissance»

s. 228-29: İsa'nın hayatı talihsiz bir aşktır, eğer Gereklilik ise yöneten. Ağlayabilir ve yeterlidir.

p. 230:

«la tâche du christianisme est de réaliser " l'éthique" sur terre»

O halde yunan bilgeliğinden ayrıştığı nokta nedir? "şeytani kibir"dir. (Pascal'ın dediğine göre, Epiktetos'tan)[1]

p. 240:

«Et il (Kierk.) fut obligé de voir dans la guérison de l'impotent non pas une victoire miraculeuse sur l'impuissance - l'impuissan-

[1] Epictetus (MS 55?-135): Stoa felsefesinin önde gelen filozoflarından biridir.

ce est invincible - mais uniquement l'amour et la miséricorde de l'apôtre»

p. 288:

K. si permise di credere che «le Créateur du ciel et de la terre était aussi abattu, aussi misérable que lui, K. Et c'est en cet instant que naquit la philosophie existentielle...» olduğuna inanma imkanı tanır kendine.

p. 307:

«la conscience raisonnable ne peut supporter ce que lui disent la folie et la mort».

p. 323:

«Car s'il faut choisir entre le bien et le mal, cela signifie que la liberté est déjà perdue: le mal a pénétré dans le monde et a pris place à côté du *valde bonum* divin». La libertà infinitam. piú grande, qualitativ. differente, che l'uomo possiede consiste «non pas à choisir entre le bien et le mal, mais à débarasser le monde du mal. L 'homme ne peut avoir aucune relation avec le mal: tant que le mal existe, il n'y a pas de liberté, et tout ce que les hommes ont appelé jusqu'ici liberté, n'est qu'illusion et duperie. La liberté ne choisit pas entre le bien et le mal: elle détruit le mal»

p.325:

«l'ignorance n'est pas quelque chose de négatif, une absence, un manque, tout comme la liberté n'est pas un défaut et une négation, mais une affirmation d'une valeur immense. L 'innocence ne veut | pas de la connaissance, elle est au-dessus de celleci (je rappelle de nouveau le "survoler la connaissance" de Plotin), tout comme est au-dessus de la connaissance la volonté de Celui qui créa l'homme à son image».

p. 328-29:

«Et en effet, si la liberté est la liberté de choisir entre le bien et le mal, alors cette liberté devrait être également inhérente au Créateur en tant qu'Etre libre *par excellence*. Par conséquent, il serait parfaitement admissible de supposer que le Créateur ayant le choix entre le bien et le mal, eut pu choisir le mal. Cette question fut un véritable *crux interpretum* pour la pensée philosophique

médiévale. On ne pouvait renoncer à l'idée que la liberté fût la liberté de choisir entre le bien et le mal: le moyen âge, captivé par la spéculation grecque, ne parvenait pas à séparer le point de vue religieux du point de vue éthique (et n'osait pas les séparer). On ne pouvait admettre, d'autre part, que Dieu "eût le droit" de préférer le mal au bien».

(Duns Scoto) «Dieu est l'arbitraire: aucun principe, aucune loi ne dominent | Dieu. Ce qu'Il accepte est le bien. Ce qu'Il 6 repousse est le mal». «Ce qu'Il aime est le bien, ce qu'Il n'aime pas est le mal» (x *Eutifrone*)

p. 332:

«En face de Dieu toute nécessité dévoile son essence réelle et se révèle comme étant un Néant privé de tout contenu».

p. 342:

«car en dernier ressort la vérité se trouve obligée de recourir à la torture, à la violence. Dieu... ne contraint personne».

p. 343:

«Il fallait que Kierk. parvînt à cette monstrueuse idée que l'amour de Dieu est soumis à son immuabilité, que Dieu est lié et ne peut bouger, qu'à Dieu, tout comme à nous, une "écharde avait été mise dans la chair", autrement dit, que les tortures dont la vérité écrase les hommes existent pour Dieu aussi, il fallait tout cela pour qu'il osât opposer la philos. existentielle à la philos. spéculative, pourqu'il eût le courage de se demander comment la vérité avait réussi | à dominer Dieu et pour distinguer dans cette monstrueuse invention de la raison ce dont elle témoigne en réalité - la chute de l'homme et le péché originel»

p. 345:

«Toute la théodicée, c'est-à-dire, la "justification de Dieu", est basée sur ce fait qu'il n'est pas donné à Dieu de surmonter les vérités qu'Il n'a pas créés. Ainsi la théodicée ne justifie pas tant Dieu que le mal».

p. 356:

«Et le salut ne consiste ni dans la connaissance que tout ce qui arrive est inévitable, ni dans la vertu qui ayant reconnu l'inévitab-

le s'y soumet "de plein gré"; le salut est dans la foi en Dieu à qui tout est possible, qui créa tout par sa propre volonté et en regard de qui tout ce qui est incréé n'est qu'un Néant misérable et vide. C 'est là la signification de l'Absurde...»

p. 359:

«Dieu, cela signifie que tout est possible... Dieu, cela signifie que ce savoir n'e|xiste pas, auquel aspire si avidement notre raison et vers lequel elle nous *entraîne irrésistiblement*. Dieu, cela signifie que le mal n'existe pas non plus: seuls existent le *fiat* originel et le *valde bonum* paradisiaque, devant lesquels fondent et se transforment en fantômes toutes nos vérités basées sur le principe de contradiction, sur celui de la raison suffisante et sur bien d'autres "lois" encore».

p. 362:

(S. Pier Damiani, Tertulliano) «Dieu détermine tout aussi arbitrairement, sans se soucier des lois de la pensée et de l'être, ce qu'est la vérité»

p. 372:

«la "contrainte" témoigne non pour, mais contre la vérité d'un jugement, ... toutes les "nécessités" doivent et peuvent se résoudre dans la liberté».

p. 376:

«c'est par la volonté divine que l'homme succomba à la tentation et perdit sa liberté. Et cette même volonté divine - devant laquelle s'ef|fondra l'immuabilité pétrifiée, quand elle essaya de lui resister - rendra à l'homme la liberté, la lui a déjà rendue: c'est là le sens de la révélation biblique».

p. 379: «La terre promise se trouve là où est parvenu celui qui a la foi, elle est devenue promise *parce qu*'il y est parvenu: *certum est quia impossible*».

LÉON CHESTOV *Kierkegaard ve Varoluşçu Felfese* (Vox clamantis in deserto).[2] Léon Chestov'un arkadaşları - 1936

[2] (Lat.) "Issız yerde yakaran ses." Uyarıları ya da tavsiyeleri dikkate alınmayan kişileri anlatmak için kullanılır.

s. 37:

"Felsefenin başlangıcı, Platon ve Aristoteles'in öğrettiği gibi hayret değil, umutsuzluktur"

s. 42:

(Sokrates) "'En iyi' her şeyden önce gelir, 'en iyi' dünyaya egemen olmalıdır. Ama bu durumda aklı sevmeden önce şunu bilmemiz gerekir: akıl gerçekten insan için en iyisini sağlıyor mu?"

s. 102:

"Ancak inancın şövalyesi mutludur: fani olana hükmeder; halbuki feragat etmenin/vazgeçişin şövalyesi öylesine gelip geçen biridir, bir yabancıdır" (Kierk.)

s. 140:

"mistisizm, akılla ve insanlığın bilgisiyle barış içinde yaşar ve insanlara vaat ettiği ödül de bundan iyi olamaz; mistisizm, doğaüstü müdahaleyi dışarıda bırakır! Her şey doğalın sınırları içinde gerçekleşir, her şeyi kendi çabalarımızla elde ederiz".

sayf. 148:

"mesele, Âdem'in iyi ile kötü arasındaki ayrımı bilmemesi değil, *böyle bir ayrımın olmamasıydı*".

s. 201:

"tıpkı havariler gibi, Tanrı'nın da gücü yoktur, yalnızca otoritesi vardır: ancak tehdit edebilir, talep edebilir ya da en çok yüreğini sızlatabilir."

s. 207:

(Dostoyev.) "Acı çeken insanlara yardım etmek ya da onların hayatlarını az da olsa kolaylaştırmaktaki yetersizliğimizin farkında olmamızın, bu acıya derinden inanırken bile, kalplerimizdeki insanlık sevgisini insanlıktan nefrete dönüştürebileceğini tasdik ediyorum"

s. 217:

"Demek ki İsa tıpkı eskilerin öğrettiği gibi, tıpkı modern bilgelerin öğrettiği gibi, insanlara sonlu olanın üzerine çıkmayı öğretiyordu".

s. 222:

"Kierk. bilgiye ulaşmak için inancı reddetti; atalarımızın daha önce yaptığı bu hareketi tekrar etmiş oldu ve hiç beklemediğimiz bir sonuca ulaştı – acizlik"

s. 228-29:

İsa'nın hayatı talihsiz bir aşktır, eğer Gereklilik ise yöneten. Ağlayabilir ve yeterlidir.

s. 230:

"Hıristiyanlığın vazifesi, yeryüzünde 'etik'i tahakkuk ettirmektir"

s. 240:

"Ve o (Kierk.), âcizin iyileşmesinde, âcizliğin mucizevi bir şekilde alt edilişini değil -âcizliği yenmek mümkün değildir- yalnızca havarilere özgü aşkı ve merhameti görmek zorundaydı."

s. 288:

K. şöyle düşünmeye varır. "göklerin ve yerin Yaratıcısı da tıpkı onun (K.) gibi, umutsuzluğa düşmüş ve zavallı bir haldeydi. İşte tam o anda varoluşçu felsefe doğdu...» olduğuna inanma imkânı tanır kendine.

s. 307:

"makul bilinç, deliliğin ve ölümün ona söylediklerine katlanamaz".

s. 323:

"Çünkü eğer iyi ile kötü arasında bir seçim yapmak zorunluysa, bu durumda özgürlük çoktan yitirilmiş demektir: kötülük, dünyaya nüfuz etmiş ve ilahi *valde bonum*'um yanında yerini almıştır". İnsanın sahip olduğu uçsuz bucaksızca büyük, nitelikçe farklı özgürlük iyi ile kötü arasında bir seçim yapmaktan değil, bilakis dünyayı kötülükten kurtarmaktan geçer. İnsanın kötülükle hiçbir ilişkisi olamaz: kötülük var olduğu sürece özgürlük yoktur ve insanların bugüne dek özgürlük diye adlandırdıkları şeyler yalnızca bir yanılsamadan, aldatmacadan ibarettir. Özgürlük iyi ile kötü arasında seçim yapmaz: kötülüğü yok eder"

s. 325:

"cehalet olumsuz bir şey, bir yokluk ya da eksiklik değildir, tıpkı özgürlüğün de bir kusur ya da olumsuzlama değil de çok büyük bir değerin onaylanması olduğu gibi. Masumiyet bilgiyi | istemez, masumiyet bilginin üzerindedir (Plotinus'un 'bilginin üzerinde uçma' deyişini hatırlıyorum yeniden), tıpkı insanı kendi sureti üzere Yaratan'ın iradesinin de bilginin üzerinde olması gibi".

s. 328-29:

"Ve eğer özgürlük, gerçekten iyi ile kötü arasında seçim yapma özgürlüğüyse, o halde bu özgürlük en mükemmel Özgür Varlık olan Yaratıcı'da da aynı şekilde bulunmalıdır. Sonuç itibariyle, iyi ile kötü arasında seçim yapma hakkına sahip Yaratıcı'nın kötülüğü seçmiş olabileceğini varsaymak pekâlâ kabul edilebilir bir şey olacaktır. Bu soru, Ortaçağ felsefi düşüncesi için gerçek bir *crux interpretum*'du. Özgürlüğün, iyi ile kötü arasında seçim yapma özgürlüğü olduğu fikrinden bir türü vazgeçilememiştir: kendini Yunan düşünce geleneğinin büyüsüne kaptıran Ortaçağ, dini bakış açısını etik bakış açısından ayıramamıştı (ve ayırmaya cesaret edememişti). Öte yandan, Tanrı'nın kötülüğü iyiliğe tercih etme "hakkına sahip olması" kabul edilemezdi".

(Duns Scotus)[3] "Tanrı keyfidir: hiçbir ilke, hiçbir yasa hükmetmez Tanrı'ya. O'nun kabul ettiği iyidir. O'nun reddettiği kötüdür". "O'nun sevdiği iyidir, sevmediği kötüdür" (x *Euthifron*)

s. 332:

"Tanrı karşısında zorunluluk, asıl özünü ortaya koyar ve kendini içerikten yoksun bir Hiçlik olarak gösterir".

s. 342:

"çünkü hakikat, son çare olarak işkence ve şiddete başvurmak zorundadır. Tanrı... kimseyi zorlamaz".

s. 343:

"Kierk. Tanrı'nın sevgisinin onun değişmezliğine tabi olduğu, Tanrı'nın bağlı ve hareket edemez olduğu, bizim gibi Tanrı'nın da 'etine diken battığı', başka bir deyişle gerçekliği insanları devirip geçen işkencelerin Tanrı için de geçerli olduğu gibi korkunç bir fikri öne sürmek zorunda kalmıştır; bütün bunlar varoluşçu felsefeyle spekülatif felsefeyi karşı karşıya getirmeye cesaret edebilmesi için, hakikatin Tanrı'ya hükmetmeyi nasıl başardığını sorma cesaretini göstermesi ve aklın bu korkunç icadında aslında neye tanıklık ettiğini -insanın cennetten kovuluşu ve ilk günah- ayırt etmesi için gerekliydi"

---

[3] John Duns Scotus (1266-1308); ortaçağ skolastik düşüncesinin önde gelen düşünürlerinden biri.

s. 345:

"Teodise, yani 'Tanrı'nın meşruiyetinin ortaya konması,' Tanrı'nın, yaratmadığı hakikatlerin üzerine çıkamayacağı olgusuna dayanır. Öyleyse teodise, Tanrı'dan ziyade kötülüğü aklar".

s. 356:

"Kurtuluş ne vuku bulan şeyin kaçınılmaz olduğu bilgisinde ne de kaçınılmaz olanı kabul edip ona "isteyerek" boyun eğmek erdemindedir. Kurtuluş, Tanrı'ya iman etmektedir; her şeye gücü yeten, kendi iradesiyle her şeyi yaratan ve yaratılmamış şeylerin, nezdinde ancak zavallı ve bomboş bir Hiçlik olduğu Tanrı'ya iman etmektir. İşte Saçma'nın (Absürt) anlamı budur"

s. 359:

"Tanrı her şeyin mümkün olduğu anlamına gelir... Tanrı, aklımızın şiddetle arzuladığı ve bizi *karşı konulmaz bir şekilde kendisine sürüklediği* bilginin var olmadığı anlamına gelir. Tanrı kötülüğün de var olmadığı anlamına gelir: yalnızca başlangıçtaki *fiat*[4] ve cennetteki *valde bonum*[5] vardır ve çelişki ilkesine, yeterli akıl ilkesine ve daha başka birçok "yasaya" dayanan doğrularımız, bu ikisinin önünde eriyip gider, hayalete dönüşür".

s. 362:

(S. Petrus Damianus, Tertullianus) "Tanrı, hakikatin ne olduğunu, düşünce ve varlık yasalarını dikkate almaksızın keyfi bir şekilde belirler"

s. 372:

"'kısıtlama' bir yargının hakikati lehine değil, aleyhine tanıklık eder, ... bütün 'zorunluluklar' özgürlükte çözülebilir ve çözülmelidir".

s. 376:

"insanın günaha yenik düşmesi ve özgürlüğünü kaybetmesi ilahi iradenin neticesidir. Ve -taşlaşmış değişmezliğin kendisine direnmeye çalıştığında önünde yıkıldığı- bu ilahi irade insana özgürlüğünü geri verecektir, zaten vermiştir de: vahyin (İncil'in) anlamı budur".

s. 379:

"Vaat edilen topraklar, iman sahibinin ulaştığı yerdedir; oraya ulaştığı *için* vaat edilmiştir: *certum est quia impossibile* est."[6]

---

[4] Latince Tanrı'nın "ol" ya da "olsun" emrini ifade eder.

(Lat.) "Çok iyi." Cennetten kovulmadan önceki "iyi durum"u kasteder.

(Lat.) Kesin çünkü imkânsız.

19 Şubat

Tiyatro arketipi, oynama değil canlandırma olsa gerek. Kastettiğim, "doğruluk"un haricinde, tarafsız, eşit bir canlandırma. Aslında Yunanlar her şeyi sahne dışında oldurtuyordu ve olaylar habercinin dudaklarında sözcüğe dönüşüyordu. Sahnede bütün olan bitenler tiyatro değil oyunculuğunu konuşturmaktır. O müthiş zamanlarda (Yunan, Shakespeare) sahneye konanın eksikliğini görüyorsun. Bu yüzden gerçekçi canlandırma hoşuna gitmiyor, bu yüzden parantez içi yönlendirmeler (sahne hareketlerinin betimleri) sana her zaman saçma göründü. Sen sahneye konandan hoşlanıyorsun: resimdir, gösteridir, tiyatro değil. Aktaran, diyalektik kurmayan sinematografiye geçiştir.

Roma'da.

2 Nisan

Söyleyecekleri sözler üsluplaştırılmış olacak. Hareket, dans gibi olacak. Anlatı, olayların doğalcı gelişiminden ötürü değil, platoncu inşadan, apansız dönüşümler nedeniyle ilerlemeli. Her şeyi, kronolojik olarak betimlenecek ve tırmanıp çıkılacak bir tepe gibi değil, keyfince yerleştirilecek kesili dev granit bloklar gibi önceden hazır tutmak gerekebilir.

Kötü bir şey oldu da daha iyisini mi hak ediyorduk? Burada olmaktan, memnunuz ki her zaman.

Dil üst perdeden.

Epizotlar, doğalcı tesadüfilikten ötürü, günlükte olduğu gibi, çeşitlere girmiyor; ama içerideki dökülüm kesintisiz ve *breath-taking*[7] halde durup kaldıkça, anlamlı dönüşümler de zamanlar-üstü bir çoklu gerçeklik oluyorlar.

---

[7] (İng.) Nefes kesici, heyecan verici.

25 Nisan

Sanatta yöreselcilik, yalnızca etik birikim gibi anlam taşır.

31 Ağustos '42'nin gerçeğe eklemlenmiş "sözcük, masal, hayal"i anı eder: işte *simge*!

(29 Nisan)

Yeni bir yerde –yeni bir diyar, başka bir doğa, başka başka âdetler, başka evler ve başka yüzler– bulunulan zamanlarda, eğer hep bu diyarda yaşamış olsaydım şimdi birer çocukluk anısına dönüşmüş olacak bir sürü görünüm çarpar beni. Bu yüzden, dolaşırken, bir başkasının düşlerini yerinden oynattığım ve ihlal ettiğim izlenimine kapılırım.

2 Mayıs

Bir yozluğun derinliklerinde kopar iki çığlık: Göreceğiz, ey dünya! Ya da: Seni sevdiğimi biliyorsun değil mi?

13 Mayıs

Kötü yazmak, yani yanlış kelimeleri ve yanlış tümceleri işe koşmak. Balbo[8] ve Petitjean[9] kötü değil ama kesik kesik yazıyorlar.

3 Haziran

Kırsal, yani köylüce değil de proleterce yetişme, ama kızlar da güneş şemsiyeleriyle. Roma harabeleri keyif veriyorlar çünkü malazlar, çünkü tepedeki kuru çalılar ve gelincikler bu harabelerden çocukluğa ait bir şey çıkartıyorlar – ve bir de tarih (Antik Roma)

---

[8] Felice Balbo (1913-1964): İtalyan filozof. Pavese'nin de arkadaşıdır.
Armand Petitjean (1913-2003): Fransız yazar, denemeci, gazeteci, filozof.

ile tarihöncesi (Vico, çalının ya da karığın üzerine serpilmiş kan) bu kırsallığa uyuyorlar, doğumdan ölüme tutarlı ve büsbütün bir dünya çıkartıyorlar bundan.

Senin klasikliğin: Çiftçilik Sanatı,[10] D'Annunzio, Pino tepesi. Amerika, kırsal≡evrensel bir dil olarak (Anderson, *An Ohio Pagan*)[11] ve kırsal ile kent mukayeyesi bir (*Mısır Tarlası*)[12] bariyer olarak buraya eklemlendi. Senin Alba istasyonundaki düşün (modern biçimler yaratan Albalı gençler), klasisizm ile kırsal≡da≡ kent'in kaynaşımıdır. Geçenlerde etnografya çalışmalarını (*Tanrı-Keçi*, imge-anlatı kuramı) değerlendirerek çocukluğun keşfine (kırsal = zihinsel biçim) ekledin.

Seninki tarihöncesi etnografya halini kolayca alan kırsal bir klasisizm.

(15 Haziran)

31 Ağustos '42'yi yeniden ele alalım. Çocukluk, doğalcı bakımdan değil, kutsama fırsatı olarak ama kutsama derken daha önce kutsadıklarımız karşısında bize duygulanmayı öğreten bir kutsama fırsatı olarak kayda değerdir. Herhangi bir yaşta *kutsayabiliriz*. Ama bu başkalaşımın nesnel bilgi olduğuna inanacak kadar aşırı derecede saf olmak lazım. Bu yüzden genelde sadece çocuk becerir bu işi. Spontanlık buradadır, ama (kısacık bir hikâye eden) şiirinki değil, (lazım gelen) malzemeyi temin eden şiir öncesi evrenin spontanlığı. *Şiir yazmak*tan büsbütün farklı olan, *ilham*ın spontanlığı (*bkz.* 10 Şubat '42).

---

[10] Vergilius'un *Çiftçilik Sanatı* (*Georgica*) adlı eseri. *Bkz.* 28 Mart 1940.

Amerikalı yazar Sherwood Anderson'un (1876-1941) *Horses and Men* adlı kitabında yer alan öykülerden biridir. Einaudi baskısında, öykünün *Un Paien De L'Ohio* adıyla ayrı olarak basılmış Fransızca çevirisinin Pavese'de bulunduğu notu düşülmüş.

Ağustosta Tatil kitabında yer alan, Pavese'ye ait bir öykü.

30 Haziran

(3 Haziran, II) Sendeki klasikliğin kök bileşenlerine gökbilimsel saplantıyı ekliyorsun; hani şu eskiden güzel isimlereyken şimdi yıldızlara olan saplantıyı. Bu hayret verici bir biçimde ilk klasik okumalara (*Çiftçilik Sanatı*): *Ante tibi Eoae Atlantides abscondatur*...[13] ve hatta D'Ann. (*Maja*'ya)[14] bağlanıyor hemen.

20 Nisan 1936'da bahsettiğin "hazla dolu," seni tutkulu içtenlik mevzinden alıp, ustalıkla anıların araştırılması mevzine sürdü. Bunu bırak ve kımıldan.

2 Temmuz

22 Hazirandaki rüya bir yana, bu geceki rüya kendine özgü. Devasa bir salonda tek başıma yaptığım, müthiş alkışlanan gösterimin ardından, ikinci seferine hazırlanırken, tiyatrodaki kabinlere, çiçek dolu bir vazoyla, tek başına bir hizmetçi giriyor. Kimden? Kart var. Yazı tipi tanıdık. İçeriği tatlı acı.

Bütün rüyanın tıpkı bir romanın okunuşu gibi keşfedilen kendine özgü detayları. Şaşkınlığım samimiydi. Bana çiçekleri kimin gönderdiğini bilmiyordum ve kartı okumak beni şaşırtıyorduysa, biraz da korkuyorduysam şayet, nasıl rüyanın konusunu düşleyenin kendisi olabiliyordum?

Ne var ki vazodaki çiçeklerin şekli ve yazının tonu, tipi bugünlerden. Hizmetçi, eski bir sinematografik hatıra. Bir hatıra anbean bir başka hatıraya sokuluyor olamaz mı ve bu durumda ben, kabinlere çiçek getirildiğini bilmem kaç defa okumuş, kaç kere görmüş olduğumdan çiçek alıyor olamaz mıyım? Fakat bir türlü açıklığa kavuşmayan bir nokta var; ben o anda Fern.'den yüzlerce kilometre ötedeydim, yine de kart ondandı ve o, buraya dikkat, salondaydı ve ben bunu ancak o sırada biliyordum.

---

[13] *Bkz.* 28 Mart 1940.

Gabriele D'Annunzio'nun *Laudi* adlı eserinin 1903 yılında yayımlanan ilk kitabıdır. Uzun otobiyografik bir şiir çalışmasıdır.

4 Temmuz

(30 Hazirana) yalnızca güzel isimler değil. Yıldızlar, her şeyden öte, beğenini tarihöncesi için hazırlayan mitsel-kırsal bileşimdiler.

Destanlardan (*İlyada, Komedya, Leopardi* vs) çok coğrafya ve gökbilimden yani mitsel-kırsal beğeniyi doğuracak olan, sonra da ara ara destanlara (*esperos o callitos en uranò istasi astèr*)[15] değinildikçe doygunlaşacak olan, ayrışmamış malzemeden keyif almış olduğunu fark et. Edebiyata, kelime-aracı beğenine sonraları erişmiştin; o da bezginlik getiren kültürel araştırmaların (mecburi okumalar) ve ardından baudelairevari patlayışın sayesinde olmuştu.

10 Temmuz

(*bkz.* 15 Haziran ve 4 Temmuz) kısacası senin 16-19 yaşları arasındaki şaşkınlığın, gerçeklik (yıldızlar altında Reaglie parseli, sandal yapılacak sağlamlıkta dişbudaklarla kaplı orman), Homeros ve D'Annunzio'un sessizce geçiştirdiklerinin kendisi olabilir mi, diyeydi. Önceleri şeylerin (şiirler, masallar, mitler) *göstergelerinden* esinlenmiş bir duygulanım vardı; buradan tanıdın şeyler dünyasının güzelliğini, ilginçliğini.

Edebiyatın hâlâ dışında da olsa, gökbilimle vs ilgilendin çünkü seni bu gerçekliği kutsamaya, haliyle ilgini buraya yöneltmeye sürükleyen göstergelerden (Flammarion,[16] Dante üzerine filmler vs) duygulanan birisin.

Torino ve
ateşkes[17] –
ardından
Serralunga

---

[15] *Bkz. İlyada Destanı*, Bölüm XXII, 318.

Nicolas Camille Flammarion (1842–1925): Fransız gökbilimci ve yazar.

10 Temmuz 1943'te müttefiklerin Sicilya çıkartmasının ardından faşist lider Mussolini 25 Temmuzda görevden alınır ve 3 Eylülde ateşkes imzalanır.

11 Eylül

Karakter, ama şiirinki değil söylediğimiz, masalın (mit) karakteri, bir olaya, bir yiğitliğe, bir yaşanmışlığa ilmekli *biricik mekânları* kutsamadır. Tüm mekânlar içinde birine, bu yeri dünya üstünde yalıtmak suretiyle, mutlak bir anlam verilir. Sonrasında coğrafi sıfatlar, mabedler, isimler buradan türerler.

Çocukluğun mekânları kişilerin hafızasına aynı bu yoldan kutsanmış olarak geri döner; buraları biricikleştiren şeyler yine buralarda cereyan etmiştir ve onları dünyanın kalanından bu mitsel (henüz şiirsel değil) damgayla ayıklar.

Öte yandan mekânın bu biricikliği, miti inşa eden mutlak ve *haliyle* simgesel hareketin ve olayın genel biricikliğinin bir parçasıdır. (Bir şeyi bir defacık yapmak, artık gerçekçi olmayan bir sabitlik halini alışı sayesinde, tam da bu sayede bu şeyin anlamla dolup taşmış olması ve gitgide anlamla dolup taşacak olması.) Gerçekte hiçbir hareket, hiçbir mekân bir diğerinden daha fazla kıymet taşımaz. Mitte (simge) ise bütünüyle bir hiyerarşidir. İşte bu yüzden halihazırda pek çokları çocukluğa sığınarak doğalcılıktan kaçınır ve mit üretir.

15 Eylül

Her yazar için, biçimsel olarak bir başkasıyla karıştırılamaz olan, yazarın hayalinin her zaman oraya dönmeye meylettiği ve yazarı daha da kızıştıran şu merkezi imgenin mitsel olduğu söylenebilir. Mesela Dostoyevski'deki içindeyken bayağılaşılan ehlikeyf kalabalık gibi, Stendhal'de hücrenin tecridi gibi, gibi. Bu imge, yazarın ona, tüm yaşantısını simgeleyen, biricikleşmiş bir şeymişçesine döndüğü oranda mitseldir.

Trendeydim, merak içinde.
dağılmış ve dikkat kesilmiş halde.

17 Eylül

Geniş kayranların yardığı birbirinin ardı sıra dizili ağaçlarla çayırlardan oluşan, eylül sabahı azıcık sisin topraktan ayırdığı düzlük, *kutsal mekân* olarak muhtemelen geçmişte üstlendiği apaçık karakterinden ötürü ilgini çekiyor. Kayranlarda, balta girmemiş gölgeler arasında göz korkutan, parmak sallayan gizemin kıyısında, kutlamalar, çiçekler, kurbanlar. Orada, gök ile kütük arasındaki sınırdan belirebilirdi tanrı. *Mitsel mekân*, mabed tipinde ya da bu minvalde, bireysel olarak biricik olan (11 Eylülü düzelt) değil; aksine, *çayırdı, ormandı, in, sahil, kayrandı* gibi yani kendi belirlenimsizliği içinde *tüm çayırları, ormanları* vs çağrıştıran ve hepsini simgesel ürpertiden canlandıran ortaklaşa, evrensel isim olandır.

Burada, mitin susuzluğunu gidermek adına çocukluğa dönüşün nasıl kıymete bindiği yeniden görünür. Çocukluğun çayırı, ormanı, sahili, niceleri arasında gerçek nesneler değillerdir; aksine bize belirdikleri mutlak içinde, aşkınsal imgelemimize nasıl biçim verdikleriyle çayırın *kendi*, sahilin *kendi*sidirler. Hatıranın ardıl tortularıyla sonradan bu aşkınsal biçimlerin zenginleşmiş olması, şairane zenginlik bakımından kıymetlidir ve menşeini mitten alan anlamlarından daha başka bir şeydir.

Kısacası, "çocukluğun mekânlarını biricik kılanlar" (11 Eylül II. paragrafın girişi) tek bir şeydir: aşkınsal imgelerin biçimlenişi.

Dini ürpertinin yerini almaya yeter mi bu?

30 Eylül

Hayal gücü bakımından Milton hâlâ bir elizabetyen; ele aldığı gerçeklik ile doğa, anı ve masallar dünyasının tümünü bir başka katmana kaldıracak biçimde imgelerde karıyor; üstelik bunu, romantizmi müjdeleyen hissedilemeyecek, yumuşacık bir geçiş (müzikal: müziğin onun için önemini *L'Allegro*, *Il Penseroso* ve *Comus*'ta[18] görüyorsun) hissiyle yapıyor – ama *idiom*'ın,[19] diyalektin,

[18] İngiliz Şair John Milton (1608-1674) tarafından yazılan üç eser. İlk ikisi kısa şiirdir, "Comus" ise maskeli piyestir.

[19] (İng.) Deyiş.

lusty'nin[20] dil hissini ve konuşma tarzını yitirdi, bu yüzden hayatı, kan ve teri öğrenmek yerine "forgets himself to marble."[21]

1 Ekim

Shakespeare öncesi yazarlar (Peele, Greene),[22] 28 Mayıs '40 tipi imgeyi göz ardı ediyorlar ama dramayı imgesel, saygın tirat sahneleriyle soytarıca *wit* sahneleri üstünden kurarak gerekli unsurları buralardan toparlıyorlar.

Ne zaman Lily,[23] Marlowe,[24] Shakesp. vs soytarıca *wit* ile saygın tiratları (*bkz.* 28 Mayıs '40) birbirlerine yedire yedire karacaklar, işte o vakit hareketli, *anlatım imgesi* doğacak. *Wit*'in psikoloji değil üslup olduğu (31 Ekim '42) onaylanmış oluyor ve bu da şu manaya geliyor: kişiler, farklılık gösteren karakterlerini dışavurmak için değil (hareketlerde ve düşüncelerde ortaya konur bu), dünya böyle diye *witty* konuşurlar. *Wit*, çözümleme değil, şakımadır. Kelimeleri herkese batıran hayali bir oyundur, bu yüzden bir doğru değil bir imge olarak görülmelidir.

4 Ekim

Yalnızca daha önce hayran kaldığımız manzaralara hayran olunur. *Başkaları*nın seçip önümüze koyduğu bir tabloda, bir nidada, bir nişanda döne dolana tekrar tekrar kaybolunur (10 Şu-

---

[20] (İng.) Canlı, dinç.

(İng.) "Kendini mermerde unutur." John Milton'un "*Il Penseroso*" şiirinden bir alıntı. Metinde "*forget thyself to marble*" olarak geçer.

George Peele (1558-1597): İngiliz şair, çevirmen, oyun yazarı. Robert Greene (1558-1592): İngiliz oyun yazarı. 16. yüzyılın düzyazıda, açık ölçülü komedide, otobiyografi alanında en önemli yazarlardan biriydi.

John Lyly (1554-1605): Elizabeth döneminin önemli oyun yazarlarından biridir.

Christopher Marlowe (1564-1593): İngiliz şair, Elizabeth dönemi oyun yazarı.

bat, 31 Ağustos '42). Derken huyumuz suyumuz nicedir bilediğinden, başkalarının nişanesinden bir dayanak taşıyorlarmışçasına manzaraları kendimizin seçtiği bir an doğal olarak gelir. Bu yüzden yasa çiğnenmiş olmaz.

Hayran olmak, yani şeklen tat almak, tastamam bir gösterge olarak görmek demektir. İşte bu yüzden hayranlığın başlangıcı, apaçık surette artık bizim yaratımımız olamayacak bir göstergeye dönüktür her zaman.

İşte bu yüzden *bizim* manzaralarımız sınırlıdır (10 Şubat '42). Tahayyül kalıplarımızın biçimlendiği çocuklukta bizi ortaya çıkartan tesadüfi göstergelere katılmaları güçtür.

Nicelerinin hissettiği şu burjuva zihniyetinden çıkmanın azabını anlamıyorsun. Mevzu şiir olunca, kendini yeteri kadar proleterleşmiş hissediyorsun: suretler ve hareketler kültürün *ötesinde* temel hatlarıyla biçiliyorlar gözünde.

5 Ekim

Geçen asır, lehçeye ihaneti, lehçeyi keşfederek ve lehçeye edebi dilin yanında yer vererek sona taşıdı. Böylece lehçe, dildeki tüm edebi çabaların altında yatan ve akademinin katı olduğu yüzyıllarda ('600 ve '700) gitgide kuraklaşan şu *all-pervading*'liğini yitirişine bir son verdi. Muazzam şiir, dil ile lehçenin birbirinden ayrışmadığı bir toprak üstünde, halk ağzında, yetişti. (Edebiyat yapmanın bilinmediği *–bkz.* Leopardi, *Zibaldone–*, yani lehçenin işe koşulduğu zamanlarda daima kökenlerinden fışkırması bu yüzden.) Lehçenin gücü, "retorik itibarı" irdelendiğinde açığa çıkar ama anadili konuşmanın karşısında yer almaz bu. İtalya ve İngiltere'nin, henüz dil saptanmadan şiir denendiği için büyük şairler çıkardığı, oysa Fransa'nın çıkarmadığı çünkü kimi koşullardan ötürü, dilin ne olduğu ('600) öğrenildikten sonra hırslı şairlerin girişimde bulundukları bile ortaya atılabilir. İşte Amerikalıların şimdiki gücünün, Rusların da '800'lerdeki gücünün sebebi. Baştakiler, yeni bir toplumda yeniden çiçeklenmiş, yeniden maya-

lanmış bir dil, bir lehçe şansına sahipler; ikinciler, kendi vicdani gerekçelerinden ötürü edebi dilin ne olduğunu göz ardı ettiler ve daha çok halk nezdine çektiler.

Şiirdeki her şeyde olduğu gibi burada da belli başlı bir denge meselesi var. Büyük devirlerin lehçeyle yazması değil tabi. O devirler, her türden retorik gereçlerle, şairane laytmotiflerle halk ağzını yeniden ayağa kaldırarak sahaya sürdüler: o devirlerde *lehçeden dile geçiş doğruca şiir adına yaşandı.* Lehçenin tüm canlılığını yeniden ayağa kaldıran ve bu canlılıktan faydalanan şiir oldu. Diğer yandan, edebi bir dil var olduğunda, bu dil *itibar* sahibi görüldüğü oranda, şu yeniden ayağa kaldırışa ihtiyaç duyulmaz ve haydi iyi geceler.

Ama neticede artık olan oldu. Lehçe dilden ayrıştı bir kere ve yerellik[25] kisvesine bürünmediği sürece tekrar dönemez içine. Sorun, folklor (Leopardivari doğallık) dışında yeni bir canlılık icat (*bulmak*'tan[26] gelir) etmede.

7 Ekim

IV. Henry, Shakespeare'in en çok anlatılan, en zengin işlerinden biridir. Üçlülüğü ondan tiyatroyu söküp alıyor ve anlatımı veriyor. Çok-renkli: dış serüvenlerle birlikte (Auvergne düşesi, Pucelle) Fransa'daki savaşlar; kargaşalarla (Cade) birlikte evdeki hizipler ve entrikalar; altlı üstlü ihanetlerle ve kaçışlarla (İskoçya'daki orman) birlikte kıyasıya savaşlar. İşte üç kısım. İlk oyunu olması mümkün mü? Retorik sıçrayışlardan leziz halk çıkışlarına makul geçişleriyle Shakespeare'in bütün o trajik diline sahip. Burada *wit* özellikle anlatımın aydınlatıcı imgesi olarak kendini

[25] İtalyanca, *Strapaese:* 20. yüzyılın ikinci yarısında popülerlik kazanan bir edebiyat akımıdır. Mahalli, tümden yerel şeklinde çevrilebilir. Birinci Dünya Savaşının ardından çıkan ve geleneksel üslupları terk edip belirli standartlarda evrensel çizgilerde sanat eserleri üretmeyi savunan, ultra-kentsel şeklinde çevrilebilecek *Stracitta* akımının aksine sanat eserlerinin ulusal ve yöresel eğilimler barındırmasını savunur. *Bkz.* 17 Kasım 1935; *invenire* dipnotu.

gösteriyor. Bu *wit*'in hâkimiyeti altındaki olayların ve hareketlerin capcanlı tasvirlerini bol tutuyor. Shakespeare'in *wit*'i laf yarışı gibi, diyalogun hayali nakışı gibi kullanmayı çok ama çok iyi bildiğini de atlamamalı. Burada betimsel ve anlatımsal *wit*, diyalogun yerini alıyor. Çağdaşı olan komediler, zaten tiyatrodur; oysa bu kronik, tümüyle anlatıdır.

Üç kısım da birer kahramana sahip: Talbot, York, Warwick, yiğit ve düz asker, tahtın mahir ve azimli taliplisi, yiğit ve politik asker. Ama kayda değer olan güruhtur, çoğulculuktur, suretlerin zenginliğidir; teker teker kişilerin psikolojik hakikatleri değildir fakat onların ortamlarla ve *imgelerle* (denizin, mesleklerin, doğanın, hayvanatın imgeleri) bir arada kurdukları yaşam dünyasıdır.

8 Ekim

Aşkın Çabası Boşuna, en güzel gençlik komedisi. İlki olabilir mi? Dilin uçukluğu, laf çarpıtmalar, ağzının payını almalar, *wit*, imge, tirat ve gösterimler kol geziyor. Karakterlerin gülmeye nasıl vakti oluyor, o bile anlaşılmıyor. Nefes kesici. Çığır gibi, tam ve gerçek bir *wit* yarışı.

(*Bkz.* 1 Mart 1940)
Rüyada yazar sensin ama nasıl biteceğini bilmezsin.

9 Ekim

Diğer gençlik komedileri (*Verona'nın İki Beyefendisi* ve *Yanlışlıklar Komedisi*) saygın tiratlarla dolu. Sh. tıpkı trajedilerde (*IV. Henry – II. Richard ve III. Richard – Titus Andronicus*) *anlatıya dökülmüş imge*den henüz çıkmamış olduğu gibi düzyazı üzerinden yeni trajikomik diline, *diyaloga dökülmüş imge*ye de henüz ulaşmış değil. Özü itibariyle komedide ve trajedide eşit teatrallikteki (bundan böyle anlatıya değil, diyaloğa dökülmüş imge) olgunluk çağının trajikomik diline ulaşması için, imgesel dizede (*Bir Yaz*

Gecesi Rüyası, Venedik Taciri) lehçeye dayanan düzyazıda (*Kuru Gürültü, Size Nasıl Geliyorsa, On İkinci Gece*), psikolojik anlatının ince işçiliğinde (*Romeo ve Juliet, Kral John, IV. Henry ve V. Henry, Atinalı Timon*) daha kırk fırın ekmek gerekecek.

Diyaloga dökülmüş imgenin tipik bir örneği:

PERDITA. *...To make you garlands of; and, my sweet friend,*
To strew him o'er and o'er!
FLORIZEL. *What, like a corse?*
PERDITA. *No; like a bank for love to lie and play on;*
Not like a corse; or if,--not to be buried,
But quick, and in mine arms...

PERDITA: *Çelenkler yapmak için sana; ve, sevgili dostum,*
Serpiştirmek için dört bir yanına!
FLORIZEL: *Nasıl yani, ceset gibi mi?*
PERDITA: *Hayır, aşk uzanıp oynasın diye bir kıyı gibi,*
Hayır, ceset gibi değil; öyleyse de gömülmesi için değil,
Ama hemen ve kollarımda....
KIŞ MASALI (IV. Perde, IV. Sahne)

Ta başından beri Shakespeare'de diyaloga dökülü imgenin, ulaşılan üslubun yer yer çizgileri mevcut, orası muhakkak. Fakat bu üslubu henüz durumlara karmış değil; neredeyse her zaman soytarıvari ya da lirik olan gelişigüzel sahne buluşlarında baskın ama çalışmanın *bütünü*ndeki kavrayış, henüz *ironik* değil –bir başka deyişle, beraberce karılmış iki ya da üç tonun– imgesel olan (lirik tiratlar), lehçeye dayanan (komik atışmalar), trajik olan (insanın derinlerine bakış) –üslupta yansıtılacağı ikili ya da üçlü gerçekliğin bilincinde değil–. Birlikte, burası önemli, bir dizede, tek bir sözcükte karılmışlıkları: diyaloga dökülü imge. *İroni*, işin doğrusu, önce komedilerde –*Bir Yaz Gecesi Rüyası - Size Nasıl Geliyorsa*– keşfediliyor ama *Julius Caesar* ile tragedyayı bile sarıyor. Aslında *Julius Ces.* ile birlikte üslup onanmış, kesinleşmiş oluyor.

10 Ekim

Eğer *III. Richard'ın Trajedisi,*[27] ihtimaller dahilinde, Marlowe, Peele, Greene ve biraz da Shakepeare'inse, *VI. Henry*'nin ilk trajik üslubunu Sh.'in nereden öğrendiği anlaşılabilir (9 Ekim). Birlikte çalışırken inşayı ve temsil tonunu onlardan miras aldı. Ama en yüksek akıcılığı, geçişler arası inandırıcılığı, imgelerle dopdoluluğu kendininkine, VI. Henry'nin III. Bölümüne koyacak. (Eklediği bölümlerin hepsi, geçişlerin içini doldurmak için, donuk imgeleri canlandırmak ve zenginleştirmek için, tali ortamları –ormanın avcıları– yaşatmak için). İroni hâlâ eksik ama kendi komedilerinden dererek icat edecek ironiyi.

Marlowe, lehçe işini konuşmacıya kadar vardırır (*Maltalı Yahudi*'de Ithamore, *Faustus*'ta kimi soytarılar) ama aralarında *wit* değiş tokuşu olacak kadar da değil. Aslına bakılırsa, konuşmacı ironide ilerleme göstermeyecektir.

Marlowe'nun *Timurlenk* ve *Edward II* dışındakileri aceleye getirdiği apaçık. Çünkü *Maltalı Yahudi*'nin IV. sahnesinde Ithamore, fahişe ve kabadayı, Ben Johnson'ı müjdeleyen ve çok daha pagan değinilerde bulunan dipdiri bir ilenme sahnesi oluşturabilirlerdi. İşte Sh.'den farkı: *witty* repliklerin olduğu sahneyi, tek tek inşa edilmiş imkânsıza yakın repliklerle dokuyabilirdi (*bkz.* Falstaff'taki *IV. Henry*'de gerçek hayattan alınmış olan Yabandomuzu Kellesi Meyhanesi).

Shakespeare öncesi eserlerde lehçe ile liriğin birbiriyle karıldığı hiç olmamış. Lily hariç. Ama onda da ironi yok.

Yavan ve mektepli mitolojik değinileri dışında Marlowe imgeyi tanımıyor. Doğrudan ve tutkulu ifade uğruna oluyor (Gaveston hakkındaki vurgulu dizeler) ve yer yer canlı bir gerçeklikle betimleniyor. Onun güce, zenginliğe, cinselliğe pagan gürleyişleri doğrudan ifadelerdir. Şair değil, gerilmiş bir kuvvettir.

---

[27] *True Tragedy of Richard Duke of York*: 1592-1593 yılları arasında yazıldığı ve Shakespeare'in ilk tarihsel oyunlarından biri olduğu varsayılmaktadır.

II. Edward, hüzünlü talihsizliği içinde, zarif bir *brain-aired King, wanton* ve *frolicky*[28] draması olduğu kadar bir *chronicle play*[29] değil. Lordların hiçbir destansı azameti yok; savaş da yok. Tuhaf şey.

12 Ekim

Rüyanın yaratıcı gücü. Bir radyo ve bir kadın ya da radyo görevi gören çıplak bir kadın ya da neyse uzar gider bu; genç Giachero Gıllı-Radyo diyor ona. Gülüyorum, hemen ısınıyorum bu ifadeye. Kıllı değil de gıllı deyişinin, yarığın, tüy imgesinin gücünü hissediyorum. Vulva için bu kelime muhteşem göründü hemen gözüne. Rüya dağıldıkça kerte kerte bulanıklaşan, öyle ki kelimeyi yakalamakta her seferinde daha çok güçlük çektiğim ve ancak *pellex-pellicis*'i[30] düşünerek bulmayı başarabildiğim bu kanının nereden çıktığı ise bir muamma.

Uyurken yapılan bu dilbilimsel çözümlemede bir tuhaflık yok: hiç işitilmemiş olan bu kelimedeki muazzam ifade gücünün ulaştığı kanı tuhaf. Rüyalar âleminde *Finnegan*[31] tarzı bir buluşlar sözlüğü örtük halde duruyor olmasın?

Yeşillikler arası dolambaçları, dize dize uçuşlarına, süzülen kuşlar; oraları amma da iyi tanıyorlar.

Keyif alınan manzaralar gösterge olarak görülenlerdir, söyleminin geçtiği 4 Ekimden, anlatırken güzel manzaraların betimlenmemesi gerektiği sonucu çıkıyor. Bu durumda (göstergelerin inşacısı olmayan) ortalama kişi, bunlardan keyif alamayacaktır; en azından sen, dangıl dungul aktarmamanın yegâne yolu olarak ortamı kişinin süzgecinden geçirip öyle anlatana dek alamayacak-

---

[28] (İng.) Kafasız kral, ahlaksız ve âlemci.

(İng.) Tarihi oyun.

(Lat.) Metres ya da erkek fahişe ve aynı kelimenin iyelik hali.

James Joyce'un 1939 yılında basılan *Finnegan Wake* (*Finnegan Uyanması*) adlı eseri. Düşsel bir üslupla, sürekli kelimeler türetilerek yazılan eser, kozmik bir rüya anlatısıdır.

tır. Halbuki her zaman onun çocukluğunun, mitinin, yani kısacası onun da hissedebileceği, hissetmesi gereken şu iç dünyasının (17 Eylül '42 – II) göstergeleri söz konusu olmayabilir.

Ama burada da betimlemeden *sunmak* lazım: mesela kendi miti olduğu halde karakterin güzel bulduğu kişi, güzel diye *betimlenme*meli, güzel olarak *sunulma*lı.

14 Ekim

Titus Andronicus'un, şüpheli de olsa *imgesiz sahneler*i var. Hem de sürüsüyle var; ikinci sahne, taptaze, neşe dolu doğa ile şer yuvasının (bu kısım oldukça Shakespeareyen) tezatı ve üçüncü sahne (acı ve beddualar). IV. Perde II. Sahne tehditkâr *humour*[32] (hâlâ ironi değil), Mağrip prensciğinin doğumu. Kalanı (I. ve V. perde) son derece renksiz ve tümüyle yavan bir üslupta. Aaron, Iago'nun ve diğerlerinin öncülüğünü yapan ama Marlowe'nun *Barabas*'ını da andıran *villain*.[33] Kördüğüm. Ulaşılan noktada üslup *VI. Henry*'deki görece iyinin aynısı, hatta küresel çapta sahne anlamı bakımından onu aşıyor (II. Perde).

16 Ekim

Every Man In His Humour'u[34] okudum. Elizabetyen komedi yazarlarının daha çok olaylardan (şakalar, alavereler, şaklabanlıklar vs) Shakesp.'in ise daha çok sözlerden (*wit*, laf çakmalar, kelime oyunları vs) komiklik devşirdiğini fark ettim.

19 Ekim

Every Man Out Of His Humour. Jonson, Shakespeare'in *witty* düzyazısını çalışıp öğrenmiş ve yeni doğrultuda, kişilerin gerçekçi

[32] (İng.) Mizah.
(İng.) Hikâyenin kötü adamı.
İngiliz oyun yazarı, şair, oyuncu ve eleştirmen Ben Jonson'un (1572-1637) yazdığı bir tiyatro oyunu.

yaratımında sonuna kadar kullanmış. Ama onunkinde *wit* volkanları, Shakespeare'de olduğu gibi saf hayal oyunları değiller, faydacılar, kişiyi belirtmeye ve sergilemeye yarıyorlar.

(22 Ekim)

II. Richard (Shakespeare'in *II. Edward*'ı: devrik kral ve kralın tutkusu) Shakespeare'in gençlik tragedyalarındaki bütün özellikleri gösterir: tumturaklı dizeler, göstermelik tınılı sıfatlar. Burada *wit*, sıklıkla (ciddi) kelime oyunları olarak karşımıza çıkar. Asıl diline (ironik) ulaşması için komik düzyazı süzgecinden hâlâ geçmesi gerek. Ne imge ne *wit* ne de kelime oyunu peşinde koşan ama tutkulu ve "konuşup" koşa koşa uzaklaşan Marlowe'un *Edward*'ından çok daha değerli.

30 Ekim

Şiir, gerçekliğin verdiği o yapyalın ürpertiyi sayfaya vermekten geçer. Gerçekliğin peşinden giderek bunun başarılacağı zannedilir. *Çiftliğin* başarısızlığı.

(*Bkz.* 4 Ekim, II) Ama burjuvalıktan çıkmak için kültürün bu yandaki temel hatlarına indirgemek yeter mi? Aşağıya kaçış. Yukarı bir kaçış olmayacak mı?

2 Kasım

ilk masal... izinden gelenlerin yanına yaklaşamadağı, en büyüğü... öylesine halktan, tedirgin edici ve öğretici ki..." *Yeni Bilim*,[35] II. Kitap, I. Kısım, I. Bölüm.

Senin öğretici –tedirgin edici– *would-be* halk şiirinin tanımı.

[35] İtalyan filozof, hukukçu, filolog, tarihçi ve retorik ustası Giambattista Vico (1668-1744) tarafından yazılan eser.

İtalyan *poiesis*,[36] ufak ufak bölümlerden, kısa kısa, sulu sulu – ağacın meyveleri– kısımlardan oluşan kocaman yapıları seviyor (Dante, kısa kantolar; Boccaccio, kısa hikâyeler; Machiavelli, en büyük eserlerindeki kısa kısa bölümler; Yeni Bilim'in aforizmaları; Leopardi, Zibaldone'nin düşünceleri vs. Sonelerden bahsetmeye gerek yok). Bu yüzden pek de anlatısal değildir (bu noktada Rus romanı ve Fransız romanı uzun uzun, gürül gürül bir esneme gerektiriyor) ama epey zihin açıcıdır ve tartışılasıdır. Aslında İngiliz anlatısının biçimsiz düzlemiyle başlayacak olan (Defoe) doğalcılığın reddidir bu.

(5 Kasım)

(Vico üzerine – 30 Ağustos '38)

Arcadia dışında, *kır hayatı*na kulak veren yegâne İtalyan yazar Vico'dur. Kaleminin pekliği ve masumiyeti, *köylü*lük, kırsallık gerçeğinin manasını öne çıkartır. Bu konuya her zaman yazılarında *kullanışlı biçimde*, tartışma dahilinde dokunuyor olması, içtenliğinin bir başka kanıtıdır.

tıpkı bugün de köylülerimizin, hastanın yaşadığını anlatmak için, hâlâ yemek yediğini söylemeleri gibi."

II. Kitap, VII. Bölüm, II. Kısım

"...bildiğini okuyan köylülerimizin, mantıklı gerekçeler karşısında başkalarının sözüne geldiklerine her gün tanık oluyoruz; fakat derinlemesine düşünme bakımından zayıf olduklarından, onları sevk eden mantık hızlıca zihinlerinden silindikçe, kendi maksatlarına eğilirler yeniden..."

II. Kitap, VII. Bölüm, V. Kısım

"... ateşi ... kahramanlar çakmak taşıyla çıkarmış ve yazın kavurucu güneşinde dağların tepesinde kurumuş dikenlikleri onunla tutuşturmuş olsa gerek..."

II. Kitap, VIII. Bölüm, I. Kısım

[36] Etimolojik olarak "yapmak" anlamına gelen kelime eski Yunancadan türetilmiştir ve felsefede "daha önce var olmayan bir şeyi insanın meydana getirme faaliyeti" anlamına gelir.

buğdağın (bütün sene köylülerin uğruna emek çektiği yegâne yahut en azından başlıca şeyin)

II. Kitap, X. Bölüm, I. Kısım

"... bir kurbağanın, yaz yağmurunda, doğuşu gibi..."

II. Kitap, X. Bölüm, II. Kısım

"... oğullarını canları çıkasıya dek dövüyorlardı, öyle ki sık sık babalarının sopası altında, acıdan kaskatı halde, cansız düşüyorlardı..."

II. Kitap, V. Bölüm, VIII. Kısım

ödeme, ister alın terinin isterse malların ödemesi olsun, yine de köylülerin ticaretlerinde yerleşiklik kazanır..."

II. Kitap, V. Bölüm, II. Kısım

"... şu ebedi mülkiyet yüzünden şimdi köleler efendilerinin bedelli düşmanlarıdır, diyoruz..."

II. Kitap, V. Bölüm, I. Kısım

ve nihayet pek çokları, kesinlikle bağ evinin bir aleti olan tırmıklarla yüklüdür..."

II. Kitap, IV. Bölüm, II. Kısım

tıpkı en ırak yörelerimizdeki beyliklerde...hastaların buğday ekmeğiyle beslenmesi ve ömrünün sonuna geldiğini ifade etmek için "hasta buğday ekmeğiyle besleniyor" denmesi gibi..."

II. Kitap, IV. Bölüm, I. Kısım

"... çoğunlukla dağların tepelerinden çıkan, yırtıcı kuşların yuvalarını yakınlarına yaptıkları (avcıların da ağlarını yakınlarına gerdikleri) uzun ömürlü pınarlar."

II. Kitap, IV. Bölüm, I. Kısım

"... Latium çiftçileri '*sitire agros*' derlerdi..."

II. Kitap, II. Bölüm, II. Kısım

Ve sürekli olarak "kahraman köylüler," "hemşehriler," "gündelikçiler," vs.

6 Kasım

Herkesin yaptığı bir şeydir yeniden kendi güzergâhlarından geçmek; bunun belli bir süreliğine seni kaygılandırdığını (4 Nisan '41, II), ardından (12 Nisan '41) sana yaşama çabasının keyifli bir ödülü gibi göründüğünü ve aslında o zamandan beri bundan yakınmadığını ama ('42, '43) bu güzergâhların çocuklukta nasıl yontulduklarını da zevkle irdelediğini keşfettin bugün. Th. Mann'ın *Yusuf*'unu[37] yeniden okumamışken henüz (Aralık '42). Bütün o eski psikolojik ezinçlerinle en canlı mitik=yaratıcı ilgilerini karan mitlik-biriciklik keşfiyle de sonlandırdın (Eylül '43).

İnşa ihtiyacının senin için şu dönüş yasası üstünden doğduğu ayyuka çıktı. Aferin.

Senin hayat *his*sinin inşadan başka bir şey olamayacağı da bununla birlikte ayyuka çıktı.

Nasıl oldu da, bilip etmeden, hepsini bir odağa yönelttin? İçsel mantık, ilahi takdir, yaşamsal içgüdü?

Her şey tekrardır, yeniden üzerinden geçiştir, geri dönüştür. Aslında ilki bile "ikinci sefer"dir. (26 Eylül '42, II)

(10 Kasım)

Kadınlar için var olan bir şey değildir *tarih*. Murasaki,[38] Safo,[39] Madame Lafayette[40] kendi aralarında birbirlerinin çağdaşlarıdır. Oysa *moda* onlar için var olan bir şeydir. Modanın onlardan birebir aynı olmayı beklediği anda ortalığa dökülmek gibi bir *trick*'leri mi var yoksa yüksek akıl onları kaçınılmaz bir biçimde aynı masalı düşlemeye mi vardırtıyor?

---

[37] *Yusuf ve Kardeşleri*, Alman yazar Thomas Mann tarafından yazılan eser.

[38] Murasaki Shikibu: 10-11. yüzyıllarda yaşamış Japon şair ve romancı. Sappho: MÖ 7. yüzyılın sonları ile 6. yüzyılın başlarında yaşamış Yunan şair.

[40] Madame de la Fayette (1634-1693): Fransız yazar.

11 Kasım

İnanılmaz şeyleri gerçekmişçesine aktarmak – eski yöntem; gerçekleri inanılmaz şeylermiş gibi aktarmak – modern.

(12 Kasım)

Tepelerde yürüme keyfi. Akçakavaklar, rastlantısallıklar, kendi ufkunun sonu gelmez hatlarıdır oralar. Yürüdükçe bu ufkun sınırlarına varır, dikilir ve ötelere bakar. *Biricik yerler*dedir.

14 Kasım

Murasaki'de doğa özetle simgeseldir.

Çiçeğe kesmiş bir dal, bir tomurcuk, biçemlenmiş bir manzara her zaman bir durumu özetler ve kokusunu barındırır. Öte yandan tüm simgeler gibi tekdüzedir: anlam her zaman aynıdır.

(17 Kasım)

Senin ikilem fikrin (pintilik-müsriflik, miskinlik-etkinlik, aşk-nefret vs) tüm hayatının yasası haline gelme tehlikesi barındırıyor: bir etki yaratan kuvvetin *kendisi* karşıt etkide düzeliyor.

18 Kasım

(Sh.'in üslubu üzerine, *bkz*. 9 Ekim '43 – II) Lehçe kullanan ve *wit*'ler savuran budala, ya delirmiş yahut delirmenin eşiğinde (Hamlet – Kleopatra – Lear – Macbeth) bir başkahramana dönüşmeli; *witty* dil, böylelikle nektarını yitirmeden trajiğe dönüşecektir. Yani ironiğe.

19 Kasım

Sh. manzarayı ve manzarayı diyalogta örme sanatını ortaya koyar (*Titus Andronicus*'un II. perdesi; II. Perde II. Sahnede ağaç-

ların üstündeki ay ve *Romeo ve Juliet*'in III. Perdesi şafaktaki nar). Doğayı bile sahneye uyarlayan basit bir değiniş.

Juliet'te pek çok şeyi ortaya koyar: Kraliçe Mab ile düşsel konuşma (*onun* şairliği); Mercutio ile eyleme hâkim *wit*; dünya üstüne acıklı yargılar ile –V. Sahne– yürekleri dağlayan kapanış; Romeo ve Mercutio ile, tutkulu ve muzip, iki plan; dadı ile komik ve dosdoğru, dickensvari bir tipleme.

⟨1944⟩

14 Ocak '44

Diyaloğa, *sohbet*e yelteniyoruz biz. Uzun bilgilendirici (*anlatım*) notları ortadan kaldırmayı seviyoruz; hatta bunları birinci tekil şahsa yedirerek ve seslendirenin kişiliğine göre çeşnilendirerek söyleme dönüştürüyoruz. Kısacası anlatımda *sahnel*liği değil *tiyatro*yu kovalıyoruz. Eskiden tiyatronun kardığı görünürlük ile sözcük arasında ayrıma gitmeyi öğreten sinema teamülünden geliyor olabilir mi?

Sinemanın görsel olarak aktarması, romanın sözel olarak yansıtması söz konusu bugün; tiyatroyu ise artık bilmek istemiyoruz ve geçmiştekileri okumayı tercih ediyoruz.

29 Ocak

Yakarırken alçalınır ve Tanrı krallığının bağrındaki lezzete varılır. Beklenilen neredeyse unutulur ve yalnızca bu ilahilikteki gürleyişin her daim tadına varılsın istenir. Hiç kuşkusuz bu *benim* inanca ulaşma yolum, benim inançlı olma biçimim. Her şeyden vazgeçiş, bir sevgi denizinde sarmalanış, bu ihtimalin cılız ışığında bir uğunuş. Belki her şey burada: şu irkintidedir, "ya doğruysa!" Hakikaten ya doğruysa?

1 Şubat

İlahiliğin gürleyişi, acı bize diz çöktürdüğünde hissedilir. Acının ilk emaresinin bize bir sevinç, bir minnet, bir beklenti kıpırtısı vereceği safhada ... acıyı umacak hale gelinir.

Ardında doğru ve yüce bir başka hakikatin durduğu zengin ve simgesel hakikat, Hıristiyanlıktan başka ne olabilir? Bunu kabul etmek, tam manasıyla, doğaüstünün dünyasına girmek demektir.

Fakat bu her birimizin hayatta yaptığı simgeler ariyeti ile karıştırılmamalı: bunlarda doğaüstülük yok; tersine tecrübe anlarını mutlak anlarına çevirmek için psikolojik, istençli vs bir gayret var. Tanrısız bir Protestanlık.

2 Şubat

Belli bir türdeki günlük yaşam (sabit saatler, kapalı mekânlar, aynı insanlar, takvanın yeri ve biçimi) düşünceleri doğaüstüne sevk eder. Bu çerçevenin dışına çık, düşünceler uçup gider. Alışkanlıktan ibaretiz.

3 Şubat

Senin kişi olarak mekânın, düzeyli ve mütevazı, bahardan ve yazdan kalma, sakin, ölçülü ve yayvan, ağaçlıklı Torino yoludur; şiirinin şiir olduğu yerdir orasıdır. Malzemesi sağdan soldan gelirdi ama biçimini burada bulurdu.

Bu ağaçlıklı yol ve ağaçlıklı yolun üstündeki mütevazı kafe senin odandı, üst pencerendi. Şiirlenesin geldiğinde aradığın yerler buralar. Anlatasın geldiğinde değil. Anlatı daha az düşünsel diye olabilir mi yalnızca? *İki Mevsim Anıları*'nı[1] kafede yazdın, *Senin Köylerin*'i ve *Perde*'yi[2] de. O halde...

Senin görme, işitme, karşılama noktasındaki beğenini kaybettiğin bir gerçek, şimdi de yüreğini kemiriyorsun.

6 Şubat

Tepenin yamacındaki selvi ve ev, kırmızı göğün karşısında kopkoyu, kendi toprağına tutkunun mekânı. Etnoloji, bu tanıdık mekânlara mantık dışı ve mitsel bir biçimde dökülen kanı serpiştiriyor. İşte ondan.

---

[1] Pavese'nin *Hapishane* adlı kitabına verdiği ilk isim.
Pavese'nin *Güzel Yaz* adlı kitabına verdiği ilk isim.

7 Şubat

Kan hep mantık dışı dökülür. Her şey bir mucizedir ama kan mevzuunda bu daha keskin olarak hissedilir, çünkü oranın gizemi vardır.

Ağlamak mantık dışıdır. Acı çekmek mantık dışıdır. (*Bkz.* '38'deki "acı çekmek hiçbir işe yaramaz")

Senin sorunun, mantık dışı olanı kıymete bindirmen. Senin şairane sorunun, mantık dışı olanı mitselliğinden arındırmadan kıymete bindirmen.

Kanayınca ya da ağlayınca, bizi evrensele, *herkese*, mite yükseltenin, bunu yapanın yine *biz* oluşunadır hayret.

8 Şubat

Neden mantık dışı *herkese*, evrensele yükseltir? Romantik ülküden. Ama belki de bu yüzden köpeklere verilesidir? Mantık dışı hiç kuşkusuz ruhun devasa *réservoir*'rıdır,[3] tıpkı mitlerin de uluslar için aynısı oluşu gibi. Kendi yaratımlarını biçimsizden, mantık dışıdan çekip çıkarıyorsun; sorun, onları farkındalığa nasıl taşıyacağın. Bayağı göründüğü fazlasıyla doğru.

Her keşfin başı, hayret. Aslında mantık dışı karşısında duygulanımdır hayret.

Senin *modernliğin* tamamen mantık dışı histe yatıyor.

12 Şubat

Μυστεριον[4] ve *sacramentum*[5] "simge" anlamı da taşıyordu. İşte büyülü ve karizmatik bir biçimde tesirli simge kavrayışına giden yol.

İşte şiir ile dinin ortak kökü. Bundandır simgenin imge de oluşu.

---

[3] (Fr.) Rezerv.

(Yun.) Giz; mutlak olanın yalnızca sezgi ile kavranabilmesi; görünmeyen, tarif edilemeyen bilgi.

(Lat.) Yunancadaki *mysterion* (*Μυστεριον*) kelimesi, Latinceye *mystenum* ve *sacramentum* olarak geçmiştir.

Köken olarak ritüel aynı şeydi, etkinin etken nedeni; sonradan onun simgesi oldu (pagan vaftizi ve Yahya'nın vaftizi) (*bkz.* L. Allevi, *Helenizm ve Hıristiyanlık –Yaşam ve Düşünce*, 1934, s. 117)

13 Şubat

Hayatın zenginliği anılardan gelir, unutulmuş olanlardan.

15 Şubat

Hayranlık, estetik oluşundan önce, dinidir. Japonların (ve yunanların) tabiat aşkı Şintoizmden (ve Yunan çoktanrıcılığından) kaynaklanmıştır.

24 Şubat

Kendileri açısından siyasetin evrensellik değil sadece yasal savunma olduğu insanlar vardır.

28 Şubat

Hakkında yazı yazmadıklarımız, yazdıklarımızdan fazladır. İnsan kitleleri nasıl kendi endişelerinin çemberinde dönenip başka başka sorunları sağlıklı bir biçimde yaşıyorlarsa, sen de edebiyat hastası olarak edebi meseleler dışında kalem oynatmıyor ve bunun haricinde, kendi endişelerini sağlıklı, hakkaniyetli bir biçimde yaşayarak, aralarında döneniyorsun. İşte aydınlara karşı girişilen aptalca polemik böyle terk edilebilir ve aydınların da insan oldukları böyle pekiştirilebilir. En azından okuma yazması olmayanlar ya da kalem oynatmayanlar kadar insan.

3 Mart

1 Martta aldım haberi.[6] Bizim için başkaları diye bir şey var mı? Doğru çıkmasın isterdim, kötü hissetmeyeyim diye. Bir sisin

[6] 5 Şubatta Roma'da işkenceden geçirilen Leone Ginzburg'un ölüm haberi. Einaudi'de birlikte çalışmalarının yanı sıra Ginzburg Pavese'nin liseden de arkadaşıdır.

içinde gibi yaşıyorum, hep düşüne düşüne ama boz bulanık. *Asıl acının* hep yarına ertelendiği, böylece unutulduğu, ıstırap çekil*me*yen haleti alışkanlık haline getirmeyi bırakmalı.

8 Mart

Tepelerin karşısına tıkılı bekleyiş.
İkinci sefere dönüyor çoktan.

17 Mart

Hizmetçinin Trajedisi'nde[7] kabaca en acıklı haliyle imge noksan. Buradan (1609) yeni bir üslubun başlaması imkânsız görünüyor. *Wit* hissi kaybolmuş. Shakespeare ve Webster cinsi imgenin şaşaalı ve hayalperest sıcaklığı ölgün bir dile, güzel bir duygunun ya da vurucu bir sahnenin duygulanım yerine geçtiği bir dile gerilemiş. Psikoloji de yok ortada. Geriye kalansa modernden, çağdaştan tanınan sert ve saplantılı (komik ve trajik) bir cinsellik – özellikle ilk sahnelerde– hissi. Evadne, ihtiras dolu cinselliği çatır çatır yansıttığı sürece canlı; sonrasında, arınıp, silikleşiyor. Dil ise ölü. Ben Jonson hiç olmazsa lehçe konuşmayı beceriyordu.

22 Mart

Philaster[8] (1608) bambaşka. Komikte de, trajikte de dil zengin, hareketli, yüklü, shakespeareyen. Karakterlerdeki güzel renklilik ve sahne *ton*u buradan geliyor. Beaumont'un kadri diyebilirim. Sh.'in ironik, anlamlı inşası noksan. Konu zaten duygusal ve dokunaklı (*Cymbeline* ve *Kış Masalı* ile benzeşmelerine rağmen). İşte bu, Fletcher.

24 Mart

Bonduca ile her şey anlaşılıyor. Fletcher tek başına.

Zengin ve bütünlüklü bir hayal gücü noksan. Komik sahnelerde *wit* imgeleri değil şakalar var. Trajik sahnelerde hülyaya dalın-

---

[7] *Maid's Tragedy*: Francis Beaumont ve John Fletcher tarafından yazılan, ilk kez 1619 yılında yayımlanan oyun.

Francis Beaumont ve John Fletcher tarafından yazılan bir başka oyun.

maz, titremlenir. Karakterler saman alevidir (Caratach, Petillius, Penius), hayal gücünün derinlikli yaşamına sahip değildir. Sürekli imgelerin görünürde birbirinin aynı cilası, shakesp. karakterlere nasıl olup da üzerindeki müstakil hatların seçilebildiği zengin ve ayrıştırılmamış bir insanlık veriyormuş, buradan anlaşılabilir. Tıpkı hayatta herkesin birbiriyle benzeşmesi gibi. Oysa Fletcher'ın karakter çizimi soyuttur.

30 Mart

R. GUARDINI, *Ayinin Ruhu.*[9]

s. 185. "Mesele daha yakından ve daha uzun uzadıya irdelenecek olursa 'Ethos üzerinde Logos'un önceliği' formülünün nihai ve müstesna olmayabileceği kolaylıkla idrak edilebilir. Belki de daha ziyade söylenmesi gereken: yaşamın karmaşık ortamında muayyen öncelik *eylemeye değil, tersine, olmaya verilmelidir*. Nihayetinde eylemeye değil, aksine, dönüşmeye yöneliktir: müstesna değeri, yapılan değil, bilakis olunan ve vuku bulan inşa eder. Zamanda değil, ebediyette, ebedi şimdide durur kökler ve bulunur her şeyin ikmali. Nihai değer ahlaki kavrayışta değil, metafizik kavrayışta; değer yargısında değil, özün yargısında; çabada değil tapınmada bulunur." s. 187 "... hakikatin önceliği, ama aşkta ..." Ayinde galebe çalacak duruş budur: dingin, sakin, tefekkür içinde, kayıtsız olan, teşvik edici olmayan, eğitici olmayan, oyun olan.

31 Mart

PETER WUST. *Kesinsizlik ve Risk.*[10]

s. 196. "açıkçası, insan doğasındaki mutluluğun ilkel, bilinçsiz, nesnel içgüdüsü, ilk sırada, kendi doğasının tamamlanışı an-

---

[9] *Vom Geist der Liturgie*: İtalyan asıllı rahip, akademisyen, yazar Romano Guardini'nin (1885-1968) 1919 yılında yayımlanan eseri.

Ungewissheit und Wagnis: Alman varoluşcu filozof Peter Wust'un (1884-1940) 1937 yılında yayımlanan eseri.

lamında, ebedi sihhatine, kendi kişisel mükemmeliğine ulaşacağı bir oluşun gerçekleşmesine göz diker. İnsanın ta içindeki derinlikte kıpraşan serpilişe[11] eğilim, şu halde en başta kendi biçiminin tözsel mükemmelliğidir ve bu serpilişin nesnel anı ile ilintili olarak ancak ikinci sırada mutluluğun, istirahatin, ruhun nihai uyumunun öznel anıdır."

4 Nisan

«Il est maintes aurores qui n'ont pas encore brillé: donne-nous de les voir, ô Varuna!» (Rig-Veda, II – 28 – trad. Darmesteter su trad. M. Mùller – Da *Origine et développement de la Religion étudiés à la lumière des religions de l'Inde*)

"Henüz sökmemiş nice şafak var: bize onları görme şansı ver, ey Varuna!" (Rig-Veda, II – 28 – trad. Darmesteter su trad. M. Müller – Da *Origine et développement de la Religion étudiés à la lumière des religions de l'Inde* [Hindistan Dinleri Işığında Dinin Kökeni ve Gelişimi])

12 Nisan

Tanrı, dualarda uzun uzadıya alçalmalar, ibadetlerde sonu gelmez tekrarlar için nasıl diretebilir? Sen değil misin anlık bir minnet düşüncesinden, yardımda bulunulan kişiye seni bağlayacak bir bakıştan içgüdüsel olarak hazzetmeyen, ağlamaklı şükran ifadelerinden çekinen? Tanrı değilsin sen, yine de...

Asıl İtalyan köy şiiri, –tek başına doğalcılıkla birlikte bizim haleti ruhiyemize saygı gösteren, uyum sağlayan– çiftçilik yazı-

[11] Yunanca *εὐδαιμονία*; "*eudaimonia*" terimi 'insanın serpilişi' anlamına gelir; anlık bir mutluluktan ziyade tüm yaşama sirayet eden, kendi içinde, kendini gaye edinen, akıl erdem ve tefekkür ile erişilen bir iyilik halinin saadetidir.

larıdır; Pier dei Crescenzi,[12] Davanzati,[13] Soderini[14] vs gibi. Tarifi tümüyle içtendir ve –onu yeniden dolaşıma sokan budur– fayda gözetir. Burada bir unvan, hakikaten, çoğu zaman, bütün bir destandır. Aynı zamana ait dizelerde görülmez böylesi.

(16 Nisan)

Klasik şairler doğal tasvirlere ihtiyaç duymazlar çünkü tanrılar ve kutsal mekânlar, doğanın çoklu görüntülerini söyleme taşırlar. (*Hippolytus*'u[15] okurken)

Bize bir gürültünün, bir kokunun, tatsız bir duyumsamanın verdiği azaba (ani, yabanıl ve son derece keskin bir azap) duyumun tekrarlandığı, ondan daha çok nefret edelim diye, şöyle bir silkelenelim diye bize gerekçe sunarcasına, alan açarcasına yazarın oraya dönüp durduğu sevinçli bir kaygı karışmıştır.

18 Nisan

Kesin kanıtlar:

a) Ferisiler İsa'nın dirilişine şüpheyle yaklaşmadılar. (Baravalle)[16]

---

[12] Pietro de' Crescenzi (1233-1320): Ortaçağın en önemli tarım bilimi kitaplarından biri kabul edilen *Opus ruralium commodorum*'un yazarı Bolonyalı İtalyan hukukçu.
Bernardo Davanzati (1529-1606): İtalyan tarım bilimci, iktisat uzmanı, çevirmen. Tacitus'tan yaptığı çevirilerle ünlenmiştir.
Giovanvittorio (Giovanni Vettorio) Soderini (1526-97): İtalyan tarım bilimci. Ziraat üzerine pek çok eser kaleme almıştır.

Hippolytus, Euripides'in MÖ 428 yılında tragedya yarışmasında birincilik kazanan oyunu, Theseus'un oğlu Hippolytus efsanesine dayanan bir Antik Yunan trajedisidir.

Giovanni Baravalle, Pavese'nin şahsen tanıdığı bir rahiptir ve buradaki alıntı kendi aralarında geçen bir konuşmadandır. Baravelle, Pavese'nin ölümün ardından bir gazeteye verdiği röportajda Ferisilerin İsa'nın dirilişine olan yaklaşımları hakkında Pavese ile aralarında geçen bu konuşmayı detaylıca aktarır.

b) Tanrı'nın Havva'ya ve İbrahim'e vaadi seçilmiş halktan değil tüm insan ırkından söz ediyor.
Yakup'un Yahuda'ya vaadi hakeza. (Bossuet)[17]
Zekeriya, Hagay ve Malaki hakeza.

20 Nisan

Euripides'in *Helen*'inde koro ya olayları özetler ya da bilinen şeyleri hatırlatır. Olayın değil, koroʒkitle karşısında yargının trajikʒyunan karakterini doğrular.

Neredeyse her zaman trajik neden, ortaya çıkmak için çırpınan gizli saklı bir şeydir (*Hippolytus-Ion*), haliyle tam ve hakiki bir münazaradır. Genellikle bu gizli şey, açığa çıkınca ölüm-arınma ya da mutlu son imal eden bir ilahi cürümdür. Bu, senin de '42'de keşfettiğin, *olacak olan neyse olan o* cürmüdür.

24 Nisan

Zengin bir mitolojiye sahip olmuş topluluklar, sonradan dört elle felsefeye sarılan topluluklardır: hintler, yunanlar, almanlar.

29 Nisan

Kesin kanıtlar:
Samiriler ve Yahudiler aynı Tevrat'a sahip. Buradan da bölünmeden yani Yarovam ve Rehav'am öncesinden ve *kuvvetle muhtemel* Ezra öncesinden olduğu çıkıyor. (Bossuet)

15 Mayıs

İtalyan romanını başlatanların, –çaresizce anlatıcılı bir düzyazı arayışındaydılar– her şeyden önce, lirik öncüleri olması –Alfieri,

[17] Jacques-Bénigne Bossuet (1627-1704): Fransa'daki kilise hakları için sözcülük yapan bir Fransız piskopostur. Pavese'nin alıntıları Bousset'nin 1681 yılında yayımlanan *Evrensel Tarih Üzerine Söylem* adlı kitabındandır.

Leopardi, Foscolo– üzerine hiç düşündün mü? *Hayat,*[18] *Günlükten Kesitler*[19] ve *Duygusal Seyahat,*[20] tümüyle lirik belagatin aydınlıklarına kondurulmuş bir hayalin tortusudur. Becerilebilmiş ilk roman –*Nişanlılar*–[21] büyük bir liriğin olgunluğudur. Haliyle bizim ideal anlatımızda izler bırakmış olmalıdır.

Oysa bir de İngiliz ya da Fransız '700'lerini ve İspanyol '600'lerini düşün: oralarda romanın düzyazısı hayali tutuşmaların her birini göz ardı ederek doğar. '800'lerde Ruslar da keza.

22 Mayıs

Kişinin çocukken neyse yetişkinliğinde de aynısı olacağına ve "köprünün taşıma kapasitesinin" değişmeyeceğine dair kanaatin her türden kasvetini yitirdi ve anlamsonsuzluk'un hayali köklerini arayışa kaydı.

27 Mayıs

Abeslik olsun diye kendine tanıdığın *geçmişinde tadilata gitme* fikri ('39 ilkbaharı?) tüm güncel düşüncelerinle aynı çizgide berraklık kazanıyor: çocukluğun yeniden keşfi ama anlamda tadilata –yani keşfe– giderek *of course*.[22]

Kim bilir başıma ne işler geldi: kendi *tümyapıt*ının bağlamını oturtmak için mükemmel bir soru. Demek istediğin: kim bilir geçmişimi kaç farklı hallerde göreceğim, yani orada hiç umulmadık olaylar keşfedeceğim.

---

[18] *Vita*: Vittorio Alfieri'nin yazdığı, ölümünden sonra 1806 yılında yayımlanan otobiyografisi.
I Frammenti di Diario: Giacomo Leopardi'nin *İlk Aşk Günlüğü* ile *Çocukluk ve Ergenlik Hatıraları* isimli iki eserine atıf.
(İt.) *Il Viaggio Sentimentale*: Laurence Sterne'nin yazdığı, Ugo Foscolo'nun çevirdiği eser için *bkz.* 30 Aralık 1940.
(İt.) *I Promessi Sposi*: Alessandro Manzoni (1785-1873) tarafından yazılan İtalyanca ilk tarihi roman.
(İng.) Elbette.

Kendi sorunların kır-kent gibi gayet bireysel bir yaşantıya kök saldığı ve tüm dönüşümler yalnızca psikolojik bakımdan bireysel simgelere varıp dayandığı sırada kendini dantevari bir *ben*'e dönüştürmek meşakkatlidir. (Üzüm bağı, gerisinde gök, deniz ufku, meyve ağaçları, kamışlar, ambarlar vs zahmetli ama mutlak bir getiriye çıkar en fazla. Bu suretleri biçimlemenin büyülü gücünde ya da onların üst üste binen katmanlarındaki –enginar gibi– zenginlikte bir firar oluğu araman, kaybolmuşluğunun kanıtı. Eğer bu biçimlemelerden başka kimsede yoksa, işin iş.)

8 Haziran

– Ve bunu yapan, bir Hıristiyan. – Hıristiyan olmasaydı daha beterini yapardı.

13 Haziran

Hafıza, hayal gücünün yokluğudur (Rousseau – *Emile* II. Kitap) «dans ce que l'on voit tous les jours, ce n'est plus l'imagination qui agit, c'est la mémoire» – «l'habitude tue l'imagination» ["her gün gördüğümüz şeylerde artık hayal gücü değil, hafızadır iş gören" – "alışkanlık hayal gücünü öldürür"]– ancak uzaktakilerin hatırası, yenilenmiş, *alışkanlıktan çıkmış*, unutkanlığın ve zamanın eliyle araya sokuşturulmuş cisimler koyar önümüze; bu yüzden hayal gücünün uyaranıdır, öyle ki hatırlananlar yenidir ama gizemli bir biçimde de bizimdir.

14 Haziran

1824'te Leopradi'nin mektuplarında ne varsa kuraklaşıyor, dalıp gidişlere hatta serzenişlere bile rastlanmıyor. O ara *Hisseli Kıssalar*'ı[23] yazıyordu. '25-26'da hayattan pek az yakınıyor, sağlığı

[23] *Operette Morali*: Giacomo Leopardi'nin 1824 ve 1832 yılları arasında kaleme aldığı 24 yazıdan oluşan eser.

neredeyse yerinde ve bunun tadını çıkarıyor. O ara Milano ve Bolonya'da yaşıyordu ve senatörlük yapıyordu.

17 Haziran

Büyük bir üstün güce ulaşan uluslar, bir imparatorluk yaratmakta olduklarının farkında değillerdir genelde. Ufak tefek arızi vazifelere gömülü, bir fetihten diğerine çekilir halde, kocaman bir tarihsel tasavvuru hayata geçirmiş bulunurlar. *Büyük ulus* olma hevesiyle yola çıkanların daha ilk dönemeçte bacakları kırılır –tıpkı dünyada olduğu gibi– ve tasarılarıyla diğer ulusları teyakkuza geçirdiklerinden, heveslerini kursaklarında bırakmak için hemen teçhizatlanılır.

Kısacası burada da: peşine düşülmeyen elde edilir. Her zaman.

26 Haziran

PIERRE CORNEILLE.[24] *De la tragèdie, et des moyens de la traiter selon la vraisemblance ou le nécessaire.*[25] Aristoteles hakkında şöyle diyor: «*... les théâtres de son temps où ce n'était pas la mode de sauver les bons par la perte des méchants, à moins que de les souiller eux-mèmes de quelques crimes...*».[26] «*se passent entre proches*»[27] tragedyanın dört eylemi hakkında: a) kurbanın kim olduğu bilinir ve öldürülür; b) kim olduğu bilinmez ve ölümünün ardından öğrenilir; c) kim olduğu bilinmez ve mani olmak için tam zamanında öğrenilir; d) kim olduğu bilinir ama öldürme gerçekleşmez. Aristo'ya göre son durum, en kötüsüdür. Corn. ayrıma gider: eğer bir gelgitten ötürü cayılıyorsa, tamam; ama eğer büyük bir hadiseden ötürüyse cayma, tüm trajedinin en iyi olayı olur. «*com-*

[24] Pierre Corneille (1606-1684): Fransız oyun yazarı.

(Fr.) *Trajedi ve Trajediyi Gerçeğe Uygunluk ve Zorunluluk Üzerinden Ele Alma Yöntemleri Üzerine.*

(Fr.) "Kendileri de bir suçla lekelenmedikçe, kötüleri kaybederek iyileri kurtarmanın moda olmadığı o dönemlerin tiyatroları..."

(Fr.) "yakınlar arasında geçer."

bat des passions contre la nature, ou du devoir contre l'amour»[28] varsaydığına göre, öyle. Chimène,[29] Cid'i[30] ortadan kaldırmak için her şeyi yapar. Ya bu zıtlık yahut kötülerin cezalandırılması: işte modern tragedya. Hıristiyan psikoloji.

Bir defasında antik oyunlar hakkında, soyutlanık kahramanın kayda değer olduğunu, söylem-monolog içine girdiğini, koronun karşısında *durdu*ğunu yazmıştın. Bu zıtlıklar mevcut değiller. Kötüler, zıtlık içinde görünmediklerinden, kötü falan değiller, en basit tabiriyle iyi olanlar gibi *duruyor*lar.

Not: Aristoteles'in a) ile d)'yi tasvip etmediğini, b) ile c)'ye onay verdiğini es geçmemeli. Yani olası içsel mücadelelerin yaşandığı durumları tasvip etmez ama ahlaki yaşamın olmadığı vurucu sahnelerin yaşandığı durumları onaylar.

2 Temmuz

CORNEILLE. *Yalancının Devamı*'nın[31] *Epitre*'i.[32]

«... moi, qui tiens, avec Aristote et Horace, que notre art n'a pour but que le divertissement » «... pourvu qu'ils aient trouvé le moyen de plaire, ils sont quittes envers leur art; et s'ils pèchent, ce n'est pas contre lui, c'est contre les bonnes moeurs et contre leur auditoire...» « La récompense des bonnes actions et la punition des mauvaises... cette règle imaginaire est entièrement contre la

---

[28] (Fr.) "tutkuların doğayla ya da görevin aşkla savaşı."
Pierre Corneille tarafından yazılan *Le Cid* adlı oyunun kadın kahramanı.
Pierre Corneille tarafından yazılan oyun Aristotelesçi tragedya kurallarına ve anlayışına uygun olmadığı ve ahlaka karşı olduğu gerekçesiyle Akademie Français tarafından suçlanmış, tiyatro tarihinde "Cid Tartışması" olarak bilinen ünlü tartışmaya yol açmıştır.
Suite du Menteur: Corneille'nin 1644 yılında kaleme aldığı oyun. 1643 yılında yazdığı *Le Menteur* (*Yalancı*) isimli oyunun büyük beğeni toplamasının ardından devam serisi oluşturmaya karar verir ancak ikinci oyun ilki kadar beğeni toplamaz.
Corneille'nin oyunu için yazdığı sunu.

pratique des anciens; et sans aller chercher des exemples parmi les Grecs, Sénèque... Plaute et Térence...»

"... Aristoteles ve Horatius ile birlikte sanatımızın tek amacının eğlence olduğunu savunan ben" "... memnun etmenin bir yolunu buldukları sürece, sanatlarına karşı yükümlülükleri biter; ve eğer kusur işlerlerse, bu sanata karşı değil, iyi ahlaka ve izleyiciye karşıdır..."

"İyi işlerin ödüllendirilmesi ve kötü işlerin cezalandırılması... bu hayali kural, eskilerin uygulamalarına tamamen aykırıdır; Yunanlarda örnek aramaya gerek yok, Seneca... Plautus et Terentius..."»

7 Temmuz

Vico için Homeros ne ise, Jünger[33] için Heredot odur.

9 Temmuz

Rousseau'nun muazzam başarısı, zaten bilinen ve yüzyıllardır kabul edilen bir kültür dünyasını, Arcadia'yı yorumlayarak derinleştirmiş olması ile açıklanır. İnfial uyandıran yenilikleri şunlar: yeni ile cezbedip rahatını kaçırır ve iyi bilinenin, kıymet verilenin üzerine titremeye devam etmene imkân tanırlar.

11 Temmuz

> Hath not our mother Nature, for her store
> and great encrease, said it is good and just,
> and willed that every living creature must
> beget his like?
>
> (*The Faithful Shepherdess,*[34] 5. Perde, 4. Sahne)

[33] Ernst Jünger (1895-1998): Alman yazar, düşünür. Çağdaş Alman edebiyatının en büyük yazarlarından kabul edilmektedir.

[34] (İng.) *Sadık Çoban* John Fletcher'ın 1608-1609 yıllarında tek başına kaleme aldığı oyun.

> Dolsun diye ambarı, taşsın diye rahmeti
> Tabiat anamız bunu iyi, adil belletmedi mi?
> Çoğaltsın diye kendi nevinden olanları
> Her ömürlü mahlukata babalığı emretmedi mi?
>
> (*Sadık Çoban*, 5. Perde, 4. Sahne)

Tüm orman masallarında bu düşünce var, bir de Doğaya çağrı. Hazırlık aşamasında Rousseauzim.

Tek o değil. Genellikle ot toplamaya çıkan (Rousseau!) ve şifalı otların az çok sihirli mahiyeti üstüne çalışan bir *orman münzevisi* hepsinde var. R.'nin sihirden anlamaması tuhaf. Alman doğa filozofları bu açığı kapatıyorlar.

Tüm orman masallarının, Diana'nın, cinsliklerle korunması gereken yahut korunması istenen ama sonra bir aşk mevzuunda gardı düşen, gardı düşmediği zaman da tam manasıyla müzeviye döndüren iffeti üstünden konumlandırıldığını ta ne zaman fark etmiştin.

13 Temmuz

Savaş ve Barış'ta '800'lerin ürettiği katlanılamaz ne varsa hepsi mevcut. İyi olanlardan biri ise eksik, şeytanilik.[35]

Yasaklı olan: kan ya da cinsellik, vuku bulduğunda doğa yabana döner. İlkel –cinsel ya da kanlı ritüeller– kültürlerden edindiğin bir fikrin uyandırdığı yanılsama gibi görünebilir.

Buradan da anlaşılır ki yabani, doğal olan değil, cebren batıl olandır. Doğa duyarsızdır. Biri incir ağacından düşüp yerde kendi kanının ortasında yatıp kaldı diyelim, aynı kişinin bıçaklanmış ya da kurban edilmiş olması ihtimalindeki gibi yabani görünmez gözüne.

Batıl inançlı diye, yabanıl tutkuya teslim olana denir.

---

[35] İtalyanca *demonismo*: Doğa olaylarını iyi ile kötü güçler arasındaki mücadele olarak gören ilkel bir inanç.

14 Temmuz

Aslında âşık olan ya da nefret eden kişi, batıl inançlı biri gibi kendine simgeler edinir. Tutkunun şeylere ya da kimselere *biricik-lik* kazandırmasıdır. Simgeleri tanımayan, Dante'nin eringenidir.[36]

Sanatın ilkellerin ritüellerinde ya da güçlü tutkularda kendini gerisingeri aksettirmesi bundandır: simgeler arar kendine. İlkel olanın üzerine eğildikçe yabani olandan keyif alır. Yani mantık dışı olandan (kan ve cinsellik).

17 Temmuz

Doğal betimlemelerde, dünyaya ve şeylere ehlikeyf seslenmelerde bulunma illeti, sanat eserlerindeki bir anlam karmaşasından doğar: diğer doğal nesneler arasında onlardan biri gibi doğal bir nesne olmak isteyen eser, içlerinden daha fazlasında kendini aksettirdikçe başarılı olacağını zanneder. Ama aksin *doğa*sı yüzeyde zuhur eden şekli şemailler değildir. Bunlar yalnızca onun *getiri*sidir.

Şiir kopya değil, ritimdir denirken, doğasının tam da buradan belirlenmesi kastediliyor. Bizim şiirimizin hep daha fazla nesneyi dışarıda bırakmak istemesi de işte bu yüzden. Kendini bizatihi bir nesne gibi, kelimelerin *öz*ü gibi dayatma eğiliminde. D'Annunzio nevinden genel itibarıyla yozlaşmış sözsel hissiyat bu özü, şeylerin eti budu zannediyor. Bu evrensel bir yansımadır.[37] Bizde hitabet yalınlaşır, duruluğa bürünür ve şeylerin seslerinden gayrı çok daha gizli saklı bir şeylerde kendi ritmini bulur: neredeyse kendini yok sayar ve, tam söylemek gerekirse, yarım ağızdır sözcük. Budur bizim huzursuzluğumuz: aynı zamanda bizim yegâne ger-

---

[36] İtalyanca *ignavo*: isteksiz, gönülsüz, korkan, erinen. "Cehennem"in III. Kantosunda geçer. Günahkârlardan ayrı bir kategori oluşturan, cehennemin girişinde konumlanan erinenler, dünyaya müspet ya da menfi bir katkı sağlamayan, korkaklıklarından yahut isteksizliklerinden ötürü harekete geçmeyenlerdir. Dante'nin deyimiyle ne yerilecek ne de övülecek bir ömür sürmüşlerdir.

Onomatope: Doğa seslerinin taklidi ile oluşan yansıma kelime.

çekliğimiz olan sözcüğe kuşkuyla yaklaşmak. İçimize sinmeyenin özünü arıyoruz: bu yüzden tereddüt ediyoruz ve acı çekiyoruz.

Benim kitabım –*Çalışmak Yorar*– da üstü kapalı bunu yaptı. Sözcüğü durulaştırarak nesneyi arıyordu; yani artık nesne de olmayan, belki kelime de olmayan bir öze yelteniyordu. Bu yüzden müzikal dizeye bulaşmadı ve nötr sözcükleri ele aldı. Doğayı yansıtmanın bir diğer yolu olan "konuşma" diliyle renklendirilmiş cümlelere müsamaha göstermesi, yegâne yanlışıydı. Neyse ki şeyleri hep daha iyi tarayan ritim bastırdıkça yavaş yavaş bundan sıyrıldı. Ardından düzyazıda yine konuşma diline kaydı. Niye? Çünkü ritmin desteğinden yoksun orası. Sorun bu desteği varsayarak öze nüfuz etmekte.

Bilinçdışı yaşam. Ortaya konabilmiş eser her zaman *başka bir şey*dir. Birinden diğerine derken mesafe alınır ve derinlerdeki ben hep el değmemiş kalır; mecalsiz kalmış görünüyorsa, yalnızca onu çalkalayan, hercümerç eden meşakkattendir, tıpkı bulanan ama sonra durulan ve tekrar aynı dibi naklen, boğuk boğuk gösteren su gibi. Onu yüzeye taşımanın bir yolu yok. Yüzey daima, başka şeylerin akislerinin içi boş oyunu yalnızca.

18 Temmuz

Aşk geride tiksinti bırakan bir buhrandır. Diri ve zinde bedenler hissi hayatın her gününe eşlik eder oysa: bu sonuncusunun, tecrübemizin nektarı olması doğaldır.

20 Temmuz

Düzyazıda ritmin desteğini (17 Temmuz), diğerleri (Stein, Vittorini vs) tempolu yinelemede, *repetend*'de[38] buldu.

(25 Temmuz)

Yıvışmanın köpüklü kokusu, kırsalın tuzlu tuzlu oluşu.

[38] (İng.) Tekrarlanan (bölüm/kelime/ses).

30 Temmuz

«Il semble qu'en écoutant des sons purs et délicieux on est prêt à saisir le secret du Créateur, à pénétrer le | mystère de la 206 vie» ["Öyle görünüyor ki saf ve lezzetli sesleri dinleyerek Yaratıcı'nın sırrını kavramaya, yaşamın gizemine nüfuz etmeye hazırız"] (*Corinne*[39] LIX. Kitap II. Bölüm). Herhangi bir doğa olayı: bir çiçeğin kokusu, bir suyun şırıltısı, üzümün lezzeti duyumsanırken yaşanan. Müzik, sanatların en maddesel olanıdır (*Bkz.* Lamartine, *Jirodenlerin Tarihi*, XLIX. Kitap XIII. Bölüm «*la musique, le moins intellectuel et le plus sensuel de tous les arts*»),[40] zaten maddi olmayan yalnızca düşüncedir ve müzikte bilinçli olanına da rastlanmaz. Kendi hissiyatını simge gibi *biçim*e bürüme eğilimi gösterir ama aradaki makas çok açıktır, bir türlü de kapanmaz. Aslında müzik, 17 Temmuzda geçen, doğadaki bir şeyin ikameliğini mükemmel surette: doğadaki hiçbir şeyin onunla aşık atamayacağı raddede yerine getirir.

(8 Ağustos)

Evli adamın da kendi cinsel hayatını çözüme kavuşturmamış olduğu sevimli ve avutucu bir düşüncedir. Bundan böyle erdemli bir biçimde, huzur içinde keyfini çıkaracağını zannediyordu ama gel gör ki kısa süre sonra kadından tiksinti geliyor, yalnızca onu görmek bile fuhuş kadar boğucu geliyor. *Bkz.* Tolstoy ve Pinelli. Kadınla her türlü kötü olunduğu sonra sonra fark edilir. Ya tedbir almaya ya da kaçınmaya götüren "her seferinde bir çocuk" sorusuna daha öncesinde saplanılmadıysa tabii. İki durumda da, göründüğü kadarıyla, o güzel samimiyet yitirilmiş olur.

---

[39] (Fr.) *Corinne ya da İtalya* (*Corinne ou l'Italie*): İsviçreli yazar Madame de Staël (1766-1817) tarafından yazılan roman.

[40] Fransız yazar, şair, siyasetçi d'Alphonse de Lamartine (1790-1869) tarafından yazılan *Histoire de Gironds* adlı eserden alıntı. "Müzik, tüm sanatların en az zihinsel, en çok duyumsal olanı."

10 Ağustos

Yunan tragedyasında her şey kutsaldır – yani Tanrı tarafından istenmiş, peşin peşin söylenmiştir.

(19 Ağustos)

Vico'da seni büyüleyen, *vahşi* ile *köylü* arası sonsuz tavaflardır, ikisinin karşılıklı sınır ihlalleridir ve tüm tarihin bu tohuma indirgenişidir.

20 Ağustos

Her yanda simgeleri görme yetisi *heraldik his*[41] olarak adlandırılabilir.

Her ne kadar tüm yorumlamaları hatalı ve saçma olsa da, Vico tarihe yorumlama hissini getirdi, ters ışıkta belge okumanın incelikli beğenisini getirdi ve kendi heraldik ihtiyacını insan zihninin gerekli yetisine doğru genişlettiği bir psikoloji yarattı. Mesele olayların kendisi değil, gizli saklı olmaları ve ortaya çıkarılabilmeleridir. '900'lerin sanatçılarına eş – anlatı değil, anlatmanın kendisi. İfade edilişiyle insan ruhu. Bir simgenin seyri, bir ifadenin seyridir. Teknikle kafayı bozma.

23 Ağustos

İncir ağacından düşüp kendi kanının ortasında yatıp kalmak (13 Temmuz II) olay bakımından yabani değildir ama hayatın kanunu olarak görüldüğü takdirde o hale gelir. Kanın şu veya bu şekilde püskürürcesine toprağa fışkırması, vahşi hayvanların kanı *doğal olarak* yalayıp yutması, düşenin aman dilemeye hakkının

[41] Heraldik: Arma bilim, mühür bilim. Eski devirlerden günümüze kadar toplumlarda kullanılan arma, bayrak, mühür, özel işaret ve unvanları inceleyen bilim dalı.

olmaması, işte bu yabanidir çünkü duygumuz bunun yasaklanmış olmasını ister; yani kanun değil altı üstü bir olay olmasını. Burada doğal duygu, kendi duyarsızlığı dahilinde bir ritüeli gerçekleştiriyor –batıllık ediyor– görünmekle suçlar doğayı.

Batıl inanç, yetersiz kalan her bir Tanrı savunusudur.[42] Tanrı'nın bir savunusu hükümsüz kaldığında batıl inanca dönüşür. Haklı olan, haklı kaldıkça, doğaldır.

26 Ağustos

Duyarsız doğa bir ritüeli gerçekleştirir; duyarsız yahut hislenmiş insan en korkunç ritüellerini gerçekleştirir; bize haksız, vicdanen yasaklı, yabani olduklarını hissettirdikleri sürece tamamı batıldır. Şu halde yabani, vicdanen hükmünü yitirmiş olandır. Batıla inandığımız sürece batıl inançlı değilizdir. Batıllık bu yüzden esasen maziye –hafızanın krallığına– dönüktür, şiirleşmeye müsaittir. Tıpkı, her zaman geçmiş-vicdan-azabı olan kötülük gibi. Öte yandan şimdinin krallığı olan etkinlik ise iyiliktir.

Ama hafıza idmanının bir keyif – bir kazanç oluşu nereden çıkıyor?

Yeniden. Bir ritüeli gerçekleştirmek, haklı çıkmadır. Şu halde doğa bir ritüeli (kan ritüelini) gerçekleştirdi diye batıl olmaz – bu ritüel artık onu haklı çıkarmaya yaramıyor, bize bir vaka gibi görünüyor diye (bir kanun ile düzenlenmişse bile) batıl olur. Tıpkı gerçekleştireni haklı çıkarmaya artık yetiyor gibi görünmeyen yabani ritüeller gibi.

Belki de hafıza idmanı bir zevk, bir iyiliktir; çünkü şimdidir. (*Bkz.* 10 Eylül)

Alexandrine des *Echerolles*[43] (Lyon kuşatmasının tarihi)

---

[42] *Bkz.* Teodise.

[43] Alexandrine Etiennette Marie Charlotte des Écherolles (1779-1850?): Fransız anı yazarı.

Jeanne de *La Force*[44] (1622'deki din savaşlarının tarihi)
Madame de *la Rochejaquelein*[45] (Vendée)
Madame *Roland*[46] (Hatırat)

(27 Ağustos)

Hayatın ulvi ödevi, haklı çıkmaktır.
Haklı çıkmak, bir ritüeli gerçekleştirmektir. Her zaman.

(29 Ağustos)

Yalnızca *biriciklik*, bizi tüm olumsallıkların üstüne yerleştiren mutlak değer, haklı çıkartır. (*Simge mitine dair vb*)

1 Eylül

Duyarsız doğa belki tarafımızca hükümsüz bırakılmış bir ritüeller halitası, vesilesiyle evrenin kendini haklı çıkarmayı denediği batıl inançların en eskisidir. Kendiliğindendi böyle oluşu, yasaları üstüne kurulmuşluğu ve bundan bir yaşam sebebi devşirmişliği. Akabinde ruhun ortaya çıkışıyla birlikte doğa istenç, ilahi irade haline gelmiş ve ritüller şekillenmiştir. Yasa –düzenek- geri döndü artık; işte bu yüzden içgüdü yeniden beliriyor ve akılcı devirlerin asıl ritüeli sanat oluyor (= içgüdüsel biliçdışının ritüeli).

23 Ağustostan çıkan sonuca göre ahlaki vicdanın dışında kesinlik değil batıllık kriteri var. Evrenin hakikati bizim ahlaki hissimiz üzerinden modelleniyor. Din, hakikat ile adaletin kesişimidir. Her buhran, bu iki zaruret arasındaki dengesizliğe indirgenebilir.

---

[44] Jacques Nompar de Caumont (1558-1652): Fransız mareşal, asilzade. Anıları 1843 yılında Fransa'da basılmıştır.

Marie Louise Victoire de Donnissan de La Rochejaquelein (1772-1857): Fransız anı yazarı.

Marie-Jeanne 'Manon' Roland de la Platière (1754-1793): Fransız yazar, devrimci. Anıları ilk kez ölümünün ardından 1795 yılında yayımlanmıştır.

2 Eylül

Batıl inanç, hakikat ile adaleti uzlaştıracağına inanıp da bunu başaramayan her bir evrenin izahıdır. Dinin dışında yargının – mümkün olduğunca– askıya alınması vardır bir tek.

Yabani, seyirlik değil trajiktir.

Şu ana dek yabaninin iki türünü ele aldın. *Nudizm*'de[47] yetişkinin yabanisini, bakir kırsalı, şu ana dek insan yapıtının el sürmediklerini (ve burada herhangi bir eserin, herhangi bir ritüelin doğayı haklı çıkarmaya yettiği iması yatar). *Gizli Hikâye*'de[48] oğlanın yabanisini, uzakta olanı, bir türlü ele geçmeyeni, başkaları erişse ya da çoktan yetişmişse bile daha da, iyice ele geçmez olanı. (Her iki durumda da, yoksun kaldığımızdır bu, "bilmediğimiz"dir.)

Şiir, *şu anda* batıllığı – yabaniyi – ağza alınmazı – ele geçirme ve ona bir isim verme yani onu tanıma, zararsızlaştırma çabasıdır. İşte bu yüzden asıl sanat trajiktir – çabadır.

Şiir, vicdanın yasak koyduğu her şeye –sarhoşluk, aşk=tutku, günah– karışır ama düşünsel yani bilişsel zarureti ile hepsini azad eder.

3 Eylül

Tüttürmek, kırsallıkla dolu, doğayla dolu bir şey. Kuru bir otun kokulu, canlı, feyizli bir dumana dönüşümü manasız değil. Başka zamanlarda rahatlıkla simge haline gelebilirdi (Longfellow'da Gitche Manito'nun piposu gibi)[49]

---

[47] *Ağustos'ta Tatil* adlı kitabında yer alan bir öykü.

[48] *Ağustos'ta Tatil* adlı kitabında yer alan bir öykü.

[49] Amerikalı çevirmen, şair Henry Wadsworth Longfellow'un (1807-1882) Kızılderili mitolojisinden esinlenerek yazdığı *Hiawatha'nın Şarkısı* isimli destanında yer alan "Barış Çubuğu" şiiri.

4 Eylül

Neslin geçişiyle silinen önemli yazarlar. Bir eleştiri, bir inceleme söz konusu değil, -onlardaki tutarlığın öylece yekpare yadsınması var sadece. Eserlerine $\frac{\text{evvel}}{\text{öncül}}$ olanın üstü çiziliyor.

5 Eylül

Heredot'un gizlere dokunmanın verdiği çekinceden bahsettiği Mısır betimlemesindeki yedi noktanın üçünde hayvan-tanrılar, ikisinde fallik ritüel, diğerlerinde kendine zarar verme ve kutsal aydınlanma mevzu edilir. Neden Pan keçi kafalı ve teke ayaklı gösterilmiş (XLVI), neden domuz –yılın geri kalanında murdarken– Baküs şenliğinde kurban edilip yeniyor (XLVII), neden hayvanlar genelde kutsallar (LXV)? Herodot bu noktada bir totem korkusu duyuyor ve konuşmaya cüret edemiyor. Neden Baküs şenliğindeki fallik heykelciklerin gevşetilip ipliklerle oynatılan fallusu var (XLVIII), Atinalılar neden falluslu Hermes büstü yapıyorlar (LI)? Herodot bu noktada fallus ile Tanrı'nın örtüştüğünü biliyor ama söylemeye cüret edemiyor. Isis şenliğinde kimin onuruna savaşılıyor (LXI), neden Sais'te çırağ şenliği yapılıyor (LXI)? Bu noktada muhtemelen Herodot'un hürmetkâr dünyevi merakının karşı karşıya gelmek istemediği birtakım kirli işler var. İşte Yunanların yabaniye yaklaşım biçiminin bir örneği: hoşgörülü bir saygı ile kutsal gibi karşılanır, o kadar. Kutsalın dünyasının, ilahinin dünyasının *tamamı*nın bu derinlikleri gizlediği ve bir örtüye büründürülmesi gerektiğine dair akılcı bir farkındalık vardır bu saygıda.

[Bir zamanlar Tanrılara kurban kesilirdi ama adları anılmadan (LII). Homeros ve Hesiodos'un Tanrıları betimleyip anlatması (LIII) daha yeni sayılırdı – Herodot'unki neredeyse azarlar tondadır.]

7 Eylül

Herodot'un ikinci kitabındaki gizemli bölümler şunlardır: LXI, LXXXI, LXXXVI, CXXXII, CLXX, CLXXI. Hepsinde de ismini dillendirmek istemediği Osiris'e anıştırma var. Niye? Başka seferlerde isim veriyor ve Baküs olduğunu söylüyor (CXLIV).

8 Eylül

Kâhinin kehaneti, kaderin imgesel ifadesinden başka bir şey değil. Bir şeyler olurdu ve eskiler bunları tanrıdan birer öngörüye döndürür, böylelikle onlara biriciklik mührü vururdu.

Güzel bir köylü, *güzel* bir fahişe, *güzel* bir anne, güzelliğin tüm yaşamdaki suni bir uğraş halini almadığı bu kadınların hepsinde alayın haşin duyarsızlığı vardır.

10 Eylül

Hafıza idmanı bir keyiftir, kazançtır (26 Ağustos) çünkü bilgiye birikime yer verir. Bir batıllığı hatırına getirmek, onu uygulamak değil tanıyıp bilmektir.

30 Eylül

Revakların sütunlu kemerleri, peyzajları çerçeveleyerek üsluplaştırıyorlar. Kavisli sütunlara pay edilmiş bin üç yüzlerin çok parçalı[50] epeyce anısı, izlenimi alenen artırıyor. Revakın mucidi, bu yeni mimarinin resme girişiyle doğmuş olan bu etkiden habersizdi.

1 Ekim

Tüm yaptıklarımızın vaktiyle birer hatıraya dönüşeceğinin farkına varıldığı bir devir gelir. Olgunluktur bu. Oraya erişmek için tam da hatıralara sahip olmak gerekir.

3 Ekim

İçten *şair anlatıcı*, Boiardo.[51] Onda sıfatlar birer *unvan*dır, yani anlatının akışı içinde hissiyat değil nesne gibi beliren ufak tefek lirik bloklardır. Konuşmaları, nidaları melodik pencerelerdir, sınırları çizilmiş, öncesinde de (böyle söylenebilir) var olan ton ge-

[50] *Bkz.* Poliptik.

Matteo Maria Boiardo (1441-1494): İtalyan Rönesans şairi.

çişleridir, onlar da akış içinde nesne gibi blok meydana getirir. Okunan bölümden hareketler, eylemler hatırlanır; hisler değil.

7 Ekim

"daha başından doğruysa kişi, sonrasında doğru yapar işlerini ya da doğru işler yaptıkça doğru biri olup çıkar" (*Trento Konsili*,[52] Barbera Yay. – II. Bölüm s. 77) – böylesi soyutlukta da doğru olabilecek skolastik düşünce, ortaçağ alegori pratiğinin izdüşümlerinden azade değildir: soyutluklar nesnel ve psikolojik etkinliğinden bağımsız olarak kişide vücut bulurlar.

20 Ekim

Cesur olmak ve *haklı olmak*: tarihin iki kutbu. Ve hayatın. Biri, genel itibarıyla, ötekini yadsır.

3 Kasım

Rüya daima bir ululuk, bir olmuşluk izlenimi bırakır. Her şeyin etkiye göre hesap edildiği sanat eserlerindeki gibi rüyada da bayağı unsurların var olmayışından kaynaklanır bu.

7 Kasım

HORATIUS, *Augustus'a Mektup*:[53]

vestigia ruris...[54] (160. dize)

Burada *rus*,[55] *ars*'ın[56] karşıtıdır ve tarımsız ilkel zamanları belirtir. Sendeki *yabani* işte. Yadsımak için bile olsa kırsalın dışına

---

[52] Trento Konsili 16. yüzyılda toplanmış, başta dini olmak üzere sosyal hayatla da ilgili önemli kararların alındığı konsillerden biridir. Protestan reformunun karşısında Katolik Karşı-Reformunun hareket noktasıdır. Bahsi geçen alıntının yapıldığı metin, 1858 yılında Floransa'da Barbera Yayınevi tarafından basılmıştır.

Romalı şair Horatius'un mektupları iki kitapçıkta toplanmıştır. 20 şiir-mektuptan oluşan birinci kitapçık imparator Augustus'a yazılmıştır.

(Lat.) Kırsal kalıntılar.

(Lat.) Kırsal.

(Lat.) Sanat.

çıkmak akla gelmez. Vico'ya bak. Barbarları *kırsallığın* evveli sayan günümüz bilimsel bakışına karşı çıkan tam manasıyla hümanist bir mizaç. Haliyle yadsınamaz ama soyut (toplayıcı topluluklar, avcı topluluklar vs). Vico da bu barbarlıktan haberdar ama ilah öncesi kaosa mal etmiş bunu.

Hödük, çarıklı, "kalas," kentlinin karşıtıdır.

Oysa hümanizm kırsalı mitselle yoğururdu. Böyle elde ederdi yabaniyi (*Bkz.* Vico). Şimdiyse yabani, mitselden arınan kırsalın ötelerinde yükseliyor gibi duruyor.

26 Kasım

Hakikatin simgeleri düşlenir. Rüyanda biri pislik yapıp kitaplarını satmıştı ve senin için yanıyordu; bodrumda onları bekleyen o ağır mahvoluştu seni kahreden. *Tutku*dur yalansız olan: kendisini mümkün kılan bir olay (bir simge) yaratır.

2 Aralık

Tümden haksızlık ya da kayıtsızlık kabuğuna sarınmış da olsa iyiliğin, umudun, aşkın tek bir kıvılcımının ebedi acının içinde dağılıp yok olması imkânsız gibi duruyor.

Tanrı'ya yaklaşmak için acının arzulandığı tecrübe yeniden.

28 Aralık

(*Gratry,*[57] Matta İncili Tesfiri)

Şu basit, Tanrı'nın bilinçaltı olduğu –Tanrı'nın bizim bilinçaltımızda yaşadığı ve konuştuğu– kuşkusu göklere çıkardı seni.

Tanrı fikriyle bilinçaltının buradaki tüm dağınık düşüncelerinin üzerinden geçtiğin takdirde, tüm geçmişinde tadilata gidiyor ve bir sürü keşifte bulunuyorsun işte. Hepsinden öte senin simgeye dönük çilen sonsuz bir içerikle aydınlanıyor.

[57] Auguste Joseph Alphonse Gratry (1805-1872): Fransız yazar, ilahiyatçı.

– (1945) –

9 Ocak

Tuhaf bir sene, zengin. Kayda değer kimi yaratımlar görmüş, ilkel ve yabani hakkında hummalı derin düşünceler eşliğinde, Tanrı ile başlayıp Tanrı ile biten bir sene. Yaşadığın en önemli sene olabilirdi. Tanrı'da diretseydin, tabii. (Tanrı'nın teknik bir facia –yıllar yılı hüzme hüzme hazır edilmiş simgecilik– manası da taşıdığı unutulmamalı).

16 Ocak

İnsan kurbanlarında tarım toplumları (anaerkil uygarlıklar) en sık, en dehşetli kurbanlarda bulunanlardır. Ne çobanlar, ne avcılar ne de zanaatkârlar; hiçbiri köylüler kadar zalim olmamışlardır asla.

26 Ocak

Bundan böyle kıpırdamamaya bir bahanen olsun istiyordun. İşte buyur. Teşekkürün kime? Bir keramet bekliyordun, geldi.

Şimdilik makul ol. Meyvelerinden varacaksın yargıya.

28 Ocak

Karın ortasında tropikal bir bahçe. Manolyalar köknarlar, porsuklar, serviler, melisalar – göğün mavisine karşı koyu yeşiller, metalik bronzlar. Ama çiftliğe ait ahırın kırmızı tuğladan duvarı

kadar yükseğe tırmananı yok. Doğadaki en yoğun renklerin tamamı orada: yeşil, mavi, kırmızı, kar beyazı. Çarpıcı olan alışılmadıklığı mı yoksa bu katıksız niteliklerde gizli bir meziyet mi var?

Renklerin simgelere dönüşmesi kolay. Nesnelerin en görünür niteliğidir renkler ama nesnelerin kendisi değildirler. Bir defasında mitin unvanlarda yaşadığını söylediğin hatırlanacak olursa, renkler de eşyanın unvanları olabilir. Saf yaratım.

Müzik hakkında söylediğin (30 Temmuz '44) saf duyumsamanın simge olmayı isteyişi tüm katıksız duyumsamalar için söylenebilir: onlar, doğanın yerini almaya çalışan simgelerdir.

30 Ocak

Paylaşarak yaşamayı ve başkalarının acılarına kucak açmayı bilmeyen kişi, kendi acısını tahammül edilemez bir şiddetle duymaya mahkûmdur. Acı ancak ortaklaşa kader mertebesine mal edilerek ve acı çekenlere merhamet duyarak kabullenilebilir. Bencilin cezası ancak okkanın altına girince bunun farkına varması ve *çıkarı* uğruna hayırseverliği öğrenmeye boşu boşuna uğraşmasıdır.

4 Şubat

BLONDEL - *L'Action*. «L'homme met toujours dans ses actes, si obscurément qu'il le sache, ce caractère de transcendance. Ce qu'il fait, il ne le fait jamais simplement pour le faire» (p. 353). «même chez eux qui se disent affranchis de toute superstition, qu'on remarque ce besoin de rites et cette contrefaçon d'un véritable culte, comme s'il fallait rehausser à tout prix, par une solennité liturgique, la pauvreté trop visible des actions toutes nues» (p. 312) (- Cfr. 27 agosto '44)

BLONDEL - *L'Action* [*Hareket*]. "İnsan bunu açıkça göremese de, eylemlerinde daima bir aşkınlık niteliği mevcuttur. Yaptığı hiçbir şeyi asla sadece yapmış olmak için yapmaz" (s. 353). "bü-

tün batıl inançlardan arınmış olduğunu iddia edenlerde bile ritüel ihtiyacı ve hakiki bir kültün sahtesi[ne olan meyil] fark edilir; sanki çırılçıplak kalmış eylemlerin gözle görülür yoksulluğunu ne pahasına olursa olsun ayinsel bir ciddiyetle [gidererek] yükseltmek gerekiyormuş gibi" (s. 312) (*Bkz.* 27 Ağustos '44)

13 Şubat

Göğsünü kabartan *biricik olayın*, gerçekte değerine ulaşması için asla meydana gelmemesi gerek. Gelenek ile geçmişin, yani belleğin sisinde, mit olarak kalması şart. Aslında ruhaniyetçi mucizevi olaylar seni boğar, hepsi bu. Bunlar *meydana gelmekle* biricik olmaktan çıkar, doğa yasalarının dışında kalmalarına rağmen normal hadiseler olup çıkarlar. (Meydana gelmekle, okült bile olsa bir yasanın parçası haline gelirler.)

Bunlarla ilgili ancak eğrisiyle doğrusuyla özgünlük tartışması yapılabilir. Mutlağın hayali biricikliğin yadsımasıdır bunlar.

18 Şubat

Thomas Mann'da *olayların geri dönüşü* (*Ruben Kuyuya Gidiyor*[1] bölümü) esas itibarıyla evrimci bir kavrayış. Olaylar yaşanmaya çalışıyorlar ve her seferinde daha tatmin edici, daha mükemmel meydana geliyorlar. *Mitik kalıplar, türlerin biçimleri gibidirler.* Bu kavrayışı doğalcı belirlenimcilikten ayıran, etkenlerinin cinsel seçim ya da varoluş mücadelesi değil de belirli bir tasarının gerçeklik bulacağı değişmez bir Tanrı iradesi oluşuymuş gibi görünüyor. Bunun haricinde Mann'ın telaffuz biçimi, olayları kerte kerte belirleyenin insan ruhu olduğunu, kendi doğası uyarınca olayları algıladığını ve özü itibarıyla her defasında aynıysa da hep daha zengin *meydana getirttiğini* ima eder gibi görünüyor. Bütünlüklü bir yorum getirmek adına mitolojik malzemeye indirgenmiş Kantçı biçimcilik. Bunun ardında Vico var.

---

[1] Thomas Mann'ın *Yusuf ve Kardeşleri* isimli eserinden.

2 Mart

L. TODESCO. *Kilise Tarihi* (Marietti, 1925) Cilt. III, s. 539:

"... Başlıca işkence gereçleri şunlardı: yanar halde kömürüyle ızgara, zanlı ayaklarını buraya tutardı; urgan (zanlı yukarı kaldırılır ve yere bırakılırdı); ve son olarak askı: haliyle, daha ziyade, jimnastik egzersizleri..."

12 Mart

Acı, uzun vadede kaygıdan, anıdan, kendisine sebebiyet veren kuşkudan ayrışır ve ruhta tek başına hüküm sürer. Bu gece bir an gelip de acının unutulmuş yahut henüz hatırlanmamış nedenini kendi içinde aramaya çıktığında çoktandır acı çekiyordun.

15 Mart

Yaprakçıkların ilk çiçeğe kesişi, yeşil alevlerin tutuşmasıdır. Kuru dallarda yeşerir tomurcuklanmalar. Kırık, kuru, parçalanmış dallar yeşile bürür, boyunlarını uzatır.

25 Mart

Bi şeye hayranlığı ifade etmek için onun başka bir şeye benzediği söylenir. Bir şeyin hiçbir zaman ilk defa görülmeyişi, her zaman ikinciye: başka şeye geçiş yaptığında görülmesi bunun teyididir. Teyidi ve açıklaması. Bir şey, hayran olunmasıyla birlikte, başka şey*dir*, yani başka bir açıdan ikinciye görülmüştür.

(5 Nisan)

Bir ortamda yaşamak, ruh başka bir yerdeyken güzeldir. Kırsal düşlenirken kentte, kent düşlenirken şehirde. Deniz düşlenirken her yerde.

Duygusallık gibi görünebilir ama değil. İmgenin *all-pervading*'liğini kanıtlıyor hatta. Bir gerçeklik yalnızca bir başka ger-

çekliğin süzgecinden geçirildiğinde değerlendirilir. Yalnızca bir *başka gerçekliğe geçiş* yaptığında. İşte bu yüzden çocuk dünyayı edebi ya da efsanevi veya, her neyse, *resmi* dönüşümler aracılığıyla keşfeder. İşte bu yüzden "şiirin özü imgedir."

Buradan da dünyanın, genel olarak hayatın yalnız ve ancak başka, *dünya ötesi* bir gerçeklikte ruh edinerek kıymetlendiği çıkarımı yapılabilir. Tanrı'da ruh edinerek, diyelim biz. Mümkün mü?

(6 Nisan)

Tanrı'nın varlığını böylelikle, dünyanın ve yaşamın *kıymet*ini önceleyerek, öncüleyerek doğrulamış oluyorsun. Ama tam da bu değer işte, ispata mecbur olan.

Bu değer mevcut. Onu hissettiğin fazlasıyla doğru; zaten değer, *hissedilen* bir nitelik değilse nedir? Nesnel olup da hissedilmeyen bir değerin ne manası olabilir?

(18 Nisan)

Elma ve armut ağaçlarının çiçekleri uçuşuyor. Yerleri kaplamışlar. Kelebekleri andırıyorlar.

(23 Nisan)

Aeneis'in III. Kitabında olağanüstü durumlarla kesişimler ve mitteki ünlü yerlerin anlandırılması kol kola ilerliyor. Olağanüstülükler mitsel ve mitsel isimler de olağanüstü. Dini bir şiir.

Herodot'un dini. Bir sürü memleket, meydana gelmiş bir sürü olağanüstülük. Bu *koca güzergâhın* kitabı, aynı zamanda atalardan kalan izleri, vatanı soluk soluğa arayışın da kitabı.

Antik dünyadaki *kutsal* budur. Güzel değil budur eskilerin hayatta ve sanatta aradıkları.

(25 Nisan)

Yol almak ve şaşırtıcı şeylerle karşılaşmak, müthiş bir gerekçe – bilhassa sende.

2 Temmuz

Cinsellik, alkol ve kan.

İnsan hayatının üç diyonizyak anı: kaçılamaz; ne birinden ne ötekinden.

(Sonra Roma'da)

28 Ağustos

Bir söz, bir olay, bir kuşku bize sağlam ve tutkulu bir sarsıntı yaşattığında, bir an gelir, debelenirken, debelenirken artık o sözü, olayı, kuşkuyu hatırlamadığımızı fark ederiz. Ama tutku da gitgide daha yoğundur.

6 Eylül

Çocuk olmak güzel değildir: yaşlıyken çocuk olduğumuz zamanları düşünmek güzeldir.

13 Ekim

Hayvanlardan yapılırdı tanrılar; çünkü öteki idi hayvan, yabancıydı, çünkü hayvan birey olarak görülmezdi. Belirlenip saptanmış değil, öyle olan idi hayvan.

(14 Ekim

ay titriyordu)

15 Ekim

Günün birinde doğal şeyler –su kaynakları, ormanlar, üzüm bağları, kır– kent tarafından yutulup buhar olsa, onlara antik ibarelerde rastlansa, ne olurdu? Kimi Yunan dizelerinde beliren tanrılarla, perilerle, doğal kutsallıklarla aynı etkiyi bırakırdı üzerimizde. O zaman "bir kaynak vardı" gibi basit bir cümle, koyardı işte.

18 Kasım

Âşığınım, haliyle / bu yüzden de düşmanın.

22 Kasım

Önüne geçerek değil ancak içinden geçerek kurtulunur.

23 Kasım

Dilenciyi dehlerken "Aradığın ne varsa hepsini yandaki konakta bulursun" deriz.

Kimde varsa, ona verilecek.[2]

26 Kasım

Kadınla erkeğin arasında sevgiden daha önemli şeylerin olabileceği ne anlama geliyor? Kendini nasıl görüyorsan bir başkasını da öyle görmenin mümkün olduğu anlamına geliyor: kendinde makul gördüğün tüm jestlerin ve hareketlerin onda da makul karşılanması, kendimize yapılmasından nasıl hoşnutsak ona yapılmasından da öyle keyif duymak, başkalarıyla yaptıklarımızdan mahrum kalmış hissetmediğimiz gibi onun da başkalarıyla yapacaklarından kendini mahrum hissetmemesi – yanımızdakini kendimiz gibi sevmemiz anlamına geliyor. Bu sevgiye iyilikseverlik deniyor. Ya diğer kişi ortadan kaybolursa? Sevebilir miyiz kayıp ama yine biz olanı? Kimseciklerin ortadan kaybolmayacağına inanmak gerekiyor. Ölümün olmadığına inanmak.

Ölecek ve sen it gibi bir başına kalacaksın. Var mı çaresi?

İyi madem. Yine de kendi payına ölümü kabul edebiliyorsun da niçin bir başkasının ölümü kendi payına kabullenmesini yadsımak geliyor içinden? Yine iyilikseverlik işte. Hiçlik olabilir vara-

[2] Matta İncili 13:12. "Çünkü kimde varsa, ona daha çok verilecek, bolluğa kavuşturulacak. Ama kimde yoksa, elindeki de alınacak."

cağın yer ama kırgınlık değil. Nefret değil. Hiçbir mecburiyeti yok sana, bunu daima hatırla. Aslında neyi hak ediyorsun? Doğduğunda, belki de hayat borçlandı sana.

27 Kasım

Üçüncü defa geldi, o gün. Şafak, alabildiğine sisli canlı eflatundan bir şafak. Tiber'in rengi de aynı. Melankoni ağır değil, güneşle dağılmaya hazır. Evler ve ağaçlar, hepsi uykuda.

Şafağa baktım, çok olmadı, yan duvarın camlarından. Sisti, saraydı, yaşamdı, insan sıcaklığıydı.

Uyuyor Astarte[3]-Afrodit-Melita. Ters tarafından kalkacak. Benim günüm geldi, üçüncü defa. Acının geçeceğini bilmek, acıların en fenasıdır. Küçümsenmek şu an için kolay. Ya sonra?

13 Ağustos '37	25 Eylül '40	26 Kasım '45
(öğleden sonra)	(akşam)	(gece)

Bize öğrettiklerinin tam tersi. Gençlikte *bir* kadının ardından ağlanır, erişkinlikte *o* kadının ardından.

Gerçekten de *hiçbir şey mecbur değil bize,* ne müthiş bir düşünce. Birinin bize bir söz vermişliği mi var? O zaman ne diye beklenti içindeyiz?

Halbuki basit. Artık direnilmediğinde, ölünüyor. Bingo.

Afrodit "denizden gelen"dir.

27 Kasım

Yapılan her şey çarpık, düşünülen ne varsa ve her ne oluyorsa da; işte bu korkunç his var ya. Seni hiçbir şey kurtaramaz,

[3] Kuzeybatı semitik bölgelerinde yer alan bereket ve verimlilik tanrıçası. Mezopotamya'daki tanrıça Ishtar ile köken ve özellikleri özdeştir. Daha sonra Yunanlı Afrodit'e dönüştüğü ileri sürülür.

çünkü ne karar alırsan al, kendinin, haliyle de kararının çarpık olduğunu biliyorsun.

28 Kasım

Gecesiyle gündüzüyle *tüm* hayatını sana bağlamayı göze ala*ma*yan bir insana nasıl güvenilebilinir?

2 Aralık

Seninle gelmek için başkasını atlatan, başkasıyla gitmek için de seni atlatır. Sana yaranmak için yapmaktan geri kalmadığı herhangi bir şeyi bir başkasının gözüne girmek için de yapmaktan geri kalmayacağını unutma. Ama biliyorsun, bu şeyler mit gibidir – yalnızca biricik olduklarında kıymet taşırlar. E o zaman?

7 Aralık

T.[4] şiirlerin sana yettiğini söyledi ve onları çok
beğendiğini belirtti yalnızca.
F.[5] neler uyandırdığına hiç girmeden sabırla ve
merakla okudu onları.
B.[6] daha fazlası çıkmaz diyor ve eleştirel gözle
onları çok beğeniyor.

Bugünlerde ikinci kez T, F, B'yi yan yana getiriyorsun. Mitsel dönüşün parmağı var bu işte. Olmuş neyse, olacak o. Feragat etmek yok artık. 37 yaşındaydın ve tüm koşullar lehineydi.

Sen yenilginin *peşindesin*.

Bir Bobi, bir Leonardo, bir Tom, bir birisi olmak, ne korkunç.

---

[4] Tina Pizzardo.
Fernanda Pivano.

[6] Bianca Garufi (1918-2006): İtalyan yazar, şair. Pavese ile birlikte 1946 yılında "Fuoco Grande" isminde bir roman yazmaya başlamış ancak tamamlayamamışlardır.

Tina'nın sana soktuğu kazığı daima canında taşıyacaksın. Ucuz atlatmak için her şeyi yaptın, aklından bile çıkardın ama işe yaramadı, kaçamadın. Yalnızsın, biliyorsun değil mi? Bir hiçsin, biliyorsun değil mi? Seni bu yüzden bıraktı, haberin var değil mi? Konuşmak bir işe yarar mı? Söylemenin bir faydası olacak mı? Gördün, bir halta yaradığı yok. Çelimsizin tekiyle ne diye ilgilensin? Am uğruna, am uğruna, am uğruna – ah Pavese.

9 Aralık

Oysa bütün deliler, lanetliler, sabıkalılar çocuktular, senin gibi oyunlar oynadılar, güzel şeylerin kendilerini beklediğini sandılar. Hepimizin yaşı üçken ya da yedi, henüz *hiçbir* şey olmamışken ya da asapta, yürekte uykudayken her şey.

1946

1 Ocak '46

Bu da bitti. Tepeler, Torino, Roma. Dört kadını yakıp yıktın, bir kitap bastın, güzel şiirler yazdın, bir sürü akımı sentezlediğin (Kirke'nin konuşması)[1] yeni bir biçim buldun. Mutlu musun? Evet, mutlusun. Gücün yerinde, dehan yerinde, yapacakların var. Teksin.

Bu sene iki defa intiharın kıyısından döndün. Herkes sana hayranlık duyuyor, iltifat ediyor, etrafında dört dönüyor. Yani?

Hiç savaşmadın, unutma. Savaşacağın da yok. Kime ne senden?

6 Ocak

Sana göre tanrılar, kendi kendine yeten, dışarıdan görülen bireyler ve hükümdarlardır, *ötekiler*dir.

12 Ocak

Yunan tragedyasında *kötüler* yoktur. Yükümlülük ortaya konmaz, bir mevzu – kader ispatlanır.

26 Ocak

Katılaşmış olmak – işi kafada hep bir adım önceden netleştirmek, işin neticelendiğini görmek, ufacık çarpıntıların dürtüleri idame et-

---

[1] *Leuko ile Söyleşiler* adlı kitabının "Cadılar" bölümünde Kirke ile Leukothea'nın arasında geçen diyalog.

meye yettiğini bilmek ve diğer adamların –diğer kadınların– baştan çıkarıcılıklarıyla, davetkârlıklarıyla etrafında oyunlar oynamalarını tınmamak demektir. Yolun tamamı ceptedir, devrilmedikten, ele geçirilmedikten sonra duygu fırtınaları, kasırgalar, tufanlar varsın kopsunlardır. Yapılacak başka işler vardır. Katılaşmış olmak, budur.

Mitsel diyaloglardaki "bir tanrı olmak," buradaki "katılaşmış olmak"tır. Formüllerinin içerik bakımından zenginliği –kader, tanrı, ölümlü, isim, gülücük vb– yalnızca bu dünya zemininde doluluk arz eden gerçekliklerdir. Ortam, vurgu, arka plan tutarlı bir biçimde mitsel; eğer günümüz inandırıcılığına indirgenmiş olsaydı, söyledikleri kadar laf etmezlerdi.

8 Şubat

Geçen sene bu zamanlar, yıl boyunca seni hayatın hangi kalabalığı bekliyor, bilmiyordun. İyi de hayat mıydı gerçekten? Belki de Crea'ya[2] doğru yaptığın üzgün, içine kapanık yürüyüşün bu ay olanlardan, tutkulardan ve insanlardan daha fazlasını söylemiştir sana simgesel yolla.

Elbette mit, Crea'nın keşfi, Crea'nın iki kışının ve bir yazının keşfi. O dağ tamamıyla buna gebe.

Bugün Gutt.'un[3] hatunu her zamanki gibi stüdyoya geldi ve bize selam verdi –beni selamladı–, sakince geçip oturdu, sonra da beni seyretti.

Bir kadına, bir insan vücuduna, bir huzura sahip olmayan erkek yoktur. Sende var mı?

Ama Gutt.'un hatununun kocası, kim? Onun da var mı hâlâ bir kadını?

Her zaman bir kadını olmamışın, artık hiç olmaz.

---

[2] Serralunga'da bulunan ve Kutsal Dağ adı verilen yerde Barok tarzı inşa edilmiş kilise ve şapel bulunur.

Ressam Renato Guttuso'dan bahsediliyor olması muhtemel. Pavese'nin *Yoldaş* isimli romanını resimleyen, *Kumsal* isimli eserin kapak resmini çizen ressamdır.

Tabii ki, seni bekleyen, seninle uyuyacak bir kadınının olması, dilinin ucundaki bir şeyin sıcaklığı gibidir; seni ısıtır, sana yarenlik eder ve yaşatır seni.

Yalnızsın. Seninle konuşan bir kadının olması bir cacık etmez. Bedenlerin sımsıkı oluşu yalnızca yer tutar. Neden, neden senin yok?

Olan da başkasını arar. Pinelli. Böyle uzar gider.

Yalnız olmak istediğin sürece, peşine düşecekler. Elini uzatacak olursan da umursamazlıktan gelecekler. Böyle uzar gider.

13 Şubat

İnsanların yüzlerini değil de seslerini daha iyi hatırlıyorsun. Çünkü seste dertop edilmemiş, tali bir şey var. Yüz bahisken sesi düşünmüyorsun. Ses bahisken, –hiçbir şey etmiyor değil– kişiyi çıkarmaya ve bir yüz bulmaya meylediyorsun.

16 Şubat

Şeyler ve insanlar, bize verdikleri kadarıyla değil bizde tuttukları yer kadarıyla *bizim*dir, yani bizim için *ederleri* vardır. Bir mahluka bağlanmak için yaranmak değil faydalanmak lazım.

20 Şubat

(Söyleşilere Giriş)[4]

Elden gelse, bunca mitolojiye bulaşmadan da seve seve halledilirdi zaten. Ama mitin bir dil, bir ifade aracı – *yani* soyut bir şey değil, –tüm diller gibi– bağlı bulunduğu simgelerin ocağı– başka hiçbir şeyle sağlanamayacak hususi bir manalar özü olduğuna kaniyiz. Şahsi bir ismi, bir jesti, mitsel bir kerameti tekrar sahneye taşıdığımız zaman, yarım satırda, birkaç hecede söylüyoruz / ifade ediyoruz; az

[4] *Leuko ile Söyleşiler* isimli eseri.

ve öz ama kapsamlı bir şey, tutkunun ve insanlık halinin bütün bir organizmasına, kavramsal bir bileşimin tamamına can veren, kan veren bir hakikat nüvesi. Hele bir de bu isim, bu jest ve keramet çocukluktan, okuldan aşinaysa bize – çok daha iyi. Tedirginlik, sıradan bir hususu kaşıdığında daha bir sahici, daha bir keskindir. Halk nezdinde ve mazur görülebilir bir rağbetle, doğrudan ve geleneksel kabul edilebilirliğiyle sunulu Helenistik mitlerden istifade etmekten memnunduk burada. Bizim korkumuz dağınık, aykırı, tesadüfi olanlardan ve çabamız, –fiziksel bakımdan da– kendimizi kısıtlamak, bir çerçeveye oturmak, kapanık bir mevcudiyette diretmek üzerine. Yalnızca aynı zorluğun üzerine eğilen inatçı bir ısrardan müthiş bir açılım çıkabileceği kanısındayız. Gezginlerle, deneycilerle, maceraperestlerle ortak hiçbir şeyimiz yok bizim. Şaşırmamız için en sağlam –ve en hızlı– yolun, gözünü budaktan sakınmadan hep aynı hedefe kitlenmek olduğunu biliyoruz. Güzel bir anda bize, daha önce hiç görmemişiz gibi –mucizevi– görünecek bu hedef.

Macerasız aşırı mutluluk muhtemelen tüm maceralara açık oluşundan –etrafında görüyorsun ve onları dayatmak ya da onlara uğramak için hiçbir şey yapmıyorsun– doğuyor. Ne yapıyorsun? Onları görüyorsun, kendi saplantını yaşıyorsun ve kendini tanıyorsun. Kendini içlerinde bulman bir şeyi değiştirir mi?

Şiir yapıtları tıpkı şu senin mutluluğun gibi meydana getiriliyorlar. İnanılmaz bir, tüm o ümüğünü sıkan ve asla oh be dedirtmeyen sonsuz ihtimallerle dopdolu, tüm o dilin ucuna kadar gelmiş 'he'ler, beyanlar dengesi. Keyif almamanın sanatı, budur sanat.

Şiir bir his değil bir haldir, bir anlama değil bir olmadır.

22 Şubat

Yalnız geçirmeye başladın yine akşamları, küçük sinemada, köşede oturarak, tüttürerek, hayatı ve günün sonunu tadarak. Bir

çocuk gibi izliyorsun filmi – macera uğruna, estetik ya da belleksel bir küçük duygu uğruna. Ve keyif alıyorsun, hadsiz hudutsuz keyif alıyorsun. Yetmişinde de böyle olacak, varırsan o yaşa.

23 Şubat

Bir şey bitiyor. Kendini koyuverince ve tüttürmeye geçince huzursuz ve kaygılı oluyorsun, buradan anlıyorsun bunu. Fiili şeylerden mi korkuyorsun? Hayır. Kendi boşluğundan korkuyorsun.

Bu kentin anıları yok.

24 Şubat

Yeniden tek başına. Bir ofisi, bir sinemayı, iki kenetlenmiş çeneyi ev belledin kendine.

Bir tutku hikâyesinde, yeniden doğan ev ihtiyacından, yalıtılmışlık ihtiyacından sona göz kırpılmış olmalı.

26 Şubat

Başkalarıyla –kendini belli eden o biricik insanla da– sanki o an başlıyormuşuz ve bir an sonra sona erecekmişiz gibi yaşamak lazım daima.

1 Mart

Kadın hep rahatına baktı, kaprislerini yaptı –istedi, reddetti, koparıp attı– ama candandı ve atlattı. Adam her şeyi verdi neredeyse, uykularından, emeğinden oldu, ölümün kıyısından döndü –o büyük zarurete tabiydi hepsi– e dövünmesin de ne yapsın?

Kitlelerin, geçmişteki –ve günümüzdeki– çeşitli kültürleri anlamaya, onlara müsamaha göstermeye, ırkçılıktan, milliyetçilikten, tahammülsüzlükten ayrılmaya alışmaları için o kültürlere

yakınlaşmalarının yeterli olacağına inanan ahmak etnologlar. Kolektif tutkular ırkçı ve milliyetçi mit kılığına bürünmüş ilgilerin zaruriyet hallerinden dayanak almıştır. Ve ilgiler, engellenemez.

3 Mart

Birinden intikam almak! Sanki onu bağışlamışsın gibi yap – intikam işini hayata bırak. Mağdur tarafın parmağı yokken de, zamanın yok öyle her birini kendiliğinden kıyasıya acılara çarptırmadan akıp gidişi.

Yalnızca zamanın da değil – başkalarının da yok, seni rencide eden, taciz eden, düşmanına kırdırtan ötekilerin de olmasa gerek. Bırak gitsin hepsi. Senden öç alacaklar. Düşmanının gözünde daha da kıymetlenecekler. Bırak yaşasınlar, bu kadarı yeter. Hepsini bırak. Onlar olmasaydı, intikam nice olurdu?

4 Mart

İçini şişiren kadınlar senin için neyse, sevdiğin kadınlar için sen de osun.

*Başkaları*nın düşmanına gününü göstermesinden daha güzel bir öç yoktur. Senin tarafını gönlü zengin gibi durdurması da cabası.

9 Mart (USCIO)

Tanrıların duyguları yok. Ne olmalı, nasıl olmalı biliyorlar: yapıyorlar – faydacılar.

14 Mart

Erkekler acı çekmekten ötürü sitem etmezler; onlara üstün gelen ve acı çektirten otoriteyedir sitemleri.

28 Mart

Lavaboda ellerini yıkarken işeyesin gelir. Sempatik efsuna iyi bir örnek. Yabanilerin nasıl olup da su ya da sperm akıtmakla yağmur yağdırılacağına inandıkları anlaşılıyor.

29 Mart

Şu *cornered*,[5] *à bout*[6] hissine bu öğleden sonraları, bu akşamlardaki gibi kapıldığım olmamıştı hiç. Hiçbir yaşam kıvılcımı kapatmıyor artık boşluğu. Daha öteye gitmeyeceğimi ve söylenecek her şeyin çoktan söylendiğini gayet iyi biliyorum. İşin daha da fenası, kimi sonuçlar elde etmiştim ve şimdi topyekûn bir çöküşe öylece koyuveremem kendimi. Biliyorum, ayağa kalkacağım ve işler yapacağım daha. Ama var bir çatlak, belli. *Hell.*[7]

31 Mart

Kaderin bilgeliği esasen kendi bilgeliğimizdir. Çünkü bizler, ta derinlerde yapmamıza müsaade edilenin mütemadi bilinci ile eşlik ediyoruz kendisine. Etrafımızdaki baştan çıkarıcılıklar yüzünden asla yanılgıya düşmüyoruz. Her zaman kader hissiyle hareket ediyoruz. İkisi tek bir şey.

Yanılan kişi, henüz kendi kaderini anlamamış olandır. Yani bütün geçmişinin –ona olacakları işaret eden– neticesini çözememiş olandır. Kişi anlasa da anlamasa da, aynı şeyi aynı şekilde işaret ediyorlar ona. Zaten olacağına varıyor her yaşam.

3 Nisan

Kara ateş parçası –sarışın buz gibi– şaşırtıcı bir çift oldular. Şansımın yaver gitmediğini kim söyleyebilir? Biriyle beden tıkırında,

---

[5] (İng.) Köşeye sıkışmış.
(Fr.) Sınırda (bıçak kemiğe dayanmış).
(İng.) Cehennem.

ötekiyle ruh – ama bir şey yapmak için evirtmek lazım – karayla ruhu, sarışınla bedeni. Bir şey de değil halbuki; çok çok daha iyi.

4 Nisan

Her sabah yorgunluğumuzu – sinmiş bir koku, nemlenmiş, ılımış bir sıcaklık tezahürleri altına kalıp gibi, astral bir beden gibi yatakta bırakıyoruz.

8 Nisan

Sen sensen, ben de benim – demek oluyor ki bununla ne halt edeceğimi bilmiyorum.

10 Nisan

Özgürlük meselesi üzerine P.C.'den[8] ayrılan aydınların böylesine meftunu oldukları o özgürlükle daha sonra ne yapmayı düşündüklerini kendilerine bir sormaları lazım. Ortada, P.C.'nin ortaklaşa cevabından daha farklı yanıtlanacak bir talep –hımbıllıkları bir kenara koyunca, her birinin itiraf edilmemiş meraklarını (rahat bir yaşam, müphem düşünme, şık sadistlikler) de aynı şekilde– olmadığını işte o zaman görürlerdi.

16 Nisan

Bu her şeye muktedir hissi, güç hissi – maaştan mı yoksa olgunluktan mı geliyor? O yaptığını, kendi çizginden ötürü tırsa tırsa yaptıysan, bugün ne yapacaksın? Utan.

17 Nisan

İçine boşalmayı seven, bedelini öder.

---

[8] Partito Comunista Italiano (PCI): İtalyan Komunist Partisi.

İşte: psikanalizde sana uymayan, kusurları hastalığa dönüştürme yolundaki bariz eğilimdir. Sen atılgan olma suretiyle onları erdeme dönüştürmeyi anlasan da yok – örneğin seni kurbağalardan korkmaya vardırtan bir travman keşfediliyor ve ardından iyileştirilmeyi bekliyorsun. Yalan dolan.

Açık olalım: psikanalitik açımlamaya karşı durduğum falan yok –iç dünyayı zenginleştirdi–; benim karşıtlığım, kendi uyuşuk miskinliklerine kılıf bulmak adına bundan faydalanan ve çoluk çocuğun götüne hallenmenin vaktiyle onlara çözülmüş bir uçkurun neticesi olduğunu bir tür aklama gibi söyleyebileceklerine inanan pişkinlere. Hayır efendim. Çoluk çocuğun götüne hallenmeyi *gerektirmez.*

25 Nisan

Her akşam, ofis bitmiş, han bitmiş, eş dost gitmiş; döner azılı neşe, yalnız olmanın efil efilliği. Her günün bağrındaki yegâne gerçek iyi.

Doğanın her köşesinin bir düzene, bir ilişki düzlemine sahip olduğunu fark etmiş olmak. Mesela aynı yörenin çiçekleri belirli bir tonun bütün renklerindedir. Oraya has bir ışığı ve nemi olduğu için böyle olduğunu öne sürüyor Ter.[9] Doğru. İlahi takdire sataşmaya lüzum yok. Doğa kanunlarının oyunu yeter.

Ter. senin tutkularının olağan *aftermath*'i.[10] Onlar upuzun, o ufacık tefecik; onlar katı, o tatlı ve neşeli; onlar zor ve karmaşık, o samimi ve candan; onlar düşman, o iyi bir yaren. Kendisini bitap düşüren, *wistful*[11] bırakan bir tutkudan çıkışı öylesine doğal. Fark attığı her şeyde olduğu gibi. Sonu da onlar gibi mi olacak?

---

[9] Teresa Motta: Einaudi Yayınevinde çalışma arkadaşıdır. Pavese'nin ona hitaben yazdığı şiirler de vardır.

(İng.) Netice.

(İng.) Hasretle dolu.

4 Mayıs

Yazmak güzel çünkü iki neşeyi –kendi kendine konuşma ile bir kalabalığa konuşmanınkini– birleştiriyor.

Üzerini karalamadan, geriye dönmeden, son dokunuşları atmadan yazmayı başarsan, zevk alır mıydın yine? Aklanıp paklanıp sakin sakin bir kristale dönüşmeye hazırlanmaktır güzel olan.

5 Mayıs

Bu tip insanlar için hayat nedir?

Bir gönenç, küçük bir gülümseme, giyim kuşamda ya da sözlerde bir abeslik. Senin elinde var mı fazlası?

8 Mayıs

Roma ve Roma'nın hayatımdaki anlamına '43 yılının haziran-temmuzunda bakmıştım zaten. Bir yıldan fazladır yaptığım okumalar (etnoloji) ile Roma meselesi arasında sıkı bir bağ olduğunu bir kenara yazmalı. Niye buraya geldim, tesadüf müydü?

Mitik-etnolojik dünyanın tamamı olgunlaştı ve işte Roma'ya dönüyorum, söyleşilere[12] yeni bir üslup buluyorum ve onları kâğıda döküyorum.

23 Mayıs

Hiç kuşkusuz, sıradışı bir tipe çatıldı. S. A.[13] En ufak bir handikap hissi yoktu. Tamamıyla anlıyorum onu. Ondan daha varsılım. Yalnızca daha genç manasında değil, mutlak manada. Biçimin ne olduğunu ben biliyorum, o bilmiyor.

Halbuki o da '900-910'ların Torinosu'nun çiçeği. Bir hatıra gibi kurcalıyor aklımı. Onda Thovez, Cena, Gozzano, Amalia, Gobetti var. Nietzsche, Ibsen, lirik şair var. Ergenliğimin tüm ikilemleri,

---

[12] *Bkz. Leuko ile Söyleşiler.*

Sibilla Aleramo (1876-1917): İtalyan feminist yazar ve şair.

keşmekeşleri var. Irak. Sanat ile hayatın birbirine karışması var; ergenliktir, D'Annunzio özenisidir, hatadır bu. Bitti gitti.

24 Mayıs

Kendine ait bir günde ani, mantık dışı bir değişikliği kaldıramazsın. Öğle yemeğinde başka biri daha, alışılmadık bir seyahat vb. Senin –bir tür keşfedip– olmazsa olmaz bir şema çıkartma (*Güney Denizleri*, *Cadılar* vs) saplantına benzemiyor mu?

31 Mayıs

Roma'dan Piemonte'ye ulaşırken bir sürü şey gördüm. Kırlardaki bitkiler ve yerleşim alanları (kızılağaçlar, meşeler, dişbudaklar, söğütler, asmalar ve koca koca arıklar, öte yanlarda, aşağı taraflarda) Vergilius'taki ve ergenliğimin diğer klasik okumalarındakiydiler. Gördüm ki Piemonte'de *ağaç*tan çok *yeşil* var, bitki denizi var. Tuhaf çünkü klasiklerdeki ağaçlar elbette Roma'nın ağaçlarıydı; oysa ben onları Piemonteli ağaçlar olarak gördüm ve onları yeniden ancak burada buldum. Piemonte'de okuduğumdan olacak.

Kendi soyutlukları içinde uzayıp giden yüksek kent yolları yakaladım. Her yanı kaplayan uçsuz bucaksız sisi[14] kokladım, bu sabah. Roma'nın net renginden, kuruluğundan eser yok.

3 Haziran

Seyahat etmenin cazibesi, gözünün önünde sürüsüyle zengin manzaranın akmasıdır ve içlerinden herhangi birinin bizim olabileceğini bilmek ama büyük bir beyzade gibi basıp gitmektir ötesine.

---

[14] Piemonte bölgesinde yetiştirilen kırmızı şaraplık Nebbiolo üzümlerinin hasatı sırasında bağların bulunduğu bölgeyi derin ve yoğun bir sis kaplamaktadır. Burada bahsi geçen sis, "nebbiolina" adı verilen bu sistir.

18 Haziran

Tamamen gurur ve hazdan mamül bir tutkuda diğerkâmlık aramak gülünçtür.

19 Haziran

Maç kaybedilince işi şiire vurmaya başlıyorum.
Bir şiirin işleri değiştirdiği görülmüş şey değildir.

23 Haziran

Sıradan bir tutku sonu dumuru – anarşik, bitik, ham hayalvari. Oysa bu defa tutku değildi – ayrılığımın zayıf-şehvani unsurları çok daha iyi görünüyorlar. Mitimin katıksız yasası. Roma yaşantımın kapanışı gibi, daha münasibini hayal edemezdim.

Bir kentten ayrılmam gerektiğinde, kent bozulmaya başlıyor. Şanslıyım.

24 Haziran

Gıcık kapmış bir kadından koparmayı başardığı sırıtış ona yetiyor aşkta. Başka da bir gülücük geçmiyor eline.

27 Haziran

Yazarın kışkırtısı

Seni, ateşlenmiş bir silah gibi, altüst halde kavrulmuş bırakan, yalnızca kendine dair tüm bildiklerini değil sandıklarını ve farz ettiklerini de sıyırıp attığın, kendini tümüyle boşalttığın bir şey yazmak ve sarsıntılar, hayaletler, bilinçaltı – bunu uzun uğraşlarla ve sinir harbiyle, günbegün temkinlerle, gelgitlerle, apansız keşiflerle, fiyaskolarla yapmış olmak ve tüm yaşamın bu noktadan sağlamlaşması – ve insanca bir işaret, bir sözcük, bir varlık yoksa

bağrına basıp ısıtan –soğuktan ölmek–, hiçten farksız olduğunu anlamak ve bir ölü misali gece gündüz yalnız olmak.

2 Temmuz

Yalan söylemek –abartmak, mevcut durum üzerinde oynamak– yeter de artar; ve karşında sıradışı sonuçlar; bir de bakmışsın ki başkası olmuş tereddüt eden, acı çeken. Var mı ötesinde gözün? Tensel oyunlar, kandırmacadan, yuvarlamacadan uzaklaşamazlar.

5 Temmuz

Özgürlük kazanıldı mı, sonrasında ne yapacaklarını bilmezler özgürlükçüler.

7 Temmuz

Ahlaksız ve tutuk, haliyle ağır ve haşin. "Mimo" diyor M.[15] Ne kadar haklı olduğunu bilmiyor.

Karısı niye dibimde dolanıyor, daha sonra onunla kaçmak için mi? Bariz değil mi?

T. neden bana görmeyen endişeli gözlerle bakıyor? Bende kalakalırlar diye korkuyor.

Elvedanın bundan daha dokunaklısı olmuş mudur? Daha layığı?

(Roma bitti)

13 Temmuz Milano ve Serralunga

Uzakların seyrinde –mesela en yüksek tepeden bakılan engebeli bir arazi– en az ayan beyan halledilip konmuş araziler kadar, nesneler kadar bu renksiz tonlardaki düzlüklerin de, şu bulutumsuların, şu dumanlı enginliklerin ve karaltıların da –uzakların şu

[15] Eunaudi Yayınlarından çıkan baskısında M. ve birazdan bahsi geçen T.'nin kim olduklarının saptanamadığı notu düşülmüş.

mavimsi renginin de– bir şeyler oldukları bilinci dokunur insana. Gerçek ve mükemmel şeylerden yapılma şu uzaklar zengindir.

19 Temmuz

Şu kızın son derece hisli biri olduğu, aşktan –her şeyi bilen kız arkadaşı tarafından halledilmekte– başka şey düşünmediğine dair itimadın, yüreğini pişmanlığa, hayal kırıklığına, başarısızlığa boğmuyor mu? Kollarının arasına aldı seni ve seni istemedi. Sen onu almamış mıydın ki? Eski hikâye.

20 Temmuz

"Her yudumdan sonra başını eğer içkici, bir yüzücü gibi memnun memnun suratını gerer, tekrar içmeye döner, gülünçtür." Dokunaksız bir bölüm, atılmalı. Fransız havasında, yapay bir incelik.

21 Temmuz

(Frazer'i[16] yeniden okurken)

1933 yılında ne buluyordun bu kitapta? Üzüm, tahıl, hasat, demet birer dramaydılar ve bunları sözcüklere dökmek, içinde kanın, ruhun, ebedi geçmişin ve bilinçaltının devindiği derin hislere sürtünerek yanlarından geçmekti. Tahıla seğirten vahşi, ruh idi – atalara özgü ile çocuklara özgü olanı birbirinde eritiyordun ve gizeme dair anılarınla kırsal ürpertiler yegâne ve dipsiz bir manaya kavuşuyorlardı.

3 Ağustos

Evrenin döngüsel bir olayını ifade eden mitsel bir hadisenin bir defada her seferlik meydana gelişi (Persephone'nin[17] kaçırılı-

[16] Sir James George Frazer (1854-1941): Britanyalı bilim insanı, antroplog ve halkbilimci. Pavese'nin bahsettiği kitap *Altın Dal* isimli eseridir. Yunan mitolojisinde Zeus ile Demeter'in kızı olan Persephone, yeraltı tanrısı Hades tarafından kaçırılır ve onun her sene yeryüzüne çıkışı ile ilkbahar başlar.

şı), sanatta bir kerede çok defalık tekrarlanan bir manzara, jest, olay yaşantısının verildiği ifadeyle paralellik gösterir. Quarti ve Coniolo tepelerini, ifadeye dökmeden önce kaç kere gözlemledin?

18 Ağustos

Ders verilmez, alınır.

19 Ağustos

Neden her mitsel sarsıntıda aklına sizin oraların kütükleri, nehri, ardındaki ayla tepesi, sokağı, çayınıyla kırının kokusu geliyor?

21 Ağustos

Eskiler, bir tanrıyı uzak ve egzotik diyarlarda oturtmaya yahut tanrılara bu manada yakıştırmalar takmaya veya uzak yerleri yuva, yuvaları da uzak yer isimleriyle adlandırmaya –onların da aydın olduklarını söylemek gibi bir şey olur bu– bayılıyorlardı.

9 Eylül

Kötüsünü düşün, yanılmazsın.

9 Eylül

Düşman bir topluluktur kadınlar, tıpkı Alman toplumu gibi.

Herkese merhamet duyulur – canı sıkılanlar hariç. Oysa can sıkıntısı cezaların en büyüğü addedilir ve kanunla –hapis– tayin edilir.

15 Eylül

Beklemek yine de bir uğraştır. Korkunç olan, hiçbir şey beklememektir.

16 Eylül

Tek bir zevk vardır, sağ olma zevki; kalan her şey sefilliktir.

27 Eylül

Yazabilen biri için biçim daima karşı konulamaz bir şeydir. Aptalca laflar etme ve bunları kötü dile getirme tehlikesini göze alır oysa kelimeleriyle dolmaya amade onu dürten biçim, karşı konulamazdır. (mesela senin mitolojik diyalogunun türü, kastettiğim)

29 Eylül

Gerçekçilik, sanatta, yunandır.
Alegoricilik ibranidir.

Torino'da.

5 Ekim

Savaşın dünyayı yenileyerek toparladığı belki de doğrudur. Savaş zamanı şimdinin sonuna, yarına bel bağlayarak yaşamak tekrardan öğrenilir ve varyemezler gibi zamana abanıp kalınmaz. Gençmiş gibi yaşanır yani. Bu da genel olarak her tür acının ilacıdır.

Sık bir üzümbağının arıkları –yeşil yahut kızılımsı ya da sarı–, tıpkı denizin dalgaları gibi dizi dizidir ve derinlerde bir denizin zenginliklerini barındırır. Serinlik, şaşkınlık, gizli hazineler.

26 Ekim

Romana iyice kaptırdım. Piv.[18] bu sabah evlendi. Soğudum. İyi.

[18] Fernanda Pivano. *Bkz.* 26 Temmuz ve 1 Kasım 1940.

27 Ekim

Bir defa başa gelen, artık hep gelir. Dış müdahaleler hariç. Fakat o zaman da olumsuz bir mevzu olacaktır.

(Falanca hep aynı biçimde hareket edecek.
Kötürüm kalacak ve artık hareket edemeyecek.
Başka türlü yapmayacak ve hiçbir şey yapmayacak)

Günlükteki notların, belirgin keşiflerinden ötürü değil, biliçsizce taşıdığım oluş hali üzerinde araladıkları pencereden ötürü kayda değer olduklarını artık biliyorum. Söylediğim doğru değil ama kendim oluşumu –sırf bunu söylemişliğimden ötürü– kandırıyor.

21 Ekim

Söyleşilerde insanlar, ilahi meziyetler isteyebilirler; tanrılar da insani meziyetler. Tanrılardaki çeşitlilik kayda değer değildir – insani ile ilahi arasında bir görüşmedir.

5 Kasım

Aklın aracılığında görülür olan her simge, alegoridir.

16 Kasım

Bu baharda Pintor'un[19] amcası geldi Roma'ya ve Giaime'nin günlüğünden[20] beni alakadar eden kısımların kopyası alındı.

Temmuz '42

"P. Torino'nun en iyi genci, ölçülü ve içten"

"Beyefendiler bir parça kadınsı gibiler"

---

[19] Fortunato Pintor (1877-1960), kütüphaneci; Giaime Pintor (1919-1943), gazeteci.

[20] Giaime Pintor'un *Doppio Diario* ismiyle basılan ve 1936-1943 yılları arasını kapsayan günlüğü.

Neden konferans vermeli? Gazeteler ve kitaplar herkesin erişimine açıklar – en kimsesiz yoldaşların bile. Konferansların bağrında, *go-getters*'ların[21] çok hoşuna giden bir gösterişliliğe, aktivistliğe kendini kaptırış var. Konferansların bilimin ekmeğini daha rahat bölüştürüyor oluşuna verilecek cevap, bir konferanstan kültürel bakımdan geçerli bir şeyin asla çıkmadığı, orada dinlenilenler bir fayda sağlayacaksa bile dönüp bakılacak yerin yine kitaplar olacağıdır... E o zaman? Geriye yalnızca üstünkörü başarı okulları oldukları kalıyor. Kültür karşısında şapka çıkarmaya, zahmet çekmeye, tapınağa girmeye (başlangıçta böyle görünür, sonra kendi canın olup çıkar) hazır ve nazır olmayan biri, cahil kalır. Layığı budur.

Din ve büyünün, bilinçaltı karmaşalarını (iblisler, ölüler, ruhlar) nesneleştirerek ilkel insanı bunlardan özgürleştirdiği ve ona bir benlik alanı verdiği doğruysa aynısı bütün yaşantıda meydana gelecektir –deneyimlenen (aşk, macera, tehlike vs), böylelikle nesneleşir ve bizi özgür kılar.

26 Kasım

Bir kadın sperm kokuyorsa ve kaynağı ben değilsem, hoşuma gitmez.

17 Aralık

Girit'te servi Artemis'in kutsalıdır.
Taygetus ve Erymanthos Artemis'in, Kilenne[22] Hermes'in.

27 Aralık

Bir kadın başkalarıyla beraberken ya ciddidir ya da dalgasındadır. Ciddiyse, o zaman adama bağlıdır, geç; dalgasındaysa o zaman da sürtüktür, geç.

---

[21] (İng.) Tuttuğunu koparanlar.

[22] Taygethus, Erymanthos ve Kilenne Yunanistan'da bulunan dağlardır.

(1947)

(1 Ocak)

'38'in yoğun ve üretken, '46'nın burnu havada, zengin ve acımsı kapanışından farklı olarak bu defa kapanış yoğun ve zengindi (*Leuko ile Söyleşiler, Yoldaş*) oysa burada eserin sesinden daha güçlü çınlayan ve yeni eserler değilse de sersefil hakikatler vaat eden bir enerji seziyorum.

1932 senesinde *Selam Masino*'yu[1] düşündüğüm Kafe Rampone'de.

26 Ocak

Hepi topu iki tutum vardır: Hıristiyan ve Stoacı. Muhtemelen komünist, ikisini karmaya yarıyor – hayırseverlik onda, kaya gibilik onda, her şeyin demirden olduğunu biliyor yine de sonunda iyi olanı yapıyor.

3 Şubat

Konuşuyorsun da konuşuyorsun, konuşuyorsun da konuşuyorsun. Haddinden fazla sessiz kaldığından böyle oluyor. Günün birinde artık kimseciklerin seni dinlemeyeceği düşüncesinden mi korkuyorsun?

Yalnızca, daha yaşanırken unutulmuş olan unutulur. İçsel, yumuk olmayan hiçbir şeyi hatırlamıyorsun.

Bir adam bir kadın bir oğlan.

---

[1] Pavese'nin on dört kısa öykü ve altı şiirinden oluşan eseri.

9 Şubat

Benim için dağ-tepe, on beş yaşımdayken Catullus'ta[2] keşfettiğim Taygetus'tur, Vergilius'ta keşfettiğim Erymanthos, Kilenne, Pelion'dur vs. O zaman Reaglie tepelerine bakıyordum ve S. Stefano'nun –Moncucco, Camo, S. Maurizio, Laussolo'nun–[3] alev alev tepelerini hatırlıyordum.

24 Şubat

Kronos canavarcaydı ama altın çağa hükmediyordu. Yenildi ve bu yenilgiden Hades (Tartarus) doğdu, Kutlu Ada ve Olimpos, tezat ve müesses mutsuzluk ve mutluluk.

Titan çağı (canavarca ve altından), ayrıştırılmamış bir insanlar-canavarlar-tanrılar çağıdır. Sen hep hakikati, yaşamın uzun ömürlü biçimi olan titanvari, yani insani-ilahi (= canavarca) gibi addediyorsun. Olimposlu, mutlu, üstün, başına buyruk tanrıları sen, titan nostaljisinden, kapristen, o döneme kök salmış merhametten doğmuş olan iyilikleri dağıttıkları bu insanlığa fesat gibi sunuyorsun. (*Söyleşiler için*)

4 Mart

Senin için bir arkadaş artık sentetik bir birlikte olma, yaşama hali değil; bir oyalangaç, bir tür sinema. Nedir bu? Artık ortak çalışmaya inanmıyorum. Yalnız çalışıyorum, sonra da kafam dağılıyor. Arkadaşlara inancım varken de çalışmıyordum.

5 Mart

Gece geldi, her zamanki gibi. Birazdan yatağa girecek, yitip gidecek olmanın sevincini yaşıyorsun, şıp diye yarın olmasının, sabah olmasının, işitilmemiş keşiflere, bir şeylerin açılışına yeniden başlanacak olmasının sevincini.

Uyumak güzel çünkü uyanılacak. Sabahı etmenin en kestirme yolu.

---

[2] Gaius Valerius Catullus (MÖ 84- MÖ 54): Antik Roma'nın lirik şairi.

İtalya'da bulunan çeşitli yer isimleri.

9 Mart

Solino yolu:

Bugün kocaman oyuklu tepeyi, ağaç öbeklerini, kahverengiyi ve maviyi, evleri görüp şöyle diyordun: "Olduğu gibi. Olması gerektiği gibi. Sana yetiyor bu. Ebedi bir yer burası. Daha başkası aranabilir mi? Üstlerinden geçiyorsun, çembere alıyorsun, yaşıyorsun onları, tıpkı hava gibi, bulut şeritleri gibi. Kimse bilmiyor, her şey burada."

Laik devlet istemek, inançsızlar cephesinde mantıklıdır, bir kazanımdır, ileri bir adımdır – Hıristiyanlar cephesinde saçmadır. *Rahipler*, rütbeliler, papa siyasetle ilgilenmek *zorundalar*: Dante, papa ile imparatorun takkelerini ayırabilirdi çünkü imparatorun bir Hıristiyan siyaseti izlemesi malumuydu.

10 Mart

Çölleşen yollardaki dingin ayı neredeyse unutuyordun. Her sene, yeniden keşfediliyor doğal manzaralar ve duygu her zaman şu oluyor: neredeyse unutuyordun vs.

Sanatın zorluğu: gayet iyi bilinen şeyleri şaşırtıcı gibi göstermek. Eğer gayet iyi biliyor olmasaydın, şaşkınlık yaratacakları biçimde ele alacak kadar ilgilenmezdin onlarla.

Sanatın mutluluğu: şahsına münhasır biçimde yaşamanın, bir ifade biçimine kılavuzluk edebileceğini fark etmek.

12 Mart

Olimpos'un, Yunan kent kurumlarının izinden gittiğini söylemek başka şey, kurumların Olimpos izinden gittiğini söylemek başka.

14 Mart

Hemingway, günümüzün Stendhal'idir.

15 Mart

Buraya yazılanlar, artık bahsi edilmeyen şeylerdir, rendeden dökülen talaşlardır. Rende de gündür. Buradaki, nasıl desem, yaklaşım cetvellerinin, çerçevelerin, iskeletin, çılgınca fikirlerin hakkından gelmenin kestirme yoludur. Gelecek olan dev parçayı iyi görebilmek için meydanı temiz tutmaktır.

Biçimlerin, üslupların, sayfanın göründüğünden daha başka bir gerçeklik olduğunu savundun. Bayağı. Ama yeni bir boyut. Yazarak hiçbir şey *ifade edilmez* değil. Sözcüğün kendisi olan başka bir gerçeklik inşa edilir.

Tüm İbraniler ve denkleri, sanki hiçbir şey olmamış gibiler. Tasalardan, sorunlardan, dünyadan göze batmayan bir tonda bahsediyorlar. Bir şey ettiklerini, bir ağırlıklarının olduğunu, söylecekleri sözlerinin bulunduğunu haykırırken görmeli onları. Söylemiyorlar ki söyleyeceklerini.

17 Mart

Bir eser bitince yenilenmeye çalışılan biçim olur, içerik değil. Üslup olur, duygular değil. Simge olur, simgelenen değil.

Yorgunluğun hissedildiği yer üsluptur, biçimdir, simgedir. Duygu=içerik ise yaşadığı için, salt bundan ötürü, gani ganidir.

19 Mart

Stendhal-Hemingway. Dünyayı, toplumu anlatmıyorlar; seçime, iradeye dayalı yorumlamalarla –Balzac, Tolstoy vb gibi– geniş bir gerçekliğe erme hissi vermiyorlar. Mutlak bir anındalık ile sağlanmış duyusal=ortamsal durumlar içinde çözülen insani gerilim onların değişmezleri. Ardıllarının aksine, diğer durumları nasıl sağlayacaklarını bilmiyorlar. Bu değişmez üzerine sonradan onların anlatıcılık mesleği olan bir ideoloji inşa ediyorlar: enerji, açıklık, edebi-değillik.

Flaubert bir ortam seçerdi; onlar seçmiyor.

Dostoyevski diyalektik bir dünya kurardı; onlar kurmuyor.

Faulkner atmosferi üsluplaştırır ve mitolojileştirir; onlar yapmıyor.

Lawrence kozmik bir katmanı irdeler ve öğretirdi; onlar yapmıyor.

Tipik bir birinci şahıs anlatıcısı onlar.

22 Mart

Karakter, özel olarak anlatısal bir kavram değildir, tiyatrodan bir kavramdır. Anlatı, ille de kişileri gerektirmez. En büyük yunan anlatıcı Homeros değil, Herodot'tur – hatta tiyatro öncesi tiyatrodur.

'800'ler tiyatroya heves ediyordu ama beceremedi – onun yerine, tiyatro yani kişiler olan müthiş bir roman yarattı. Şimdi yeni baştan saf anlatıya ilgi duymaya meylediyor. Kişileri ayağa dikmeyi bile beceremiyor, bayağı bir çalışma, herhangi biri yapabilir. Ritmin, hareketli gerçeklik hissinin, Herodot'un hissinde yatıyor keşif. Günümüzde daha simgeciyiz, daha aydın çizgisindeyiz – *İlyada* değil, Herodot (Yunanlar ile Barbarlar arasında çatışmayı anlatacağımız, gerekçelerini teslim edeceğimiz, üzerine kafa yoracağımız açıklamasında bulunuyoruz – saf tefekkürcüler değiliz artık, kendi dünyamızın içinde daha zengin hareket ediyoruz –tutkular, suretler, sebepler, şakalar vs– beraber ama daha da bir başına).

Destan, teknik malzemeye, kuruma, sahneye hâlâ kör bakan bir tiyatrodur.

İşte bu yüzden *Moby Dick* zamanımızın keşfidir. Kişiler değildir, saf ritimdir.

Şimdiyi anlatacak kişi, "insan doğasını tanıyan," derin ve anlamlı psikolojik keşiflerde bulunmuş biri değildir; kendisine ritim kazandıran, ton katan, konuşmayı nakışlayan kırılma noktalarına, hakikat bloklarına sahip biridir. Hemingway'de vahşi ölüm var.

Levi'de sürgün, Conrad'da Güney denizlerinin müphemliği, Joyce'ta kelime-duyum stereoskobu, Proust'ta anların ele gelmezliği, Kafka'da absürtün şifresi. Mann'da olayların mitsel tekerrürü vs.

Levi'yi araya kattığım için özür dilerim.

28 Mart

İşte 17 Martın teyidi. Söyleşilerden yana fitili ateşleyecek zengin duygularım var ama kısılıp kaldım çünkü içime sinecek bir yaklaşım biçiminden yoksunum – sıradan klişeler olmayan bir çift söz sahibinden.

2 Nisan

Tanrılar, büyülüsmantıklı surette mesafeyle bilirsgörürler. İnsanlar, büyülüden müstesna, acıyla yapıp ederler. Adlar takarlar, yani yaratıcılıkta bulurlar çözümleri.

5 Nisan

Mahremiyet devrinde[4] her şey umuttu; şimdi her şey felaketten bir kesit.

12 Nisan

Sana uğrayan her iyi şeyin tatlı bir hata, baht, haksız bir kıyak olduğu izlenimine sahip olman, iyi bir ruhiyetten, tevazudan, ayrıklıktan değil, uzun süren uşaklıktan, bir iradenin ve diktatörülüğün kabulünden doğuyor. Sende köle ruhu var, aziz ruhu değil.

İlk arkadaşların yirmi yaşında seni bıraktıklarında asil bir ıstırabın acısını çektiğin, kendi yanılsamandı. Makbul alışkanlıkları

[4] *Il periodo clandestino*: İkinci Dünya Savaşının ardından başlayan antifaşizm hareketlerini kapsayan döneme verilen isim.

bırakmak zorunda oluşundu hoşuna gitmeyen, başka bir şey değil. Şimdi de sürdürüyorsun tıpatıp aynısını.

Yalnızsın ve bunu biliyorsun. Sen bir başkasının kanatları altında, haklı, korunaklı yaşamak için doğmuşsun; deli deli davranmana müsaade edecek ya da tek başına yeniden dünya kurmanın yeteceğine inandırıp seni kandıracak denli nazik olsun da. Çok dayananını bulduğun yok hiç; bırakıp gitmelerin acısını çekmen bundan – hassasiyetten değil. Çekip gidene hıncın bundan; yeni bir patron bulmandaki kolaylık bundan – nezaketten değil. Sen bir kadınsın ve kadın gibi burnunun dikinesin. Ama tek başınalık yetmiyor, bunu biliyorsun.

12 Mayıs Roma

Yaşarken hayatının edebiyata en uzak görünen kısmı, şiire, yazanın kendi "edebiyat"ına daha çok yarar. Yalnızca bir zaman kaybı değil bir zaaf, bir günah, bir girdap gibi görünen günler, alışkanlıklar, meseleler. Buralarda zenginleşir kişinin yaşamı. Her biyografide görüyorsun çocukluğu. Kötü badireleri görüyorsun.

13 Mayıs

Masum, dürüst vatandaş, "bana ne" insanı iç savaş zamanı trajik bir hatanın kurbanı olur, gitgide daha az ilginç ve neredeyse komik bir hal alır. Hiçkimse, gerçekte, günümüze karşı "bana ne" değildir.

27 Mayıs

Hades'in girişi. Tüfle sarmalanmış, kızılağaçlarla, karaağaçlarla kaplanmış, Sovana kapısında güneşle beliren, yeşil, saydam, koyu yol. Etrüsk dünyası, Hades'in ötesidir, kitonik'tir.[5] "Yeraltı" yani "tüfe oyulmuş" ne demektir, bu topraklarda hissedilir.

[5] Antik Yunancada yer altı dünyasıyla ilgili anlamına gelen kelime.

Hesperya'nın[6] ölülerin toprağı olması ne manaya gelir, o da hissedilir. Bir ülkenin, tarih oradan geçmeden önceki ve sonraki yüzleri birbirine benzer. Doğadırlar. "Doğa" ölüler krallığıdır.

Seni iğrendiren birine katlanmalısın. Bir zaman sonra –hiç şaşmaz– genel olmayan, hakiki bir şey dökülür ortaya. İçini kurutsa bile bayağılığıyla, samimiyetsizliğiyle. Hatta bu sayede çıkar ortaya. Şu bıyıklı ve yaraşır kadın ("Artık Ceneviz olan Sampierdarena," "Napoli'den bahsetmesinler bana," "Kuşkonmazın yaşattığı etkiyi şu anda söyleyemem ona" vs), kuşkonmazları pişirirken kafalarını suyun dışında bırakmak gerektiğini, böylelikle kafaların buharda pişeceğini ve lezzetini koruyacağını söylüyor. Cinotti (XX Eylül Caddesi) Ceneviz'in en iyi restoranıdır, diyor. Napoli'de bir mavnada balık çorbası içti. Nefret edilesi ama dopdolu biri.

("Şimdi bir şeyler çalan bir arkadaşım vardı"

"Savaş zamanı acı çekmedim. Yok, hayır, çekmedim. Belki bir salata ama et vardı altında..." "Carrozze caddesinde, Ranieri'de, Chianciano'da bulunmuş bir garsona rastladım. Bana iyi davrandı")

2 Haziran

Kalabalık, sana yaşatılanın kanlı canlı insan sureti gibi görüldüğü zaman ferahlatır ve cesaret verir.

Kendi kudretlerinin emekleme çağı kibrine sahip azizler, enerjik rahipler vardır. Ama çok da emekleme çağında değildir kibirleri, kullanılışından haberdardırlar ve faydalanırlar.

Yazarlık eden insandaki, mektup ve günlüklerindeki, jestlerindeki, kendi eserini adsız sansız duyma ihtiyacındaki tahammülsüzlükler, mutlak bir şey bulma, bir mukayeseyi, işler haldeki bir gerçekliği izleme gereksinimden doğarlar. Klasikliğin girizgâhıdırlar.

---

[6] Antik Yunancada batı toprakları anlamına gelen ve İtalya yarımadasını belirtmek için kullanılan kelime.

4 Haziran

Arkadaşlarla beraber olmanın, birisiyle olmanın neşesi ne kadar canlı olsa da, alıp başını gitmenin ve sonrasının neşesi daha kuvvetlidir. Hayat ve ölüm.

Nihayetinde sağlam bir adam, Grillo.[7] Bir yarenlik edeni olsun istiyor gerçekten. Mazideki incelikli beğeninin heybetli hamallığı var onda ve bunun farkında değil.

Yine de ondan sırf ödemeyi yapabildin ve hesabı düzenleyebildin diye hazzetmediğine emin misin? "Canlı cenazeye döneceğim" dedi, "korkağın tekiyim, bırakın ödeyeyim, Efendim, mümkün olduğunca ileride."

23 Haziran

Siyasi toplantıdaki bir söylev, dini ritüellerin tabiatına sahiptir. Zaten düşünülmekte olanı duymak için, ortak inançta ve itirafta yücelmek için kulak verilir.

(1 Temmuz)

Esasında neden büsbüyük olmaya, dâhi yaratıcılardan olmaya heves edilir? İleridekiler için mi? Hayır. Kalabalıklar arasında dolaşıp parmakla gösterilmek için mi? Hayır. Yapılanın zahmete değdiği, biricik olduğu güvencesiyle gündelik gayrete payanda olmak için. Sonsuz olan için değil, bugün için.

10 Temmuz

Po'nun ardındaki tepeyi uzun uzadıya seyretmiş ve nihayetinde hepsinin tanıdık, bildik sokaklardan, konaklardan, parklardan ibaret olduğunu fark etmiş olmak.

Yabaniye karşı, hani seni içine çeken o ilgi nerede? *Yabani*nin başına gelen, bilindik ve ferdi bir mekâna indirgenmiş olmaktır.

---

[7] Rahip Baravelle'nin çömezlerinden Carlo Grillo.

*Yabani*nin böylesi, temelde gerçekliğe sahip değildir. Şeyler, insani dışılıkları itibariyle, her ne *idi*yse, bu da odur. Oysa alakadar etmeleri itibariyle şeyler insani*dir*ler.

Senin Köylerin ve *Leuko ile Söyleşi*'nin yabani –kır ve titanizm–[8] hülyasından doğduğunu fark etmiş olmak.

Bu hususta *Ormanın Çağrısı*'nın[9] ötesine geçmek umulabilir mi? Hele ki müthiş bunaltmışken seni.

Dokuzyüzlerin sanatı büsbütün *yabani*nin üstünde tepiniyor. İlk olarak sav bakımından (Kipling, D'Annunzio vb), sonra da biçim bakımından (Joyce, Picasso vb). Leopardi, şairane gençlik yanılsamalarıyla bu *yabani*nin hülyasına, psikolojik biçim bakımından, daldı.

Anderson, kendi bildiği yoldan, Orta-batı hayatının doğallığında ilişti bu *yabani*ye. Okumalarda yaratıcı açıdan seni çarpan ne varsa hepsi bunu biliyordu. (Dionysos'uyla Nietzsche...)

Etnolojinin keşfiyle birlikte bu *yabani*yi tarihselleştirme noktasına vardın. İlk kitaplardaki kentsekir, sonuncuda *olimpik=titanizm* olup çıktı. Sen kırın, titanizmin *–yabani–* hülyasındasın ama Berto'nun, Pablo'nun, kaldırımların sağduyusuna, ölçüsüne, aydınlık aklına kıymet veriyorsun. *Yabani* gizem bakımından seni alakadar ediyor, tarihsel vahşet bakımından değil. Partizan ya da terörist hikâyelerinden hoşlanmıyorsun, bunlar gayet açıklanabilir şeyler. *Yabani*, gizem demektir, ihtimale açık demektir.

Senin 23-26 Ağustos '44'teki, yabani batıldır, ahlaken artık kabul edilemez olandır, diğer yandan yalın vaka doğaldır (doğanın zalimliği de ahlaken aşılmış görünür bize) fikrin, senin ebedi masalına –yabaninin, titanvarinin, vahşinin, gericinin hakkından yurttaş geldi, olimpik olan, ilerici olan geldi *bkz. Senin Köylerin*,

[8] İsyankârlık olarak çevrilebilecek bir Antik Yunan terimi.

[9] Jack London'ın *Vahşetin Çağrısı* ve *Doğanın Çağrısı* isimleriyle Türkçeye de çevrilmiş romanı.

Leuko ile Söyleşiler, Yoldaş– eşlik ediyor. Düzensizliği betimleyerek düzeni yüceltiyorsun sen.

21 Temmuz

Dinlenmeye hakkı olsun diye iş sahibi olası geliyor insanın.

26 Temmuz

Nilsson'dan,[10] *Minos, Miken*[11] vs.

s. 279: "Toprak, bir yandan bağrına gömülmüş ölülerin istirahatgâhı iken diğer yandan bereketi verendir. Kitonik ilahiler ölüm ve bereket efendisinin ikili suretinde görülür.

Ben zaten bu hipotetik sistemin, bilhassa bendini aştığı ve kitonik ilahilerin olimpik ilahilere karşıt durduğu zamanlarda, genel geçerliliğine dair kuşkularımı nice kez dile getirmiştim."

28 Temmuz

Aynı nüsha, s. 413

"Antikçağda bir tapınağın belli bir mekâna kurulmasının nedeni, o yerin zaten kutsal olması idi. *Mekâna* içkindi *kutsallık* ve bilhassa *kült*e dayanıyordu."

Apollon şerri dağıtandı. *Bkz.* olduğu gibi, salt haliyle görüldüğü *Çiçekler* ve *Kısraklar.*[12]

Söyleşiler mitin unsurlarını, jestlerini, katkılarını ve düğümlerini muhafaza ediyor ancak bir eklemlenme, kopyalama, türetme vs (onları anlaşılır kılar bu) geçmişinde kök salmış kültürel gerçekliği ortadan kaldırırlar. Sosyal ortamı (antikçağdakiler için

[10] Martin Persson Nilsson (1874-1967): İsveçli filolog ve mitolog. *The Minoan-Mycenean Religion and its Survival in Greek Religion*: Martin Persson Nilsson tarafından 1927 yılında yazılan eser. *Bkz. Leuko ile Söyleşiler.*

kabul edilebilir kılar onları) da ortadan kaldırırlar. Sorunsa geriye kalandır, senin hayalinin çözdüğü.

4 Ağustos

Harrison'dan.[13] *Giriş*[14] vs, s. 650.

"Olimposlular Sonra kadar az alakadarlar Önce ile; hayatın ne kaynağıdırlar ne de sonu. Ayrıca, diğer özellikleri, en sıkı kısıtlamalarıya birlikte, *insan* olmalarıdır. İnsanda olduğu gibi yaban hayvanlarında, derelerde, ormanlarda da olan hayatla tekil değildirler. 'Ayakları çiçeklerin üstünde olan,' 'Kıvrımlarda uyuyan' Eros tüm yaşamdandır, Dionysos'tur, Pan'dır. Atina'nın nüfuzu altında Eros katışıksız olarak insan biçimine kapatılır; oysa Orfeus'un Fanes'i çokbiçimliydi,[15] gizemli bir tanrı=hayvan idi."

(Bilmeden bu fikri, olimpik dünyaya karşı titanik ve hayvani dünya temelinde tartışmaya çekerek *Söyleşiler*'de uyguluyordun.)

6 Ağustos

İmgeler ve ilhamlar belki de yakalanan telepatik mesajlardır diyen gerçeküstücü fikir (Herb.'ten Okuma) –ve rüya = şiir, ifadede otomatiklik kuramının tamamı– edebi çalışmayı, tümüyle varoluşa dönük bir hisse sahip doğal ve sosyal, güzelce ekili, topraklı araziden çıkartıp aydınlanmaları dışlayan bir göğe atmaya meyleder ve tek başlarına hepi topu oyun olduklarını görür – tıpkı bir telepati olayının tiyatro numarası olması, insani bir hadise olmaması gibi.

Bir eser yaratanın –bir de onu anlayanın– eserden çıkarı, zıtlıklar içindeki eğilimler arasından eserin oluşumu seyretmek, bu eğilimleri çatmak ve eklemlemek, onlara biçimsel bir his kazan-

---

[13] Jane Ellen Harrison (1850-1928): İngiltereli klasik dilbilimci. *Prolegomena to the Study of Greek Religion*: Harrison tarafından 1903 yılında yazılan eser.

[15] Polimorf.

dırmaktır – ve bu zıtlıkların en büyüğü bilindışı ile bilinç arasında olandır (sosyal, iletişimsel, etik vb gereksinimler). Salt bilindışından bir eser –bütünüyle otomatik– katlanılamazdır ya da safi şakadır.

10 Ağustos

Bir nesli bunaltan meseleler, bir sonraki nesil için mesele olmaktan çıkarlar; çözüldüklerinden değil, genel ilgisizlik haklarından gelir de ondan.

13 Ağustos

Bu dağlar olsa olsa yunandır. Denizden baştakiler görünüyor, koyu ve ormanlık, kahvemsi-yeşil renkte olanlar; ardındaysa büsbütün-kayalık, parlak, canlı olanların uzaklarda, gökte havamsı, hayalimsi silüeti. Onların o insanüstü loşluğu, mermer damarlarından müteşekkil. Yabani bir manzara olsalar da biçimle, ritimle doludur, haşindir, kurudur, mitiktir: yunandır.

16 Ağustos

Mevsimlerin en munisi, en ılımlısı, en mülayimi güz, önceki mevsimi yerinden eder ve kurulur kendi yerine korkutucu sarsıntılarla, devasa kasırgalar, sabaha çöken karanlıklarla, hortumlar ve yaprak kıyımlarıyla, olgunluğun nice zulme malolduğunu kaka kaka.

18 Ağustos

Hiçbir şeyi çözmez bir eser, tıpkı bütün bir nesle ait işin hiçbir şeyi çözmeyişi gibi. Evlatlar –yarınlar– hep yeniden başlar ve mutlu mesut kapar gözünü babalara, önceden yapılmışa. Geçmişe nefret, geçmiş karşısında isyan daha kabul edilebilirdir bu bahtiyar körlükten. Antik devirlerin hoşluğu, içinde daima dönüp geçmişe bakılan tesisleriydi. Buydu onlardaki uçsuz bucaksız tam-

lığın sırrı. Çünkü bir esere –bir nesle– zenginliğini, kapsadığı geçmişin niceliği verir daima.

25 Ağustos

"Edebiyat"ın ilk büyük tezahürü, yanında örnek teşkil eden kuruluşuyla altın çağın, fildişi kulenin mitine eşlik eder (Vergilius'un Arcadia'sı).

26 Ağustos

Her insanın başına hep aynı şeylerin gelmesi, determinist bir teyit değildir. Bilakis. Başa gelmeleri halinde muhatabın, bu şeylerin doğal icabıyla belirlendiği anlamı değil, muhatabın her rastlantıya kendi direşimini, doğasını, şahsiyetini, varoluşunu vb taşıdığı anlamı çıkar ve rastlantıları seçen, birbirleriyle hep bir örnek çıkartan da budur. İnsan benliği rastlantılar içine girse de rastlantılar hürdür.

7 Kasım

Yoldaş ve *Leuko*, yayımlananlar.

46 yılının –38 yaşın– işleri. Hiç olmadığı kadar çok yazma isteğin. Neyse ki.

Bu sorunsuz, dingin aşk, senin en büyük sorunun. Ötekilerden daha çok giriyor kanına. Bu mu doğru olan? Kim bilir.

8 Kasım

Kendini tevazuya, zarafete, Tanrı'ya mutlak ve emin terk edişin, küstah bir hareket, bir kibir, yersiz bir ümit olmak gibi bir kusur taşıdığı cevabını veriyorum. Kullanışlı bir hipotez.

Yanıtlanıyorum. Her insan böyledir. Sokakta düşer ve elini kaldırır. Öldüğü hissine kapılır ve kendini herhangi birinin ellerine bırakır. *Doğru* deneyim topyekûn bir feragate, ümide sürükler. Kaybolduğumuz zaman, umutlanırız.

Umut edilen şeyin gerçek olması, mevcut bulunması için hâlâ bir gerekçe oluşturmadığı cevabını veriyorum.

Aldığım yanıt içgüdüsel hareketimi kabullenmek oluyor. Yanılıyor olamam. Yanılmak gibi bir sorun mevcut değil artık; çünkü bu durumda her şey verildi bana, iman da.

Bunun üzerine cevabım...

Aldığım yanıt...

Şöyle cevaplıyorum...

11 Kasım

Beklediğin kişi dönmezse, seni bir daha hiç arayıp sormazsa, gittiği yerde kalırsa, ondaki bu cüret faydasız bir hasret kaldırtma etkisi bırakabilir. Hasretini çektirtmeyi fazlasıyla seven biri olarak sen, bunun ne kadar da eften püften bir etki olduğunu öğren.

Tepedeki Ev, İnsana Dönüş'te doruğa ulaşan deneyim olabilir.

21 Kasım

Birinin seni beklediğini, birinin sana hareketlerinin ve düşüncelerinin hesabını sorabileceğini, birinin seni gözleriyle izleyebileceğini ve bir söz beklediğini bilmek – bütün bunlar seni yorar, boğar, küstürür.

İşte bu yüzden iman sahibi sağlıklıdır –bedensel olarak da–, birisinin, Tanrısı'nın onu beklediğini bilir. Sen bekârsın – Tanrı'ya inanmıyorsun.

7 Aralık

Hayatımız, dünyamız, kültürümüz üzerine öyle çok konuşuldu, tanımlar yapıldı, alarm zilleri çalındı ki güneşi, bulutları görmek, sokağa çıkmak, otlara, taşlara, köpeklere rastlamak büyük bir lütufmuş, Tanrı'nın bir hediyesi, bir düşmüş gibi duygulandırıyor. Var olan, *süren*, gerçek bir düş.

11 Aralık

"Anneler" der Latinler, Bakkhalardan[16] bahsederken. Tuhaf değil mi? Baküs orjisinin anaerkil devirlere intisap ritüeli olduğu düşünülürse, değil.

the hunting, fighting, or what not, the thing done, is never religious; the thing re-done with heightened emotion is on the way to become so. The element of action re-done, imitated, the element of μιμεῖσθαι[17] *is, I think, essential... Not the attempt to deceive, but a desire to re-live, to re-present.*" (HARRISON. *Themis.* s. 43)

avlanma, kavgaya tutuşma ya da yapılmamış, yapılmış olan, dinsel değildir hiçbir zaman; yüceltilmiş duyguyla yeniden yapılmış şey, dinsel olma yolundadır. Yeniden yapılan, taklit edilen eylem unsuru, *μιμεῖσθαι* unsuru, bence, olmazsa olmazdır. Aldatmaya kalkışma değil, yeniden yaşama, yeniden mevcut olma arzusu." (HARRISON. *Themis.* s. 43) Senin mitsel görüşüne, senin "ikinci defa"na karşılık gelmiyor. Ve bu *mimesis*te şiirin sırrı var. Yapılan bir şeyi, bir avı, bir savaşı canlandırmak, onu anlatmak değil midir? Meydana gelsin diye (büyü), meydana gelişinden önce o şeyi canlandırmak, kehanetinde bulunmak değil midir? Büyü ve ritüel –din– eden şiir işte.

Yunan mitlerinin cazibesi, başlangıçtaki büyülü, totemik, anaerkil, intisabi mertebelerinin, –MÖ X-VIII. yüzyılda ortaya çıkan bilinçli düşüncenin çetin ihtimamından ötürü– mantık uyarınca, yeniden yorumlanmış, zedelenmiş, bozulmuş, eklemlenmiş ve böylece bize bütün o ruhsal gerilimle, berraklıkla zenginleşmiş, bununla birlikte antik yabani simgesel hislerle de halihazırda renklenmiş olarak ulaşmış olmalarından doğar.

---

[16] Diğer adıyla Maenadlar; Yunan mitolojisinde Dionysos'un kadın alayı. Dionysos törenleri genellikle Bakkhaların orgiastik coşku ve esrime halleriyle kutladıkları törenlerdir.

(Yun.) Mimesis.

20 Aralık

Ritüelin her zaman mit ve dogmanın öncesinde yer alması, ruhsalın büyük yasasıdır. Eğer ritüel için *yaşam*, mit ve dogma için *şiir* ve *felsefe* dersen, anlaşılır hale gelir.

Agape[18] ve evharistiya[19] ritüelleri de İncillerin öncesinde yer almış ve biçimlerini belirlemişti.

28 Aralık

Yunan miti daima kendinin bir yanıyla, aşılmış tarafıyla savaşıldığını öğretir; Zeus Typhon'a,[20] Apollon Python'a[21] karşı. Bila-

---

[18] (Yun.) Sevgi. Eski Yunan dilinde aşk veya sevgi için kullanılan dört kavramdan (agape, philia, storge ve eros) biri olan bu sevgi bir hak edişten ya da bir şeyin değerinden kaynaklanmaz; agape Tanrı tarafından verilen sevgidir. Hıristiyanlıkta ise bu kavram Tanrı sevgisinden bahsederken kullanılır. "Tanrı, sevgidir" hükmündeki sevgi "agape"dir; koşulsuz sevgiyi, sadece sevilenin iyiliğini istemeyi ifade eden bir kavram olarak Yeni Ahit'te pek çok yerde kullanılmıştır.
(Yun.) Tanrı'ya şükretme işi. Hıristiyanlıktaki önemli sakramentlerden biri olan ve sonradan ekmek, şarap ayinine dönüşen efharistiya terimi İsa peygamberin son akşam yemeğindeki sözlerine dayandırılır. Matta İncili 26:26-28 "Yemek sırasında İsa eline ekmek aldı, şükredip ekmeği böldü ve öğrencilerine verdi. 'Alın, yiyin' dedi, 'Bu benim bedenimdir.' Sonra bir kâse alıp şükretti ve bunu öğrencilerine vererek, 'Hepiniz bundan için' dedi. 'Çünkü bu benim kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaşma kanıdır.'"

Yunan mitolojisindeki en ölümcül canavarlardan olan Typhon, bütün canavarların babası unvanının sahibidir. Toprak Ana Gaia ve yer altı çukuru Tartaros'un oğludur. Zeus'un titanları yenmesi üzerine Gaia intikamını alması için Typhon'u yaratıp Zeus'un üzerine salar. Zeus ile Typhon arasındaki mücadele Yunan mitolojisinin en ünlü öykülerindendir.

Kimi kaynaklara göre Parnassos dağında bulunan ve insanlara huzursuzluk veren; kimi kaynaklara göreyse Delphoi'de bulunan ve kehanet merkezinin koruyucusu olan, Apollon'un gücünü göstermek için öldürdüğü dev yılan.

kis, savaşılan her zaman kendinin bir yanıdır, eski bir kendindir. En başta bir şey ol*ma*mak için, kurtulmak için savaşılır. Kocaman tiksintileri olmayan, savaşmaz.

(1948)

1 Ocak

Toprağa, suya vuran güneşiyle cıvıl cıvıl, leziz, canlı Roma sabahı. Hiç görülmemiş bir yıl başı. Korkutucu bir yıl mı gelecek ardından?

Ayın üçünde, beni yeni bir huzura kavuşturacak ameliyat. '47'de hiçbir şey yazmadım (birkaç diyalog ve roman girişi). *Yaptığım* hiçbir şey yok. İki kitap çıktı. Roma'da, denizdeydim, hep koşturmaca halinde, hep bir parça allak bullak. Korku mu yoksa gıcık mı?

Bugün, ne gündü ama. Torino'ya benzemiyor. '43-44'tekinden daha tuhaf bir kış.

Sabahleyin trenden inilen, öyle varılan, insanın dolaşacağını, göreceğini, yaşayacağını bildiği, yeni bir kente benziyor. Evlerin, sarayların son katlarını, açıktaki tepeleri aydınlatan güneşiyle denize nazır bir kent.

(10 Ocak)

Senin sözcükte, sözcüğün konuşma çizgisini, sözcüğün ifadesel geçerliğini, maddiyatını koruma mecburiyetin. Sanat, gereçlerin (sesler, mermer, renkler vs) maddiyatından istifade etmekten başka bir şey değildir de ondan; ama bu maddiyatın kanunlarını çiğnemeden ifadeyi bu maddiyattan oyup çıkarmak için bir istifade ediş. Dil bir sözdizimine, dilbilgisel bir tutarlılığa, yani bir geleneğe tabidir – tıpkı seslerin matematiksel ilintilere, taşların yerçekimi mecburiyetine, renklerin kromatik ilintilere tabi oluşu

gibi. İşte bu yüzden içgüdüsel olarak reddediyordun futuristik serbest kelimeleri.[1]

Kendi içinde bilinçdışının, tutulmaları bilinçaltılaştırması (otomatikleştirmesi) beklenen müphem ve üstü kapalı biçimin nesi, doğa taklitçisi sanatın eski normlarından farklı? Bilincin, nesnesine bir uyanırlanışı bunlar...

(L. Rusu'yu[2] okurken. *Sanatsal Yaratım Üzerine,*[3] 1935 Alcan, s. 307)

12 Ocak

Küçük bir ameliyat böylesine acı çektiriyorsa...

Niçin Tanrı'ya dair, Trevisio'da, aralık ayında, hani o akşamki buruk neşeye dair yazmayı başardığında yeni bir yöreye varmış biri gibi şaşkın ve sevinçli hissediyorsun? (bugün, *Tepe*'den[4] XV. bölümden bir sayfadan)

16 Ocak

Yunanlar *okunu*, Latinler *yazını* yarattı (*Bkz.* Bèrard ve Snell).[5] 22 Mart '47'ye bir bak yine de. Yunan anlatıcılar yalnız-

---

[1] Serbest kelimeler (İt. *Parolibere*). Fütürizm (Gelecekçilik) akımında, üretimin toplumsal hayata yansımasıyla yeniden şekillenen hayat biçimlerini yansıtmak için, dizeler içine dikey olarak yerleştirilen tek kelimeli özel vurgularla, tekrarlarla, yer yer her vurgu için yatay olarak kırılıp uzayan dizelerle, söz dizim tekrarlarıyla yalınlığa ulaşan bir şiir biçimi vardır. Örn: Nazım Hikmet'in "Makinalaşmak İstiyorum" şiiri.

Liviu Rusu (1901-1985): Romanyalı edebiyat tarihçisi, estetisyen, psikoloji dalında akademisyen.

Liviu Rusu'nun Cluj Üniversitesindeki akademisyenliği sırasında kaleme aldığı tez çalışması. Tam başlığı: *Essai sur la création artistique comme révélation du sens de l 'existence. Contribution à une esthétique dynamique*, Paris 1935.

Bkz. Tepedeki Ev.

27 Ekim 1947 tarihli mektubundan anlaşıldığı üzere; Bruno Snell'in "Yunan Felsefesinde ve Edebiyatında Zihnin Keşfi" (*Die Entdeckung*

ca tarihçilerle (Herodot, Thukididis) bir arada olmuşlar, Herodot da zaten Olimpiyatlarda okunsun diye kalem oynatmış. Homeros nutuk çekilirdi, satırlar nağmeli okunurdu, trajediler ezbere akıtılırdı, oratoryolar seslendirilirdi, felsefe tartışılırdı. Ses ve jest, her zaman.

Latinler, şeylerin, hadiselerin ortasında sayfalarda kendini açımlamaya karşılık gelen anlatımı şiirlerle, romanlarla, öykülerle icat etti, hem de belagat kavramının, mesela hikâyedekinin, bunlarda sürmesine rağmen. Yunanların meşhur doğallığı, *konuşulan* dilin, kendi manası içinde kullanımından doğar. Doğal olmayan surette *konuş*ulamaz; oyuncudaki çıkıntılığı hemen hissedecektir kanlı canlı konuşmacı. Bileşik *yazın* dili ancak söylem sayfa üzerinde süzgeçten geçirildiğinde ve insanilikten arındırıldığında, *gayrişahsileştirildiğinde* edinilir.

Günümüzdeki birinci tekil şahısta anlatma eğilimi, jest değil anlatı, sayfa olarak kalmak isteyen doğallığa dönük bilinçsiz bir manevradır. Yeniden barbarlaşmanın bir yoludur, tiyatro fazlasıyla akademik şemayı, bizden, bildiğine göre, şimdilik tek oluru budur.

19 Ocak

Bugün çirkin, kayıp bir gün. Kös kös, cansız, gereksiz buluşmalar. Katran gibi, dile dökülemez, aptal saptal vaziyetler. Ortaya konmuş, yapılmış hiçbir şey yok. Yine de bir sürü insan var görülen: Natalia, Balbo M. Livia, Piero, varoluşçu öykücü, Simone,[6] başkaları. Akşam postaları, tehditkâr. Ne varsa, burada. Ya da öyle görünüyor. Satın alınan, yeni kalem.

'46'nın kimi Roma günlerine benziyor. Üzerine düşününce güzel geliyorlar. Bir tek o günleri okursam anlarım nasıl da diptey-

---

des Geistes. Studien zurEntste hung des europàischen Denkens bei Griechen) isimli kitabı ve Jean Bèrard'ın "Antikçağda Güney İtalya'nın ve Sicilya'nın Yunan Kolonizasyonu" (*La colonisation grecque de l'Italie méridionale et de la Sicile dans l'Antiquité*) adlı çalışması.

İsmi verilenler sırasıyla Natalia Ginzburg, Felice Balbo, Maria Livia Serini, Simone di Marco.

mişim. Bilhassa, yaşarken, çekilmez görünen dönemlerden keyif alınır hatıralarda. Hiçbir şey yitirilmez. Rahatsızlık, tatsızlık, kaygı hatırada zenginliğe kavuşur. Hayat sandığımızdan daha büyük, daha dolu doludur.

20 Ocak

Bugün, kutsayış. Yazayım diye, benim imzam olsun diye yalvarıyorlar bana. Yirmimdeyken bilecektim ki! Fark eder mi şimdi? Yeniden, '46'daki Roma kışı. Üzgünüm, lüzumsuzum, bir tanrı gibi.

21 Ocak

Haşin ve kesif suratlı, genç C.[7] sevimsiz ve korkutucu bir mücahit. Yaptıklarından dem vurmuyor ama müthiş bir ehemmiyetle bahsettiriyor. Dik kafalı, içine kapanık, algısı açık ve fanatik. Kendisinin, kendi yaptıklarının fanatiği. Onunla aşık atılamaz; ahmaklık da sağı solu belli olmayan ciddi bir şeydir. "Onda üstünlük kompleksi var" diyor Calv, iyi diyor; çünkü bir handikap, bir sıkıntı da var, kompleks denilenden de var onda. Sevimsiz adam.

25 Ocak

Kişinin başına gelenler bir kader doğrultusunda gelir diye bir şey yok; kişi başına gelenleri, bir his –bir kader de aynı kapıya çıkar– doğrultusunda yorumlar, tabii bunu yapmaya muktedirse.

Savaşın biçtiği, katlettiği insanların yürüdükleri, yaşadıkları sokakları, caddeleri var Torino'nun. O vakitler bir kıymetleri olan, senin de yeni yeni tanıdığın akıllı, mesut insanlar. Bütün bir toplum. Ne diye çıktı ki?

---

[7] Eunaudi Yayınlarından çıkan baskısında kimden bahsettiğini saptamanın mümkün olmadığı notu düşülmüş.

30 Ocak

Berrak, seyrek yıldızlı gece. Ağacın dalları arasından görülenler filizleri, mücevherleri andırıyor. Senenin ilkleri.

(12 Ekim '46 – 25 Temmuz '44 – 15 Mart '45 – 18 Nisan '45 bu beş kısımla ne yapılabilir? Hiçbir şey. Ya her biri mükemmelse? Tabii. Nadir şeylerin etkisi.)

4 Şubat

Ayın ikisinde pazartesi günü bıraktım, öyle eğlencesine. Zor gibi durmuyor.

Falqui'nin[8] iyi savaştığı kesin. *Edebiyat Fuarı*'ndaki[9] Laboratuvar bölümü daima son derece zekice. Leopardivari olana yaklaşmış ve diyalektik=romantik olanla zıtlaşmış didimovari düzyazı,[10] güzel bir keşiftir.

5 Şubat

N.'den[11] gitgide soğuyuşum, doğanın ve hayatın bir sürü şeyine, bir spontanelik ile kendine de, *granted*[12] gözüyle bakmasından kaynaklanıyor. Yüreği –kaslı yüreği– hep derya deniz; doğum, adet döngüleri, nineler. B. onun dolaysız ve ilkel biri olduğunu keşfettiğinden beri yaşadığı yok.

---

[8] Enrico Falqui (1901-1974): İtalyan yazar, eleştirmen.
İtalya'da 1925 yılında yayın hayatına başlayan *Fiera Letteraria* isimli haftalık bilim, sanat, edebiyat dergisi.
Foscolo'nun, *Duygusal Seyahat* adlı eserin çevirisinin giriş kısmı için yarattığı hayali bir karakter olan "Didimo Cherico Hakkında Bilgiler" başlıklı yazısının üslubu *prosa didimea* adıyla edebiyata geçmiştir ve harmonisi yüksek, esnek ve büyük oranda ifadede spontanelik barındıran bir üslup ile karakterize edilir.
Natalia Ginzburg.
(İng) Zan. Gerek İtalyanca (*prendere per scontato*) gerekse İngilizce (*take for granted*) deyimsel ifadesi içinde kullanıldığında öyleymiş gibi görmek, zaten böyledir zannetmek anlamına gelir.

Dinde hayata değil ölüme bakılır çünkü hayattaki şeyler kendi değerlerini, sonsuzluğun bağrından yani ölümün ötesinden ya da tepesinden görülmüş olmaktan edinirler.

10 Şubat

Salı. (soğuk algınlığı – ateş) iki günden beri tekrar tüttürmeye başladım ve yeniden tuttu korkunç, dayanılmaz gıcık. Bıraktım – Bıraktım. Yirmili yaşlarda sigaranın tıkadığı, bırakmak zorunda kaldığın zamanlardaki oyunun aynısı. Bulur muyum bir kaçamağını?

13 Cuma

"Her türden spekülatif çeşniden arındırılmış ve saf tarihe yahut tarihselliğe veya saf bir hümanizme indirgenmiş felsefe" (praxis felsefesi, Gramsci),[13] her tür içerikten arındırılmış ve saf biçime, saf şarkıya indirgenmiş saf şiirin poetikasını andırmıyor mu?

1 Mart

Hüzünlü akşam, sıkkın yüreğe, sebepsiz yere dokununca, avuntu yine sıradan düşüncede, cıvıl cıvıl, kafası kıyak ve galeyanlı akşama da bir sebep olmadığı düşüncesinde bulunur – önceden kararlaştırılmış bir buluşma, gün içinde belirmiş bir fikir, hiç olmamış da olabilecek ufacık bir şey yoksa tabii. Yani hiçbir şeyin bir sebebe sahip olmadığı, her şeyin tesadüfi olduğu düşüncesi avutur seni. Tuhaf şey. Başka bir düzlemde bu düşünce ürkütücüdür. Kendi ruh hallerinin yanardöner rengini, kıytırıktan da olsa, çekiyorsun.

Devasa bir iyimserliği, öylece başa gelenlere itimadı şart koşar. Madem olanlar hepi topu başa gelen şeyler, madem altlarında hiçbir şey yok, o zaman sakin kalacaksın. Epikürcü bir vazgeçiş bu, dingin yaşayış. Mümkün mü?

---

[13] *Bkz. Hapishane Günlükleri*, I. Cilt.

2 Mart

Bu yalnız kalma, seni yanlarına kattıklarını, sana tek bir soru bile sorduklarını işitmeme ihtiyacı... Bu senin üstünde en ufak haklarının olabileceği, bunu da sana hissettirecekleri korkusu... Bu başkalarının, bir şeyler beklenmesinin, senden bir şeyleri *take for granted*'ın aleni hantallığı.

Hemen acizleşiyorsun, için kararıyor, ayaklanıyorsun, aksileşiyorsun. Güzel bir laf etmeyi bilmez oluyorsun. Kestirip atıyor, çekip gidiyorsun.

Böylesine kestirip attığın birine karşı duyduğun hınca yine de, gerek merhamet gerek özveri, iyi davranmak zorundasın.

Siyasi-ahlaki işkolunun, kitleyle temasın verdiği içsel sıhhat, herhangi bir işten, yapılacak herhangi bir adanmışlıktan doğandan farklı değildir. Bir şey yazdığın zaman, içine daldığın zaman dingin, dengeli, mutlusun.

Her şey yalnızca sıhhate çıkıyorsa, var olmak yeter? Ölüm hususunda ne diyeceksin?

5 Mart

Roma –gazetecilerin, maceraperstlerin, yazarların, ressamların vs rastlaşma yeri olan– okulu, bir yansıma sanatı, bir İskenderiye[14] tarzı, bir üslubu yinelemenin ince beğenisi, bir teknik, "verileni yaptıkları" ve akıl ile yükümsüzlüğü öne çıkardıkları bir dünya icat etti. Longanesi ve "Omnibus,"[15] Cecchi ve Praz, Cardarelli ve Bacchelli, Moravia ve Morante.[16] Dışarıdan, Landolfi ve

[14] Alessandrino: MÖ 323 yılından MÖ 43-31 yılına kadar süren, Yunan kültürünün İskender'in fetihleriyle Yakın Doğu'ya ve Hindistan'a kadar yayıldığı "Yunanlaşmış," "Helenistik" diye de adlandırılan İskenderiye Dönemi.

Leo Longanesi'nin (1905-1957) yönetmenliğinde çıkan İtalya'nın ilk haftalık resimli dergisi.

Sırasıyla Emilio Cecchi (1884-1966); Mario Praz (1896-1982); Vincenzo Cardarelli (1887-1959); Riccardo Bacchelli (1891-1985); Alberto Moravia (1907-1990); Elsa Morante (1912-1985).

Piovene.[17] Özünde faşist sanattı; faşist dönemde canlı, sahici –kinik– doğandı. Faşistlerin olmadığı, barbarlaşan, denizler ötesini keşfeden –Vittorini ve Pavese– uçtakiler, Sicilya ve Piemonte, sıyrıldılar. Onlar için, başka bir formül lazım.

Esasen hümanist akıl –güzel sanatlar ve yazın– faşizm altında sürünmedi; oyunu kinikçe kabul edebildi ve kafasına göre takılabildi. Faşizm, entelijansiya ile halk arasındaki alışverişe dikkat kesilmişti; halkı karanlıkta tutmuştu. Şimdi sorun keyfini sürdüğümüz –uşaksı– ayrıcalıktan çıkmak ve "halka doğru gitmek" değil, "halk olmak;" Romalı özgürlükçülerin kinizminde değil halkta kök salmış bir kültürü yaşamaktır.

Balbo sen pagansın diyordu. Hayır, stoacı.

9 Mart

En büyük –karmaşık ve uçsuz bucaksız dünyalar, muğlaklar, modernler– dörtlü Platon, Dante, Shakespeare ve Dostoyevskidir. Her milletten tek bir tane çıkmış. Eğer bir millet ortak anıların, göreneklerin, alışkanlıkların, mitlerin karmaşasıysa, yalnızca tek bir seferliğine her şeyin dengeye oturduğu ve birlikte aslolan şekilde yaşadığı anın gelmesi doğaldır.

23 Mart

Ne diye sonsuzluk? Anlamıyoruz kine olduğunu. Varolmaya bir mühlet biçtiğimizde düşüncemiz derhal mühletin ötesine seğirtecektir, şeklindeki karşıt görüş; bu, *ötede* sahici bir hakikat olduğunu kanıtlamaz, diyerek yanıtlanır: küre üzerine düşünebilen küçücük kare daima öteye seğirtir ve bu, kare için kürenin kısıtlanmış olmasını değiştirmez. Bizler zihnin daima öteye seğirttiği –hepi topu

[17] Tommaso Landolfi (1908-1979), *bkz.* 19 Kasım 1939; Guido Piovene (1907-1974).

olan bu– mahiyette kimseleriz ama zamanın hakikaten var olduğu söylenmiş değil, haliyle bizim fanilik sorunumuz boşa çıkabilir.

Ayrıca, eğer zaman mevcut değilse, nasıl oluyor da bizler zamansal şema üstünde mürekkebiz? Eğer hakikat daima aynıysa ve durağansa, nasıl oluyor da bizler daima farklı ve devinimliyiz?

27 Mart

Ben ve zannımca pek çokları, mutlak bakımdan sahinin ne olduğunun değil bizim ne olduğumuzun peşindeyiz. Bu düşünceler içinde sahiden kendin oluşunun, asıl ince beğenilerinin, mitsel hakikatlerinin çiçeğe kesmesine bıyık altından bir boş vermişlikle göz yumma eğilimi gösteriyorsun. Senin özünde, senin bilinçaltında vs köklenmiş bağları olmayan bir hakikatle bilmezsin ki ne yapacağını.

Nihayetinde Tanrı'da senin hoşuna gitmeyen tam olarak onun o en üst düzey niteliği, senden farklı, senden kopuk, herkes için bir, yine de en üstününden bir şey oluşu.

Ama niye kabul edesin *seni* – payına olmak düşen sen her ne isen onu? Bir bakıma kendi benin ilahi ben kadar nesne değil midir? Hırs yüzünden olduğunu sanmam. Üşengeçlikten olmasın? Başkasına yaslanmanın –sahip olmadığın bir niteliği ilerletmenin, işitmediğin hikâyeleri işlemenin vs – hiçbir işe yaramadığına dair kanaatten mi yoksa? Seni tam olarak yalnızca kendi *asıl* tabiatına alıştırmış şairlik eğitiminden doğan bir kusurdan belki de?

28 Mart

Bu akşam, ağacın dalları arasında, sarı bir erik gibi pırıl pırıl bir yıldız.

Bugün tepenin ardında bir yangın –berrak gökte bir duman bulutu– ilk atom bombası.

Bu ilkbahar, '46'da Roma'dakini andırıyor. *Bkz.* 19, 20 Ocak, 1, 2 Mart vs. Hüzün, *après l'œuvre finie*[18] işsizlik, müphemdir.

[18] (Fr.) İş bittikten sonra.

30 Mart

İlk gece yağmurunun kokusu, berrak göğün altında. Berrak mevsim, geri dönüş.

Yaşamda geri dönüş yoktur. Bu uyumsuz ritmin güzelliği – mevsimlerin periyodik dönüşü üstünden aynı temayı hep başka başka renklendiren yılların ilerleyişi – ölçülülük ve icat, dayanıklılık ve keşif – çağ dediğin her zaman daha da derinleşen ve zenginleşen aynı şeyler yığınıdır.

31 Mart

Dünyanın hıristiyanlığınkinden başka bir açıklaması yokken –ortaçağda– birinin nasıl kötü olmayı, ölürken tövbesiz gitmeyi göze aldığı anlaşılır bir şey değildir.

1 Mayıs

Çinliler meselesini, gülümsememek olmaz, açıkça anladım. M.L.'ye[19] –nefes kesici– tepenin karşısında hiçbir şey yapamıyor olmanın, ona hayran kalmaktan başka çarenin olmayışının, bununla yetinmenin beni mahvettiğini açıkladım. Ona sahip olma, kendimin kılma, sırrından içme, etle tırnak gibi olma fikrini dile getirmeyi bile başaramadım. Meyve üzerinden kıyasla izah ettim kendimi: meyve yenir ve sindirilir, tepe de öyle. İyi de bununla mı, diyordum; artık meyve de yok bu arada.

Sorunun yalnızca edebi olduğu ihtimalini tanımış; M.L.'ye Çin'in doğalcı –4000 yıldır aynı lirik– liriğinin gerekçelerini açıklamış; Çin toplumuyla düşüncesinin büyülü yapısını, yöreyle özdeşlik ile kabiliyet arasındaki koşutluğu, insanın gerçekliğinin özünü şekillendiren dağın, ormanın, bataklığın, nehrin, hayvanların vs mütemadi hakikatini açıklamıştım. Zaten hepsini onlar yaptı –demiştim– ve sonuç? Manzaraları betimlediler. Hepsi bu.

---

[19] Maria Livia Serini: Eunaudi Yayınlarının bir çalışanı.

Batı her zaman insanı doğaya tercih etti. Kahramanlarla anlatı şiirini. Romantizmle manzarayı keşfetti, doğayla (Schelling)[20] özdeşliği (büyülü).

11 Mayıs

Bu da bitti. 13 Eylül '47'den beriydi. Daha umursamaz olurum sanıyordum. Canımı acıtıyor. Daha içten çünkü daha tutkulu.

13 Mayıs

Başlayış: C.[21] İlk defa kapıyı çarpma arzusu gütmeden yol veriyordu bir kadına...

Bütün tipik hallerini bir araya getirmek (bunun için doğdun):

Tarlalarda şiddet ve kan
Tepede şenlik
Dorukta yürüyüş
Kıyıda deniz...

26 Kasım '49
Ay ve Şenlik Ateşi'nin teması değil mi?

Neyse ki çoklar.

27 Mayıs

Kırsalı, varlıkları, renkleri ve biçimleri, incelikleri ve duyumları betimleyen biri, neden kadınların vücutlarını da –renk, sıkılık, ayva tüyleri, girintiler, cinsiyet– betimlemesin, anlaşılır gibi değil. Tutumsa aynı tutum.

15 Haziran

"İsa öncesinden bir pagan kurtuluşa erebilir, yeter ki doğal iyinin peşinden gitsin."

---

[20] Friedrich Wilhelm Joseph Schelling (1775-1854): Alman idealist düşünür.

Pavese yeni romanı *Tepelerdeki Şeytan*'ı yazmaya başlıyor.

O zaman İsa'nın vahyi neye yarıyor?

a) işitip de uygulayan, işitmemiş olandan daha fazla mükafata erişir –öyleyse haksızlık.

b) işitmeyen ama doğal iyinin peşinden giden aynı mükafata erişir – öyleyse faydasız.

(26 Haziran)

Zincirlere daha tahammülsüz, özgürlüğe daha aç insan, alışkanlıklara da bir o kadar müpteladır. Çetrefilin bini bir para.

Geçmişe uzanan bir doruğun anısı –çocukluğunun nezdinde bütünüyle tabiat eden papatya tarlası– bugün sana böylesine derinden dokunuyor çünkü kocaman bir yaşantının simgesi olmayı, o zamanların doruğundan kendini duyuran olası yaşantıların sonsuz toplamının tamamının simgesi olmayı başarıyor. Şimdi, hatırlayınca, bundan, tüm olası yaşantıların simgesinden, keyif alıyorsun ve bu küçük anının kavranabilirliğinden, kullanışlılığından gelen, rahatlıkla yapıyorsun bunu, doruk havasını soluyorsun. *Simge* bu demektir. Geniş bir manzaranın, tersinden bir dürbündeki gibi, karşında nesneleşmesi; sonsuz olasılıkları, dolaylı biçimde kinayeli ve bütünüyle sahipli bir şey gibi düzenleme.

Mütevazı ve basit, bugün yaşadığımız hayattan katbekat daha az karmaşık, yine de doruktaki dâhiyane yaşantı gibi akılları baştan alıcı, eski hayali yaratımlar için geçerli bu.

3 Temmuz

Bizim buhranımız, kutsal olanla kutsiyet dışında kalanın arasındaki ayrıma artık inanmıyor oluşumuzdur. (Kutsallar, kudret yüklü, biricik ve mitik olabilirler) Şu halde ya tümden kutsiyet dışı (mekanistik materyalizm) ya tümden kutsal (yeniden yapılandırılmış hıristiyanlık, yazının değil ruhun kutsalı).

İtikaf, yani kutsal şeylere yaklaşmak için kutsiyet dışılardan kopulması, açıyı değiştiriyor. *Tüm*üne yaklaşmak için *tüm*ünden

kopulması gerek. *Her bir şey*den kutsiyet dışı bir biçimde ama kutsal bir kopuşla keyif almak. Tertemiz bir yürekle.

24 Temmuz

Sana kendi halinde yaşadığını düşündüren birinin fikirlerinin olması, seni ve başkalarını yargılaması, seni gözden çıkarması – can sıkıcı. Tek çıkar yol sallamamak – sana davrandığı gibi davranmak.

Güzel birliktelik. Haykırış, gecenin içinde.

3 Eylül

Konuştukça konuşuyordu, harika şeyler söylüyordu, yapacak işlerin vardı, seni bayıyordu. Kurtadamların, kuduzların çocukları olduklarını söylüyordu. Köpeklerle engereklerin aynı omurgaya sahip oldukları, aynı koktukları ve engereğin derisinin köpeği çılgına çevirdiğinden bahsediyordu. Pan vakti[22] yabani hayvanlarca hissedilir, diyordu. Kurt adam, kuduz bir köpek olması münasebetiyle aya ulur, diyordu. Zamanını şeyler arasında bağıntılar, ilintilerek vs arayarak geçirdiğini söylüyordu.

Senin Köylerin'den, çatısı oluşundan bahsediyordu.

3 Ekim

Hemingway'e.

Did you ever see Piedmontese hills? They are brown, yellow and dusty, sometimes "green"... You'ld like them.[23]

Yours C. P.

---

[22] İtalyanca *ora panica*: genellikle yaz aylarının ikindi vakitlerinde duyuların daha açık, duyulardan gelen uyarıcıların daha keskin olduğu bir zaman dilimini ifade etmek için kullanılan bu deyiş kökenini antik Yunan mitlojisindeki tanrı Pan'dan alır.

[23] (İng.) *Hiç gördün mü Piemonte tepelerini? Kahverengi, sarı, tozlu, bazen de "yeşil"dirler... Seversin.*

7 Ekim

4 Ekim, *Tepelerdeki Şeytan*, bitti. Büyük bir şey havası var. Yeni bir dil. Lehçeye, kaligrafik külte "öğrencivari tartışma" katıyor. İlk defa gerçekten simgelerle donattın. Keşfeden gençlere, tartışma hayatına, mitsel hakikate yer vererek *Kumsal*'ı tekrar yakaladın.

8 Ekim

Hepsi hasta. Bunalımlarıyla Ruata. Tükenmişlikleriyle Guglielmo. Veremiyle Rubino. MS hastalığıyla Zoe (Lalla'nın arkadaşı).[24] Savaşın eli kulağında.

Tuhaf. *Korku*'da acı çektirilen, nefret edilen kadınlar E ile başlıyor; hasret çekilen, el sürülmeyenler C ile. Elena Elvira; Concia Cate.

Açılış sayfasından, bir parça *Yoldaş* okudum yeniden. Elektrik teline dokunur gibi etkisi. Normalin üstünde bir gerilim var, delice, cümlelerdeki vurgulu düşüşlere uyarlı. Mütemadiyen engelli bir sıçrayış. Bir soluk soluğa kalış.

10 Ekim

Sağlam, sert, irade sahibi ve başarılı kişi diye diye sana yakıştırdıkları seda, seninle yakınlaşmak, senin gücünde kök salmak, gücünü kendi amaçlarına yöneltmek istedikleri imasını taşıyor. Kendindeki sağlamlığın bir *amaç* uğruna yaratıldığını ve bu amacın da onlara yardım etmek olmadığını bilmiyor gibiler.

Eski bir düş. Güzel bir kadınla –Greer Garson ya da Lana Turner– kırsalda olmak ve sade, hafifmeşrep bir hayat sürmek. Geçmişte kalmış şeyler. Artık düşünmüyorsun bunları.

[24] Adolfo Rueta (partizan arkadaşı) ve Giovanni Francesco Rubino (akademisyen ve Pavese'nin doktoru) kimliği saptanabilenlerdir.

14 Ekim

"...İçinde ne olduğu umurumda bile değil..." diyor Nat.[25] Fukara kadınların hikâyelerini, gerçek yaşamı istiyor.

15 Ekim

Horoz ötmeden önce.[26]

16 Ekim

Bencil olduğun için herkes kendi çıkarları doğrultusunda kur yapıyor sana (*bkz.* 24 Temmuz).

24 Ekim

"Bizim için bir onurdur" demişti sana Vall.[27] Zamanında. '45 senesinin ilkbaharında. Bu şeyler bir kereliğine gelir başa. Nedir kıymetiharbiyeleri? Dünya krizlerde çalkalandıkça oynayabilirsin bu oyunu, ya sonra?

Sessiz sedasız ölmeye hazır mısın? Günün birinde başa gelecek olan bu.

Ölüme bir terslik gözüyle bakmak. Koskocaman bir şeyken.

31 Ekim

Vaud.'un nahoş durumları *duy*madığını keşfettin. Dünya adamlığına soyunan birinde tuhaf. Kaçamak yanıtlar aldığı zaman diretiyor da diretiyor. Neden? Yakınlıktan mı yoksa çıkarlardan ötürü mü (salon adamı olmak)? Sade kabalıktan mı? Her neyse, bunu keşfetmek hoşuna gitti.

---

[25] Natalia Ginzburg.

[26] Pavese'nin *Tepedeki Ev* ve *Hapishane* isimli eserleri ilkin *Horoz Ötmeden Önce* adlı kitapta bir arada basılmıştır.

Raf Vallone (1916-2002): İtalyan oyuncu, gazeteci, partizan, futbolcu.

11 Kasım

Kenar mahallede daha önce görmediğin bir kafeye girmenin, oyun oynayanları, bir avuç insanı görmenin, hep uzaktan duyduğun bir dünyadaki yaşamı solumanın hazzını keşfettin ve geçmişin, umutların içeride kol geziyor gibi geldi. Neredeyse boş, modern bir kafe. Aslında, biraz sonra, yabani denebilecek kızıl tenli bir kız, tuhaf denemeyecek bir adamla içeri girdi. Mutlu mesut çıktın dışarı.

Genel izlenimler, düşünceler bir süredir seyrekler. Anları yakalıyorsun.

19 Kasım

Gün içinde ne istediğini bilmekle –yani ciddiyet içinde çalışmakla– durumlara ve insanlara değer biçmek için bir ölçüt de elde edilmiş olur. B.[28] zaman ve enerji kaybederek debelendiği acı verici durumların içine düşüyor çünkü ciddiyetle çalışmıyor, haliyle durumların –ancak ve ancak bir amaca açıkça yönelmeyle ve bu bağlamda işe koşulmuş teknikle aydınlığa kavuşturulabilirler– idrakine varmıyor. Tanımak için kolları sıvamak gerektiğinin, dünyayı *tanımak* için dünyayı *yapılandırmak* gerektiğinin bir diğer kanıtı. Yapılandırmanın çökertmek, ne pahasına olursa olsun *değiştirmek* anlamına geldiği inancına kapılmamaya dikkat et. Hakikatin bilimi, ihtimalin, ilerlemenin bilimidir; saldırganca ve başıboş işe koyulmanın değil.

Bir amaca yönelmeyenin hakikati anlamayışı, yani ortada mantıklı bir düzen görmeyişi, bir sürü anlama geliyor gibi görünüyor. Rasyonalizm, eylem için yalnızca bir araçtır (Bergson) ya da bizim tabiatımız rasyoneldir ve eylem gerçeğe meyleder (Aziz Tommaso ve Marx) anlamına gelir mi?

Öncesi, sonrası önem taşımaz. Biz bir *mantık küresinde* varlık gösteriyoruz. Bundan kaçılamaz. Kültürün, ilerleyişin, bilginin tersinlenemezliğinin mantığı. Asıl burukluktan kaçılamayışın Leopardice serzenişi. Neden buruk? Alışkanlıktan ayrılmanın rahatsızlığı

[28] Benedetto Rognetta. Pavese'nin okuldan bir arkadaşı.

yüzünden. Başka bir şey değil. Yeni nesil geliyor ve gayet güzel geçip kuruluyor. Önceki nesil buna çoktan uymuş da olabilirdi.

27 Kasım

Valentino'ya bakan pencerelerde dantelli beyaz perdelerdeki vaziyet; sabahleyin sıcak oda (dışarısı kış); gerçekleşmiş düş – ani keşif (geceleyin, karanlıkta girdi içeri) kadın ve aşk.

3 Aralık

Kişinin seçim yapmaya mecbur olduğunu, aynı anda iki şeye sahip olamayacağını fark etmenin hazzı –en otantiklerinden biri–. Bir değerin bir başka değerle bağdaşmaz oluşunda yatan hayatın *trajikliğ*ine bir çağrışım. Bundan doğuyor – tek bir şeye sahip olmak için nicelerinden vazgeçmiş olmandan ve bu yasanın herkesi ezmesi hoşuna gidiyor.

Herhangi bir şeyi *take for granted* insanlar, bu trajiklikten kaçıyormuş gibi davranmalarıyla sinirine dokunuyorlar. Herhangi bir şeyin paganca keyfini çıkaran insanlar da bu açgözlülük içinde durumun belirsizliğini yadsımalarıyla, hakeza. Heves etmek, yapar gibi görünmek, hayatın ironisini ortadan kaldırmasıyla, kendi içinde sinir bozucu.

Kendinden nefret ettiğinden, nefret edilir ötekilerden.

Oysa sen, *take for granted*'a gerek duyulmayanı *take for granted*. Burada yürek saflığı, alçakgönüllülük, Tanrı'nın dünyasının kabulü noktasına geliniyor.

5 Aralık

Hoşuna giden bir yer (kışın al bulutlarıyla, kırlarıyla, parklarıyla vs Torino) gençken yaptığın gibi coşkunlukla tasvir edilmemeli; aksine orada yaşayanın sürdüğü, kendisi için buradan ifade

bulan hayat açık ve net bir biçimde yansıtılmalı. Örneğin Dostoyevski. Böylece yerler, körlemeden, okurun hayal dünyasında kalır. Peşine düşülmeyen elde edilir.

8 Aralık

Yunan ruhu, daha önceden var olan bir kültürle (Akhalar x Pelasglar) bir niteliğin kesişiminden doğar. Uyum sağlama ve anlama uğrundaki eleştirel çaba bundan. *Eleştiri* buradan (Homeros, Hesiodos – İyonlar vs Trajedi yazarları) – Diğer halklar (Doğulular) bu çabayı göstermiyorlar – ya alt edilmiş, ya viran etmiş ya da birlikte sürünmüşler.

Ayrıklık, ironi, plastikiyet, rasyonalizm, bireysel özgürlük çabadan doğmuştu. Diğer halklar hiçbir zaman ana çalkantının dışına çıkmamışlardı (yerlilik, satraplık, evrensel kölelik. Sanatta: masal ve ruhbanvari süsleme).

İyon kültürü zaten bir rönesanstı (bir *başka* kültürün keşfi, çatışma ve kazanım). Başka kültür, minostu.

11 Aralık

İbraniler, vaktiyle, ilahi Ruh, Bilgelik adı altında ahlaklılığı ve adilliği yüceltirken, ruh da denilen aklı farkına varmadan yüceltiyorlardı. Geçenki hikâye.

18 Aralık

"Ne proleterlerin ne burjuvaların hoşuna gidecek" diyor Rosita.[29] İyi.

20 Aralık

Aynada kendisini görerek çalışan kız. Onu gören, gören ve onunla konuşan adam. Birlikte karışıyorlar topluma.

[29] Pedretti Rosina. Einaudi'nin bir çalışanı.

Kasada yalvaran kız. Müşteriler uğruna yalvarıyor, yalvarıyor. Biriyle Valentino'ya gidiyor, yatırıp ırzına geçen biriyle.

Kız çirkin biri ve aynada görüyor kendini. Bütün gün. Adam ona güldüğünü söylüyor ve aynayla avutuyor kendini.

21 Aralık

Adam ezik ve soğuk buluyor onu. Kız müthiş biri, kudurtucu. Zincirlerinden boşanıyor. Adam korkuyor.

(Lukács'ı[30] okurken)

XIX. yüzyıl sanatı durumların gelişimi üzerine yoğunlaşır (Bildungsroman,[31] tarihsel döngüler, kariyer vs); XX. yüzyıl sanatı statik özler üzerine yoğunlaşır. Kahraman, başlangıçta hikâyenin sonundakinden farklıydı; şimdi hep aynı.

İnsanın hazırlanışı olarak çocukluk (XIX); kendi içinde tamamlanmış olarak çocukluk (XX).

25 Aralık

İknayla, yöntemle cayan biri, hayatını vazgeçtikleri üzerine kurmuştur. Esasında bunlardan başkasını görmez gözü.

Her şeyin ikinci bir nüshasını: bedenin ruhunu, geçmişin anısını, sanat eserinin değerlendirmesini, kendinin evladını... istemenin tuhaf saplantısı. Aksi halde ilk terimler boş ve ziyan görünebilir bize. O zaman ikinciler?

Neden hiçbir şey mükemmel değil? Yahut neden "şeyler ancak ikinci defada görülürler?"

---

[30] György Lukács (1885-1971): Macar asıllı edebiyat kuramcısı, edebiyat eleştirmeni, oyun yazarı, Marksist filozof.

[31] (Alm.) Oluşum Romanı. Kahramanın oluşumuna etkisi olan maddi ve manevi unsurları, geçirdiği aşamaları, sonunda ulaştığı ideal durumu/kişiliği konu edinen bu türe ait romanların merkezinde gelişim ya da oluşum eksenli bir öykü vardır.

"Torino'ya karnavalda geldim, tıpkı bir zamanlar öğrencilerin ve hokkabazların yaptığı gibi..."

30 Aralık

Latin adlaştırmalar izlenimcidir, lirik=masalsıdır, leziz icatlardır; yunan olanlarsa eskinin artıklarıdır, ruhbancadır, karanlık pıhtılardır.

Şiir = keşfedilmemiş topraklar kavrayışının ilk neticesi, şairin *kendi başına* çalışıp keşfetmesi ve şaire verilen tavsiyelerin zaten bilindik temalar (= edebiyat) üzerine olmasıdır.

31 Aralık

Kesin, nihai bir iş yılı; kazanıma dönüşen teknik, maddi bir konum yılı; son derece ciddi bir sene. İki roman. Diğeri kuluçkada. Editörlükte diktatör. Herkesçe büyük adam, iyi adam diye tanınmışlık. Herkesçe mi? Bilmiyorum.

Güç bela gideceksin ötesine. Sanma ki hepsi çok bir şey eder. Geçmişte ummuyordun, şimdi şaşırtıyor seni. Yalnızca istekle, iyi çalışmaya uğraşarak vardın buraya. Meyvelerin yarın belki de küle dönüşeceği fikrine hazır, devam et. Takılmamalısın. İyi şansın kefaretini ancak böyle ödeyecek ve buna layık olduğunu göstereceksin.

(1949)

3 Ocak

Başka bir darbe. *Şiir özgürlüktür*, keyif aldın ve hoşuna gitti.

8 Ocak

Sturani'nin inatla kitabının (*Kırmızı Kazak*)[1] önemli olduğuna kanaat getirişini duydun. Karısıyla hakkında *bizim* kitap diye bahsediyorlardı... Ansaldo'nun hoşuna gitmiş görünüyor. Sturani benim kapalı kutu, zor bir yazar olduğumu söylüyor... O halk için, herkes için yazacakmış. Onun şairliği ile sosyalistliği arasında bir uyum var. (Rosita'nın –18 Aralık 48– *Tepelerdeki Şeytan*'da söylediğini diyesin geliyor: ne proleterlerin ne burjuvaların hoşuna gidecek).

Amerikalıların mesajının, kelimelerin altındaki gizemli bir hakikat hissi (*Alice Toklas*'ın[2] önsözü) olduğuna dair '38'deki şu keşfin doğru ama Emerson, Hawthorne, Melville, Whiteman çağına genişletilmeli. O zamanlar sen bunu Anderson'a, Stein'a vs atfediyordun. 1916'daki *dirilişin*[3] nasıl otantik olduğunu, büyük ulusal nedeni nasıl yeniden ele almış olduğunu gösteriyor bu. Aydınlanmaya ilişkin olarak Amerikan demokrasisindeki yeni hissi.

---

[1] Mario Sturani'nin *Maglione Rosso* isimli kitabı (1948-1949).

[2] Gertrude Stein tarafından yazılan *Alice B. Toklas'ın Özyaşam Öyküsü*, Pavese tarafından İtalyancaya çevrilmiştir.

[3] Ezra Pound, Eugene O 'Neill, John Reed'in başını çektiği, tiyatro ve edebiyat alanında büyük yankılar uyandıran 1913-1916 arasını kastediyor.

Özgürleşmiş birey kozmik hakikati –şeylerle ruh arasında bir örtüşme, gündelik şeyleri dönüştüren, onlara bir anlam ve değer veren, aksi halde dünyanin iskelete döneceği bir simgeler oyunu– keşfeder.

11 Ocak

Bu akşam dinlediğin gerzek ("hepimiz kendi rahatımızın peşindeyiz, partizanlar da aynı şekilde, idealistler gerzekler, beni ölmek ve yarının iyi olması fazlasıyla ilgilendiriyor") ihtiyat anlarında senin ta kendin. Eğer geçmişte bunu çürütmüş olsaydın (*id* est,[4] harekete geçmiş), belki de şu an olmazdın (Leone)[5]. Yine de yüz seneye inanacaklar sana. Hayır, o zamanki konformizme inanacaklar.

13 Ocak

İnsanlar arasında yaşamak, solmuş bir yaprak gibi hissetmektir. Soyutlanma, bütün bu bilardo toplarının determinizminden sıyrılma ihtiyacı doğar.

19 Ocak

Cecchi'nin değerlendirme yazısı; De Robertis'in değerlendirme yazısı; Cajumi'nin değerlendirme yazısı. Büyük merasimcilerce kutsandın sen. Sana şöyle diyorlar: 40 yaşındasın ve başardın, kendi kuşağının en iyisisin, tarihe geçeceksin, acayipsin ve otantiksin ... yirmi yaşındayken düşlediğinden farkı var mı?

Pekâlâ? "Her şey şimdi ve burada?" demeyeceğim. Ne istediğimi biliyordum ve elimdekinin şu an kıymetini biliyorum. Tek istediğim bu değildi. Devam etmek istiyordum, ötesine gitmek, bir başka nesli yalayıp yutmak, bir tepe gibi uzun ömürlü olmak

[4] (Lat.) Yani, başka bir deyişle.

Leone Ginzburg.

istiyordum. Madem öyle, hayal kırıklığı yok. Yalnızca bir teyit. Yarından itibaren (her zaman sağlığını koru) gözü pekliğe devam edilir. Başlanır demeyeceğim, çünkü kimse başlamaz. Her zaman bir geçmiş vardır, bunda da bir ilk var. Yarın aynı dünkü gibi dalarım içine.

Fakat ne keskin bir burun, irade ve kaderin nasıl bir rastlantısı! Kıymet eserlerde değil de burada yatıyorsa?

28 Ocak

Belirsizlik hali, müphem arayış sürüyor. Daha önce habire değip geçilen sorun yeniden açılıyor: yaşamanın farkına varmıyorsun; çünkü yeni bir tema arıyorsun, günlerin, şeylerin içinden aklın beş karış havada geçiyorsun. Yazmaya yeniden başladığında, yalnızca yazmayı düşüneceksin. Velhasıl, yaşayacağın ne zaman? Dipleri bulacağın? Aklın fikrin hep işte. Farkına varmadan karşında ölümü bulacaksın.

Çocukluğun ve gençliğin ömürlük bir ocak oluşu işte bu yüzden: o zamanlar işin yoktu ve hayatı kendinden gayrı görüyordun.

Aşkın, acının, serüvenlerin etkin gücü: işten ayrılınır, ergenliğe dönülür, yaşam keşfedilir.

Niçin yazar, iş olarak yazarlık üzerinden hayat sürmemeli? Çünkü o zaman siparişin teminine mecbur kalır. Kendisi karşısında özgür değildir artık. Yazar herhangi bir an şöyle söyleyebilmeli: hayır, bunu yazmıyorum. Yani başka bir mesleği olmalı.

Bir aileyi yazdığın romanlarla ya da genel olarak kaleminle geçindirmekten daha riskli bir şey var mıdır?

8 Şubat

(S. Stef. Belbo)

Utkunun makbul olması için ölüler dirilmeli, yaşlılar gençleşmeli, uzaktakiler dönmeli. Bizim için *dünya*yla bir olan tanıdık çehreler arasında, küçük bir çevre içinde kurduk düşümüzü ve

artık büyümüş olarak girişimlerimizin, sözlerimizin yankısını şu küçük çevrede, o çehrelerde görmek isteriz. Kayıplara karıştılar, dağıldılar, öldüler onlar. Bir daha asla geri gelmeyecekler. Bunun üzerine etrafımızı ümitsizce yokluyoruz, bizi ihmal etmiş ama sevmiş, bizden ötürü muhtemelen şaşkına dönmüş küçük dünyayı, çevreyi yeniden kurmaya çalışıyoruz. Ama yok artık.

13 Şubat

Memleketinden kopuyor, dünyaya göz atıyor, hayallerin üzerine çıkıyor (serüvenler, kentler, isimler, bastıra bastıra ritimler, bilinmezler) olduğun ve kentler, serüvenler, isimler, cezbe tutuluşlar, bilinmez dünyalar sayesinde seni tam da o kopma anının –dünyadan ziyade daha çok memleket olduğun o anın– başına getireceği her şeyin nasıl da zengin olduğunu keşfetmeye, geriye dönüp bakmaya vardırtacak uzun bir yolculuğun başladığını bilmediğin o tuhaf an. Yaşanacaklar dünyası geçmiş gibi, tecrübe gibi, teknik gibi içinde şimdi ve ömürlük zengin gizem, zamanında elde etmek için kılını kıpırdatmadığın çocukkenki sende mevcut bulunuyor.

Her şey, başa gelecek olanın cazibesi de dahil, çocuklukta; muazzam bir sarsıntı hissine varılan yegâne zaman olan çocuklukta.

27 Şubat

Duru, berrak, ayaz gece. Bir zamanlar duyularımı kızıştırıyordu. Şimdi olmuyor. Kendime hatırlatmalı ve "O zamanki gibi yine" demeliyim duyayım diye. Ne de bu deme, kendime dayatma takıntısı beni teslim alıyor artık. Sonu gelmez kaygıdan mı, eskiden olmuşun, eli kulağında felaketin bunaltısından mı olsa gerek? Yaştan mı, iyi kötü ulaştığım utkuːgüvenden mi olsa gerek?

Gerçekte bana temas eden ve beni sarsan yegâne kıvılcım doğanın büyüsüdür, tepeye mıhlanmış bakıştır. Zihinde bu tema değil de bir insan, ahlaki ve şehirli bir oyun oldu muydu, hayal dünyası zayıftır işte.

1 Mart

Bir gülüş – sebeplerinden şüphe ettiren, çaktırmadan belli bir amaca (kitabını basmak) ulaşmak için uyanıkça manevra yaptığın kuşkusunu haykıran. Senden bahsedildiğini duymanın gıcıklığını gizleyecek, seni –yalan yanlış– itibarsızlaştırmayı, içten pazarlıklı sefilin teki olduğunu ortaya çıkarmayı gaye edinecek bir gülüş diye bir şey olabilir mi? Gülen kişinin kendi gerekçelerini sana mal edecek yani?

7 Mart

O "bir adamın kadınla, kadınlarla ne şekilde ilgilendiği yahut ilgilenmediği onun tüm yaşama düzenini gösterir" diyor. Sen "kadınsız yaparım" diyorsun ve seni işinden alıkoyacak her türlü hayat meşgalesi karşısında böylelikle geri çekilmiş oluyorsun. Bir başkası "bekaretimi kaybedemem, yoksa kafada kutsiyet bana kapanmış olur" diyor ve böylece, kafada, hikâyeyi sonlandırmak istiyor. Bir başkası salıyor, saf saf keyif çatıyor ve kendi gündelik ilişkilerine bakıyor böylece. Cinselliğin her şeyini çözümleyip değersizleştirmekten zevk duyan biri, aynısını hayatta ve hayata da yapar; şeyleri değersizleştirir çünkü onları fiziki orgazmlar vs gibi alımlar. Bayağısından ahmaklık.

11 Mart

Çözümlemek değil *temsil etmek*. Ama örtük bir çözümleme uyarınca tümden canlı bir biçimde. Yeni çözümlemelerin, yeni normların, yeni ideolojilerin üstünden doğabileceği *bir başka gerçeklik* vermek.

Yeni çözümlemeler, yeni normlar vs *telaffuz etmek* kolaydır. Zor olan bunları bir ritimden, karmaşık ve uyumlu bir hakikat kavrayışından *doğurtmak*tır.

Lehçe ülküsü tüm zamanlarda aynıdır. Lehçe alt-hikâyedir. Halbuki risk almaya ve dilde yazmaya yani hikâyeye girmeye,

yani ince bir beğeni, bir üslup, bir retorik, bir tehlike seçimi yapmaya ve bunu yürütmeye ihtiyaç var. Lehçede seçim yapılmaz – dolaysız olunur, içgüdüsel konuşulur. Dilde yaratım yapılır.

Elbette edebi amaçlarla kullanılmış lehçe, hikâye oluşturmanın bir yoludur, bir seçimdir, ince beğenidir vs.

27 Mart '48 önemli. *Kim olduğumuz* ile *gerçek* değiş tokuş halindendir daima. Buradaki tarihselci hatadır (?), ülküsel göreliliktir. Kaskatı tarihsel zaruret uyarınca *olmak zorunda kaldığımız*a önem verilerek aklanmaya çalışılabilir. Diyalektik materyalizmdir. Burada hiç değilse içini arşınladığımız zarureti etraflıca tanıma mecburiyetinden haberdar olunur. Ama olanca hakikatin dibi böyle mi bulunur? Neticede mutlak olan, yaşanacakların içine, devrime böyle konur. Ama mevcut anda –*hic et nunc*–[6] derin bir memnuniyet de yok mudur? *Çalışmak Yorar*?

13 Mart

Oğlan: Hemen elime geçmeyeni daha da istemem.

Binbeşyüzlerci[7] olanlar "binbeşyüzcüleri yaptılar." Bir başka kültür üzerine bilinçli ve eleştirel biçimde kök salmış ilk kültür vakasıdır; yani kendini uyarlama, haliyle duruş kültürünün ilk vakası. Helenleşmiş Romalılar bile böyle "yansımış" değillerdi çünkü elden düşme yeni kültürle çarpışacak yeterli bir kültürleri yoktu öncesinde.

23 Mart

Göstermeden başladı yeni roman. *Yalnız Kadınlar Arasında*. Alışkanlığa dönüşmüş bir esin, sağlam bir yapılanma gerektiren

---

[6] (Lat.) Şimdi ve burada.

(İt.) *Cinquecentisti*. 16. yüzyıl yazarları, şairleri, ressamları heykeltıraşlarına ve bu yüzyılın sanatçıları üzerine çalışanlara verilen isim.

dingin, emin bir iş. (*Kumsal*'ı, *Perde*'yi, kadınlar üzerine pek çok şiiri yeniden ele alıyor) Bir yenilik yakalasa gerek.

3 Nisan

İsa'dan ve yunanların Logos'undan önce hayat, doğayla büyülü bir takas ve mütemadi bir temastı; kuvvetler, tayinler, kaderler oradan çıkıyordu; oraya dönülüyor, onda iyileşiliyordu.

İsa'dan ve Logos'tan sonra doğa, yaşamın ve gücün (Şimdi Ruh'tan gelen) mistik kaynağından kopartıldı. Doğanın *kayıtsızlığını*, maddeselliği delillendiren ve kodlandıran modern bilim için alan hazır.

5 Nisan

Tüm tutkular geçiyor ve en eskiler, çocukluktakiler hariç hepsi, sönüyor. Çocukluğun hırslı ya da şehvetli mitleri doyumsuzdur çünkü olgunluk çağı –onları doyurabilecek yegâne çağ– fırsatları –bu tutkuların özgün bir biçimde kanmaya meylettiği doğru ortamı, olanakları, körpe hisleri– kaçırmıştır.

10 Nisan

Konduğun kıymetiharbiye ve dayanıklılık, birebir gençken hayal ettiğin gibi. Bu –olgunluk çağının tam da tecrübesizken düşünüldüğü gibi olması– şaşırtıyor. Ya da o zamanlarki uçuk kaçık düşleri unutmuş, adım adım kaymış ve şimdi bakınca önceden öyle olmaya özendiğini zannetiğin kişiye dönüşmüş olman mı şaşırtıyor? Neyse, bir şeyde yanılmadın, o da ilk adımı atmandan ve umut ediyor olmandan şimdi kıvanç duyacağına olan inancındı.

Pek çokları –belki de herkes– yorgunluklarını ortalığa seriyor, gediklerini açık ediyor. Natalia, Balbo, yeniler de dahil (D'Amico)–[8] kimse büyülemiyor artık seni. Yaptığına, mesleğine, kardı-

[8] Fedele D'Amico (1912-1990): İtalyan müzikolog, müzik ve tiyatro eleştirmeni.

ğın hamura, yazdığın sayfaya güvenin yoksa hayat ne dehşet, nasıl da çöl, ne denli boş olur. Bu kaderden yakayı sıyırır ölüler. Çizik bile almadan çıkarlar. Leone, Pintor, hatta Berto. Nihayetinde sen ölü gibi olmak için, zamanın dışından konuşmak için, herkesin nezdinde kendini hatıralaştırmak için yazıyorsun. Bu başkalarına, ya kendin için? Kendin için hatıra olmak, bir sürü hatıra etmek yeter mi sana? *Senin Köylerin*, *Çalışmak Yorar*, *Yoldaş*, *Söyleşiler*, *Horoz* olmak yeter mi?

12 Nisan

Fırtına gibi başlıklarıyla kara bir gazete.

14 Nisan

> "Yol alıyor, geri dönüyor. Durmadan
> işi gücü bitmek bilmez olduğundan
> utkuyla yeniden tutuşan kandil
> sönüyor buz gibi soluğundan"

St.'nin bir tepeye çıkan Ölüm'ü betimlediği bir sonesine cevaben on beş yaşımda yazıldı.

17 Nisan

(Paskalya)

Yalnız Kadınlar Arasında'nın büyük bir roman olduğunu keşfettim bugün. Yüksek sosyetenin trajik ve sahte dünyasının içine saplanma gibi bir deneyimin geniş çaplı ve elverişli olduğunu, Clelia'nın[9] *wistful*[10] anılarıyla iyi oturduğunu keşfettim. Artık olmayan bir çocukluk dünyasının arayışına çıktığında, bu kadınların, bu Torino'nun, bu gerçeğe dönüşmüş düşlerin "bayağı ve

[9] Romanın başkahramanının ismi.
[10] (İng.) Hasret dolu.

grotesk" trajedisini buluyor. Sağlam dünyasının beyhudeliğini, kendinin keşfini. Kader gibi kurtuluşunu ("istediğim ne varsa hepsini elde ettim").

20 Nisan

Herkes kendince eğitilir. Görünüşe göre yanılıyorsun: oysa yapıyor (sen ve Monferini).[11]

26 Nisan

Eser vermek gibi bir dertleri yok. Mevcut anın (atom bombası, iletişim dünyaları, nükleer fizik vs) birebir yansıması olacak bir şiir kuramı oluşturuyorlar, ondan sonra niye eser versinler? Verildiği anda çoktan eskimiş, *taklit edilebilir*, hakikatle, gelenekle bir uzlaşı halini alsa gerek, nesnel tarih olsa gerek; onlarsa kolları sıvıyor çünkü tarihin ne olduğu (*yapılan*lar, üsluplar) üzerine çalışmışlar ya da duyumları var, haliyle sabırsızlar, eser değil–*devrin üslubunu* istiyorlar; soyutlanmışlar, tek dikkat ettikleri ise mevcut zamana anı anına soyut tekabüliyette hataya düşmemek. "Nihayetinde bir üslubum var ve bundan keyif alıyorum. Bir işe yarıyor olsa gerek..." dedikleri yok hiç. Hegelvari-romantik idealist şeytani bir konum.

28 Nisan

Amerikalılar gerçekçi değil. Eski bir Fransız yapımının yeniden çevrimi olan bir Amerikan filmini izlediğim zaman keşfettim bunu. Oradaki *hakiki ortam* burada derme çatma bir fon. Onların medarıiftiharı 1920-1940 gerçekçiliği, bir tür *hakikati yaşama* romantizmiydi. Her şey gerçekçiliktir (Dos Passos) hülyasıydı. Trajik değil gönüllü bir konumdu. Trajedi, hakikate kafa göz dalmaktır; gönüllülük asıl hakikat karşısında bir kaçıştır, kendine bir avuntu çıkarmadır.

---

[11] Enzo Monferini: Pavese'nin liseden arkadaşı, felsefe profesörü.

29 Nisan

Her hantallığının, her belirsizliğin, her öfkenin –kısacası olumsuz olan ne varsa hepsinin– yarın daha başka, daha bilgece bir bakış açısıyla olumlu bir hazine, bir nitelik, bir kıymet olarak görülebileceği, sıradışı bir fikir. (yine de *bkz.* 11 Mart III. kısım).

Ama tersi de geçerli. Her övüncün çuvallayabilir, altından kayabilir. Ne önemi var?

7 Mayıs

Herhangi bir meslekte ya da uzmanlıkta, meslekteki ya da uzmanlıktaki *cliché*[12] doğrultusunda, o kısmını "yaparak" yaşanabilir. Yazarlıkta ve sanatçılıkta değil. *Bohémiens,*[13] ahmak ve katlanılmaz olunacaktır. Neden? Çünkü sanat ve yazma birer meslek değildir. En azından bu devirde. (*Bkz.* 28 Ocak)

26 Mayıs

Yalnız Kadınlar Arasında bugün bitti. Son bölümler birer günde yazıldı. Sıradışı, kuşkulu bir kolaylıkla çıktı. Yine de yavaş yavaş belirginleşti ve büyük buluşlar (küçükken düşlenen dünyaya yolculuk ve şimdi kötücül, cehennemlik oluşu) neredeyse bir ay sonra, nisan ayı başlarında geldi. İyi cesaret edindim. Yine de üsluplaştırılanın zarafetinden mahrum figüranlarla, minyatürlerle oynamış olduğumdan şüpheleniyorum. Trajik değil miydi üstlenilen?

22 Haziran

Gıcık geçmiş, kafada boşluk başlamıştı. Bu bitince, romatizma ya da eklem ağrısı mıdır nedir, o başlıyor. Aynı anda yalnızca biri mi hissedilir yoksa bunları uyduran sen misin?

Kaç iş yaptın bu ay içinde? Kafada boşluk, S. Stefano (bir hafta) ve ardından güneş ve su, ham eskizler, yeni kitap fikri vs.

---

[12] (Fr.) Klişe.

(Fr.) Bohem bir hayat süren kişiler.

Muhtemelen bu senin en dolu dolu dönemin ve düşüşe geçti – kendin de farkına vardığına göre fazlasıyla doğru. Hangi yeni keşifte bulunacağız – yani, neyi yaşayacağız da kokuşmaya başladığında keşfedeceğiz yine?

Sonu gelecek tabii. E o zaman?

Bu olgunluğu, bu yeterliliği, bu zengin ölçütü hiç deneyimlememiş insanlar var. Hayata dair ne biliyorlar? Hayat bundan başkası değil. Sonra? Şeftalinin, üzüm salkımının saadeti. Ötesini kim bekler? Varım ya yeter.

Her insan farklı bir sahneden hoşlanır ya da farklı bir sahneye ilgi duyar. Rubinlerin Calandra hoşuna gidiyor, Ruatların Ivrea, Nat.'ın fular. İyiye işaret.

Kime ne sevdiğimden
Aşkımdan?

Grillo ve kadın birbirlerine benziyorlar. Tek bahsettikleri, kendileri. Sorunları olan, akıllarında kafesle sincaplar gibi dolanan *viveur*'lar, hafif darlanmış kıyak hayattan karakterler. Diğerleri –kaygısızlar– değil. Ama bunlar kendi oyunlarının kurallarını takmayan –görgüsüz– *viveur*'lar. Düşük ayar D'Annunzioculuk.

25 Haziran

Cabianca'da yaşlı Mentina[14] ne görüyor hayatta? Devasa düşünce yığınları, dünyada onca olan biten hakkında ne biliyor? Çocukluğun uzak günlerinin senin nezdinde taşıdıkları ritmi, hissi asla saptırmadı. Ve şimdi onu görmen, yetmişlerinde, ölüme hazırken; bu hareketsiz statik yaşamı değiştirebileceğinin akla bile getirilmeyişi; nesi senden aşağı kalır? Bunun yanında senin bütün o çokyönlü yaşantın nedir? 70 yılı senin çocukken yaşadığın gibi yaşadı. Ürperti veren bir şey var bunda. Tarihi görmezden gelmek anlamına geliyor bu.

[14] Mentina, Pinolo Scaglione'nin annesi; Ca'bianca (Beyaz Ev) evinin ismi.

1 Temmuz

"Ruh"tan yoksun, sahici ve ciddi bir insan kendi yaşamında dikbaşlı olacaktır. Ruh olmadan yazın öldürür[15] de ondan. Duyguların, düşüncelerin, şeylerin yazınıyla bağdaştırılır; onlara aksi halde sahip olmayacakları bir tutarlılık bir gerçeklik verircesine.

Bu akşam Pavarolo'da, Garino ve Einaudi, Natalia ve Molina ile üçlü akşam yemeğinde ilk defa –tarafsız bir biçimde– fiziksel bakımdan kötüye gidişi, bir çaba, bir sıçrama, bir *exploit*[16] yapmadaki yetersizliği hissettim. Bütün akşam kaymış haldeydim, kötüydüm. Kurtulayım diye dünyadan, insandan, eş dosttan nefret ediyordum. Eski hikâye.

Bugün Marisa'yı tanıyan, Federica'yı tanıyan Filippa geldi. Meşhurum diye, Marisa habire adımı anıyor diye bana garez beslediğini söyledi. Özellik olarak basit, alelade – masumiyeti yüzsüz. Hiçbir şey yok.

(27 Temmuz)

Bir ritüeli (büyülü bir eylemi) yahut unutulmuş ya da gizemli bir olayı (çağrıştırma) betimleyen sözcük, ilgimi çeken yegâne sanattır. İnsan yalnızca bir ritüele ya da okült hakikate ilgi duyar diye doğrudan hayata geçirmek – mümkün olsaydı, gereksiz olurdu.

(30 Temmuz)

Çalışmak Yorar'ın olmamış karalamalarının üzerinden geçerken, Ağustos-Eylül 32 (*Kâğıt İçiciler*) sayfalarında aşağıdaki çıkarılmış dizeleri buldum.

---

[15] Pavlus'un Korintlilere Mektup'undan bir alıntı. "*Littera enim occidit, spiritus autem vivificat.*"

[16] (İng.) Beklenmedik hareket, cesur bir çıkış.

... Akçaağaçlar sazlıklar arasında Belbo'nun çakıllarının sırtında yeniden gördüm ağustosun mehtabını ve nehrin her şeridinin gümüşle doluşunu. Ama benimle birlikte kütüğün üstünde oturan ketum arkadaş görmüyordu bu göğü duymuyordu bayırı. Bense biliyordum, dört bir yanda çepeçevre dikiliyordu tepeler...

18 Ağustos

*Edebiyat*ın zıtlaştığı, *pratikteki his* değil *gerçek hissi*dir.

Betimlenen şeylerin gerçekten *var olması* bir mana, daha yukardan bir tutamaç verir onlara. Var olmamaları halinde edebiyat yeter; var olmaları halinde şiir=mit gerekir.

22 Ağustos

Alınmayanlardan (Başarısızlıklar '41-47) şu başlangıç (15 Kasım '39):

2) Cinina sisi düşünmüyordu, yine de tek başınaymışçasına yürüyordu caddede. Etrafında kimsecikleri hissetmemek tatlıydı ve pazarımsıydı. 1) Cinina sabahleyin daha bir aydınlanmış sis kümelerinin izinde beklenmedik yönlere gidiyordu.

Bir meydanda durdu...

(*Perde*'ye ya da

Güzel Yaz'a hazırlık)

23 Ağustos

Sanatta karmaşadan başlanmamalı. Karmaşa, ulaşılması gerekendir. Şaşırtmak için Ulysses'in simgesel meselinden başlamak olmaz; mütevazı, sıradan bir insandan başlamak ve yavaş yavaş ona bir Ulysses hissi vermek olur.

(2 Eylül)

İçgüdü yanıtlıyor:

Tarihte tüm Hıristiyan açıklamalar (Filistin'in, dünyanın tiyatrosu olduğu vs) yama işinden anlıyorlar.

(LOWITH'in *Tarihin Anlamı* s. 188, buraları oradan oku)

Doğa bir püf, bir düş, dağılıp gitmeye yazgılı bir muamma değildir – ağır ve dolu dolu bir şeydir.

7 Eylül

Atalardan miras kaynak yalnızca budur: BİR İŞİ ÖYLE YAPILMASI GEREKTİĞİ İÇİN İYİ YAPMAK.

(A. Monti'nin *Piemonte*'sini "Köprü"den okurken)

12 Eylül

Herodot değil mi bu?

Asıl içine çeken mitikɛkalıntı yapılar, analitik araştırma yöntemlerine başvuran kitaplardadır: Propp,[17] Philippson,[18] Toynbee.[19] Muhtemelen bir de bilim kitaplarındadır. Polisiye romanların yapısıyla koşut, araştırmaya dayalı asıl otantik düzyazı (anlatı = birinin verilmiş bir durumla nasıl başa çıktığını görmek) bu kitaplarda bulunur. Bu yapılara inanabiliriz çünkü bizi *şüphede bırakan*, nasıl olup da biteceğini görmek için can attıran bir tek onlardır. (Anlatı, karakterler değil, psikoloji değil, olay dizini değil, budur: bizi daha önce tutulan ışıkları da kapsayacak nihai aydınlatmaya götüren birlikte çatılmış aydınlatmalar dizisi)

---

[17] Vladimir Plopp (1895-1970): Göstergebilim, budunbilim, halkbilim gibi alanlarda çalışmalar yapmış Rus bilim insanı. *Kader Anlatısının Tarihsel Kökenleri* isimli eseri o sıralarda Einaudi'den basılmıştır.

Paula Philippson (1874-1949): Klasik dilbilim ve Yunan kültürü üzerine araştırmalar yapan Alman hekim.

Arnold Joseph Toynbee (1889-1975): İngiliz tarihçi ve tarih felsefecisi. *Tarih Araştırması* isimli on iki ciltlik eserinin İtalyanca çevirisinin bir kısmını da Pavese yapmıştır.

(30 Eylül)

İçtenliğin kalmadı artık. Daha iyi, senin içtenliğin nesnel, yaptığın (karalamalar, mektuplar, bölümlemeler, oturumlar) iştir. Korkutucu. Varoluşsal tereddütlerin, korkuların, şaşkınlıkların yok artık. Kuruyup gidiyorsun.

18-30 yaşlarındaki kaygılar, haykırışlar, aşklar neredeler? Üzerinde durduğun ne varsa hepsi, o zamanların yığını. Ya sonra? Ne yapılacak?

Burada kader devreye girmeli ve kim olduğunu göstermeli. Her şey sende gizli. Bu duruma tahammülsüzlük de, neticesindeki karışıklık ve kaos da. Vicovari çözüm başvuruları.

16 Ekim

Senin dışında kimse var mı? Kendinden ve işinden başka bir şey konuşmuyorsun. *Dünyayı keşfetmeden* (ergenlik) *önceki*, bizzat kendin olunan, oyunun ta kendisi olunan, başka da bir şey olunmayan çocukluktaki konuma döndük. Bir şey kapanıyor. Ya sonra?

Ay ve Şenlik Ateşleri. Tanrı-Keçi zamanlarından beri kafandaki başlık. On altı yıldır. Ne varsa koymak lazım.

Şu son notlarında kaç defa *Ya sonra* diye yazdın? Kafeste olmaya mı başladık yoksa?

Fazlasıyla mutluyum. Polykrates ve Amasis.[20]

17 Kasım

Ay ve Şenlik Ateşleri 9 Kasımda bitti.

18 Eylülden dersek, iki aydan daha kısa. Neredeyse hiç şaşma-

[20] Herodot'un bir anlatısına gönderme. Bu anlatıya göre Samos kralı Polykrates, firavun Amasis'in mutlulukla ilgili öğüdünü dinleyerek kendisi için en kıymetli şeyi, yüzüğünü denize atar fakat yüzük bir şekilde kendisine geri döner.

dı, her gün bir bölüm. Şimdiye kadarki en güçlü *exploit* olduğu kesin. Karşılığını verirse, tamamsın.

Zamanının tarihsel döngüsünü tamamladın: *Hapishane* (sınırdaki faşizm karşıtlığı), *Yoldaş* (faşizmin gizli saklı karşıtlığı), *Tepedeki Ev* (direniş), *Ay ve Şenlik Ateşleri* (direniş sonrası). İkincil olaylar: '15-18 Savaşı, İspanya Savaşı, Libya Savaşı. Destan tamamlandı. İki delikanlı (*Hapishane* ile *Yoldaş*) iki kırkında (*Tepedeki Ev* ile *Ay ve Şenlik Ateşleri*). İki halk adamı (*Yoldaş* ile *Ay ve Şenlik Ateşleri*) iki aydın (*Hapishane* ile *Tepedeki Ev*).

20 Kasım

Grillo'nun düşüşü. Umurunda mı?
Hep istediğin gibi bir aşk. Umurunda mı?
İnzivada şöhret. Umurunda mı?
Sürüp gidebilir.

Nokta atışı, yeni, üslup sahibi, etkin düşünceler doğuyor. Olgunluk. Uğruna çıldırdığın sıralarda ('36-'39) bunu biliyor olacaktın ki! Bütün hepsinin bitecek oluşuna şimdi bu hiddet. Önceden sahip olmak için yanıp tutuşuyordun, şimdi kaybetmekten korkuyorsun.

Bereketten payını da aldın. Kendinin, kendi kaderinin efendisisin. Şöhret peşinde koşmayan biri gibi ünlüsün. Yine de bütün hepsi bitecek.

Bu senin derinlikli neşen, bu dipdiri doymuşluğun, hiç hesaba katmadığın şeylerin marifeti. *Sana verildi.* Kime, kime, kime teşekkür etmeli?

Her şeyin yitip gideceği gün kime sövmeli?

24 Kasım

Benedetto'nun düşüşü. "Dürüst bir zemin gerek" diyor Ceriana.[21] Hiç böyle demedim ben ama bilmeden hep böyle yaptım.

[21] Pavese'nin okuldan arkadaşı Benedetto Rognetta'nın kayınbiraderi.

Karmaşa korkusundan. Sakin yaşamaktan. Neden harcamıyorum, kadın biriktirmiyorum, büyük otellere gitmiyorum vs – bütün bu gayretlerin vereceği rahatsızlıkla baş etmenin getireceği can sıkıntısını kovmak için değilse tabii? Kocaman yaşama kabiliyetim yok işte – buna yanarım. Yetiştirilme meselesi. Alışageldiğim gereksinimlerim –orta halli bir gidişat, derli toplu giyim, iyi bir isim– bile yok; bendekiler sözde değil ancak özde: yarınlara dair esaslı bir huzur. Haliyle dürüstlüğüm kendine dönük. Başka türlü ne anlamı olurdu?

Bugün *Güzel Yaz*'ın ilk baskısı. Kızoğlankız. Meslektaşlardan hürmetkâr bir kutlama. Olmuşluk mertebesi. İleri yaşlardan genç Calvino'ya öğütler: çok iyi çalıştığım için özür diledim: ben de senin yaşındayken gerilerdeydim ve bunalımdaydım. Yirmi beş yaşımdayken bana bu konuşmayı yapan biri olmamış mıydı? Hayır – bu bilinmezin ortasında kendi mercan adamı hazırlamanın ve bir gün patlayacak, başkaları bunun farkına vardığındaysa çoktan devleşmiş olacak olmanın gururuyla arkamda dayım olmadan bir *wilderness*[22] içinde büyüdüm. Başardım gibi geliyor. Kendi gücüm (işte bu yüzden bitmeden önce bir kitabımı başkalarına okumak ya da tarif etmek istemiyorum).

Dada benim hatunların orospu olduklarını fark etti ve şaştı bu işe. Bense olsa olsa daha önce üzerine hiç düşünmemiş olmama şaşarım.

26 Kasım

28 Ocak '42'ye kıyasla. Levi'nin, "anılar"ın eşyayla, başkalarıyla karşı karşıya hissedilen, bireyleşilen anlar olduğuna dair söylemleri. Dünyayla tanış, yeniden uyanış anlarında rastlanmaları: işte anıların esrikliğinin gerekçesi.

[22] (İng.) Yaban.

Çalışmak Yorar	1930 1933 1936 1938 1940	(söz ve duyumsamalar)
(*İki Mevsimin Anıları*) ↓ *Hapishane – Senin Köylerin* *Güzel Yaz – Kumsal* ↑ (*Perde*)	1938, 1939 1940, 1941	(doğalcılık)
Ağustosta Tatil	1941-1942 '43, '44	(düzyazıda şiir ve mitlere dair farkındalık)
Leuko ile Söyleşiler *Yoldaş*	1945 1946	(uç noktalar: doğalcılık ve ayrı ayrı simgeler)
Tepedeki Ev *Tepelerdeki Şeytan* *Yalnız Kadınlar Arasında* *Ay ve Şenlik Ateşleri*	1947-48 1948 1949 1949	(simgesel gerçeklik)

(28 Kasım)

Geceleri, uyuklamaya başlayınca oluyor. Her gürültü, –tahta gıcırtısı, sokakta bir patırtı, birden uzaklarda bir bağırtı– bir girdap gibi, beynimi yerle yeksan eden, dünyamı yerle yeksan eden apansız büklüm büklüm bir girdap gibi beni içine çekiyor. O an tetikte depremi, kıyameti bekliyorum. Hava bombardımanından, savaştan mı kalma? Evrenin muhtemel sonuna dair ulaşılmış bir farkındalık mı? Tükenmişlik –bir kelime– ama ne manaya geliyor? Keyifli, sarhoşluk gibi hafif bir sallantı ve iyileşiyorum ama zoraki. Ya günün birinde iyileşemez olursam?

1 Aralık

Monte dei Cappuccini'nin karşısında, Po kıyısında yürürken. Kararıyor sisli hava, konaklar kayboluyor, puslu yabani tepelerin tarazlı karanlık sırtları kalıyor. Neye yarar bu güzellik – en

azından manası nedir? Yeniden batıl yaban ('44 yazı), yabanın gerçekdışılığı (10 Temmuz '47), büyülü manzara (1 Mayıs '48) düşünceleri geliyor akla ve yabanın bizim üzerimizde mantıklı olmayan, ölçülebilir olmayan, öngörülebilir olmayan bir etki bırakması ihtimalini, büyülü bir dünya kavramını dışarıda bırakınca yabanın hiçbir şey olmadığı sonucu çıkıyor ortaya. Şayet yaban yalnızca birebir güzellik gibi, izlenim gibi etkisi altına alıyorsa bizi, yabanın bu dokunaklı hissinin, bu gösterişsiz yoz güzelliğin, bu duygulanımın ne önemi var? Bütün hepsi sivil bir arıtım değil mi? Yaban, *oluşu* gereği, okuma yazması olmayanın da, köylünün de, ekonomi insanının da üzerinde etki bırakmalı, güzellik değil *kudret* olmalı.

Geçen akşam Lawrence'tan *Güneş* ve *Atını Sürüp Giden Kadın*'ı[23] okumanın beni ne denli kalıba döktüğünü fark ettim ('36-'37?).

3 Aralık

Graves'in (*Genel Çiriş*)[24] buluşu, yani uzunlamasına bir sonede bütünüyle düşünülüp önceden tasarlanmış *cliché*'ye yer vermeden izlenimci bir biçimde ağır aksak yazmanın ne kadar haklı olduğunu gösterme maksadıyla Cummings'in telegrafik şiirini retorik-betimlemeci bir soneye genişletme fikri, tek bir şeyi kanıtlar: ne futuristik şiir yazılmalıydı ne de sone. Aslında Cummings'in şiiri, *cliché*'den başka laf etmeyen duyusal bir hissiyat ve imgeler oyunundan (mealen çevrim[25] bunu kanıtlar) başka şey değildir.

---

[23] *Sun* ve *The Women Who Rode Away:* İngiliz romancı, şair ve deneme yazarı David Herbert Richards Lawrence (1885-1930) tarafından kaleme alınan iki eser.

The Common Asphodel: İngiliz akademiysen, romancı, şair Robert von Ranke Graves'in (1895-1985) şiiri üzerine yazılardan oluşan eser. 1922-1949 yılları arasında tamamlanmıştır.

Bkz. Parafraz: bir yazılı metin parçasını metindekinden değişik bir kelime düzeni ve değişik kelimelerle yeniden anlatma.

Şiir bir şey *söyleme*lidir, dolayısıyla söylemenin evrensel biçimleri olan sözdizimine ve mantığına uymaması faydasızdır. Kalanı edebiyattır.

Tüm öncü[26] sanatın genel mahkûmiyeti.

Bulman gereken:

W. H. I. Bllek ve L. C. Lloyd
Buşman İnsanının Gerçek Yüzü[27]
Londra. 1911

Aurignasyon[28] döneminin –avcıların, şeylerin ve asıl hayvanların büyülü dünyası– ay ve anne hikâyelerini barındırıyor.

(5 Aralık)

Nihayetinde düzmenin zevki yemeninkine galebe çalmıyor. Yemek de diğeri gibi engellenmiş olsaydı, asil normların eşlik ettiği bütünüyle bir ideoloji, bir yeme *tutku*su doğabilirdi. Bahsettikleri şu esriklik –düzerkenki zamanı *görme*, düşleme– bir muşmulayı ya da bir üzüm salkımını dişlemenin zevkinden fazlası hiç de bile değildir. Olmasa da olur.

'44 kışının (aralık) şu *snug*[29] hissi, karlı dağların beri yanında buğulunan camla mutfaktan gelen kokular arasında şu bir odada toplaşma hissi, daha düşünürken ılıcık huzuruna varılan şu tepe-

---

[26] *Bkz.* Avangart.

İng. *Specimens of Bushman Folklore.* Dr. W.H.I. Bleek ve Lucy c. Lloyd'un Almanca çevirisi 1938 yılında *Mitler ve Masallar; Buşman İnsanının Gerçek Yüzü* başlığıyla yayımlanan eserdir. Bu kitapta yer alan orijinal Buşmen hikâyeleri bizzat Dr. Wilhelm Heinrich Immanuel Bleek ve Lucy Catherine Lloyd tarafından 1870-1884 yılları arasında Buşmen erkeklerinin ağzından kayıt edilmiştir. Daha sonra metinler İngilizceye çevrilerek 1911 yılında *Specimens of Bushman Folklore* başlığıyla yayımlanmıştır.

Üst paleolitik dönem.

(İng.) Daracık, sıcacık, korunaklı oda.

lerden dönmeler – tekrarlar mı bir daha? Sakin, ruhsal okumalar düşüncesi, mutfağın kendisiyle eşdeğer yüce bir huzur umudu da eksik kalmıyordu.

6 Aralık

Katlanılamaz olan, dayatılan tipte, gıdım gıdım zerk edilen *righteous*[30] –okuma kitabı– tipte resmi bir başlangıç ve orta düzey kültürün olması değil; *bir tek* bunun olması, bunun dışına çıkma ve buna dışarıdan –keşifler yapılan dünyadan– bakma ihtimalinin var olmayışıdır.

1 Aralıktaki düşünce faşizmlerin nasıl doğduğuna açıklık getiriyor. '800'lerin mantık dışından yana kültürü tefekkürden çıkmalı ve ekonomi halini, güç halini almalıydı. Yalnızca eğitimlilere hitap etmeyi bırakmalı ve okuryazar olmayanları da etkisine almalıydı. Barbarlıklarımızın kökeni.

15 Aralık

Şu tuhaf hayvana dönüşmüş olman: pişmiş bir adam, ağırlığı olan bir isim, bir *big*.[31] Nasıl konuşulacağını sorgulayan o oğlan, Homeros'u ve Shakespeare'i düşünerek kendini hırpalayan, sararıp soran o delikanlı, işsiz olduğundan kendini öldürmek isteyen o yirmilik, kendi muazzamlığıyla güzeller güzelini allak bullak edip edemeyeceğini düşüne düşüne yumruklarını sıkan o ihanetten mustarip nerede? Şurası gayet açık, anlatılarda sana yalnızca gençlerden hayır var – derinlemesine hesapsız yaşantıladığın yegâne tecrübeden.

İki yetişkin deneyimi –başarı ve önem, kayıp ve hiçlik– başından geçmişti ('45-'49 ve '43-'44) ve bunları işlemiştin (*Yalnız Kadınlar Arasında* ve *Tepedeki Ev*). Daha da dillendirmelisin.

---

[30] (İng.) Haklı, doğru.

(İng.) Önemli biri, büyük adam.

17 Aralık

Senin *Toprak ve Ölüm*'ünü tutup da Spagnoletti'nin (Pintor'un tuhaf Spagnoletti'sinin)[32] keşfedeceği kimin aklına gelirdi ki? Bu ufacık şiir, yıllar yılı ('41-'45) bastırılmış yaratıcı enerjinin patlamasıydı; *Ağustos'ta Tatil*'deki hikâyelerin doyurduğu bir enerjinin değil, sana tutkulu bir erdenliği (din, kopuş, erkeklik minvalinde) yeniden veren ve kadın, Roma, siyaset, içi dolu fıçıcık Leuko karışımı bir fırsat deren savaş ve kır (Yarat!) yıllarındaki gerginliğin değil, bu ufak günlükteki keşiflerin kızıştırdığı bir enerjinin değil.

Genel olarak '43-'44-'45 yıllarında tecrit ve derin düşünme halinde yeniden doğduğunu (aslında çocukluğu o zaman kuramlaştırdın ve yaşadın) aklında tutmalısın. 46-47'deki *Leuko* ve *Yoldaş*, sonra *Horoz*, ardından *Yaz*, sonra da *Ay ve Şenlik Ateşleri* vs vs ile bereketli dönemin açıklaması böyle.

Büyüklük yasaklanmış değil; yasaklı olan, egemen sınıfın müsaadesi dışında büyüklük.

18 Aralık

Dün akşam sıcak esiyordu, Afrika efsanelerini ve mitlerini okurken. Şimdi mavi ve diri bir sabah, güneş sarı. Efsaneler, ilk kez meydana gelenin hikâyesidir ve bunun sadeliğini, hayretini taşır. Her ne kadar yerinden ilk oynayan taşın hikâyesi değilse de anlattıkları ton şudur: basitçe tayin etme, asla betimlememe, sıfat kullanmama; dramayı ve sürüncemeyi inşa eden ritmik yapı.

23 Aralık

Başlıyor... Gigli: *Pavese Üçlemesi*.[33]

---

[32] G. Pintor'un *Doppio Diario* eserinde yer verdiği, Giacinto Spagnoletti'ye ait bir eleştiri yazısına gönderme.

Güzel Yaz ile ilgili olarak Lorenzo Gigli'nin Gazetta del Popolo'da çıkan yazısı.

29 Aralık

Milono'dan kaçış, Roma'da turlayış. Dolaşmanın, seyahat etmenin hazzı geri mi dönüyor? 24 saatlik uzaklığın ardından, Milano'dan dönerken, Torino'yu yeniden keşfediş. Seyahat etmenin buradaki her daim güzel yanı: kendi toprağını yeniden keşfediş olmasın?

Açıkçası sarsıldım (yarın Roma'ya gidiliyor). '45'teki Temmuz gibi mi olacak?

Vitt.'in Amerika'daki şöhreti kıskandırdı mı seni? Hayır. Acelem yok. Yol boyu attıracağım tozunu. Nihayetinde Vitt. mahremiyet devrinin (önden – budur büyüklük) sesi oldu, çıplak ve yaşamcıl aşklar, hepsinin kahramanca bir ödevle ete kemiğe büründüğü soyut hiddetler. Dönemi *önceden kestirdi* ve mitini verdi. Tıpkı D'annunzio'nun yirmilerdeki "yayılmacı" dönemi ve "edebi uygarlığı" önceden kestirişi gibi. İkisi de sözcü olacak kumaştalar, bu kumaştaydılar. Bir hayat, söylem, duyma ve *eyleme* üslubu yaratmışlar.

Senin gözünü diktiğinse bir *olma* üslubu.

Richelmy[34] senin içinde bir delikanlının hissedildiğini –bundan ötürü korkular üretiyorsun– söyledi (*Tepelerdeki Şeytan*). Ufalanan malzemeyle iş gördüğünü. Bunu anlamadım. İltifat mıydı bütün bunlar?

30 Aralık – 6 Ocak
Roma gezisi

[34] Agostino Richelmy (1900-1991): Şair ve çevirmen.

1950

(1 Ocak '50)

Roma, ayakkabılarını cilalatmayı bekleyen gençlerden bir ahali.

Sabah gezintisi. Güneş güzel. Ama '45-'46'daki izlenimler nerede? Güç bela tekrar buldum kıvılcımları ama yeni hiçbir şey yok.

Roma susuyor. Artık taşların da otların da pek bir şey dediği yok. Şu müthiş kış; *Leuko*'nun yemişleri, taptaze bir serinlik altında. Bilindik hikâye. Acı ve intihar da, hayat ediyordu, şaşkınlık, gerilim ediyordu. Nihayetinde esaslı dönemlerde hep hissettin intiharın kışkırtıcılığını. Kendini *bırakmıştın.* Zırhını çıkarmıştın. Çocuktun.

İntihar fikri hayata bir protestoydu. Ölüm, peşine düşülen bir ölüş değil artık.

2 Ocak

Uffici del Vicaro'ya döndüm. Eski yüzler (kızlar, adamlar, ben). Çoktan olup bittiğinde bilinir olup bitmeler. '45-'46'nın dopdoluluğu, bunu şimdi biliyorum. O zamanlar yaşıyordum bunu.

Tarihte de aynısı. Geçmişe, muhafazaya dair ince beğeni. Kendini bırakmak ve dolu dolu yaşamaktır kader, ondan *sonra* uyumlu ve yapıcı bir açıklık kazanır. Bilmeden, kendini bırakarak yapılandır kader. Bir bakıma *her şey* kaderdir: ne yapılıyor, asla bilinmez. Yüzeyi dalayan küçük, akılcı bir farkındalık var ve bizler olabildiğince derinlere vardırmak mecburiyetindeyiz. Geriye bilinmez olarak kalansa (ileriki nesiller bunu anlayacaklar –bu bağ-

lamda irrasyonalizm değil–) kaderdir. Tarihten örnek: Robespierre erdemin siyasi ıslahı olduğuna inandığı eserinin asıl anlamının bilimsel tarihselcilik olduğunu anladı – ama kendisi için bu kaderiydi onun. Yine de daha da ileriki nesiller Robespierre'in eserinde daha derin bir anlam bulacaklar ve o zaman tarihsel yorumlama onun kaderinin bir parçasını oluşturacak, onun kaderi *olmuş olacak* (farkındalık düzeyinde henüz çözülmeden kalmış olan).

*Kader*in *batıl*la bağı. İlki, henüz tanınıp bilinmemiş, öngörülmemiş, içgüdüsel bir hadisedir; ikincisi tanışıklığın ardından içgüdüsel bir hadise. İlki, canlı olmanın bir yoludur; ikincisi ölü olmanın.

3 Ocak

Kaderin katedebileceği doğrultular ikame tanımaz. Katedilenin (*bazı durumlarda* mı yoksa *her zaman* mı?) iyi olduğuna –bir gelişim doğrultusunda tüm günleri birbirine tutturduğuna– iman ediyoruz; başlangıçta, kendi koşusunu tamamlamaya ve var olmaya mecbur bir goncaydı oysa.

4 Ocak

Roma'nın nice nice kötülediğini gördün, kavradın. Kolay arkadaşlıklar, yaşam fırsatları, su gibi kazanılıp harcanan paralar, halbuki tüm ölçütlerin, ince beğenilerin, isteklerin vs işlevinin para kazanma üzerine oluşu.

Otuzlu yaşların da sana çocukluk (ergenlik) gibi görünmeye başladı. Anlatı –yani kültürün de anlatısı– meydana getirebilirsin. Erkeklik, bir çocukluk gibi görüldüğü zaman kavranabilir ("masallaştırılabilir").

Bir yaşantıyı sindirmiş olmak, kopup gitmişi himaye etmek, çocukça bir masumiyet olarak görmek demektir onu. Esaslı şiir, ironiktir.

7 Ocak

Roma'da "Sandro Amca"ya, kıymet mahiyetinde ne varsa hepsinin –tüm emeller, ince beğeniler, insaniyet– liberalizm, iyi eğitim vs kurtarılması gerektiğini izah etmiştin. Burada mevzu bahis, buna müsaade edecek tarihi-siyasi kaideyi bulmak. Şu anda onun kendinin olan, senin kendinin kurtardıklarını kurtarıyordur belki? Öyle görünmüyor. Falan filan.

9 Ocak

Doğanın büyüsüne, yabaniye, bitkilerin şeytani aslına, sulara, kayalara ve köylere dair ayarsız tutku, insan dünyasının vazifeleri ve yükümlülükleri karşısında kaçışa, mahcubiyete dair bir işarettir.

Eşyanın hakikatini duyma ihtiyacı, bu mitik gereksinim geride mıh gibi kalmışken insanlara ve tutkularına aynı gözlerle bakmak cesaret ister. Ama zor, tatsız – insanlar doğanın şaşmazlığına, geniş geniş yorumlanabilirliğine, sessizliğine sahip değil. İnsanlar kendilerini zorlayarak, hırpalayarak, izah ederek geçiyorlar karşısına. Taş kesilmeleri –daha doğal anlarının içine kapatarak, doğaya bulayarak, kadere indirgeyerek– için çeşitli yollar aradın. Yine de senin insanların konuşuyorlar da konuşuyorlar –içlerinde ruh debeleniyor ve çiçek açıyor. Senin gerilimin budur. Çektiriyor bu ruh sana, onu bulmak istemezdin asla. Doğanın kımıltısızlığına, sessizliğine, ölüme hasretsin. Onlardan çok-değerlikli, ebedi, dokunulmaz mitler yap ki tarihsel gerçeğin üstüne bir efsunlama savursunlar ve onlara bir mana, bir değer versinler.

10 Ocak

Kaderin mit olduğu, yabani olduğu (*Üzüm Bağı*'nın[1] duygusu) ve bu yüzden –bir defasında açıklandı– mevcudiyetini arkaik

[1] *Ağustosta Tatil* isimli eserinde yer alan bölümlerden birinin başlığı.

biçimiyle sürdürmesi halinde batıllaşacağı yönündeki doğurgan fikir. Kader, bütün bir varoluşun, bir dramın mitsel payıdır. Cereyan eden ama cereyan ettiği henüz anlaşılmayandır. Özgürlük gibi görünür ama sonra emsalde mihenkliği, demir gibiliği ve önceden oturmuşluğuyla öne çıkar. Kader, kendi bağlantıları ve gereklilik=özgürlük'ü kavranana kadar tarihseldir. Mevzu insanlar olduğunda, şiir daima kadere bakar – kaderlerin üstünde gezinir ve belki de onları anladığı olur, açığa kavuşturur ve hikâyeler çıkartır onlardan.

Oysa sen (9 Ocak) izah edilmiş insanlardan yola çıkıyorsun ve şiirleştirmek için kadere indirgiyorsun onları. Mitten logos çıkartan sanatın tam tersi gibi duruyor bu işlem. Veyahut. Bu geçişin etrafında döneniliyor. Bunu tartışıyor insan. Biçime, masala eğilerek *doğal biçime*, özerk oluşuma meylediyor, dolayısıyla mit=kader suretini, akılcı anlayış üstünden tekrar kuruyor. *Hayatı yeniden meydana getirme* isteğiyle doğal biçimlere başvuruyor; doğanın, hayatın emsalsiz şaşırttığı gibi şaşırtacak biçimlere yani mit girdabına yeniden kapılıyor.

14 Şubat

Yapılmıştan, *toplu eser*lerden tiksinti. Kırıklık, fiziksel çöküş hissi. Yokuş aşağı. Ve hayat, aşklar neredeydiler? Bir iyimserliği muhafaza ediyorum: suçlamıyorum hayatı; dünyanın güzel, buna değer olduğunu görüyorum. Ama ben düşüyorum. Ne yaptıysam yaptım. Mümkün mü? Arzu, yanıp tutuşma, almanın, dişlemenin, yapmanın nefes nefeseliği. Ulaşır mıyım yine de oraya?

(*Tepelerdeki Şeytan*'a yağdırdıkları olumsuz yargılardan ötürü hepsi.)

D.[2] kardeşleri yeniden düşünüyorum da çok büyük bir ahmaklık etme fırsatını kaçırdım. Roma anılarda renkleniyor işte.

[2] Doris ve Costance Dowling: Amerikalı film yıldızı iki kardeş.

(17 Ocak)

*Kader*in *batıl*la bağı. Kader Poetikasından sonra olanlar: insan hayatının asıl mitselliği kader; batıl ise öğrenilmiş mitsellik, haliyle fos. Mantığa dayalı bilgi birikiminin içine yedirilmemiş (onu mahvedebilir) ama yine de önceden oturtulabilir bir ritme, mitsel bir iniş çıkışa sahip hayat kadercidir; öyle olmadığı gayet iyi bilinmekle birlikte mitsel şema olarak görülmeyi kafaya koyan bir hayat batılcıdır ve mantıklı yoldan anlaşılır. Ritmi, dönüşleri isteğe bağlı ve kasıtlı bir hayat.

Bizler kaderi özgürlüğe (ve doğayı nedenselliğe) dönüştürmek için dünyadayız.

30 Ocak'ı düzeltiyorum.

10 Ocak II. paragrafı yeniden ele alalım.

Şiir tekrarlamadır. Güle oynaya bunu söylemeye geldi Calvino. Halk sanatını, çocukları vs düşünüyordu. Bana göre, mitsel bir şemanın kutlanışı olması bakımından tekrarlamadır. Doğadan gelen ilhamın, sanatı biçimler ve doğal sonuçlar üzerinden modellemenin aslı buradadır. Bunlar tekrara (müstakil parçaların – yapraklar, organlar, maden damarları– tasarımından, parçaların sonsuzca tekrarlanmasına varana dek) dayalıdır. Öyleyse *mitsel yoldan doğayı taklit ederek* (ritimler, dönüşler, kader) *kazanılır doğa karşısında* (mekanizm). Ama her nesil doğayı ne kadar tanıdığını hesaba katmak ve bu bilgiden ayrılamaz nitelikteki mitsel şemalarla onu aşmak zorundadır. (Mantıksal kavramları oturmuş olduğundan zaman içinde aşinalık kazanan mitsel şemaları uygulaması bakımından işi daha kolay olan arkaik sanatın hiç bilmediği evrimsel unsur).

30 Ocak

Tarihin çoktan aşmış olduğu (çürütmek için artık elinde araçların bulunduğu) bir mite hâlâ *inanan* kişi batıl inançlıdır. 17 Ocak'ı düzelt. Bir mitin gösterişini yapan ve bu mite inanmayan

kişi ikiyüzlüdür, gericidir. Batıl inançlı, fanatik olabilir; gerici de kinik. Hiçbir mite inanmayan kişi septiktir. İnanç beslediği özgün bir miti kendi içinde gören kişi kadercidir. Kaderci insan özgür değildir.

Hepsinden müstesna bir kişilik yaratmak imkânsızdır. Hayatındaki (giderilemez) iniş çıkışlar onun kaderi olacaktır.

Günün birinde daha ileri gidilebilir ve bir mit özgürlük dahi sayılabilir mi? Yani özgürlüğün kader olduğu, bunun keşfedildiği bir noktadan görülebilir mi özgürlük?

(1 Şubat)

Sezgi mit-din üretir
İrade tarih-şiir ya da kuram üretir.
Hatalar:

Sezgiyle tarih üretmeyi istemek
İradeyle mit üretmeyi üstemek

İrade mitlere çalışır ve onları tarihe dönüştürür. Özgürlük haline gelen kaderler.

9 Şubat

Gelinen sonuç. Sanat eserinin teması bir hakikat, bir kavram, bir belge olamayacağı gibi ancak ve ancak bir mit olabilir. Teoriye ya da eyleme hiç uğramadan doğruca mitten şiire.

15 Şubat

"P.[3] iyi bir yoldaş değil." Her yanda entrika dolu konuşmalar. Sonradan yüreğine en yakın olacakların üzerine sohbetler edecekleri karanlık oyunlar.

---

[3] Einaudi'den çıkan baskısında muhtemelen partiden birinin Pavese hakkında yaptığı bir açıklama olduğu notu düşülmüş.

Tarihsel yaşam mitten gelişir, dinden değil. Mit, tarihöncesi; din, tarih-üstü.

Eğlencelerden, karnaval yapmaktan, toplaşmalardan bahsediyorlar iyi arkadaşlar, sağlıklı ve düzgün insanlar. İstek, pişmanlık bile duymuyorsun bu konuda. Başkası boğuyor.

Şu kızların hayatı, zevkleri, çalışmaları amma küçük... Ailelerin böyle eğilmesi lazım. Uzaktan bakınca sana zengin birer gizem gibi görünmüşlerdi... "Bayağı ev zerzevatı.

Hep kafa yoruyorsun: *tanımadan önceki şeyler, tanıdıktan sonraki şeyler*... Sorun her zaman şu –mantık çerevesine oturtmak, bilincine varmak, tarih yazmak.

Bu arada üzüm bağında incir ağacının altında kan imgesine indirgedin meydana gelen ve henüz anlaşılamayanları: manzaralar, tuhaf tesadüfler, psikolojik handikaplar, bir mevcudiyette iniş çıkışlar, yazgılar.

(Eğer sana göre bu imgelerdeki şiirse, her şeyi açıklayan bir öğretide kendini tanımlayarak şiir yazmada beceriksizleştiğin aşikâr).

Elbette çözülmemiş haldeki düğümü ortaya çıkarmaya yetmez – şiir bu düğümü olduğu gibi göstermektir, gizemi, yabaniyi hissettirmektir. İyi de bu durumda şiir yazımında *bilgi birikimin* çabası nerede?

18 Şubat

Kültür, klasiklere –eğer mümkünse– varmak için çağdaş ve belgesel olanla, *gerçek*le başlamalı.

İnsancıl hata: klasiklerden başlamak. Gerçek dışına, retoriğe, nihayetinde klasik kültürü kinikçe küçümsemeye –daha çok bize hiçbir maliyeti olmadığından ve kıymetini (onlarla aynı zamanda çağdaşlık) anlamadığımızdan– alıştırır.

26 Şubat

Toscana-Emilia gezintisi. Şiir ve halk kültürü hakkındaki yazıyı düşündüm. Bilhassa yer ile kültür arasındaki bağı, sanatın topraktaki (botanik ve mineraller) köklerini düşündüm. Floransa'da (Rovezzano) ve Val Pesa'da, Elsa'da vs –Siena'da– bu topraktan bir sanatın nasıl olup da doğduğunu *hisset*tim. Floransa ve Siena *zarafeti*ne dönüşen kır. Bir medeniyet köylülükten çıktığında, kendi kültürüyle kök bağları ne olacak? Yörenin sanat üstündeki botanik, mineral, mevsimsel etkisinin dışında mıyız artık? Öyle görünüyor.

27 Şubat

Sturani'yi tekrar gördüm. Donuk, sert, ketum, bitkin. Kendi zevklerinden, yağmurun altında kın kanatlıların ardında dağlarda ve kırlarda yaptığı gezintiden bahsetti; benim şen şakraklığımı, hallerimi, Toskana muhabbetlerimi çıt çıkarmadan yarım kulak dinledi. Hiç yorum yapmadı. Bir zamanlar trajedi, yıkım hissi yerine geçebilecek bir yumru oturdu boğazıma. Neydi dayanağım? Yaptığım iş, yapmakta olduğum iş.

(6 Mart)

(Cervinia) Bu sabah beşte ya da altıda. Sonra, karlı dağların tepesinde, geniş ve serpelek seher yıldızı. Orgazm, kalp çarpıntıları, uykusuzluk. Connie[4] tatlı ve uysaldı ama nihayetinde durgun ve uzaktı. Gün boyu yüreğim ağzımdaydı, hâlâ da öyle. (Üç gündür neredeyse uyuduğum yok. Konuştum da konuştum). En basit haliyle kalbin böyle çarpışı, bu sinir zafiyeti olamaz mı şu tutku dedikleri?

'34'e ve 38'e nazaran çok daha kötüledim. O zamanlar müthiş ihtiraslıydım ama *hasta* değildim.

---

[4] Constance Dowling.

Yine de hepsi dönemsel bir *wandepunkt*[5] gibi geliyor bana. Tamamı. Ama ya ahlaki ve sosyal bakımdan görünen hali? Ya ortada bir yanlış anlama varsa?

Ya ben? Galmour,[6] macera, *haut monde*[7] gibi ayrımın basit çeşnilerini insani değerlerle karıştırarak kendimi yanıltmıyor muyum? Amerika'nın kendisi, o tatlı ve ironik dönüşü insani bir değer gibi giriş yapıyor, öyle değil mi?

9 Mart

Vuruş, titreyiş, sonsuz iç çekiş. Benim yaşımda mümkün mü? 25 yaşımdakinden farklı değil bana ettiği. Yine de bir güven, (inanılmaz) dingin bir umut hissim var. Öylesine iyi, öylesine sakin, öylesine sabırlı. Tam benlik. Ne olursa olsun, aradı beni.

Ama niye salı günü cüret edemedim? Korku? "13, Cuma"[8] korkusu, yetersizlik korkum? Korkunç bir adım.

16 Mart

Korkunç bir adım oldu ama yine de atıldı. Onun o inanılmaz tatlılığı, umutlu sözleri. Darling'i,[9] gülümseyişi, benimle birlikte olmanın hazzını uzun uzun tekrarlayışı. Cervinia geceleri, Torino geceleri. Bir kız o, normal bir kız. Yine de o – korkunç. Kalbin derinliklerinde: pek de hak etmiyordum.

20 Mart

Mon coeur reste encore à tot.[10] Üstten alta bir lütfetme cümlesi. Bunca sevinme niye? Kârlı çıkanın ben olduğu aşikâr. *Echo-*

---

5 (Alm.) *Wendepunk*. Dönüm noktası.
(İng.) Çekicilik, cazibe.
(Fr.) Yüksek sosyete.
Bkz. 13 Mayıs 1938, *Vendredi, Treize* alıntısı.
(İng.) Konuşma dilinde sevilen kişiye hitap için kullanılan kelime, sevgili, can.
(Fr.) "Kalbim hâlâ sende."

mai ouch echo.[11] Elde tutulmadan elde tutmak nasıl olur? Her şey buna bağlı.

Bu akşamki konuşmalardan (Pollone'yle) açıkça benim "elde edildiğim" *çünkü* elde tutulanın yer aldığı ilginç taraftan keyif duyduğum sonucu çıkıyor. Efendinin geçit vermez tarafından keyif duymalıyım. Daha çok sevileceğim. Ancak böyle sevileceğim. Hâlâ var mı incelikli beğeni? Benim sahip olduğum seferlerin hiçbirinde tatmadım incelikli beğeniyi (Dina, M. L.[12] vs) Eski hikâye.

Belli etmeden elde tutulmak lazım. Bunu "hazımlı bilgece bir anlayış"la yapmak mümkün mü?

21 Mart

Zor bir gün. Uluslararası vaziyet, İtalya'daki gizli iç savaş hali, nisan ayı için atom bombasıyla ilgili zincirleme tepkilerde çeşit çeşit sesler. Her şey beni ondan ayırmaya, onu tekrar Amerika'ya yollamaya, Roma'da ön almaya ve her bir şeyleri yerinden etmeye doğru gidiyor.

Böyle acı çekiyor muydum *önceden*? Evet, o vakitler ölüm korkusu yüzünden acı çekiyordum. Şimdi, onu kaybetme korkusu yüzünden. Hep bir acı çekme. Teslim et kendini buna. Stoacılık, *bu*nu hesaplar. *Si fractus illabatur orbis*...[13]

22 Mart

Hiç. Hiçbir şey yazmıyor. Ölmüş olsa gerek.
Bu sanki normalmiş gibi yaşamaya alıştırmalıyım kendimi.

Ne çok şey var ona söylemediğim. Aslında onu şimdi kaybetme korkusu, "elde tutma" kaygısı değildir, bütün bunları artık ona söy-

---

[11] (Yun.) ἔχω (sahip olmak, elinde bulundurmak) fiilinin Latin alfabesiyle yazılarak ilk kısmı etkin ikinci kısmının edilgin yapıda çekimiyle elde edilen cümle.
Maria Livia Serini.
(Lat.) "Dünya paramparça olsa." Horatius'un eseri *Odi*'den bir alıntı. (III. Kitap, III. 7.)

leyemeyecek olmanın korkusudur. Bütün bunların ne olduğunu şu an bilmiyorum. Ama onun yanında olsaydım bir nehir gibi dökülürlerdi. Bir yaratım hali bu. Ah Tanrım, onu yeniden bulmamı sağla.

23 Mart

Aşk gerçekten çok büyük bir beyan. *Olma*yı ister, *sayılma*yı ister, feryat, kıymet eşliğinde ölmeyi –illa ki ölecekse– ister, kısacası geride *kalma*yı ister. Yine de ölme isteği, kaybolma isteği hep aşka ilmeklidir: belki de hayatın ta kendisi olduğu, hem de öylesine kudretli bir biçimde ki aşkta kaybolmakla hayatın da daha büyük bir beyanata kavuşabileceğinden ötürü olabilir mi?

25 Mart

Bir kadının aşkı uğruna kendi canına kıyılmaz. Bir aşk, herhangi bir aşk çıplaklığımızın, sefilliğimizin, savunmasızlığımızın, hiçliğimizin içinde açık eder bizi, işte bundan kıyılır kendi canına.

26 (sabah)

Milano'ya doğru yola çıkmadan önce.

Hiç. Hiç mi hiç. Nasıl alışacağım? Neyse ki sokakta, kendi kendime, gayet güzel İngilizce konuşuyorum.

27 (akşam)

Hiç. Bedenimde bir kömür, küllerin altında kor var. Ah C.[14] neden, neden?

28 Mart

Güzel. Yazdı. Konuştum onunla, uzaktan. Hemen istemiyor beni. Olsun, güzel bu. Çalışıyor.

---

[14] Connie (Costance Dowling).

20 Nisan

Roma'nın ardından.

Belki de şu anda uçuyordur Atlantik semalarında. İki ay. Bunca zaman nasıl bekleyeceğim? Neyi bekleyeceğim? Herkes –Lalla, Nat. Doris vs– yürümez, diyor, farklı olduğumuzu, ortada kazanacak bir şey olmadığını söylüyor. "Ne istiyorsun?" Seni istiyorum, hayatım pahasına. Yok mu yetme ihtimali?

26 Nisan Çarşamba

Elbette yalnızca kendisi değil, benim bütün geçmiş yaşamım da onda, gafil hazırlıklar da – Amerika, nefsin zaptı, ufak tefek şeylere tahammülsüzlük, benim mesleğim. En edebi manada, şiir*dir* o. Bunu hissetmemiş olması mümkün mü?

Şu kadınların, Irene, Lalla, Renata, Lola ve –farkında olmadan– Vanna ile Dada,[15] alayı meraklı. Hepsi de kutsal bir gizin içimde yüceldiğini biliyor yahut tahmin ediyorlar ve hayran kalıyorlar.

Bizden haberdar olan kadınların hepsi onun etkilendiği, beni inanamayacağım kadar çok düşündüğü fikrinde. Hepsinin yanılıyor olması mümkün mü? Kadınlar.

27 Nisan

Ve şu an. Her şey birlikte cereyan ediyor. Gerçekten kimde varsa ona verilecek. Ama olan almıyor. Eski hikâye.

8 Mayıs

Acıda dalgalı seyir başladı. Her akşam, gün batarken, yürekte bir sıkışmışlık – geceye değin.

---

[15] Kimliği saptanabilenler: Lalla Romano, Natalia Ginzburg, Renata Aldrovandi Einaudi, Lola Balbo.

10 Mayıs

Dönse bile burada değilmiş gibi olacağı fikri, kafamda yavaş yavaş belirginleşti. *"I'll never forget you,"*[16] yol vermeye niyetlenen kişiye söylenir bu.

Ayrıca beni düşünen, beni bunaltan kadınlara ben nasıl davrandım? Aynen bu şekilde.

Eylem –eylem– intikam olmamalı. Dingin ve bitkin bir vazgeçiş, hesapların kapanışı, ritmik ve hususi bir olay olmalı. Son vuruş.

12 Mayıs

Bir başka yazı kaleme aldım: *Acı Tatlı Aşk.*[17] Bununla? Aynı kaderi paylaşacak; daha iyi bir kaderi olsa bile, benden biraz daha uzaklaşmasından başka neye yarayacak ki?

13 Mayıs

İçten içe, içten içe, içten içe yeniden eski düşünceme, mazimde kalan kışkırtıya koyulayım diye, üzerine düşünmeye bir bahanem olsun diye bu sıradışı maceraya, bu beklenmedik ve göz kamaştırıcı şeye balıklama atlamadım mı? Aşk ve ölüm – atadan kalan bir örnek *bu*.

16 Mayıs

Acı sabahı da işgaline aldı şimdi.

27 Mayıs

48-49'un mutluluğu başından belliydi. Bu metanetli tatminin ardında şu vardı –acziyet ve üstlenmeyi reddetme. Şu anda, ken-

[16] (İng.) "Seni asla unutmayacağım."
Amore Amaro. Calvino, Pavese ile Dowling arasındaki mektuplaşmalara dayanarak Dowling'in ricası üzerine Pavese'nin iki film hakkında yazı kaleme aldığını belirtir.

dimce, bir girdaba girdim: kendi acziyetimi seyrediyorum, acziyetimi kemiklerimde hissediyorum; siyasi sorumluluk üstlendim ve bu beni boğuyor. Cevap tek – intihar.

İkilem. Karşısındakinin iyiliği için her şeyi yapan mutlak bir dost mu olmalıyım yoksa zincirinden boşanmış bir azılı mı? Gereksiz bir soru – tüm geçmişim tarafından, kader tarafından çoktan kararlaştırıldı: eline hiçbir şey geçmeyen azılı bir dost olacağım – ama belki de cesaret ederim. Cesaret. Bütün mesele doğru anda –onu incitmeyeceğim bir zamanda– cesaret etmekte, ama bilse gerek, bilse gerek. Bundan vazgeçilebilir mi?

Tabii ki benim hakkımda bilmediği kadar çok şey biliyorum onunla ilgili.

30 Mayıs

Stoacı değil bütün bu yakınmalar.

Bununla birlikte?

22 Haziran

Yarın sabah Roma'ya hareket ediyorum. Bu kelimeleri daha kaç kere söyleyeceğim?

Bir mutluluk bu. Şüphesiz. Ama daha kaç kere bununla keyifleneceğim? Ya sonra?

Bu seyahat, benim en büyük zaferim olmak için var havası taşıyor. Kalburüstü bir ödül, benimle konuşacak D.[18] – acısız tüm tatlılıklar. Ya sonra? Ya sonra?

İki ay geçti, biliyorsun değil mi? Ve, *any moment,*[19] dönebilir mi?

[18] Doris. Strega ödülünü almak üzere Roma'ya gittiğinde Pavese'ye Doris eşik eder.

[19] (İng.) Her an.

14 Temmuz

Roma'dan döndüm, bir süre önce. Roma'da, ilahlaştırma. Bununla birlikte?

Buradayız. Her şey çöküyor. En son D.'den gördüm tatlılığı, ondan değil.

Stoacılık, intihardır. İnsanlar yine ölmeye başladı sınırlarda. Eğer günün birinde huzurlu, mutlu bir dünya olacak olursa, bütün bunlarla ilgili ne düşünür? Bizim yamyamlarla ilgili, Azteklerin kurbanlarıyla, cadıların akıbetiyle ilgili düşündüklerimizi düşünür belki de.

All is the same.
Time has gone by.
Some day you came,
some day you'll die.

Some one has died
long time ago.[20]

Hepsi bir.
Zaman geçip gitti.
Günün birinde geldin,
Günün birinde öleceksin.

Uzun zaman önce
Öldü birisi.

20 Temmuz

Üslupluca bitirilemez. Şu andaki onun kışkırtısı.

13 Ağustos

Bambaşka. O, denizden gelen.

14 Ağustos

O da aynı şekilde bitiriyor. O da. İyi madem. Bu denizin dalgaları onlar.

---

[20] "Son Blues, Bir Gün Okunacak Olan" isimli şiirinden.

16 Ağustos

Canım, belki de sen gerçekten en iyisisin – aslolansın. Ama sana bunu söyleyecek, seni bundan haberdar edecek vaktim yok artık – hem sonra, yapabilsem bile bunu, geriye denemesi kalıyor, denemesi, başarısızlığı.

Bugün açıkça görüyorum ki 28'inden bugüne hep bu gölgenin altında yaşadım ben – biri çıkıp kompleks de diyebilir. Varsın desin: çok daha basit bir şey, bu.

Sen de ilkbaharsın, zarif, inanılmaz tatlı, kıvrak bir ilkbahar, tatlı, taze, kaçamaklı –yoz ve hoş– "Po'nun tatlılar tatlısı vadisinin çiçeği," diyebilir tanıdığım biri.

Yine de, yalnızca bir bahanesin sen de. Benden sonra suç yalnızca "bir başına gülümseyen bunaltıcı tedirgin"in.

Niçin ölmeli? Daha önce şu andaki gibi canlı, böylesine *delikanlı* olmamıştım hiç.

Geride, geçmişte toplanmıyor hiçbir şey. Hep yeniden başlıyoruz.

Çivi çiviyi söker. Ama dört çivi bir haç eder.

Kamusal yanımı –elimden geldiğince– yerine getirdim. Çalıştım, insanlara şiir verdim, çoklarının acısını paylaştım.

17 Ağustos

İntihar edenler, çekingen katillerdir. Sadizm yerine mazoşizm.

İki ay hapisten sonra tıraş olmamın, bir otel odasında, dışarıda deniz varken, aynanın karşısında, kendimi tıraş etmemin hazzı.

Henüz sona ermemiş bir yılın muhasebesini yaptığım ilk oluyor.

Mesleğimde demek ki kralım.

On yılda her şeyi yaptım. Bir zamanki tereddütleri düşünecek olursam...

Bir vakitler olduğumdan daha umutsuz, daha kaybolmuş haldeyim hayatımda. Neyi koydum üst üste? Hiçbir şeyi. Birkaç yıl kulak asmadım kusurlarıma, yoklarmış gibi yaşadım. Stoacı takıldım. Kahramanlık mıydı? Hayır, çaba göstermedim. Sonra, "bunaltıcı tedirgin"in ilk hamlesinde yeniden çıkmaza girdim. Marttan beri debeleniyorum. İsimler önem taşımıyor. Talihin adlarından, tesadüfi isimlerden –hiç değilse ötekilerden– fazlası mı?

En ulu zaferimin ne olduğunu – ve bu zaferde kanın, canın, hayatın eksik kaldığını şimdi biliyor oluşum kalıyor elde.

Şu dünya üzerinde, on beş yıllık başarısızlığın mahrum kıldığı şey dışında, arzulayacak neyim var ki?

Şu bitmeyen, bitirmeyeceğim senenin muhasebesi.

Başkalarının bilmeyişine, yanından geçip gidişine mi şaşırıyorsun, sen kendin onların acıları nedir, onların gizli kanseri nedir bilmezken, ilgilenmezken, yanlarından geçip giderken?

18 Ağustos

Gizliden gizliye en çok korkulan neyse o gelir başa.

Yazıyorum: ey Sen, merhamet et. Ya sonra?

Birazcık cesaret yeter.

Acı daha kesin, daha belirgin oldukça yaşam içgüdüsü daha çok yırtınıyor, intihar fikri kırılıyor.

Kolay gibi görünüyordu, üzerine düşünmek. Yine de yapmıştı kadıncağızlar. Tevazu gerek, gurur değil.

Bütün bunlar midemi bulandırıyor.

Kelimeler değil. Eylem. Artık yazmayacağım.

EKLER

Süren Hayatımdan Kesitler

Benden beklenen bu büyük işi O'na verme arzumu bir nebze kandıracak bir tasarımla, geçen bahar ve bu kış süren hayatımdan kesitleri burada birbirine iliştirmeyi denedim.

Tek yaptığımsa düzme bir çerçeve yaratmak. Hep aynı şeyler hakkında çiğ bir içtenlikle ve çileden çıkaran bir tekdüzelikle konuşuyorsam da aldırma.

Ve ruhum: düşün hastalıklı bitkinliğinden ruhumu sıyıracak hiçbir şey yapamam. Şu yitip giden aylarda, beni dağıtan, örseleyen, neşeden bitkin düşüren ne varsa hepsinden geriye mustarip kalanların üstünden geçerken boyun eğmiş, kederli bir tükeniş, bütün hayatımın en gizli, en amansız kaderini tadıyorum. Şu balerinin artık bana tek kelime etmeyen suretiyle o düşler, o yılgınlıklar uçup gittiler. Onun o tatlı, ufak tefek, sarışın suretidir beni bundan eden. O da günün birinde böyle yitip gidecek mi?

Bilmiyorum, şu an beni ilgilendirmiyor; yalnızca yorgunum, korkunç biçimde yorgun.

Şu an kesin ve amansız tek bir şey hissediyorum: bugünlerde beni bırakmasın, yalvarıyorum ona, insafı varsa beni bırakmasın; kupkuru, buz gibi, biçare kalakalırım.

Emin olsun, öylesine bitkinim ki, şu nihai eylemde bulunmaya artık takatimin kalmayacağını hissediyorum.

Asla asla. Ne yapacağımı bilmiyorum hayatta.

Yorgunum korkunç biçimde yorgun. Yalnızca, insafı varsa, şimdi bırakmasın beni.

Bütün cılız çiçeklerimi ona vermeye çabalayacağım.

25. VII. '27 (gece)

Korkmasın. Bir an için, mavi göğe bakar gibi okusun bu sayfaları.

Bu biçare ve tarumar sayfaları ona adıyorum, ona, bana şiirden ve düşten yeni bir dünya önerene.

On dokuz yaşında bir genç tabancayla öldürdü kendini.

Trajik bir eylem diye yazdı gazeteler.

Seyahat etmekten ve hayatı parayla, soğukkanlılıkla göğüslemekten hoşlanan bir arkadaşım "Zayıf biriydi," dedi.

"Bir nebze hoş, ince beğeni!" diye ağzından kaçırdı bir züppe.

Ciddi işçiler "Ödleğin teki!" diyeceklerdi.

"Hiç değilse, bir kadınla birlikte aşk yüzünden öldürebilirdi kendini; böylelikle gazeteler ayrı bir yazıda bahsederdi başkahramanın suretinden," oldu gizlice aklımdan geçen ama göze alıp da kimseye söylemedim.

Hevesli kimi bakirelerin ve hevesi olup bakire olmayanların "Ah, onunla ölmek!" diye düşündüklerini hayal ettim sonra.

Neticede bundan haberdar olmayanlar elbette ne bir laf etti, ne de bir şey düşündü.

Böylece herkes kendi tabiatı uyarınca bir yorum getirdi ve herhangi birinin de fark edebileceği üzere her biri diyebileceğinin ne azını ne de fazlasını söyledi. Daha başka konuşamazdı hiçbiri. Herkes haklıydı ama tam da bu yüzden o da haklıydı.

Herkes bu işin böyle gitmesindeki basit nedenden ötürü zaten başka türlü gidemeyeceğini anlamak için çaba gösterebilir.

Oysa bu genç pek çok şeyin açıklandığı bir anı kitabı bıraktı. Sıkılmayacak birinin okuyabileceği bir kitap. Ahmakça ama ilginç. İşte söz konusu kitap.

".

İlkbahar geldi ve çok uzun zamandır kılım kıpırdamıyor. Berrak göğün, yeni esintilerin ve gençliğin sarhoş kokularının bunalımını gitgide daha fazla karartmaktan başka bir şey yaptığı yok.

Nice zaman sözsüz ve sanatsız geçti.

Yüreğim beklemeye hasret, öylesine hasret ki bundan yorgun, yorgun.

İşte, kudretli ve sağlıklı bütün bir mevsim yine geçip gitti. Bilinçli ve özgür kocaman yaşamıyla yaz geçip gitti ve beni hiç olmadığım kadar şaşkın, bitkin koyup gitti. Güzelim doğa, ben anlayamadan değip bana geçiyor tıpkı güzel kadınların yolda bana değip geçmesi ve benim aşkı hâlâ tanımıyor oluşum gibi. Ve sislerle, şehrin kasıntılı ışıklarıyla geri dönüyor benim mutsuz aylarım, sefaletimin imgesinden mütevellit utançtan kırgın, hayal kırıklığından ve soğuk bunaltıdan mamul, sevdiğim, gri sığınağım.

İyilikte, kötülükte, herhangi bir aşırılıkta bulunayım; aşırılık olduğu sürece müthiş şanlı dursa gerek. Oysa güdük aklım vasatlığa zorluyor beni. Budur benim ıstırabım.

Benim bir arkadaşım, kahramanlık romanından fırlamış aşık, başka zamanların delikanlısı, yakışıklı ve cesur, neredeyse bir kadınmışçasına sevdiğim Baraldi, şulesi için dizeler yazmamı istedi; konuşmayı, öpmeyi, tapmayı biliyor da kelimeleri iğrenç kâğıdın üstünde tutma sanatını bilmiyor.

Üzgün üzgün gülümsedim ve randevusuna kadar ona eşlik ettim. Müthiş mutsuz suratıyla şu genç kızı gördüm. Hemen ayrıldılar yanımdan.

Ona yazdıklarım ve onların birlikte okuduklarından (onun benden haberi yok) şimdi bana kalan yegâne şey, tek yaptığı ruhumun gözü yaşlı, iç bayıcı ve olağan tükenişinden bahsetmek olan cılız bir kesit. İşte

> Bir kış akşamı sisler içinde gördüm
> Avuç açmış yalvarırken bir dilenciyi
> Kasvete sürükledi ruhumu düşündüm:

– ya ben de böyle olsaydım! O zaman
Sen ne olurdun benim için?
Seni hiç görmüş olur muydum hayatta?"

Boş, anlamsız kelimeler ama onları sevmekten, belki de ona diğer bütün yaptıklarımdan daha fazla sevmekten kendimi alamıyorum. Bir aşka sahip olmadan, hiçbir şeyin sahibi olmadan canlı bir kadına yazılan, onun da okuduğu bir şiirin ilk kelimeleri.

Sisle nemlenmiş soğuk akşamlarda, tiyatroların ve sinemaların önünde uzun fayton kuyrukları görüyorum. Işıl ışıl tabelaların yoğun hülyalı yansımaları altında o zavallı atlar, yarı açık üstleri bitkin bacaklarıyla kendi içlerine büzüşüp soğukta iki büklüm oluyorlar.

Günün meşakkatinden tükenmiş halde ağırlaşmış oluyor kafaları ve acıyla sarsılıp hareketlendikleri zaman ıssız yollarda yorgun yankılanan bir koşu tutturuyorlar.

Ah dünyanın gürbüz gençliğinde dörtnala koşan ilk atların güzel, dinç ve yabani sureti! Hülyalı ışıklar altında bu yanardöner kavşak, kasıntılı sanrılı bir modernlik. Akla, göze tuz biber ekiyor. Esenlik değil bu, yine de neden olduğundan habersiz yitip gitmeye mahkûm şu zavallı kurbanlar, soğuktan titreyen o zavallı atlar olmasaydı ruhen ve bedenen içine dalmak müthiş olabilirdi.

Bugünlerde bir türlü yakamı kurtaramadığım, uğrunda için için yandığım tuhaf bir arzuya kapıldım. Geçim kaynağım olmadan, bir başıma, Birleşik Devletler'in büyük bir kentinde bulunduğum takdirde beni lime lime edecek tüm duyguları tadayım, hepsinin keyfini çıkarayım ve acısını çekeyim istiyorum. Dilinden neredeyse hiçbir şey anlamadan, (işte, şimdi, hülyalı) bir tiyatroda açlıktan ölmemek için utana sıkıla, orada, kaybolmuş halde iş arayıp bulayım. İtalya'daki gibi, dergiler olsun yoldaşım.

Oradayken, sahne arkasının olabildiğince gerisinde mütevazı işler yapayım, zaman zaman gerçekte olduğum gibi çekingen ve kibirli sahneye çıkayım, büyük bir utanca kapılmış hissedeyim ve

bana düşen kısmı hızlı hızlı, gözlerim yarı kapalı, neredeyse bir şey anlamadan yerine getireyim. Sonra, sahne arkasının gerisinde, üstlerini değiştiren balerin, oyuncu, yardımcı kalabalığının arasında anlaşılması güç barbarca bağrış çağrışı duyayım ve böylesi bir mekânın tüm yozlaşmışlığının etrafımda seyredişini hissedeyim. İsterim ki yine de bir komuta kulak vermeyeyim ve o kızların önünde kötü muamele görmüş hissedeyim, beni dışarıya ve dahi açlığa fırlatıp atacak sözcükleri zar zor anlayayım; ve sonra bütün o dünyanın arasında, ıstırabımın kekre hazzını/zevkini yumup ruhuma, durabileyim ve tüm yaşam böylesine mecbur ettiğinden mekanik bir biçimde öylece ayak uydurabileyim. Kıyasıya acı çekeyim, acı çekeyim isterim, öyle. Ve sonra, daima kendi içime kenetli, büyük güçlük çektiğimden neredeyse hiç konuşmazken, o dünyanın ufak tefek hadiselerinin içinde, şu genç güzellerden birinin ara ara benimle ve yalnızlığımla ilgilendiğini göreyim ve yavaş yavaş tüm kalbimle balerinin o yüzünü, o kırılgan hoş vücudunu seveyim, hatta kalabalığın içinde onunla gizli gizli konuşayım, bir tek onun, yalnızca onun tarafından anlaşılayım. Ve o içinde küçümseme ya da kötülük olmadan beni yanıtlasın, içimdeki birkaç iyi şeyi, bahtsızlığımı severek beni yanıtlasın ve baş başa, baş başa kalalım.

Ah balerinler çıplak baldırlarından
kalçalarına ve omuzlarına ve göğüslerine
ve sırtlarına varana dek bedenlerini saran
incecik kıyafetlerinden her yanları görünen
güzel vücutlu güzel suratlı balerinler
ne zaman sizi düşünsem, orospuluk mu ettiğiniz
yoksa yalnızca beğendiklerinize mi teslimsiniz
ya da farkında mı değilsiniz diye
kıyasıya acı çekiyorum ve aynı zamanda keyifleniyorum
belki yatağa atabilirim sizi düşüncesiyle
Düşlüyorum yine de

gerçeğin dışına çıkarak, iyi bir kızsa diye
içinizden biri kocaman gizemli gözleriyle.
Oysa bizzat kendimden dışlamalıyım kendimi
ve sırıtarak söz etmeliyim sizden
kendim de ikna olarak düşümün aptallığına
aciz işi, romantik ve kurmaca olduğuna.
Ah biraz temiz hava, temiz hava!

14 Aralık 1926

Baraldi şulesiyle (şu acı dolu surat) birlikte kendini (aşk yüzünden) öldürdü.

Ondan önce karar almamış olmaktan ötürü müthiş bozuldum.

Ben şu ana dek daracık, yıpratıcı, faydasız sığınağımda kendi içime kapanmış zırıldamaktan başka bir şey yapmazken onun yaşadığı o muhteşem şiiri düşünüyorum.

Acı çekmek, acı çekmek, acı çekmek. Ne uğruna? Hayat, ben istemedim hayatı. Evet, öyle, ezbere biliyorum itirazı. Çabalamak lazım, yükümlülüklere katlana katlana itibar edinilir hayatta. Ama bütün bunlar Hıristiyan Söz'ü andırıyor: "Mutlu olmak mı istiyorsunuz? Bütün kalbinizle, durmaksızın buna inanın, mutlu olacaksınız."

Bu belki de fazla masum ya da fazla derindir. Acıya karşı yapabileceğim her iradi çaba bundan böyle benim mantıksız sabitlik yorgunluk'umda, şakağımdan birkaç santim ötedeki sağ elimin seğrilen kasılmasına dönüşür yalnızca, başka şeye değil. Bak sen! Eninde sonunda elimde bir tabancayla aynı eylemi ben de tekrarlayacağım! E o zaman

Bütün bir medeniyetin bu halis mi halis çöküşünün orta yerinde örtünmeden neşeyle yaşamayı kesinlikle bilen ve üzgün bir yüz taşımayı kesinlikle bilmeyen bir balerine takılı kaldığımın adım adım farkına vardım. Yüzü ve bedeni, onu kıvırtan kasıntılı müziklerin ve ışıkların ortasında tatlılıktan sarhoş ediyor beni. Gözleri, hülyalara dalmaya, düşler kurmaya kendimi bırakabildiğim tatlı bir sıcaklık, sakin bir dinlencedir ruhuma.

İntihar fikri bana muhteşem geliyor, onda siliniyor.

Sahnedeki hareketleri öylesine ince bir zarafet taşıyor ki bakire gibi duruyor. Kim bilir! Yanındakilerin arasında, içi geçmiş, sararıp mahvolmuş taç yapraklarından bir mezarlıktaki sağlıklı, yemyeşil bir gonca gül gibi. Etrafını saran kalabalıktan uzak. Arada sırada onun da bu dünyada yaşadığını hatırlayınca şaşakalıyorum.

Ama olamaz, olamaz. Farklı olsa gerek. Onun o güdük sanatı nasıl yanındakilerden bambaşkaysa ve daha yüksekse, o kocaman, acılı, gencecik gözlerinde apaçık ruhu da kesin öyle.

Onu yeniden görmeye ihtiyacım var, hep görmeye ve düşlemeye, delicesine düşlemeye.

Komiktir, bir zamanlar kendim de güldüm buna, âşığın bir bakıştan, bir gülüşten, bir düşünceden hoşnut haline; oysa şimdi elime yalnızca bu bile geçse amma mutlu olacağım, amma mutlu!

Ah neden onu gülümsetecek, beni pişmanlıkla düşündürtecek sözler söyleyecek ilahi bir şair değilim?

Ama hayır, grilikte, çöküntüde, en aptalca alışılmışlıkta yaşamakla, onun için harekete geçmeyerek, onu güldürmemekten zaten memnuniyet duyuyor olsam gerek.

Onu tanıyabilmek ve şiirle mest edebilmek! Benim aklım güdüktür ama onun karşısında müthiş şeyler yaratırım. Kendimi mahvederim, ruhumu yok ederim, hatta titanca bir çabayla, ama ona büyük bir şiir veririm!

Fakat (benim zavallı düşlerim) muhtemelen o hiçbir şey anlamaz.

Ama şimdi kurduğum bu muhteşem düş neden herkesçe kurulabilmiş ve kurulmakta olan fazlasıyla genel bir şey? Böyle böyle düşüyor omuzlarım ve düşlemeyi bile göze almaz oluyorum.

Pavese, numaracı ahmak!

Evet, evet diğer itirazı da ezbere biliyorum: hayat güzel, ben gencim, yargılamaya henüz hakkım yok. İyi de benim yargıladığım hayat değil ki, bizzat kendimim. Kanaatle, matematiksel kesinlikle biliyorum ki hiçbir ruh kendi tabiatını değiştiremez ve kişi doğduğunda neyse mezara kadar öyle sürür kendini. Kimse kendinden kaçamaz. Cevvalse cevval, zayıfsa zayıf. Ben de, her zaman, her şeyde ıstırap aramaya mahkûmum aynı şekilde. Fazlasıyla zayıf, fazlasıyla tabansız olmak da benim sefilliğim. Nihayetinde yeter, Tanrı aşkına!

buraya kadarı yarıya varmalı

Olsa olsa nedir ki yapacağım? Benim onu aradığım gibi o da beni aramaya, beni aramaya gelse: benim ona söylemeye cesaret edemediğimi o bana söylese bile olsa olsa nedir yapacağım? Yol-

da yanımdan geçen kadınların en güzeli beni, yalnızca beni istese, nedir olsa olsa yapacağım?

İlk hayal kırıklığında... Bilmiyorum nedir büründüğüm bu lanet. Hiç kimseye, hiçbir şeye huzur içinde tapmama müsaade etmeyen bu azap.

Fedakârlık etmeden mutluluğa konma hevesi, belki de bencillik olacak. Bir adamın mesela pudra sürünmesi yakışıksız karşılanırken, durup mutluluğun tadını çıkarmak bir adam için yakışıksız değil midir? İşte, birileri bu soruya sert bir yanıt verebilir ama ben değil. En korkunç, en hakiki ruhumdur bu benim.

Hatırlıyorum, bir zamanlar sanatı deniyordum. Şimdi onun yüzü, onun sureti, onun o nicelerinin, nicelerinin kucakladığı öptüğü bedeninden başka bir şey için yaşadığım yok.

Ve sesinin tınısını bile tanımıyorum. Bütün bunlar gülünç de.

Daha fazla hiçbir şey, hiçbir şey duymak istemiyorum. Beni suçlayan düşünceler fazlasıyla can yakıcı.

Hantal yanlışlığımı gayet iyi görüyorum: artık kendimi öldüremem bile. Ebedi, hiçten bir şey olan ve hiçbir şeyi aklamayan, hiç kimsenin hiçbir şey yapamayacağı, kendi gri vasatlığının içinde dehşetle yuvarlanıp giden, bana zincirlerinden boşanmış bir içsel fırtına, en azından büyük bir sancı vermekten bile aciz, her andaki her saatteki bitimsiz uzun ıstırabıma dönüyorum.

"Of korkunç, mide bulandırıcı!

Ruhumu iyice görebilse bana bir gülümserdi diye düşünüyorum hep. Sahteliği, bencillikleri, namertlikleri, adı konmaz lekeleri görürdü ama bende huzur bırakmayan bütün bu karmaşanın içinde onun için, yalnızca onun için belki de etrafını saran şu kirli ve çıkarcı dünyadan onu kopartıp alacak denli büyük bir aşk olmaya, pirüpak kalmaya en azından çabalayan bir samimiyet de görürdü.

Oysa yaşam farklı.

Çalışıyor ve onunla birlikte uyuma, onu otomobile bindirme gibi hakların tamamına sahip olan, ödeyen kalantorlardan edindikleriyle bir nebze daha iyi yaşamaya uğraşıyor.

İyi yapıyor, başka türlü yapamazdı. Yanan ateşi her yerde kendi kullanımları, kendi tüketimleri için isteyen düşkünlerin metafiziksel derinliklerini anlamaya mecbur değil. Onun için ancak sinir bozucu hımbılın biriyimdir elbette, aslında?

Ona ancak İngiliz takım elbisesi içinde, ipekten bir gömlekle, otomobille, hepsinden öte cüzdanla yaklaşırsam durup beni dinleyebilir.

Hiç. Asla yapamam. O da asla yapmaz. Onu durdurmama değmez bile.

Kendi başıma eliyorum kendimi. Böylece o da rahat eder, ben de.

Oysa korkunç, bir daha asla, bir daha asla!

Bu akşam bir otomobilde onu kapaması yapanla işi bitti. Kendimi öldürmeye oradaydım. Ama kafamı uçuracak cesaretim yoktu. Son denemenin ardından başaracağım bunu. Yarın onunla konuşmak istiyorum. Böyle bir yaşam sürüyorsa ne suçu var? Böyle bir yaşam sürmekte ne var?

Bilmiyorum, bilmiyorum, çünkü ona sahip olamıyorum, çünkü ona nasıl davranacağımı bilmiyorum, çünkü anlamıyorum ve asla anlamayacağım aşkın ne olduğunu çünkü ona sahip olabilsem Tanrım bilmiyorum bilmiyorum anlamıyorum artık hiçbir şeyi gözüm görmüyor, çünkü ben, daha başlamadan, hayattan dışlanmış bir zavallıyım, bu yüzden kendimi öldürüyorum.

Ama o, onun bir suçu yok bunda. Meftun olan, deli olan benim.

Bu silah güzel. Parlak, sert, her şey onda toplanmış, olduğu haliyle ufacık bir cici bici, öldürebileceğinin (can yakıcı) farkında görünüyor. Hep düşünüyorum, acaba bu silahın *bilinci* olsa, tetiği

yavaş yavaş, kaçışı yok, bastırırken elimle şakağıma dayayacağım gün ne yapardı? Şu anda ellerimin arasındaki gibi sert parlak hareketsiz durabilmesi imkânsızmış gibi geliyor bana. Oysa uğrayacağı dehşetli sarsıntıyı yalnızca kısacık bir sıcaklık anımsayacak ve sonra ... eskisi gibi.

Biraz kurum, belki namluda, hepsi bu.

Ya ben, ne olacağım ondan sonra? Soğuk, hareketsiz ya da yakıcı kasılmalardan iki büklüm. Ne olacağım?

Asla asla cesaret edemeyeceğim konuşmaya. Kapama? İyi kız? Bilmiyorum. Hepsi bir.

O güzel yüz, o muhteşem beden asla benim olmayacak. Bir düş gibi gözümde saf. Yaklaşsam sona erecek.

Yarından sonra sırra kadem basacak temelli.

Güzel bir düş. Hiç, hiç görmedim böylesi bir hayat. Dehşetli acı çekiyorum, yine de memnunum, neşeyle dolup taşıyorum. Mavi renkli muhteşem elbisesinin içinde, belki de sahnede, yeniden görürüm onu, sonra kendimi öldürürüm diye düşünüyorum. Belki varır kulağına. Adı Maria, Mary. Hoş biri. İşçi anne babasından ve çocuklardan öylesine tatlılıkla bahsediyor ki durduk yere deli olmuş değilim. Tastamam o. Bir balerin!

Ve çarşamba: temelli kaçacağım. Onu bir daha hiç görmeyeceğim, onun kalemi değilim.

Milano'ya gidiyor. Bilmiyorum, Floransa'ya gitmelerini isterdim. Benim de bulunmuş olduğum bir yere: böylece bu yerlerde, sanatın muhteşem çiçeklerinin ortasında kendimi hayal ederdim. Yakında ilkbahar gelecek. Toskana'da ilkbahar!

Mariuccia diyorlar ona. Hep onunla otomobilde olan şu şişman beyin kesinlikle sevgilisi olduğunu düşünmeli.

Hayır, hayır, artık ona yaklaşmamalı, ancak böyle daima bana ait bir şey olarak kalacaktır.

Ah sevse beni, bir tabancayla vurmalı bizi!

Bir arkadaşıyla beraber sakin sakin çekip gitti. Belki gıcık / sinir dört-göz tutuk bir gölgenin onu her yerde takip etmesi dışında, kesinlikle hiçbir şey bilmiyor. Ah bilebilseydi!

Ama yine de hiçbir şeyden mesul tutulamazdı, bana karşı bir mecburiyeti olmazdı. Onunla henüz konuşmamış bile olsam! Neye yarar konuşmak? Torino'daki son günü. Olsa olsa ne derim ona? Daha başlar başlamaz, bir bakışıyla ya da sert ve çirkin sözlerle kovalar beni başından. Böyle temelli biterim gözünde. Kendi hayatına bakar.

Ben usandım kendiminkinden.

Bir sonuca varmadan, başı da sonu da olmayan ham hayallerin ardına düşmeli hep. Zaten farkına vardım ki onların silinip gitmesiyle benim değiştir*emeyeceğim* hep aynı pişmanlıklar çıkagelecek. Kimse, hiç kimse kaçamaz kendinden.

Böylece bitiriyorum. Alev alev bir coşkunluk, gurur, ümitsizlik anı. Bulantı ve kasılma anı. Sonra umalım da bitmiş olsun.

Tıpkı hayal kırıklığına uğramış herhangi bir terzi kızcağız gibi. Tüm yaşamımın ardından! Kaderden! Böyle doğdum. Böyle ölmek zorundayım. Dünyada hiçbir güç kurtaramaz beni. İlelebet böyle.

Yarın bir daha görmeyeceğim onu. Ona yaklaşmaya cesaret edemedim, onu temelli kaybettim, ve, böyle, biliyorum hep böyle olacak hayatımda. O zaman kendi gözümde bitireceğim onu. Şiir yazarkenki gibi bir son değerlendirme. Bir sürtük olacak, olacak, aşağılık kötü biri, ne gerekiyorsa hepsi olacak ama gözümdeki imgesi ilahi bir şey.

Güzel bir kapanış cümlesi: dudaklarından bir öpücük almaktansa şakağıma doğru, tabancamın namlusundan, soğuk bir öpücük alayım.

Ah beynin ve şakağın kanlı infilakının anlık kasılmasını ve şu korkunç gürültüyü kendime yaşatma cesaretine eninde sonunda sahip olmalı!

Sonra hiç, hiç, artık hiçbir şey duymamalı, yitmeli, bir daha olmamalı, hiç olmamış olmalı, ilelebet!

Baraldi, sen ki bana örnek oldun, sözlerimden dolayı, yolumu gözlüyorsun, nihayet benim yüreğimde de senin cesaretinden var, yalnızca, birazcık daha solgunu.

Hasret bıraktığım bütün bu tabansız vakit için beni affet. Ama uğruna ölünesi kadınımı bulmak için aramam gerekiyordu benim de. Hiç. Hiç. Yalnız ölmek nasıl korkunç, bir bilsen. Eğer ölümün bilinmezliğinde yeniden karşılaşırsak, tıpkı gençliğimizde, (Torino'nun) karanlık sokaklarda, yan yana, bir kadının kolunu sıkar gibi kolunu sıktığım zamanlardaki gibi yine aşktan konuşuruz. Hummalı aşktan gözün dönmüş, uçsuz bucaksız son mavi geceni anlatırsın bana. Başım eğik, teslimiyet içinde, dinlerim yine seni, tıpkı cevapsız kalan çaresiz bekleyişle uzun hayatımdaki gibi.

Ve kim bilir, belki yine şiirler yazabilirim sana! Belki de kimse kaçamaz kendinden.

Sabahleyin, bir bulvarda, buz gibi kaskatı halde buldular onu, kafatası kırık, her yanı, pıhtılaşmış, korkunç, beyinden parçacıklara ve kan gölüne bulanmış. Cesetten elinde, tabanca.

24-27 Eylül 1928
(Reaglie'deki son günler)

Ve hayatına devam etti dünya, sanki hiçbir şey olmamış gibi.

Doğru! Son savaşta düşen, parçalanan, ölen tüm paveseleri düşleriyle birlikte çoktan unutmuş dünya; binlerce yıldır bütün dev kıyımları, insanların korkunç acılarla iki büklüm olmalarını, katledilmiş düşleri, coşkunlukları, en acıklı saatleri unutan dünya; taştan maskesiyle hep aynı sfenks dünya, ne de meftunun ani hareketi karşısında bir anlığına irkilebilir.

Geçip giden çok daha uzun ve daha acı verici çileler var.

Bu keramet dolu medeniyetin gün batımındaki, hâlâ unutmayan ve ölüm aracılığıyla insan kalbinin atışını insanlar için muhafaza eden yegâne çiçeği, yüzü olmayan bir ruh, Sanattır. Yüzü yoktur çünkü evrensel ve ebedidir. Çünkü tüm insanlara cazibe –öyledir– *olmalıdır*. Yalnızca düşüncede bile ele gelir bir biçimi olsaydı tutkular ve Ölüm onun etrafında yeniden başlardı. Onunla insanca şeylerin tamamının Sanatı, saf olan tek şeydir. Ölümsüzlüğe ve hayatın enginliğine sahiptir, yine de sahip oldukları daha fazladır. Cevapsız acısından arınmış, Hayatın ta kendisidir.

Çevresindeki mücadeleler sanat için değil, Ün vs içindir. O *saftır, saftır*. Hiçbir şey karışmaz ona. Yalnızca *acısız* ulaşıldığında *tadı çıkarılır*.

Birazcık dürüst ve ciddi hiçbir aile babası oğlu kitap yazsın istemez ve bu dünyada birazcık yaşamayı bilen hiçbir insan kitap okumamalıdır.

Bir kurbağayı kusturacak denli bir yığın ahmaklık, embesil romantiklik.

Çıkarılmış Düşünceler

7 Ekim [1935]

Şair, her şeyden öte bir kâşiftir. Yeni bir şairi okumak, dünyaya yeni bir biçimde bakmayı öğrenmek demektir. Kendi açtığı yol için sonradan gelecek gezginler olmasını bekler bir kâşif, aynı surette bir şairin de okurlara ihtiyacı vardır. Kâşifin çalışmasının değeri, ileriki yolculuklara faydasında bulunmaz; bu, gelecekteki gezginlerin, okurların işidir. Kâşif, faydaya bakmaz. O kuşkuya, cesarete, kesinliğe bakar.

16 Mayıs [1936]

ihanet –
öfke ve cezalandırma dilenciliği –
kurtarıcı köle arzusu-
ince beğeni dilenciliği

(28 Aralık) [1936]

Çene çalmamak, dramatik bir hareket gerektirmesinden ötürü, mahkûmun ancak sinsice ve görünüşte samimi, hayata hasret durmasını sağlıyor görünebilir. Göz ucuyla pencereye bakarken onu konuşturarak, uykusunda tedirgin, gardiyanla temasında uyanık olmasını sağlayarak elde edilebilir bu.

(1 Ocak 37)

Hapiste kendini hülyalara bırakmak nafiledir.

Ben yalnızlık ve – sis tipi imgeler ve hülya-tipi anılar aracılığıyla – pişmanlıklar hissederken o içten gerçekliklerde yazık bedeniyle belirir ve ayrıklığın berrak düşüncesini geliştirir.

(8 Ocak) [1937]

Düş roman düzyazısı = tünelin dibinde, olacakları bilmeden, uzanmış yatıyorum ve işte beklenmedik suçlu aynı bir kitaptaki gibi aşağı iniyor, onu yakalamak isteyeceğim. O daha önce zaten aynılarını yapmıştı.

Haliyle bir karakter gibi, olacakları bilmeden, tünelde pusmuşum ve suçlu başka bir karakter gibi aşağı iniyor.

31 Aralık [1937]

İşte çeşitlilik, her eserde yenilenmiş değişiklik, yaratılan her bileşimde farklılık ihtiyacı: yalnızca kardeşleri arasında yegâne olan evlat yaşar, aynı bireyi iki kere dünyaya getirmek canavarca bir akıbettir.

Farklılar, özellikle ikizlerse.

1 Mart [1938]

Macbeth hath killed sleep, the gentle sleep

3 Haziran [1938]

Asil bir biçimde kayıtsız, içten bir biçimde mağrur, kibar ve güleç, sempatik bir biçimde serttik.

1 Kasım [1938]

Diyelim ki ortada beceriksizin biri, olur olmaz bir tip, üstüne ölü toprağı serili biri var diye duydun, bunda üzerine alınacak ne var?

Bu beceriksizin vs sen olduğunu öğrendin diyelim, bunu niye üzerine alınasın ki? Başkasından daha fazla *sayılman* için herhangi bir gerekçe var mı?

1 Ocak [1940]

Düşüncenin kuruduğu –az ama özdeyişsel– ve benim bundan kimi bloklar yonttuğum sene

22 Ocak [1940]

(*Bkz.* 27 Aralık '39). Düş, bizim tarafımızdan yazılmış (yani bizim, sonradan keşfedecekleri ayrıntıları üstü kapalı bir biçimde yarattığımız) bir anlatının okuması gibi ilerler.

24 Ekim [1940]

Kapalı gözlerin hareketsiz yazı. Senin hayatın, öğleyin bir deniz gibi geçmiş günlerde ilerliyor. O zamandan beri bedeninle tadını çıkartıyorsun göğün.

“Düşte”

[1941]

α) ilerleme esnasında anlatısal ve düşsel bir düzenleme süreci meydana geliyor.

[*F.* ilk seferinde müzisyenlerin arkasına yerleşmiş olduğunu ve "şu ilahi üçlük"ü dinlediğini sıralıyor bana.

Onun değil diğerinin olması daha uygun çünkü bunu yapmak müzisyene düşer.

Benim bulunduğum seferde içeriye giriyoruz ve benimle olan müzisyenin, duvarın dibindeki iki klavsen çalgıcısının yukarısına hadsizce yerleştiğini, onların orkestrasını elleriyle yönlendirdiğini ve müzisyenlerin çaktırmadan dönüp ona baktıklarını görüyorum.

Müzik gösterisi benim hırsla iki kız çocuğunun (?) kafasına sopayla (org kamışı?) vurduğum bir güldürüye dönüşüyor.

2)

β) Muss.'un, savaş yapmış insanların arasındaki savaş girişimlerini anlata anlata gelen oğlunun (önceki) sahnesi. Yüzlerin sıradışı bir oyunu diye bildirilmişti bana önceki akşam. Henüz yüzleri görmüyordum (olayın aktörüydüm). Şimdi görüyorum (rüyada asla özet yoktur, her şey fiilidir), ifadede muhteşem yüzler görüyorum ve derinlemesine *şaşırtıyorlar* beni.

Olanlar, daha önceki bir olayın değil, takip edecek olanın embriyo halidir (*bkz.* α). Belki de bütün rüya, gitgide daha zengin ve daha uygun ifade (bir olay, bir geliş, bir sahne) bulan tek bir vaziyetin gelişimidir. İşte bu yüzden önden olacak olan, sonrayı müjdeliyor görünüyor.

Kaynakça için, Torino Üniversitesi Beşeri Bilimler Bölümü ile Centro Studi adına Mariarosa Masoero (Torino Üniversitesi) tarafından düzenlenen www.hyperpavese.com sitesini ziyaret ediniz.

Kronoloji

1908 9 Eylülde Santo Stefano Belbo'da (Cuneo), Consolina Mesturini ile adliye kâtibi Eugenio Pavese'nin oğulları olarak dünyaya gelir.

1914 Santa Stefano'da ilkokula başlar.

1915-26 Eğitimine Torino'da devam eder. İlkokulu Istituto Trombetta'da; ortaokulu Istituto Sociale'de ve liseyi Massimo d'Azeglio'da okur. Augusto Monti, İtalyanca ve Latince öğretmenidir; Enzo Monferrini, Tullio Pinelli, Mario Sturani, Giuseppe Vaudagna arkadaşları arasındadır.

1926-29 Edebiyat ve Felsefe Fakültesi: Klasik ve İngiliz edebiyatlarına tutkuyla çalışır. Monti'nin çevresinden Norberto Bobbio, Leone Ginzburg, Massimo Mila ile arkadaş olur. Columbia Üniversitesinden burs alabilme umuduyla Amerikan edebiyatına eğilir ancak bursu elde edemez. Yavaş yavaş yeni dostluklar kurmaya başlar: Franco Antonicelli, Giulio Carlo Argan, Vittorio Foa, Ludovico Geymonat, Giulio Einaudi yeni arkadaşları arasındadır.

1930 Ferdinando Neri'nin danışmanlığında Walt Whitman üzerine teziyle mezun olur. Asistan olarak üniversitede kalmayı başaramaz. Torino'nun dışında kimi vekil öğretmenlik işleri bulur, İngilizce (Bempobard Yayınevi için aynı yıl Nobel alan Sinclair Lewis'ten *Il nostro Signor Wrenn*) çevirmen olarak ilk temaslarını kurar, öyküler ve şiirler yazar. Kasımda annesi Consolina'yı kaybeder (babası 1914'te ölmüştür).

1931-32 Yine vekil öğretmenlikle, makalelerle, şiirler ve öykülerle, çevirilerle geçer. Şubat: Federico Gentile, Treves-Treccani-Tumminelli Yayınevi için Herman Melville'in *Moby Dick* adlı eserinin çevirisini ona verir; çeviri 1932'de yeni bir editörle Carlo Frassinelli tarafından bastırılacaktır. Yine 1932 yılında, şubat ayında, Ekim 1931'den o güne dek yazageldiği yirmi öyküyü *Ciau Masino* başlıklı elyazması bir antolojide toplar (Kitap ancak ölümün-

den sonra 1968 yılında çıkacaktır). Kışın, Barbara Allason'un evinde, Leone Ginzburg sayesinde, bir öğretmen ve komünist olan Battistina Pizzardo (Tina) ile tanışır ve ikili arasında aşk doğar. *Cultura* dergisinde Amerikan yazarlar üzerine yazılar yayımlamaya girişir (1930'da S. Lewis'in ardından, 1931'de S. Anderson ve E. L. Masters üzerine iki çalışması dergide çıkar).

1933 *Cultura* dergisinde J. Dos Passos, T. Dreiser ve W. Whiteman üzerine üç yazısı çıkar. Ulusal Faşist Partisine yazılır: böylece d'Azeglio'sunda ilk vekil öğretmenliğini elde eder. Kasım: Giulio Einaudi yayınevini Ticaret Odasına kaydettirir.

1934 Frassinelli, Joyce'tan *Dedalus* çevirisini yayımlar. Leone Ginzburg aracılığıyla Alberto Carocci'ye *Çalışmak Yorar* başlığı altında şiir ve derlemeler gönderir. Alberto Carocci, 1936 yılında Floransa'da "Solaria" Yayınevi, Parenti basımevinde kitabı basacaktır. (İkinci baskı yeni bir edisyonla 1943 yılında Einaudi'den çıkacaktır). Mayıs: yıkıcı faaliyetleri nedeniyle tutuklanan Leone Ginzburg'un yerine 1935 yılının şubat ayına dek sürdüreceği *Cultura* dergisinin yönetimine geçer.

1935 Mayıs: *Cultura*'nın yazı ekibi tutuklanır, Torino'da Carceri Nuove'de tutulur. Haziran: Roma'ya, Regina Coeli'ye nakledilir. Temmuz: üç yıllığına Calabria'da Brancaleone'ye sürgüne çarptırılır, 4 Ağustosta buraya varır. 6 Ekimde, ölümüne dek sürdüreceği *Yaşama Uğraşı*'nın yazımına başlar. Mondadori, Dos Passos'tan *Il 42° Paralello* çevirisini yayımlar.

1936 Mart: sürgün cezası kaldırılır ve 19 Martta Torino'ya gelir ancak Tina'nın bir başkasıyla nişanlandığını, yakında evleneceğini haber alır. Onun için hayli şiddetli bir kriz olur bu.

1937 Einaudi ile yeniden çalışmaya başlaması ona güç ve umut verir. Ayrıca Mondadori (John Dos Passos'tan *Un Mucchio di Quattrini* çevirisi) ve Bompiani (John Steinbeck'ten *Uomini e Topi* çevirisi) ile çalışır. Pek çok öykü, lirik şiir, deyim yerindeyse "aşksızlık şiirleri" yazar.

1938 Einaudi için yaptığı Daniel Defoe'den *Fortune e Sfortune della Famosa Moll Flanders* ve Gertrude Stein'den *Autobiografia di Alice Toklas*'ın çevirilerini tamamlar. 1 Mayıs itibariyle "bütünüyle yayınevine kul köle"olur: 2000 sayfalık çeviri yapması, başkalarının çevirilerini gözden geçirmesi, adı duyulmadık eserleri incelemesi ve yazı işlerinde muhtelif işleri çözmesi gerekmektedir. Bu sırada farklı hikayeler yazar.

1939 Einaudi için Dickens'tan *David Copperfield*'in çevirisini tamamlar, çeviri aynı yıl içinde basılır. Nisan: *İki Mevsim Anıları* romanının yazımını tamamlar (1948'de *Horoz Ötmeden Önce*'de *Hapishane* adıyla yayımlanacaktır). Haziran-Ağustos: *Senin Köylerin* romanını yazar.

1940 Editörlük işlerinden (iş yerindekiler tarafından yorulmak bilmez bir redaktör addedilir) kalan aralıklı zamanlarda Einaudi için Melville'den *Benito Cereno*'yu, Stein'dan *Tre Esistenze*'yi çevirir. Mart-Mayıs: *Perde* (1949'da *Güzel Yaz* adıyla basılır) romanını yazar. Eski sevgililerinden Fernanda Pivano ile yeniden karşılaşır.

1941 Bir önceki senenin kasım ayında başlayıp 1941'in ocak ayında yazımını tamamladığı kısa romanı *Kumsal, Lettere d'Oggi*'de parça parça çıkar. Mayıs: anlatıcı olarak kutsanacağına işaret eden *Senin Köylerin* çıkar.

1942-44 Einaudi'deki rolü günden güne artar. Resmiyete binmemekle birlikte yazı işlerinin yöneticiliğini (ancak savaş bittiğinde Giulio Einaudi bu görevi ona verecektir) yapar. 1943 yılında ocak ayından temmuz ayına kadar Roma'da kalır ve Mario Alicata, Antonio Giolitti ve Carlo Muscetta ile birlikte buradaki şubeyle ilgilenir. 8 Eylül 1943'te Einaudi Yayınevi vesayet altına alınır. Pavese Serralunga'da kız kardeşine sığınır ve Direniş'te aktif olarak yer almaz (bu tercihinin gerekçeleri *Tepedeki Ev* romanında açıklanacaktır). Aralıkta, Trevisio dei Padri Somaschi okulunda sahte bir isimle (Carlo de Ambrogio) dersler verir ve 25 Nisan 1945'e dek burada kalır.

1945 Kurtuluş'un ardından Einaudi'nin Torino şubesi, bu kez Galileo Ferraris sokağında yeniden açılır. Pavese artık yayınevinin her işine koşar, daha önce birlikte çalışanlarla, yirmi aylık Alman işgali sırasında irtibatı kopanlarla teker teker yeniden temas kurar. Temmuzda Roma'ya geçer ve buradaki diğer şubeyi de eşgüdümlü yürütür. Aralıkta *Leuko ile Söyleşiler* üzerine çalışmaya başlar.

1946 Roma'da yoğun bir çalışma ve yeni seriler, yeni girişimler (Santorre Debenedetti ile İtalyan klasikleri; Franco Venturi ile tarih bilimleri; De Martino ile etnoloji). Ekim: Torino'ya kesin dönüş. Kasım: *Ağustosta Tatil* çıkar.

1947 Robert Henriques'den *Capitano Smith* çevirisinin ve Conrad'dan *La Linea d'Ombra*'nın giriş kısmının yanı sıra yıl içinde

Leuko ile Söyleşiler (yazımı '45 Aralık ile '47 ilkbaharı arasında tamamlanmıştır) ve *Yoldaş* çıkar.

1948 Ernesto De Martino ile birlikte "Psikolojik, etnolojik, dini çalışmalar koleksiyonu"na giriş. Haziran-Ekim: *Tepelerdeki Şeytan*'ın yazımı.

1949 Mart-Mayıs: kısa romanı *Yalnız Kadınlar Arasında*'nın yazımı. Kasım: aynı isimli hikâyesini de barındıran *Güzel Yaz, Tepelerdeki Şeytan* ve *Yalnız Kadınlar Arasında* çıkar. Eylül-Kasım: *Ay ve Şenlik Ateşleri*'nin yazımı.

1950 Nisan: *Ay ve Şenlik Ateşleri* çıkar. Yeni bir duygusal kriz (pek çok yazı kaleme aldığı Amerikalı oyuncu Costane Dowling yüzünden), yoğun bir şiirsel üretim. Haziran: *Güzel Yaz* ile Strega ödülünü alır. Ağustos: 26 gecesi Torino'da Roma otelinde kendini öldürür.

Dizin

Ağustosta Tatil 306, 446, 457, 503
Aiskhylos 291
Alfieri, Vittorio 134, 159, 291, 335, 336
Anderson, Sh. 272, 284, 306, 396, 429, 502
Aristoteles 300, 338, 339, 340
Aurélia 268, 269

Balbo, Felice 305, 409, 414, 435
Balzac, Honoré de 66, 67, 161, 390
Baudelaire, Charles 24, 32, 36, 44, 67, 90, 97, 128, 203, 205, 219, 266, 271
Bergson, Henri 211, 213, 422
Boccaccio, Giovanni 205, 247, 249, 320
Byron, George Gordon Lord 179

Calvino, Italo 445, 459, 467
Cantoni, Remo 282
Carpaccio, V. 199
Carus, E. G. 265
Catullus, Gaius Valerius 388
Cellini, B. 96
Chartier, Emile Alain 278
Cohen, Gustave 270
Corneille, Pierre 205, 338, 339

Çalışmak Yorar 27, 29, 33, 34, 35, 43, 209, 343, 434, 436, 440, 446, 502

D'Amico, Fedele 435
Dante 31, 47, 158, 195, 203, 206, 248, 249, 284, 308, 320, 342, 389, 414
Decameron 247
Defoe, Daniel 96, 115, 226, 320, 502
Descartes 247
Dickens, Charles 161, 226, 503
Dos Passos, John Roderigo 224, 437, 502
Dostoyevski 114, 138, 150, 161, 203, 215, 225, 226, 228, 231, 309, 391, 414, 424

Döblin, Alfred 224
Döşeğimde Ölürken 96

Euripides 291, 334, 335

Faulkner, William 96, 142, 220, 391
Foscolo, Ugo 246, 248, 250, 253, 336, 411
Freud, Sigmund 245

Galvano, Albino 292
Gandhi, Maḥatma 264
Goethe 104
Gôgnin, Fernanda Pivano 232, 234, 235, 236, 238, 239
Greene, Robert 311, 316
Güney Denizleri 22, 27, 29, 33, 34, 35, 36, 77, 78, 377
Güzel Yaz 207, 328, 441, 445, 446, 450, 503, 504

Hardy, Thomas 225, 226
Harrison, Jane Ellen 398
Hemingway, Ernst 283, 389, 390, 391, 419
Hoffman 268
Homeros 31, 44, 45, 46, 47, 152, 248, 249, 250, 308, 340, 349, 391, 409, 424, 449

Ibsen, Henry 376

İlahi Komedya 31, 32, 158, 170, 196, 206, 223
İlk Manzara 78
İlkel Mitoloji 65
İlyada 31, 45, 249, 308, 391
İtiraflar 263

Joyce, James 161, 272, 317, 392, 396, 502
Jung, C. G. 265

Kafka, Franz 271, 392
Kant, Immanuel 114
Karamazov Kardeşler 94, 228
Keats, John 225
Kibar Fahişelerin İhtişam ve Sefaleti 67
Kierkegaard, Soren 292
Kipling, Rudyard 396
Kötülük Çiçekleri 32, 44
Kumsal 259, 368, 420, 435, 446, 503

Lamartine 344
Landolfi, Tommaso 194, 413, 414
Lavelle, L. 189, 190, 243
Lawrence, D. H. 391, 447
Leopardi, Leop G. 106, 152, 160, 161, 166, 219, 229, 243, 265, 312, 320, 336, 337, 396
Leuko ile Söyleşiler 367, 369, 376, 387, 397, 446, 503, 504
Lévy-Bruhl, Lucien 65, 194, 260
Lyly, John 311

Macbeth 121, 210, 492
Machiavelli 320
Madam Bovary 191
Mann, Thomas 322, 357, 392
Marx, Karl 422
Maupassant 161
Mérimée, Prosper 193, 194
Milton, John 310, 311
Moby Dick 215, 391, 501
Montaigne 149
Moritz, K. P. 265

Nerval, G. De 268
Nilsson, Martn Persson 397
Nişanlılar 336

Odysseia 44, 45, 249
O'Neill, Eugene 142, 290

Peele, George 311, 316
Petitjean, Armand 305
Picasso 396
Pinelli, Tullio 118, 196, 254, 344, 369, 501
Pintor, Fortunato 383
Pintor, Giaime 271, 383, 436, 450
Platon 226, 231, 284, 295, 300, 414
Poe, Edgar Allen 110, 266, 283
Proust, Marcel 142, 159, 161, 165, 181, 237, 392
Pugliatti, Salvatore 254

Rimbaud, Arthur 259
Rognetta, Benedetto 422, 444
Romano, Lalla 292, 466
Rostand, Jean 213
Rousseau, Jean-Jacques 247, 263, 337, 340, 341
Rusu, Liviu 408

Schopenhaur 265
Seneca 340
Senin Köylerin 190, 196, 203, 328, 396, 419, 436, 446, 503
Shakespeare, William 24, 32, 47, 104, 121, 178, 203, 210, 290, 304, 311, 313, 314, 315, 316, 318, 319, 331, 414, 449
Shubert, Franz 265
Sicilya Konuşmaları 283
Sofokles 291
Son Manzara 43
Stendhal 38, 74, 160, 161, 191, 194, 203, 205, 232, 271, 309, 389, 390

Şenlik Gecesi 90, 96, 146
Şölen 284

Tanrı Claudius 114
Tepedeki Ev 261, 401, 408, 421, 444, 446, 449, 503
Tolstoy 161, 204, 264, 344, 390
Toplum Sözleşmesi 247
Tourner, Cyril 220, 221
Toynbee, Arnold Joseph 442

Verga, Giovanni 161
Veronese, Paolo 199

Whitman, Walt 35, 501
Wilde, Oscar 108, 161

Yalnız Kadınlar Arasında 434, 436, 438, 446, 449, 504
Yaşlılar ve Gençler 71
Yazma Uğraşı 78, 272
Yoldaş 368, 387, 397, 400, 420, 436, 444, 446, 450, 504
Yöntem Üzerine Konuşma 247

Zola, Émile 286

"Benim halihazırdaki intiharlık yaşamım ancak böyle izah edilir. Her buhran ya da her acı karşısında intiharı düşünmeye sonsuza kadar mahkûm olduğumu biliyorum. Benim ilkem asla tamamına ermeyen ve benim asla tamamına erdiremeyeceğim ama hassasiyeti sırtımı sıvazlayan bir intihardır; budur beni ürküten."

Yaşama Uğraşı, 1950'de İtalya'nın en büyük edebiyat ödülünü kazandıktan kısa bir süre sonra intihar eden Pavese'ye ulaşmak için en temel kaynaktır. Bir şairin duyarlılığıyla, erişilmesi güç bir duygusal olgunluğu arayan bir adamın yaşadığı eziyet okunur günlüklerinde. Hayatı boyunca intihar fikrinin kederli örtüsünün altında gizlenen Pavese, olağanüstü zekâsına, hayal kırıklıklarına rağmen "mükemmel aşkı" arar.

Cesare Pavese'nin *Yaşama Uğraşı* 6 Ekim 1935'te sürgün günlerinde başlayıp ölümünden dokuz gün öncesine, 18 Ağustos 1950'ye kadar sürer. Onun varlığını bölüp parçalayan tüm dramlara dair itiraflarıyla dolu yorgun bir günlük olur. Umutsuzluğun, acının ve ironinin söylendiği bu günlük Pavese'nin, bir yazar olarak yazın dünyasına dair düşüncelerini emanet ettiği bir yer haline gelir. Pavese, okura entelektüel ve ahlaki titizlikle yürütülen hayat, değişen yaşamlar, rüyalar, anılar, aşk ve sanat üzerine bir meditasyon sunar.

"Pavese için edebiyat bir uğraştır, şiir bir uğraştır, yaşamak bir uğraştır."
–Domenico Starnone

ALFA
alfakitap
alfakitap
alfakitap
www.alfakitap.com
9 786254 499845
EDEBİYAT